ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ПОЖЕГА

„ИНФОПЛАН“ Д.О.О. АРАНЂЕЛОВАЦ – Краља Петра Првог 29, 34300 Аранђеловац
телефон/факс 034/720-081 / 720-082, e-mail:urbanizam@infoplan.rs

2013. година

ПРЕДМЕТ:	**ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ПОЖЕГА**

НОСИЛАЦ ИЗРАДЕ ПЛАНСКОГ ДОКУМЕНТА:	**ОПШТИНСКА УПРАВА ПОЖЕГА**

ОБРАЂИВАЧ:	ДРУШТВО СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ ЗА ПЛАНИРАЊЕ, ПРОЈЕКТОВАЊЕ, АУТОМАТСКУ ОБРАДУ ПОДАТАКА И ИНЖЕЊЕРИНГ **“ИНФОПЛАН” Д.О.О. АРАНЂЕЛОВАЦ** 34300 Аранђеловац, Краља Петра I бр. 29
	• **РУКОВОДИЛАЦ РАДНОГ ТИМА:** ГОРДАНА КОВАЧЕВИЋ, дипл.инж.арх. одговорни планер - лиценца бр. 100007404 • **РАДНИ ТИМ:** Сања Срећковић, дипл.инж.арх. Данијела Карашићевић, дипл.инж.арх. Драгана Стојиловић, дипл.инж.арх. Катарина Спасојевић, дипл.инж.арх. Војислав Ковачевић, дипл.инж.арх. Горан Каралић, дипл.инж.арх. Јадранка Каралић, дипл.инж.арх. Милица Савић, дипл.инж.арх. Марија Пауновић Милојевић, дипл.инж.арх Бобан Панић, дипл.инж.грађ. Слађана Гајић, дипл.инж.геод. Владан Перишић, инж.геод. Владимир Перић, инж.геод. Бојан Радојичић, инж.геод. Наташа Миливојевић дипл. инж.грађ. Наташа Цветковић, инж.грађ. Саша Цветковић, инж.грађ. **Сарадници:** Гасификација -Слободан Божић, дипл.инж.маш. Телекомуникације -Зоран Херцег, дипл.инж.саоб. Енергетика -Милорад Добричић, дипл.инж.ел. Санитација и комунални обј. -Драгољуб Шећевић, дипл.инж.грађ. Пољопривреда - Микица Станишић, дипл.инж.пољ. Привреда и становништво -Таковац Катарина, дипл.ецц.. Водопривреда-проф.др. Бранислав Ђорђевић, дипл.инж.грађ. Координатор методологије – Ружа Пенезић,дипл.инж.арх. **Координатори и сарадници из општине Пожега:** Нада Красић, дпп. Ратко Мићић, геометар. Мирјана Вајовић, дпп. Ђорђе Петронијевић,дпп. Клара Даниловић,дпп. Бојана Ђорђевић,дпп. Ивана Брадоњић, дпп. Ивана Стевић, диа. Мила Арсовић, дпп; • **ДИРЕКТОР,** Владан Ђорђевић _____

КЊИГА 1: ПЛАНСКИ ДЕО

Садржај

- ОПШТА ДОКУМЕНТАЦИЈА

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ПОЖЕГА
УВОД 14

ТЕКСТУАЛНИ ДЕО

А) ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА 17

1. ИЗВОД ИЗ ТЕКСТУАЛНОГ ДЕЛА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА-Закључак 17
1.1. Обухват и опис границе подручја Просторног плана 17
1.2.Плански и правни основ за израду плана 18
1.3 .Обавезе,услови и смернице из планских докумената вишег реда и других развојних докумената 18
1.3.1. Просторни план Републике Србије 18
1.3.2.Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора Београд - Јужни Јадран, деоница Београд – Пожега 19
1.3.3. Просторни план подручја посебне намене изворишта водоснабдевања регионалног подсистема "Рзав" 21
1.3.4 РПП за подручје Златибирског и Моравичког управног округа 24
1.3.5 Смернице из других развојних докумената 26
1.4. Скраћени приказ постојећег стања 26
1.4.1. Природни ресурси 26
1.4.2. Привреда 27
1.4.3. Мрежа насеља и јавне службе 27
1.4.4. Инфраструктурни системи 29
1.4.5. Туризам 30

Б) ПЛАНСКИ ДЕО ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ПОЖЕГА 30

I ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА 30

1. ОПИС И НАМЕНА ПРОСТОРА 30
1.1. Пољопривредно земљиште 31
1.2. Шумско земљиште 32
1.3. Водно земљиште 33
1.4. Грађевинско земљиште 33

2. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ, КОРИШЋЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА 34
2.1. Пољопривредно земљиште 35
2.1.1. Одрживо коришћење и заш.пољ.земљишта и развој пољ. и села 35
2.1.2. Концепт развоја пољопривреде 37
2.1.3. Развој пољопривредне производње 37
2.1.4. План агроекономске рејонизације 38
2.1.5. Реструктуирање пољопривредног сектора 39
2.1.6. Развој и обнова села 39
2.1.7. Мере заштите пољопривредног земљишта 41
2.2. Шуме, шумско земљиште и ловство 43
2.2.1. Основни правци развоја шумарства 43
2.2.2. Концепција развоја шумарства 44
2.2.3. Ловишта и ловство 46

2.2.4. Мере заштите шума и шумског земљишта 47

2.3. Воде и водно земљиште 48
2.3.1. Основна конфигурација водопривредних система 48
2.3.2. Акумулације 49
2.3.3. Хидротехничке мелиорације 51
2.3.4. Уређење водотока 52
2.3.5. Заштита квалитета вода 52
2.3.6. Рибарство 54
2.3.7. Заштита од ерозија 54
2.4. Геолошки ресурси 54

3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ, ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА, МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ 58
3.1. Становништво, социјални ресурси и становање 58
3.2. Мрежа центара и насеља 62
3.3. Мрежа јавних служби 71

4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ 76
4.1. Дугорочно развојно – производна оријентација 76
4.2. Грађевинско земљиште и земљишна политика 77
4.3. Циљеви и задаци привредног развоја 77
4.4. Основни правци привредног развоја 78
4.5. Концепт развоја и активирања општине Пожега 79
4.6. Основни правци развоја и размештаја индустрије 80
4.7. Правци развоја индустрије у општини Пожега 82

5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА,ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА 83

6. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНИМ ИНФРАСТРУКТУРНИМ МРЕЖАМА 87

6.1. Саобраћајна инфраструктура 87
6.1.1. Путна мрежа 87
6.1.2. Железничка инфраструктура 89
6.2. Водопривредна инфраструктура 91
6.2.1. План снабдевања водом насеља 91
6.2.2. Вода за технолошке потребе 96
6.2.3. Канализациона инфраструктура и санитација насеља 96
6.3. Електронска комуникациона инфраструктура 99
6.4. Енергетска инфраструктура 102
6.4.1. Електроенергетика 102
6.4.2. Енергетика и гасификација 106
6.5. Обновљиви извори енергије 107
6.5.1. Хидроенергетско коришћење акумулација и водотокова 107
6.5.2. Енергија ветра 109
6.5.3. Остали видови енергије 110
6.6. Комунална инфраструктура и објекти 110
6.6.1. Депоновање чврстог отпада 110
6.6.2. Гробља 112
6.6.3. Сточна гробља 113
6.6.4. Служба за зоо хигијену 113
6.6.5. Пијаце 113

7. ПРОПОЗИЦИЈЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА 114

7.1. Заштита и унапређење квалитета животне средине 114
7.1.1. Заштита ваздуха 115
7.1.2. Заштита земљишта 115
7.1.3. Заштита здравља 115
7.1.4. Мере заштите од јонизујућег и нејонизујућег зрачења 115
7.1.5. Мере заштите од буке 116
7.1.6. Еколошко управљање комуналним отпадом..... 116
7.1.7. Посебне мере заштите-изградња малих хидроелектрана 116
7.1.8. Мере заштите од негативног утицаја планираних намена 118
7.1.9. Просторна диференцијација животне средине 119
7.1.10. Смернице и мере заштите животне средине 126
7.2. Заштита, унапређење и уређење предела 128
7.3. Заштита и одрживо коришћење природног наслеђа..... 130
7.4. Заштита и одрживо коришћење културног наслеђа.....133
7.4.1. Непокретна културна добра 133
7.4.2. Мере и услови заштите и коришћења непок.култ.добара и њихове заштићене околине 138
7.4.3. Приоритети заштите непокретних културних добара 139
7.5. Заштита од пожара, елементарних непогода и техничко технолошких несрећа 140
7.6. Заштита од ратних дејстава и потребе за одбрану земље.....146

II ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА 147

1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА 147

1.1. Правила уређења за целине и зоне одређене планом.....147
1.1.1. Концепција уређења карактеристичних грађевинских или карактеристичних целина одређених планом према морфолошким, планским, историјско амбијенталним, обликовним и другим карактеристикама 147
1.1.2. Опис и одређење зона и целина за које је дат шематски приказ уређења 159
1.1.3. Планирано уређење и изградња јавних објеката за целине и зоне у оквиру шема уређења 160
1.2. Услови за уређење и изградњу површина и објеката јавне намене и мреже саобраћајне и друге инфраструктуре 161
1.2.1. Површине и објекти јавне намене 161
1.2.2. Саобраћајна инфраструктура 164
1.2.3. Водопривредна инфраструктура 172
1.2.4. Електронска комуникациона инфраструктура 178
1.2.5. Енергетска инфраструктура..... 180
1.2.6. Комунална инфраструктура 187
1.2.7. Зеленило и површине под зеленилом 193
1.3. Степен комуналне опремљености по целинама и зонама који је потребан за издавање локацијске дозволе 195
1.4. Посебни услови приступачности објеката и површина јавне намене особама са посебним потребама 196
1.5. Мере енергетске ефикасности изградње..... 197

2. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА 199

2.1. Врста и намена објеката који се могу градити под условима утврђеним Планом 199
2.1.1. Општа и посебна правила грађења објеката..... 199
2.1.2 Намена објеката 199

2.1.2.1. Становање и стамбени објекти ... 199
2.1.2.2. Објекти туризма ... 200
2.1.2.3. Објекти спорта и рекреације ... 203
2.1.2.4.Објекти пословања и привреде ... 204
2.1.2.5.Верски објекти ... 208
2.1.2.6.Инфраструктурни објекти ... 209
2.2. Услови за формирање грађевинске парцеле ... 209
2.2.1. Величина грађевинске парцеле ... 211
2.2.2. Ширина фронта грађевинске парцеле ... 211
2.2.3. Тип објекта ... 212
2.2.4. Постојеће изграђене парцеле ... 212
2.3. Положај објекта у односу на регулацију и у односу на границе грађевинске парцеле ... 213
2.4. Највећи дозвољени индекси заузетости ... 214
2.5. Највећа дозвољена спратност ... 214
2.6. Најмања дозвољена међусобна удаљеност објеката и удаљеност објеката од границе парцеле ... 215
2.7. Услови за изградњу других објеката на истој грађевинској парцели ... 216
2.8. Положај појединих грађевинских елемената и начин ограђивања парцеле 217
2.9. Услови и начин обезбеђивања приступа парцели и простора за паркирање возила ... 219
2.10. Компатибилни садржаји и врсте објеката по планираним претежним наменама ... 219
2.11. Правила грађења објеката у заштићеним просторима ... 221

3. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПРОСТОРЕ ИЗВАН ГРАНИЦА ГРАЂЕВИНСКИХ ПОДРУЧЈА НАСЕЉА ... 221
3.1. Постојећи објекти изван граница гражевинског подручја ... 221
3.2. Пољопривредно земљиште ... 222
3.3. Шумско земљиште ... 224
3.4. Водно земљиште ... 225
3.5. Завршна правила ... 229

III ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ... 230
1. Смернице за израду планске документације и спровођење прост.плана ... 230
1.1. Делови планског подручја за које се предвиђа обавезна израда урбанистичког плана или урбанистичког пројекта ... 231
1.2. Спровођење просторног плана у гранским плановима и програмима и другом планском документацијом ... 232
2. Приоритетна планска решења ... 234
2.1. Приоритети у пољопривреди ... 235
2.2. Приоритети у шумарству ... 235
2.3. Приоритети у развоју људских ресурса – становништва, социјалних ресурса и становања ... 236
2.4. Приоритети у индустрији и развоју малих и средњих предузећа ... 236
2.5. Приоритети у развоју туризма ... 237
2.6. Приоритети у саобраћајној инфраструктури ... 237
2.7. Приоритети у водопривредним системима ... 237
2.8. Приоритети у енергетици ... 238
2.9. Приоритети у електро-комуникационим системима ... 239
2.10. Приоритети у код комуналних објеката ... 239
2.11. Приоритети у заштити животне средине, природних и културних добара ... 239
3. Мере за подстицање равномерног територијалног развоја и кооперација са суседним општинама ... 239
4. Учесници у имплементацији ... 240

5. Мере и инструменти за имплементацију 241
5.1. Документи споровођења/имплементације..... 241
5.2. Организација локалне самоуправе 241

IV ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ ПЛАНА..... 242

V ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА 243

- РЕФЕРАЛНЕ КАРТЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА – размера Р 1:50 000

1. Референална карта број 1 „Намена простора“
2. Референална карта број 2 „Мрежа насеља и инфраструктурни системи“
3. Референална карта број 3 „Туризам и заштита простора“
4. Референална карта број 4 „Карта спровођења“

- ШЕМАТСКИ ПРИКАЗИ УРЕЂЕЊА ПРОСТОРА – размера Р 1:5000

1. Шематски приказ уређења насеља Велика Јежевица
2. Шематски приказ уређења насеља Бакионица
3. Шематски приказ уређења насеља Глумач
4. Шематски приказ уређења насеља Расна
5. Шематски приказ уређења насеља Горобиље
6. Шематски приказ уређења насеља Милићево Село
7. Шематски приказ уређења насеља Прилипац
8. Шематски приказ уређења насеља Пилатовићи
9. Шематски приказ уређења насеља Годовик
10. Шематски приказ уређења насеља Честобродица
11. Шематски приказ уређења насеља Горња Добриња
12. Шематски приказ уређења насеља Средња Добриња
13. Шематски приказ уређења насеља Здравчићи
14. Шематски приказ уређења насеља Пријановићи
15. Шематски приказ уређења насеља Роге
16. Шематски приказ уређења насеља Тучково
17. Шематски приказ уређења насеља Гугаљ
18. Шематски приказ уређења насеља Узићи
19. Шематски приказ уређења насеља Доња Добриња
20. Шематски приказ уређења насеља Висибаба

- ЗАКОНИ, ПРАВИЛНИЦИ И ЛИТЕРАТУРА

КЊИГА 2: ДОКУМЕНТАЦИОНИ ДЕО

ОПШТА ДОКУМЕНТАЦИЈА

1. Решење о регистрацији предузећа
2. Решење о постављању одговорног планера
3. Копија лиценце одговорног планера

РЕШЕЊЕ О РЕГИСТРАЦИЈИ ПРЕДУЗЕЋА

РЕШЕЊЕ О ПОСТАВЉАЊУ ОДГОВОРНОГ ПЛАНЕРА

На основу члана 36. Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС“, број 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13-УС и 50/13-УС), „ИНФОПЛАН“ д.о.о. АРАНЂЕЛОВАЦ издаје:

Р Е Ш Е Њ Е

О одређивању руководиоца радног тима- Одговорног планера, за израду:

ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ПОЖЕГА

одређујем:

ГОРДАНУ С. КОВАЧЕВИЋ, дипл. инж. арх
број лиценце: 100 0074 04

Директор:
Владан Ђорђевић

_____

ЛИЦЕНЦА ОДГОВОРНОГ ПЛАНЕРА

На основу члана 35 став 6 Закона о планирању и изградњи („Сл. Гл. РС“ број 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13-УС, 50/13 и 54/13) и члана 14 и 105 Статута општине Пожега (Службени лист Општине Пожега бр.2/08), Скупштина општине Пожега на седници одржаној дана 26.12.2013. год донела је:

ПРОСТОРНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ПОЖЕГА

КЊИГА 1.

УВОД

На основу члана 216. Закона о планирању и изградњи ("Сл.гл.РС", бр. 72/09) и члана 14. и 105. Статута општине Пожега ("Службени лист општине Пожега", бр. 2/08), Скупштина општине Пожега на седници одржаној 17.11.2009. године донела је

О Д Л У К У
О УСКЛАЂИВАЊУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ПОЖЕГА

Приступа се усклађивању Просторног плана општине Пожега ("Службени лист општине Пожега", бр. 5/08) са одредбама Закона о планирању и изградњи ("Сл.гл.РС", бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11,121/12, 42/13-УС и 50/13-УС) и другим релевантним законима и уредбама.

За праћење усклађивања плана из члана 1. Одлуке, биће одговорни ЈП "Дирекција за изградњу-Пожега" и Одељење за урбанизам, грађевинарство и стамбено-комуналне делатности Општинске управе Пожега.

Приступило се изради **Просторног плана Општине Пожега** (**бр. 01 Број: 350-199/09**, донете 18.09.2009. године на седници Скупштине општине Пожега објављеној у "Службеном листу општине Пожега"). Израда Просторног плана Општине Пожега (у даљем тексту: Просторни план) је поверена д.о.о „ИНФОПЛАН" из Аранђеловца.
Собзиром да се врше мање измене планског документа, а у складу са мишљењем вршиоца стручне контроле, донешен је Закључак да се **не приступа изради Концепта плана** већ се одмах приступа изради Нацрта плана који подлеже стручној контроли, упућује на јавни увид и доношење у складу са Законом.

Просторни план ради се у складу са Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11,121/12, 42/13-УС и 50/13-УС), Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину („Службени гласник РС“, бр. 135/2004 и 36/2009) и Законом о Просторном плану Републике Србије ("Службени гласник РС", број 88/2010) и другим релевантним законима и уредбама. Врши се усклађивање према новој категоризација саобраћајница, новим условима добијених од појединих предузећа (ЕПС Пожега, Рател, Министарство животне средине, рударства и просторног планирања, ЈП Склоништа...). Извршена је допуна и корекција најнужнијих параметара у појединим наменама површина и табела биланса површина, и ревизија радних зона, ради прецизнијег спровођења плана. Унешени су подаци из последњег пописа становништва (из 2011 год.) и дата анализа планираног броја становника.

У складу са Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/04) за Просторни план општине Пожега ("Службени лист општине Пожега", бр. 5/08) је урађена Стратешка процена утицаја Просторног плана општине

Пожега на животну средину-Извештај о стратешкој процени утицаја (*ECOlogica Urbo* , Крагујевац).
На основу некадашње Одлуке о изради Просторног плана општине Пожега (донете 03.12.2004.године на седници Скупштине општине Пожега), израђен је Просторни план општине Пожега по тада важећем Закону о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 47/03 и 34/06). План је израдио А.Д. „ИНФОПЛАН“ из Аранђеловца.
Програм за израду Просторног плана, који је био саставни део Аналитичко-документационе основе, израдило је Јавно предузеће „Дирекција за изградњу" Пожега.

Просторни план представља основни плански инструмент за усмеравање и управљање дугорочним одрживим развојем локалне заједнице, коришћењем, организацијом и уређењем простора општине Пожега. Овим планом се разрађују основна стратегијска опредељења, планска решења и смернице утврђене Просторним планом Републике Србије.
Хоризонт Просторног плана је **2025. година,** с првом фазом и приоритетима реализације планских решења до 2017. године.

Процес израде Просторног плана Општине Пожега је започео доношењем одлуке о изради плана, којом је дефинисан циљ израде плана, садржај плана, рокови за израду плана и извори финансирања израде плана. По објављивању одлуке о изради Просторног плана приступило се изради. Упоредо са израдом Нацрта плана допуњује се и Документациона основа Просторног плана.

У припреми Плана и формирању документационе основе учествовале су стручне службе Општинске управе и ЈП Дирекције за изградњу Пожеге. Расположиве податке и услове за израду плана дала су надлежна јавна предузећа (Јавно предузеће „Путеви Србије”, Републичка дирекција за путеве, Јавно железничко транспортно предузеће Београд, ЈП Електропривреда Електросрбија, ЈП Електромрежа Србије, ЈП ПТТ саобраћаја Србија, Телеком Србија, ЈП за газдовање шумама Србијашуме - ШГ Ужице - ШУ Пожега, ЈКП "Наш дом") и јавне установе (Завод за заштиту природе Србије, Завод за заштиту споменика културе Краљево, Здравствени центар Пожега, матичне основне школе и др.), Регионална привредна комора Ужице, месне заједнице и појединци. Министарства надлежна за секторска питања: Министарство рударства и енергетике, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство одбране и др.

Просторни план општине Пожега садржи текстуални део и графички део плана.
Текстуални део Просторног плана садржи полазне основе за израду плана и планска решења и пропозиције просторног развоја. Планска решења просторног развоја општине одређена су дефинисањем намене простора и планским решењима развоја, уређења и коришћења простора по областима и чиниоцима просторног развоја. Пропозиције просторног развоја одређене су правилима уређења и грађења на простору плана и начином и мерама имплементације плана. Графички део Просторног плана приказан је на реферaлним картама у размери 1:50 000 и шемама уређења простора у размери 1:5 000.

Просторни план општине Пожега заснован је на поставкама Просторног плана Републике Србије, на анализи постојеће документације и експертизама урађеним за све области од значаја за планско подручје и дефинисање планских решења.

ТЕКСТУАЛНИ ДЕО

А) ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

1. ИЗВОД ИЗ ТЕКСТУАЛНОГ ДЕЛА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОЖЕГА ("Службени лист општине Пожега", бр. 5/08) - Закључак

На основу мишљења вршиоца стручне контроле, није потребна израда Концепта плана, већ се одмах приступа изради Нацрта плана собзиром да се врше мање измене у односу на некадашњи Просторни план, и да је основни циљ израде усклађивање Просторног плана са Законом планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13-УС и 50/13-УС). Собзиром да се не ради Концепт плана у оквиру овог поглавља обухваћени су изводи из Програма и Нацрта Просторног плана ("Сл. лист општине Пожега", бр. 5/08) .

1.1. ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Просторни план обухвата територију општине Пожега површине од 42 683ha, односно од 426,83 km^2 у њеним административним границама (по Служби за катастар непокретности Пожега - 42 683ha 79a 95m²).

Општина Пожега се налази у централном делу западне Србије а повезана је са ужим и ширим окружењем друмским и железничким саобраћајем значајним за читаву Републику. Најзначајнија саобраћајница која пролази кроз подручја плана је државни пут Београд-Горњи Милановац-Чачак-Пожега-Ужице-Чајетина све до црногорског приморја. Други крак протеже се од Пожеге и Ужица ка Вишеграду-Фочи-Требињу до Дубровника.
Подручје је повезано са Београдом са путем преко Ваљева и Косјерића и регионалним путем Пожега-Тометино Поље-Дивчибаре-Ваљево. Регионалним путем општина Пожега је повезана преко Ариља са Ивањицом. Путевима који воде од Чачка долином западне Мораве и долином Ибра подручје је повезано са осталим регионима у Србији.
Пругом Београд-Бар и пругом Сталаћ-Чачак-Пожега подручје је повезано железничком мрежом.
Пожега претежно припада западној туристичкој зони.
Географске координате: 43° 51' СГШ и 20°02' ИГД надморска висина 311-900 m.

Према броју становника насеље Пожега спада у ред мањих центара. Постављена између Ужица и Чачка, општина се релативно споро развијала, привредно и популационо. Обзиром на квалитетне природне ресурсе, а уз добру повезаност са ужим и ширим окружењем, подручје је у повољној позицији за бржи развој. Да би се то постигло неопходно је све те погодности организованије користити уз бржи развој туризма и интензивнију пољопривредну производњу.

Општина Пожега налази се у Златиборском округу, са седиштем у Ужицу и једна је од десет општина. Налази се у западној Србији, у пространој и осунчаној котлини у којој се гранају доњи токови Скрапежа, Моравице и Ђетиње од којих настаје Западна Морава. Најнижа зона насеља, алувијална раван, затворена је са севера Маљеном, са истока масивима Овчара и Каблара, са југа Благајом и са запада благим падинама Трешњице. Има карактеристике брдовито-нископланинског подручја.

Удаљеност: Београд 180 km, Златибор, Тара 45 km, Дивчибаре 40 km, Ужице 25 km, Ивањица 40 km.

У административном погледу Пожега је општински центар са 42 катастарске општине (колико и насеља), у овиру којих постоји 40 месних заједница.

Општину чине 42 насељена места и то: Пожега Град и сеоска насеља (41 сеоско насеље на целој територији општине).

1.2. ПЛАНСКИ И ПРАВНИ ОСНОВ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА

Правни основ:

1. Одлука о усклађивању Просторног плана општине Пожега (бр. 01 Број: 350-199/09, од 18.09.2009. године);
2. Закон о планирању и изградњи („Службени гласник РС“ бр:72/09, 81/09-исправка,64/10-УС, 24/11,121/12, 42/13-УС и 50/13-УС);
3. Правилник о садржини, начину и поступку израде планских докумената ("Службени гласник РС", број 31/10, 69/10 и 16/11).

Плански основ:

1. Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године (“Службени гласник РС” бр.88/10);
2. Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора Београд - Јужни Јадран, деоница Београд – Пожега, (“Службени Гласник РС”бр.37/06);
3. Измена и допуна Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора Београд - Јужни Јадран, деоница Београд – Пожега, (“Службени Гласник РС”бр.31/2010);
4. Просторни план подручја посебне намене изворишта водоснабдевања регионалног подсистема "Рзав" (“Службени Гласник РС”бр.131/04).
5. Регионални Просторни план Златиборског и Моравичког управног округа (“Службени Гласник РС”бр.1/2013).

1.3. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА

1.3.1. *Извод из Просторног плана Републике Србије*

(“Службени гласник РС” бр.88/10)

Просторни план Републике Србије 2010-2014-2020 (у даљем тексту ППРС) представља плански документ вишег реда чија се решења на територији општине Пожега разрађују Просторним планом општине Пожега.

За потребе Просторног плана од посебног су значаја следеће одредбе ППРС

Просторна интеграција и функционална повезаност регионалних целина, нужна за остварење веће територијалне кохезије Републике и за јачање развојних капацитета и веће конкурентности свих њених саставних делова, упућује на идентификацију развојних појасева који су већ формирани или очекивани у будућности. У том погледу три развојна појаса ће бити доминантна: дунавски појас, појас Коридора X и појас Западне Мораве ка Коридору X. Поред ова три доминантна појаса развојну улогу треба да стекну и појас дуж реке Тисе, као и појас на правцу Београд-Пожега-Јужни Јадран који ће бити више артикулисан изградњом аутопута у будућности и усмерен у правцу кооперације са Црном Гором, односно луком Бар, повезујући Коридор IV у Румунији са Баријем у Италији.

За потребе овог плана извршена је просторна диференцијација животне средине узимајући у обзир постојеће стање квалитета животне средине и тренд у наредном периоду.

Пожега је у категорији подручја угрожене животне средине са мањим утицајима на човека, живи свет и квалитет живота. У оваквим подручјима треба спречити даљу

деградацију и обезбедити побољшање постојећег стања, како би се умањила деградираност животне средине као ограничавајућег фактора развоја. Потребно је одредити најадекватнији начин коришћења природних ресурса и простора са циљем очувања природних вредности и унапређења животне средине.

- *Стратешки приоритети - пројекти са периодом реализације до 2014. године су:*

1. активности на државном путу I реда, (изградња аутопута, Е-763) део руте 4 (SEETO): Београд - Чачак - Пожега - Ариље - Ивањица - Сјеница (Дуга пољана) - Бољаре;
2. активности на постојећем државном путу I реда (коридору аутопута, Е-761) Пojате - Крушевац - Краљево - Чачак и даље Пожега - Ужице – Котроман (граница са Босном и Херцеговином) (Е-761, М-5);
3. активности на путном правцу, државни пут I реда, Сомбор (веза са Мађарском и Хрватском) - Бачка Паланка (М-18) (са доградњом везе према Шиду) - Нови Сад (М-7) - Рума - Шабац (М-21) (са краком за Лозницу и веза са Босном и Херцеговином (М-19)) - Ваљево - Пожега и даље веза ка Ивањици (М- 21.1);

Регионалне пруге повезују регионе са магистралном мрежом и имају велики значај у интеграцији железнице у регионални развој земље. Планира се ревитализација и модернизација (респективно електрификација) постојећих једноколосечних пруга, са изградњом капацитета за повезивање значајних корисника железничких услуга као што је пруга Сталаћ – Краљево – Пожега.

1.3.2. Значајне одредбе из Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора Београд – Јужни Јадран, деоница Београд – Пожега

Интеграција простора у Србији и Црној Гори, реализацијом планираног путног правца Београд - Пожега, подразумева знатно бољу услугу токовима људи и робе, који се тренутно одвијају мрежом магистралних путева.
Овим путним правцем успоставља се квалитетна веза севера и југа, тј. подручја Војводине, Београда, централне и западне Србије са Црном Гором и луком Бар.
Деоница Београд - Пожега, представља први део саобраћајнице од Београда до Јужног Јадрана. Планом је дефинисан обухват на територији општине Пожега и њега чине катастарске општине Прилипац, Горобиље и Пилатовићи (Р 31,2 km2), уз чије изграђене делове насеља непосредно пролази коридор аутопута. Ширу границу функционалних утицаја инфраструктурног коридора чине општине чије су територије, у погледу ограничења и потенцијала развоја, у директној вези са планираним коридором.

- Функције и значај аутопута Е-763

Поред коридора ка иностранству, ауто-пут Е-763 ће се ослањати и повезивати и мрежу саобраћајница унутар државне заједнице од којих су за овај план важне:

1) М-5 - Ужице - Пожега - Чачак - Прељина - Краљево;
2) М-21 - Ваљево - Косјерић - Пожега - Ужице;
3) М-21.1 - Пожега - Ариље;

Деоница Прељина - Пожега припада III фази реализације изградње инфраструктурног коридора у дужини од 32.4km (разрађено кроз деонице Прељина-Прејевор (Трбушани) у дужини од 8.3 km, Прјевор (Трбушани) - Лучани у дужини од 16.7 km и Лучани - Пожега у дужини од 7,4 km) - изградња ове деонице планира се дугорочним програмом реализације, а циљна година је 2012. година. Просторним планом, предвинено је постојање наплатног места испред Пожеге.

- На подручју Просторног плана задржава се постојећа железничка пруга: Сталаћ - Краљево - Пожега, са службеним местима (станицама и стајалиштима) и индустријским колосецима, а који се односе на постојеће пруге, са свим прикључним пругама и осталим железничким инфраструктурним садржајима (радионицама, сервисима, зградама, електротехничким постројењима,

инсталацијама, приступним и сервисним путевима и комуналним прикључцима) и железничким земљиштем.

У наставку даље модернизације пруге планирана је изградња другог колосека и подизање техничких карактеристика пруге за саобраћај возова брзина преко 100 km/h, сагласно званичним програмима развоја железница Србије, односно у складу са финансијским потенцијалима. Изградња другог колосека је за сада само у плановима и није у пројектној разради.

- *Правци развоја индустрије на подручју инфраструктурног коридора*

У општини Пожега поред доминације пољопривреде у структури националног дохотка, високо учешће има и индустрија.
За Пожегу пројектоване су нешто више стопе раста националног дохотка и то до 2010. године 7%, од 2010-2017. године 5,5% и до 2025. године 5%, јер се у овој општини очекује интензивирање привредног развоја

- *Функције и значај разводног гасовода*

Према расположивим подацима на коридору аутопута Београд - Јужни Јадран (деоница Београд - Пожега) изграђени су и у експлоатацији следећи гасоводи:
-На потезу постојећег Разводног гасовода РГ 08-11, деоница Прељина-Пожега, планиране су локације за станице компримованог природног гаса (СКПГ), на растојању око 25 km и у близини већих насељених места. Њихова локација може бити у саставу планираних бензинских станица пунктова за мотеле или као самостална.
Такође су констатована блиска приближавања (контакт) осовине саобраћајнице и постојећих гасовода и то:

1) контакт К2 је са деоницом разводног гасовода, деоница Прељина-Пожега, на локалитету Доња Ракова,
2) контакт К2 је са деоницом разводног гасовода, деоница Прељина-Пожега, на локалитету Доње Поље западно од Лучана.

- *Усмеравање демографских процеса и насељавање становништва*

Пожега је још једна општина Златиборског округа код које је при сваком попису долазило до смањења броја становника. Један од најзначајнијих проблема који ће се решавати је депопулација, неопходно је обезбеди равномернији територијални размештај становништва и повећање малих контигената у емиграционим подручјима са високим индексом старења. Такође неопходно је обезбедити побољшање образовне структуре становника као и прилив инвестиција који ће уз пуно запошљавање постојећег становништва довести и до привлачења становника из других региона. На тај начин треба да се створе плански предуслови за рационалнији систем насеља у којем треба да се обезбеде повољнији просторно-функционални услови за развој привредних и друштвених делатности у свим насељима у општини. Повећањем друштвеног и личног стандарда становништва, изједначавањем услова живљења у свим насељима смањила би се депопулација појединих подручја, а посебно сеоских насеља.

- *Просторни развој сеоских подручја*

Према дефинисаним утицајима и критеријумима уређења сеоских подручја, овим планом се дефинише развој руралних подручја у функцији пољопривредног развоја, а у складу са принципима и планским одредницама коришћења природних ресурса. Према обележјима терена (геоморфолошким), општина Пожега припада брдско-планинском делу Западно-шумадијских планина, где доминирају Овчар и Каблар. Рурална насеља припадају разбијеном типу брдско-планинских подручја.

Планира се:

1) развој узгоја и производње воћа (нарочито аутохтоних сорти јабука, шљива, малина, купина) и производа од воћа (тржишна афирмација производа - сокова, сушеног воћа, шљивовице и других традиционалних производа);
2) интензивирање производње, и маркетиншког пласмана аутентичних и традиционалних производа од меса и млека (тржишна афирмација производа - пршуте, кајмака, сира итд.);
3) развој локалне откупне мреже шумског воћа, лековитог биља и печурака као и погона за прераду и дистрибуцију.

1.3.3. Значајне одредбе из Просторног плана подручја посебне намене изворишта водоснабдевања регионалног подсистема „Рзав“

Подручје Просторног плана укупне површине 437,27 km², чине слив Великог Рзава са 436,83 km² и ванслив простор са 0,44 km² од чега је просторним планом на територији општине Пожега обухваћено 20,77km² (4,86% од укупне површине Просторног плана) и то делови катастарских општина Роге и Сврачково.

- Шира зона заштите изворишта утврђује се на подручју слива узводно од планиране бране "Сврачково", у делу који није обухваћен непосредном и ужом зоном заштите изворишта, и то: од круне бране "Сврачково" у атару села Сврачково (општина Пожега) граница шире зоне заштите праволинијски долази до узвишења "Љубина стена" (кота 619m), одакле наставља дуж морфолошке вододелнице Малог и Великог Рзава.

Један од три подсистема Западноморавско-рзавски регионални систем кроз који је сагледана концепција коришћења вода и уређења водног режима у сливу Великог Рзава је Подсистем "Рзав" са планираним акумулацијама "Сврачково" и "Роге". Кључни објекат који недостаје у конфигурацији предвиђеној првом фазом прве етапе подсистема "Рзав" је акумулација "Сврачково".
Основну конфигурацију регионалног подсистема водоснабдевања "Рзав" на подручју Просторног плана представљају акумулације у оквиру изворишта и то:
Брана и акумулација "Сврачково" планирана је на профилу Великог Рзава северно од узвишења "Љубина стена" (k. 619 m) у КО Сврачково (општина Пожега), око 9,3 km узводно од ушћа уМоравицу.
Брана и акумулација "Роге" планирана је на профилу Великог Рзава у западном делу КО Роге (општина Пожега), око 17,5 km узводно од ушћа у Моравицу.
Објекат који није обухваћен Просторним планом, а који представља функционални део регионалног подсистема водоснабдевања "Рзав", представља магистрални систем за пренос чисте воде. Капацитет магистралних цевовода обезбеђује, процењени, обим водоснабдевања постојећег конзумног подручја до 2030. године.
Завршетком прве фазе субсистема "Рзав 1" обезбедиће се:
- снабдевање водом највишег квалитета. Акумулација "Сврачково" омогућиће да подсистем "Рзав" постане један од најзначајнијих регионалних система водоснабдевања Србије.
- Производња електричне енергије;
- Очување квалитета низводних вода;
- Активну одбрану од поплава.

Водоснабдевање у насељу Роге и Сврачково обезбедиће се из градског водовода Пожеге, или алтернативно из водозахвата на Великом Рзаву.

- Простор две будуће акумулације -"Сврачково" и" Роге", чини део туристичке зоне са доминантним активностима туризма на води (летњи спорт и рекреација на води и спортски риболов), са бањским и сеоским туризмом у стационарном, излетничком и транзитном коришћењу.
-

Насеље Роге - Бања Роге - Витача представља туристичко мотивско средиште северног дела слива. Постојеће насеље Роге са објектима јавних служби остали би ван уже зоне заштите акумулација. Урбанистички и архитектонски концепт уређења постојећег насеља и нових садржаја биће заснован на етно-традицији изградње руралних амбијената, по добрим узорима народног градитељства овог краја.
Сеоска насеља са породичним и викенд зградама, представљаће главну понуду туристичког смештаја на подручју слива, али и амбијенте активности и садржаја сеоског туризма (са исхраном и набавком изворне здраве хране, учешћем у светковинама и пољопривредним радовима и др.). За сеоско-туристичко насеље из општине Пожега опредељено је насеље Сврачково (50 лежаја).

- Важан развојни потенцијал подручја Просторног плана представљају ободни саобраћајни коридор који формирају магистрални пут М-21, на деоници Пожега-Ужице-Чајетина-Нова Варош, и државни пут I реда М- 21.1. на деоници Пожега-Ариље-Ивањица.

Приоритет има изградња/измештање деоница локалних, категорисаних и некатегорисаних, путева из зона потапања планираних акумулација, и то:
- на подручју акумулације "Сврачково":
  (1) деоница пута (планска ознака Л-2) на правцу Д. Село (КО Сврачково) - круна бране - Северово, дужине око 2km са коловозом ширине мин. 3,5m (са мимоилазницама),
  (2) деоница пута (планска ознака Л-3) на правцу Роге - засеок Вајовићи, дужине око 1,5 km са коловозом ширине мин. 3,5 m (са мимоилазницама), и мостом у Рошкој луци дужине окО 60 m (око 350 m узводно од постојећег моста),
  (3) деоница пута (планска ознака Л-4) Рошка бања - засеок Сарвани (КО Роге), дужине око 1,0 km са коловозом ширине мин. 3,5 m (са мимоилазницама), и мостом, узводно од Рошке бање, дужине око 50 m, и
  (4) деоница пута (планска ознака Л-7) брана "Сврачково" - регионални пут Р-228, дужине око 3,5 km са коловозом ширине мин. 5 m и мостом преко Великог Рзава дужине око 50 m
- на подручју акумулације "Роге":
  (1) деоница пута (планска ознака Л-1) на правцу засеок Колишевица (КО Скржути) – засеок Брђани (КО Дрежник) - засеок Вукотићи (КО Дрежник) - одвајање за брану – засеок Вуловићи (КО Роге) укупне дужине око 10 km, са коловозом ширине мин. 3,5 m (са мимоилазницама), осим у делу пута засеок Вуловићи - брана дужине око 2 km где је ширина коловоза мин. 5 m;
  Путеви са планском ознаком Л-1 (деоница Вуловићи - брана "Роге"), и Л-7 (регионални пут Р-228 - брана "Сврачково") реализују се као главни извођачки путеви планираних брана, а по завршетку радова користиће се као део локалне путне мреже.
  Планирани развој осталих локалних путева обухвата изградњу/доградњу и ревитализацију путних праваца, према могућностима и иницијативама локалних заједница. Код одређивања приоритета, предност би имали путни правци који обезбеђују повезивање између општина, и то посебно на правцу: Пожега - Рупељево - Роге - Сврачково - Вране – Ариље.

- Електроенергетску мрежу формираће постојећи и планирани напојни и дистрибутивни објекти, који су у функцији посебне намене и интегралног развоја и уређења подручја Просторног плана.
  Потрошачи на делу територије општине Пожега напајаће се из TS 35/10 kV "Пожега 1" (2x4/2x4 MVA), преко 10 kV мреже укупне дужине око 8 km и шест TS 10/0,4 kV укупне инсталисане снаге 500 KVA. Постојеће, вршно оптерећење износи око 0,2 MW, а потрошња око 550 MVh/год.

- Поштанске услуге корисника са подручја Просторног плана обезбеђиваће се преко постојећих пошти/поштанских шалтера у насељу Роге.

ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ

Водопривредни подсистем "Рзав"

Реализација прве фазе прве етапе подсистема „Рзав“

- Прибављање земљишта у јавно власништво и припрема простора за изградњу бране и формирање акумулације "Сврачково"
- Изградња бране "Сврачково"

Заштита животне средине и изворишта водоснабдевања

Заштита животне средине и акумулације "Сврачково" од загађивања

1) Успостављање и обележавање уже зоне заштите акумулације "Сврачково";
2) Санитарно уређење објеката и санитација загађеног земљишта у ужој зони заштите акумулације, на територији КО Роге и КО Сврачково у општини Пожега.

Антиерозивна заштита акумулације "Сврачково"

1) Уређење бујичних водотока у сливу Великог Рзава у складу с техничком документацијом на нивоу главног пројекта;
2) Пошумљавање површина с локално најинтезивнијом ерозијом (средња ерозија)
3) Примена мера антиерозивне заштите обала и заштите од појаве клизишта у приобалном појасу Великог Рзава и акумулације;
4) Ревитализације и рекултивације позајмишта, одлагалишта и површина оштећених радовима на изградњи бране, приступног пута и пратеће инфраструктуре.

Коришћење и заштита пољопривредног и шумског земљишта и шума

Унапређење стања пољопривредног земљишта

1) Агропедолошка анализа обрадивог земљишта и дефинисање агротехничких услова газдовања земљиштем у ужој зони заштите акумулације "Сврачково"

Путна инфраструктура и доступност подручја

Измештање и субституција локалних путева у зони акумулације „Сврачково“

1) Изградња деонице локалног пута Д.Село (Сврачково)-круна бране-Северово дужине око 2 km;
2) Изградња деонице локалног пута Роге-Рошка лука-засеок Вајовићи дужине око 1,5 km с мостом дужине око 60 m,
3) Изградња деонице локалног пута Рошка Бања-засеок Сарвани дужине око 1,0 km с мостом у Рошкој луци дужине око 50 m;
4) Изградња приступног пута до бране "Сврачково"са регионалног пута Р-228 дужине око 3,5 km с мостом преко В.Рзава.

Привредне активности

Комплетирање и интензивирање коришћења постојеће туристичке понуде и активирање нових туристичких потенцијала

1) Израда и спровођење програма интегралног развоја туризма и рекреације за туристичко место Роге-Бања Роге-Витача.

Комунални системи и објекти

Побољшање водоснабдевања становништва у сливу В.Рзава

1) Субституција локалних изворишта и сеоских водовода у атару насеља Роге и Сврачково угрожених изградњом бране и акумулације "Сврачково".

Прикупљање и санитарно безбедно одвођење отпадних вода

1) Прикупљање и санитарно безбедно одвођење атмосферских вода с локалних путева у ужој зони заштите акумулације "Сврачково" и регионалних путева у широј зони заштите изворишта;
2) Санитација постојећих и изградња нових санитарних септичких јама за домаћинства у ужој зони заштите акумулације "Сврачково";

3) Санитација постојећих и изградња нових водонепропусних базена и јама за осоку и чврсти стајски отпад у ужој зони заштите акумулације "Сврачково.

Санитарно безбедно сакупљање, транспорт и депоновање комуналног отпада

1) Санитација постојећих локалних сеоских сметлишта и формирање санитарно уређених сеоских одлагалишта комуналног отпада ван уже зоне заштите акумулације "Сврачково" и простора са успостављеним режимима заштите
2) Организовање сакупљачких станица за прихватање кабастог кућног отпада са територија општина ван шире зоне заштите акумулације "Сврачково".

Санитарно безбедно сахрањивање

1) Затварање постојећих и обезбеђење комунално уређених локација за нова гробља ван уже зоне заштите акумулације "Сврачково";
2) Обезбеђење комунално уређених локација за сточна гробља ван шире зоне заштите (слива) акумулације "Сврачково.

Проширење мреже напојних и дистрибутивних електроенергетских објеката

1) Измештање DV 10 kV TS "Роге" - TS "Вајовићи"
2) Изградња двоструког DV 10(35) kV између TS 35/10 kV "Шевељ"- TS 10/0,4 kV на градилишту бране "Сврачково", и TS 6,3/35 kV уз разводно постројење подбранске HE до TS h/35/10 kV "Ариље 2".

Заштита природних добара

Формирање акумулације у стабилни водни екосистем

1) Истраживање квалитативног састава и квантитативне структуре ихтиофауне, бентоса, планктона и водене вегетације пре и у току формирања акумулације "Сврачково".

Заштита културних добара

Заштита и презентација непокретних културних добара и њихове заштићене околине:

1) Истраживање и заштита кроз документацију археолошких налазишта "Кулине" и "Кљештане" у КО Роге пре њиховог потапања;
2) Истраживање археолошког налазишта "Градина" у Д.Сврачкову ради утврђивања услова експлоатације камена за изградњу бране.

Заштита од елементарних непогода и услови одбране

Заштита низводног подручја и становништва од поплавног таласа при рушењу бране "Сврачково"

1) Реализација мера и активности на заштити низводног подручја и становништва према Анализи утицаја поплавног таласа при рушењу бране "Сврачково", односно Условима и захтевима утврђених од стране надлежне службе СМО (број 122-7 од 21.12.2000.године).

Приоритетне активности у имплементацији Просторног плана дате су за планска решења којима се задовољавају републички интереси, интереси локалних заједница корисника прве фазе прве етапе водопривредног подсистема "Рзав " и интереси локалних заједница у сливу Великог Рзава, те су обавезујући за све нивое управљања.

1.3.4. Смернице из РПП за подручје Златибирског и Моравичког управног округа

Функционално урбано подручје (ФУП) обухвата утицајне зоне града Ужице са градским центрима: Ариље, Бајина Башта, Косјерић, **Пожега** и Чајетина

Приоритети привредног развоја подручја Просторног плана обухватаће:
• **Пољопривреду,** која расположивошћу пољопривредног фонда, традиционалном везаношћу становништва за ову привредну грану и изграђеним агроиндустријским капацитетима представља један од значајнијих ресурса за развој.
• **Даљи развој постојећих успешних фирми и МСП**
• **Туризам и комплементарне активности**
• **Транспорт,** базиран на географском положају и погодностима које пружају постојећи и планирани инфраструктурни коридори, погранична подручја и др.

Рејонизација пољопривредне производње:
(1)рејон доминантно ратарско-повртарске производње и мешовитог сточарства – обухвата речне долине: Западне Мораве (Чачак), Дичине, Драгобиља, Качера (Горњи Милановац), Скрапежа (Косјерић, Пожега), доњи ток Ђетиње и Лужнице (Пожега, Ужице), Моравице (Пожега, Ариље),
(2) рејон воћарско-повртарске производње и пашњачког сточарства – обухвата већи део брдске и предпланинске зоне (на североистоку и истоку - делове општина Бајина Башта, Косјерић, Горњи Милановац, Чачак, Пожега...
(3) рејон пољопривреде усмерене ка заштити биодиверзитета – обухвата подручја заштићених добара и еколошки значајних подручја, зоне заштите изворишта водоснабдевања РВА: Повлен, Маљен-Сувобор, (Рзав – акумулације (Сврачково, Роге и Орловача))

Развој мреже насеља
У другој хијерархијској равни су **субрегионални центри** Горњи Милановац, и у одређеној мери Пријепоље и Пожега. ....Пожега има одличан положај у примарној агломерацији, на укрштању западноморавског развојног појаса и регионалног развојног појаса Косјерић – Ивањица (ДП I реда бр. 21 и 21.1).
У општини Пожега субцентри су Велика Јежевица, Бакионица-Глумач и Расна-Горобиље, а центри заједнице насеља су Роге, Прилипац, Здравчићи, Јелен До, Средња Добриња, Тометино Поље и Честобродица.

...Пожега припада регоиналном инд.центру са планиране следеће две гринфилд зоне:
• Индустријско- привредна радна зона- 110 ha гринфилд зона и 75 ha постојећа индустријска браунфилд зона; могућност коришћења теретне железничке станице удаљене 1,6 km; земљиште је углавном у приватном власништву; добра приступачност на саобраћајну мрежу и инфраструктуру; могућност за слободну зону.(површина 185 ha)
• Индустријско-радна и слободна зона - Гринфилд локалитет у близини постојеће привредне зоне; могућност коришћења теретне железничке станице удаљене 1,1 km; земљиште је углавном у приватном власништву; добра приступачност на саобраћајну мрежу; у близини остала инфраструктура; земљиште је у приватном власништву .(површина 30 ha)

Глобални зонинг релевантног дела територије Златиборског и Моравичког округа, плански је **диференциран** на 4 туристичка рејона (по принципу просторно-технолошких целовитих функционалних целина) при чему Пожега припада првом рејону:
1) Тара - Ваљевско подрињске планине - Рудник (ТВПР)
Главна туристичка понуда рејона развијаће се у општинским центарима уз интеграцију са бројним туристичким ресурсима и природним и културним вредностима у непосредном окружењу и то: ....етно селима (Коштунићи, Дружетићи на реци Каменици, Јежевица са хотелом и др)... Јужне падине Сувобора (Рајац и Равна Гора), Маљена (Дивчибаре) и Повлена са Тометиним пољем у подгорини...

....Градови Ужице и Чачак општине Бајина Башта, Пожега, Ариље, Чајетина, Косјерић, Лучани, Ивањица су 2005. године закључили регионални споразум о основању, изградњи и коришћењу Регионалне санитарне депоније „Дубоко“ (град Ужице).

....Разматрано подручје је изузетно угрожено у погледу ерозије, са појавама: екцесивне ерозије (у сливу Западне Мораве – Чачак, Пожега, Моравице, Бјелице и Скрапежа).

Полазећи од стања квалитета животне средине на подручју Просторног плана, утврђене су категорије животне средине и према њима Пожега спада у:
2) виши степен загађености (подручје загађене и деградиране животне средине) – налази се у зонама насеља Лучана, градског подручја Косјерића, Горњег Милановца, Чачка, Ужица, Прибоја, Пожеге са епизодним загађењима животне средине (ваздуха, земљишта и река, са могућношћу угрожавања буком, непријатним мирисима, као несанираних последица експлоатације минералних сировина и утицаја индустрије, несанитарних градских/општинских и сеоских депонија и саобраћаја – прекомерне емисије гасова из моторних возила);

1.3.5. Смернице из других развојних докумената

У току израде Просторног плана општине Пожега коришћени су и развојни документи као што је Програм развоја општине Пожега - Донет Закључком 01 бр.020-1/08 од 23.01.2008.године и др. чији је списак дат на крају текста Плана.

1.4 СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

1.4.1. Природни ресурси

- **Пољопривредно земљиште**

Укупна површина обрадивог пољопривредног земљишта је 9.358 ha. Од укупно 5.552 домаћинства 3.353 су мешовита газдинства, а индивидуалних пољопривредних газдинстава има свега 1.087, од чега је до 60 година старости 664 домаћинства, а преко 60 година старости је 423 домаћинства.
Пољопривреда је недовољно интезивна јер нису искоришћени сви природни ресурси, клима, рељеф као и други агроеколошки услови, тј. није довољно искоришћена повољност земљишта и неке посебне компатибилне предности овог краја за производњу малине, кромпира, шљиве и јабуке. Нису искоришћене могућности ни за већу сточарску производњу, а нарочито у говедарској и овчарској производњи. За ову општину је карактеристично да водећу улогу има сточарска производња, а потом грана воћарства. Ратарство представља извор кабасте биљне и зрнасте хране за исхрану у сточарству.

- **Шуме и шумско земљиште**

Шуме на територији општине Пожега припадају тарско-златиборском шумском подручју. Укупна обрасла површина шума на подручју Општине износи 12.787ha те просечна шумовитост на подручју општине износи око 30% од укупне површине земљишта. По типу узгоја шумске површине диференцирају се на високе шуме којих укупно има око 48%, изданачке шуме којих има око 47% и шумских култура чије површине износе око 5% од укупне шумске површине на подручју општине.
На територији општине Пожега постоје четири шумске газдинске јединице са укупном површином шума од 3902.2 ha. Од тога Мађен-Ридови заузимају 1700ха или 43%, Смишаљ око 400 ha или 10%, пожешке шуме 950 ha или 23% и Венац-Благаја 850ха или 24% укупних шума.
Стање шума на подручју не задовољава с обзиром на састав биљних врста које учествују у састав шумских састојина. Најзаступљенија врста дрвећа су лишћари са 72.2% и то буква 51.5%, цер 14.4%, багрем 3.5%, остало су четинари 27.8% претежно црни бор.

На подручју општине Пожега је ловиште "Милешево", укупне површине 41.143 ha, од чега шуме чине само 28,8% површине.

- **Водотокови**

На подручју општине се спајају на врло кратком потезу Моравица (Ивањичка), Скрапеж и Ђетиња, стварајући ток Западне Мораве, који се билансно контролише непосредно низводно од саставнице, код насеља Гугаљ (једна од најважнијих водомерних станица Србије ВС "Гугаљски мост").
Водотокови на подручју општине дренирају два врло значајна планинска система. Преко Великог Рзава и Моравице дренирају се Старовлашке планине. Планине Тара и Златибор се дренирају преко Ђетине, која се, такође, третира као важно извориште Србије. У северном делу општине се преко река Скрапеж и Каменица дренирају јужне падине Маљена, једне од најзначајнијих планина тзв. Сувоборске скупине.
На подручју општине Пожега регулационо су уређивани доњи токови Ђетиње и Скрапежа. Остварен је степен заштите од великих вода, што приближно одговара траженој величини за шире долинско подручје на подручју општине.

1.4.2. Привреда

Општина Пожега се по свим основним показатељима степена привредног развоја, налази испод просека златиборског округа и Републике Србије и може се сматрати недовољно развијеним подручјем. Процес привредног развоја и индустријализације Пожеге у периоду после Другог светског рата одвијао се релативно споро, како у односу на републички тако и у односу на регинални просек.
Највећи број индустријских капацитета лоциран је у градском насељу Пожега. То је имало за последицу изражену миграцију у правцу село-град.

1.4.3. Мрежа насеља и јавне службе

У периоду 1971-2002. јаке инерционе силе водиле су ка концентрацији становништва у центар општине, уз истовремено пражњење великог броја села, са тенденцијом коначног гашења. То је довело до поремећаја у структури мреже насеља, у функционалном смислу. Сеоска насеља Пожешког подручја настала су на крчевинама и подељна су на засеоке, тако да једно село заузима велики простор. Центар села, као место где се одвијао друштвени живот, формирао се у почетку код записа (молитвеног места) или код цркве, а касније поред задруге или пута. Ту су, уз задругу, изграђени продавница, кафана и кола, а у новије време ничу нови стамбени објекти, јер се становништво из удаљених и неприступачних делова села досељава у центар. На овај начин се старовлашка села разбијеног типа, мењају у друмска насеља.
Тенденција ширења грађевинског подручја, било у циљу приближавања већем насељу или центру, било дуж прилазних саобраћајница, повремено је попримала стихијски карактер који је за последицу оставио неоправдано заузимање квалитетног пољопривредног земљишта.

Јавне службе (допуњено новим подацима на основу анкета)

- Град Пожега има дечији вртић “"Олга Јовичић-Рита" са три објекта “"Бамби", “Пчелица" и „Лептирић“. Оптимални капацитети установа износе 255 деце у "Бамбију", 160 у „Лептирићу“ и 180 у "Пчелици". Укупан број деце за 2011/2012 годину износи 785, од чега у "Бамбију" има 295 деце (у 13 група), у „Лептирићу“ 171 (у 8 група) и у "Пчелици" 265 (у 11 група). Број деце од 4-6 година при објекту Бамби, а у околним селима има укупно 54-оро распоређених у 8 група. Укупно има око 15-оро деце на листи чекања за сва три објекта. Укупан број запослених у сва три објекта износи 122. Из ових података видимо да вртићи не задовољавају тренутне капацитети, већ их премашују, а решење овог проблема представља организовање дечије заштите (вртића) по околним селима како би се растеретио Пожега град.
Уз објекте основних школа постоји потреба за организовањем одељења предшколских установа ради њихове припреме за школу.

- У Пожеги постоје две матичне основне школе, са 21 истурена одељења у насељима на територији општине. Укупан број ученика од I до VIII разреда, на територији општине Пожега, за 2011/2012 годину, износи 2259 ђака.

Осмогодишња основна школа “"Емилија Остојић" у Пожеги има 10 истурених одељења. Укупан број ученика од I-IV разреда износи 364 ђака и од V-VIII разреда 379 ђака, што укупно износи 743 ученика. Укупан број учионица износи 18, са 30 одељења са радом у 2 смене. Објекат поседује и фискултурну салу, библиотеку, стоматолошку ординацију и остале садржаје. Истурена одељења се налазе у Средњој Добрињи (28+58учен./ 6одељ; 8 деце у предшк.разред)., Доњој Добрињи (11учен./1одељ.), Горњој Добрињи (20 учен./ 2одељ.), Лорету (3 учен./ 1одељ.), Прилипцу (24+49учен./одељ.6; 8 у предшк.разред), Пилатовићима (6учен. / 1одељ.), Лопашу (5учен./ 1одељ.), Рупељеву (4учен./1одељ.), Рогама (10+16 учен./одељ.6; 5 у предшк.разред) и Горобиљу (21учен./2одељ; 11 у предшк.разред). Матична основна школа је осмогодишња, као и школе у Прилипцу, Рогама и Средњој Добрињи.

Основна школа ″Петар Лаковић″ у Пожеги има 10 истурених одељења у Узићима (11учен./ 1одељ.), Глумачу (26учен./ 4одељ; 5 деце у предшкол.разред), Годовику (3 учен./ 1одељ.), Љутицама (4 учен./ 3одељ; 1 у пред.разред), Засељу (28учен./ 4одељ; 4 у предшкол.разред), Милићеву селу (12учен./ 4одељ./ 3 у предшкол.разред), Здравчићима (25учен./4одељ.; 6 у предшкол.разред), Висибаби (13учен./ 4одељ./ 2 у предшк.разред), Великој Јежевици (19+33 учен./ 8одељ/2 смене; 6 у предшкол.разред) и Душковцима (31+63 учен./ 8одељ; 7 у предшк.разр.). Матична основна школа и истурена оделења у Средњој Добрињи, Великој Јежевици, Душковцима су осморазредне док су остала истурена одељења четвороразредне школе.

Основна школа ″Петар Лаковић″ у Пожеги за млађе разреде (I-IV) има укупно 415 ђака у 17 одељења, са радом у две смене. Школа ″Петар Лаковић″ за старије разреде (V-VIII) има укупно 578 ученика у 23 одељења, са радом у две смене.

У појединим насељима постоје само изграђени објекти, без ђака (Јелен До, Честобродица).

-Пожега има три школе средњег образовања: гимназију "Свети Сава"; техничку школу и пољопривредну школу са домом ученика "Љуба Мићић", са укупно 1414ученика.

Гимназија и техничка школа су смештене у истом објекту и располажу истим школским комплексом, укупне површине 3,93ha. Гимназија има 448 ученика (са 16 одељења), Средња стручна школа 579 ученика (са 25 одељења) и Пољопривредна школа 387 ученика (са 24 одељења, са радом у 2 смене). У оквиру Дома ученика налази се 120 корисника у 22 собе. Површина парцеле износи 3250 m^2, док је површина објекта 1210m^2 . Објекат поседује ТВ салу, библиотеку и клуб ученика.

- Здравствена заштита је организована кроз рад Дома здравља, болнице, сеоским амбулантама (В.Јежевица, Горња Добриња, Јелен До, Роге), више приватних специјалистичких амбуланти, друштвеном и неколико приватних апотека.

Здравствени центар Ужице - основна јединица Дом здравља Пожега има комплекс површине од 1.45 ha. Дом здравља има службу опште медицине, медицину рада, гинекологију, специјалистичке службе, физикалну медицину, стоматологију, лабораторије, антитуберкулозни диспанзер, рентген и ултразвучну дијагностику, дечију и патронажну службу.

Здравствени центар Ужице - истурено одељење опште болнице Ужице у Пожеги има комплекс од 5ha , са стационарем капацитета 60 постеља и одељењима за унутрашње болести и пнеумофизиолошке болести, лабараторијом и кабинетом трансфузије.

Специјалистики део здравствених услуга регионалног клиничког центра из Ужица се обавља у посебном одељењу у Пожеги на локацији Савинац.

- У објекту Дома здравља Пожега, са радним простором од око 120m^2, функционише Центар за социјални рад са 12 запослених.

У Пожеги граду налази се и домско одељење „Пожега“ за смештај старих лица површине парцеле 2.14 ha и БРГП 918 m^2 . У оквиру дома смештено је 50 лица.

- Од установа културе најзначајније установе су градска библиотека са шест издвојених оделења и културни центар у оквиру кога постоји градска галерија, биоскопска сала, локални радио и телевизијска станица, као и други садржаји повременог и трајног карактера.

- Спортски објекти се могу груписати у делимично урађене спортске центре: прву целину чини градски фудбалски стадион “"Слога" и спортска хала, и другу целину чине отворени и затворени простори уз школе намењени за физичко васпитање.

1.4.4. Инфраструктурни системи

- **Саобраћај**

Општина Пожега располаже значајним фондом јавних путева у укупној дужини од 972,3km.
У мрежу категорисаних путева убраја се правац М5 деоница Ужице - Пожега - Чачак који се пружа долином Ђетине и западне Мораве - кроз КО Узиће, Расна, Пријановићи, Гугаљ, Јелен До и Тучково, а кроз Овчарско - Кабларску клисуру води према Чачку.
Правац М21, деоница (Ваљево) Косјерић - Пожега - Ужице пролази долином реке Скрапеж кроз КО Каленићи, Честобродица, Отањ, Глумач, Пожега где се спаја са путем М5 на петљи Пожега и од ње је у преклопу са путем М5 према Ужицу.
Правац М21.1. деоница Пожега - Ариље (Ивањица) пружа се долином Моравице и пролази кроз КО Горобиље и Милићево Село.
Правац Р205 Дивчибаре - Саставци пружа се кроз КО Тометино поље, Љутице, Душковци, Велика Јежевица, Мађер.
Правац Р212 деоница (Горњи Милановац) Прањани - Шиљковица за саставке који долином Доброторске реке пролази кроз КО Честобродица, Доња Добриња, Средња Добриња и Горња Добриња.
Правац Р 276 Љубић - Шиљковица кроз КО Горња Добриња.

Путну мрежу у надлежности локалне управе чине локални и некатегорисани путеви.
Мрежа локалних путева је утврђена одговарајућом општинском одлуком.
Кроз подручје Општине пружају се и два железничка правца, један је магистрални правац Београд – Бар, други Сталаћ - Краљево - Пожега.

- **Водоснабдевање**

На подручју општине могу се издвојити две групе села, према начину подмиривања потреба за водом:

- Прву групу чине насеља у близини пута према Ужицу, која су била незадовољавајуће подмирена водом, те су прва прикључена на регионални систем. То су села Расна, Горјани, Узићи и Висибаба, чији су водоводи одлуком СО Пожега пренети на управљање и одржавање ЈКП "Наш дом". Наиме, развој водовода у селима био је доста екстензиван, неплански и без валидне планске документације, тако да је долазило до озбиљних техничких промашаја. У тој групи села, која ће бити ускоро прикључена на регионални систем налазе се насеља дуж четири главна правца даљег ширења: Пилатовићи, Гугаљ, Глумач, Врањани, Отањ, Горобиље, Годовик, Милићево Село и Речице.

- Другу групу села чине планинска насеља у северном делу општине. Она се снабдевају или индивидуално - свако појединачно домаћинство - из бунара или оближњих извора (у раштрканим насељима планинског дела општине), или путем малих групних водовода, најчешће каптирањем неког извора за неколико домаћинстава. Због велике разуђености тих насеља, која се често своде на мање засеоке од по неколико међусобно удаљених кућа, доста су тешки услови за развијање већих повезаних водовода, а таква конфигурација отежава могућност и оспорава економску оправданост повезивања на регионални систем.

- **Санитација насеља**

Организовано прикупљање и одвођење својих отпадних вода имају: Пожега са једним делом приградских насеља Висибабе и Бакионице, насеље Узићи и мањи део насеља Горобиље и Јелен До. Пречишћавање отпадних вода није решено ни у једном осим у Узићима. Фабрика за прераду воћа и поврћа „Будимка“, има изграђене уређаје за третман својих отпадних вода, међутим, са оштрим падом производње, дошло је и до потпуног запуштања до деструкције објеката и опреме тих уређаја, тако да су они сада сасвим ван функције.Остала насеља немају решено питање канализације, већ своје отпадне воде упуштају у претежно примитивне и провизорне септичке јаме или директно у најближе потоке и јаруге.

Организовано прикупљање и евакуација отпадних вода ван подручја насеља, у целој општини, практично је највише реализовано само у Пожеги. Канализациони систем је општег типа. Капацитети појединих цевовода су недовољни, а такође ни пратећи објекти за пријем атмосферских вода не прате реалне потребе (број сливника и њихово одржавање). Канализација покрива око 90% подручја насеља.

- **Комунални објекти**

Депонија чврстог отпада

На подручју општине Пожега не постоји депонија смећа која задовољава прописе и стандарде. Поред више мањих дивљих депонија, у насељима Годовик, Горобиље и Расна (близу Ђетиње) постоји дивља градска депонија, односно отворено сметлиште које не задовољава никакве санитарне услове. Депонија заузима површину од 6,5 ha.

Гробља

На подручју општине Пожеге постоје два градска гробља и бројна сеоска (64 сеоска гробља), која су углавном попуњена и захтевају проширења, уређења и опремање потребном инфраструктуром.

1.4.5. Туризам

Актуелна туристичка и рекреативна понуда Пожеге и већине туристичких потенцијала није довољно развијена и активирана. Са туристичког аспекта топографија и хидрографија општине Пожега представљају сама по себи изузетност, изражену кроз разноврсност амбијенталних и функционалних особености изражених у третираном простору. Специфичност територије Општине Пожега је у томе што она својим издуженим обликом повезује Ваљевске планине са Старо-Влашким планинама у територијалном смислу, док је у саобраћајном смислу ово једна од потенцијално, најзначајнијих раскрсница у Србији. Посебно треба назначити путне и железничке правце као најважније садашње и будуће везе са југом државе и Црном Гором.

Б) ПЛАНСКИ ДЕО ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ПОЖЕГА

I ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ОПИС И НАМЕНА ПРОСТОРА

План намене површина дефинисан је на основу постојећег коришћења земљишта, анализа постојећег стања кроз ограничења и потенцијале развоја.

Према билансу површина (катастарско стање) подручја Просторног плана, од укупне површине општине Пожега око 42683ha, око 61% представља пољопривредно

земљиште. Шуме заузимају 13221 ha што чини око 31%, водно земљиште чини око 553.2 ha (1.3%), а остале површине око 6% укупне површине Општине.

Постојеће површине земљишта дефинисане су на основу података из катастра непокретности (табела бр.1), података Србијашума, идентификацијом на терену и са ортофото подлога. Оцена промене планских намена се мора узети са великим резервама, јер за просторе општине Пожега не постоји урађена Бонитетна карта, а подаци катастра, с обзиром на квалитет и ажурност, не могу се сматрати поузданим.
Оно што је један од проблема у билансирању површина је неслагање у улазним подацима добијених анализом постојећег стања званичних података добијених из катастра и постојећег пољопривредног и шумског земљишта према фактичком стању. Катастарско стање се разликује од фактичког стања, односно Изграђеност простора је већа за око 2.5% у односу на катастарско стање и то претежно на рачун пољопривредног земљишта.
Поштујући законска и планска опредељења ограничавања ширења изградње у шемама насеља је приказано повећање грађевинског подручја центара заједница насеља и центара са појединим фнкцијама. Граница грађевинског подручја главног општинског центра Пожеге се одређује Планом генералне регулације.

Планиране промене у билансу намене простора до 2025. године, највише ће се одразити на пољопривредно земљиште које ће се смањити на рачун земљишта најслабијег квалитета у корист повећања шумског и водног земљишта, али ће оно и даље заузимати највећу површину у односу на друге намене земљишта.
Планирано смањење, такође би се остварило за потребе изградње саобраћајница и инфраструктурних система, као и за планирано повећање грађевинског подручја.
Планиране акумулације Сврачково и Роге (око 170,0ха) и планиране акумулације на реци Каменици у Тометином Пољу допринеће повећању водног земљишта.
Планиране површине под саобраћајном повећаће се у односу на постојеће стање.

Табела 1. *Биланс планиране намене површина на подручју општине Пожега (катастарско стање)*

		општина ПОЖЕГА			
Година		2012.		2025.	
Укупна површина (*ha*)		**42 683.8**	**100%**	**42 683.8**	**100%**
Пољопривредно земљиште		26 238	61.47	21 622.3	50.66
Шумско земљиште		13221.4	30.97	17074.8	40.0
Водно земљиште		553.2	1.30	816.7	1.91
Остале површине	Изграђен простор (са саобр. површинама)	2671.2	6.26	3170.0	7.43

1.1 Пољопривредно земљиште

Пољопривреда је недовољно интезивна јер нису искоришћени сви природни ресурси и у већини се заснива на индивидуалном сектору и уситњеном поседу.
Укупна површина обрадивог пољопривредног земљишта је 19.278 ha. Од укупно 5.552 домаћинства 3.353 су мешовита газдинства, а индивидуалних пољопривредних газдинстава има свега 1.087, од чега је до 60 година старости 664 домаћинства, а преко 60 година старости је 423 домаћинства.
Према структури власништва пољопривредног земљишта, око 95% се налази у приватном власништву. Према географском положају, оранице су заступљене у централном делу Општине и заузимају 36% територије, а смештене су у долинама река Скрапежа, Ђетиње и Моравице. Воћњаци заузимају шири реон насеља Пожега и

више пределе села. Од укупне површине пољопривредног земљишта заузимају 15%, ливаде 20%, а пашњаци 27%. Поред тога, територија Општине располаже одређеним капацитетима за прераду и складиштење пољопривредних производа и традицијом у области пољопривреде.

Табела бр. 2. *Коришћење пољопривредног земљишта за период 2012*

Година	Пољопр. површина ha	Обрадива површина/ ha				Пашњаци
		Укупно	Оранице и баште	Воћњаци	Ливаде	ha
2012.	26.238	19.278	9.059	3.875	6.344	7.042

Планом се, у складу са Законом о пољопривредном земљишту ("Службени гласник РС" бр. 62/06 и 41/09), штити пољопривредно земљиште и може се врло ограничено, у складу са правилима из Плана, мењати његова основна намена.

1.2. Шумско земљиште

Шуме на територији општине Пожега припадају Тарско-Златиборском шумском подручју. Укупна обрасла површина шума на подручју Општине износи 12.787 ha те просечна шумовитост на подручју општине износи око 30% од укупне површине земљишта. По типу узгоја шумске површине диференцирају се на високе шуме којих укупно има око 48%, изданачке шуме којих има око 47% и шумских култура чије површине износе око 5% од укупне шумске површине на подручју општине.
Од високих под једнодобним састојинама налази се око 20% површине, док је под пребирним састојинама око 80% површине.
На територији општине Пожега постоје четири шумске газдинске јединице са укупном површином шума од 3902.2 ha. Од тога Мађен-Ридови заузимају 1700ha или 43%, Смишаљ око 400ha или 10%, пожешке шуме 950ha или 23% и Венац-Благаја 850ha или 24% укупних шума.
Приватне шуме захватају површину од 10264 ha, од чега су 97,5% лишћари, а свега 261 ha четинари, у КО Тометино Поље. Од укупног простора под шумама око 73% је у приватном, а 27% у државном власништву;

На основу прегледа површина по катастарским класама укупна површина под шумама износи 13221.4ha (31%). Површине под шумским земљиштем повећаће се за око 4000 ha, што је повећање од око 9 % у односу на целу површину плана. Девастирано шумско земљиште и површине које су под великим нагибом и на ерозивном терену и као такве некорисне за пољопривреду и изградњу морају се пошумити. Повећање површина под шумом обезбедиће се пошумљавањем на шумском земљишту VI, VII и VIII бонитетне класе у државном и приватном власништву, на рачун пољопривредног земљишта.
Површина погодних за пошумљавање има у К.О. Душковци, Мршељи, Пријановићи и Тометино Поље.

У складу са Законом о шумама ("Службени гласник РС" бр. 30/10 и 93/12), у просторном плану се штити и унапређује шумско земљиште и шуме.
На шумском земљишту није дозвољена промена састава шумских састојина и њихова неконтролисана експлоатација, као ни изградња која би угрозила основну намену простора. Минимално дозвољена изградња је у функцији побољшања стања шума или њене боље приступачности и квалитетнијег коришћења. Под само плански одређеним условима (у складу са Шумском основом и овим Планом) може се врло ограничено мењати основна намена шумског земљишта, уз предходно добијену сагласност управљача.

1.3. Водно земљиште

Са хидрографско-хидролошког становишта територију општине пресеца изузетно богата мрежа водотокова. Уз Велики Рзав ту су најзначајнији Моравица (Ивањичка), Скрапеж и Ђетиња који стварају ток Западне Мораве, затим Лужница, Бела и Црна Каменица у северним деловима општине.
Стање квалитета вода у рекама је неповољно. У најнеповољнијем стању је доњи ток Ђетиње. У лошем стању је и Скрапеж, који је у зони Пожеге у III и IV класи. Моравица и З.Морава (профил Гугаљ) су најчешће у класи II/III. Стање квалитета З.Мораве погоршава и река Бјелица. Може се закључити да је стање квалитета воде у водотоцима на подручју општине неповољно и да представља једно од значајних развојних ограничења, што захтева адекватне технолошке, водопривредне и организационе мере заштите вода.
Укупна површина водног земљишта у општини износи око 553.2 ha површине плана.

Просторним планом се површина водног земљишта не мења, осим у делу где су планиране акумулације. На постојећем водном земљишту се не мењају услови коришћења и својински односи.
По свом положају у водопривредном систему Србије општина Пожега се третира као извориште највишег ранга и извозник воде, тако да по принципима будућег усмеравања "ресурсне - водне ренте" (у складу са законском праксом ЕУ која ће бити и код нас усвојена) општина у будућности треба да има стални приход од испоруке воде највишег квалитета.
На подручју општине Пожега регулационо су уређивани доњи токови Ђетиње и Скрапежа. Остварен је степен заштите од великих вода, што приближно одговара траженој величини за шире долинско подручје на подручју општине.

1.4. Грађевинско земљиште

На основу расположивих података (ортофота) на графичким прилозима плана је евидентирана постојећа изграђеност, најчешће по фактичком стању (оградама). Постојеће изграђено земљиште, у највећем обиму, представљају рурална домаћинства, комунални објекти (гробља), верски објекти, у малом обиму производња.
Планом се оставља, као реална могућност, да нису евидентирани сви изграђени објекти, из оправданих разлога, што не значи да и ти постојећи, а неевидентирани објекти, су на било који начин другачије плански третирани од оних који су Планом евидентирани.
Правилима уређења и грађења у Плану се даје могућност издвајања изграђеног од неизграђеног дела катастарске парцеле (правила парцелације), дају се услови за реконструкцију изграђених објеката, услови за изградњу нових објеката, што све треба да омогући (на захтев власника/корисника парцеле) утврђивање постојећег грађевинског земљишта а по потреби, за нову изградњу, и формирање новог грађевинског земљишта.

<u>Грађевинско земљиште је у Плану дефинисано као:</u>

- Градско грађевинско земљиште у обухвату ПГР-е Пожега,
- Грађевинско земљиште у грађевинским подручјима насеља, и
- Грађевинско земљиште изван граница грађевинског подручја насеља

Основна подела грађевинског земљишта (<u>по намени</u>) је на површине и објекте јавних намена и остале намене изван површина јавних намена. Површине и објекти јавних намена припадају јавним службама (образовање, управа, здравство, култура, социјална заштита и сл.), уређеним и заштићеним просторима (паркови, скверови, парк-шуме, кејови и сл.) и објектима и мрежи инфраструктуре (саобраћај, енергетика, водопривреда, телекомуникације, топлификација, комунални објекти и сл.).

Врсте и намене објеката планиране на грађевинском земљишту изван површина јавних намена:

- становање
- мешовито пословање (трговинске, занатске и услужне делатности) са становањем или пословање у окружењу становања,
- објекти у функцији туризма и спортски комплекси,
- радне зоне (производња,привреда,комерцијалне делатности),
- инфраструктурни и комунални објекти,
- и друге намене које не угрожавају околну претежну намену

У оквиру шема насеља за центре заједнице насеља и центре са појединим функцијама приказано је постојеће и планирано грађ. земљиште. У осталим насељима се не предвиђа значајно ширење грађевинског земљишта могуће је минимално ширење, највише до 2% од постојеће површине изграђеног земљишта.

Насеље Јелен До иако има развијене јавне садржаје, због сталног загађивања животне средине, нехуманог живљења и неповољних услова за егзистенцију становништва налази се у фази измирања насеља. Просторни план предвиђа његово постепено (фазно) гашења.

Собзиром да је у ПГР Пожега предвиђено повећање градског грађевинског подручја, у приградским насељима у деловима који су близу границе ПГР-је не предвиђа се значајније повећање површина за изградњу осим дуж саобраћајница како би се повезало грађевинско подручје.
У појединим центрима заједнице насеља (Милићево Село, Горобиље и сл.) остварено је значајније повећање површина за изградњу у односу на постојећу површину изграђеног земљишта планирањем радних зона дуж интезивнијих путних праваца.

Планиране активности у развоју грађевинског подручја, намена и делатности у грађевинском подручју:

- Дефинисање грађевинских подручја центара заједнице насеља и насеља са појединим функцијама;
- уважавањем и валоризацијом економских, демографских, урбаних и функционалних карактеристика, опремања села, у наредном планском периоду;
- унапређење економске инфраструктуре: изградња модерне индустријске зоне са посебним услугама и одговарајућим маркетингом уз реструктурирање и ревитализацију индустрије са циљем привлачења инвеститора и очувања животне средине;
- побољшање атрактивности општине као труристичке дестинације и стварање услова за улагање у туристичке објекте (спорт и рекреацију, угоститељске објекте и сл.) и друге туристичке центре;
- унапређење инфраструктуре: развој путне мреже, локалних и државних путева (реконструкција и ревитализација, изградња...), телекомуникационе мреже, посебно фиксне телефоније, енергетске, водне и канализационе, као и одржавање инфраструктурних система и управљање отпадом;
- изградња инфраструктуре у функцији афирмације туристичке понуде (бициклистичке стазе и сл.).

2. ЗАШТИТА, УРЕЂЕЊЕ, КОРИШЋЕЊЕ И РАЗВОЈ ПРИРОДНИХ СИСТЕМА И РЕСУРСА

Укупни природни потенцијали – услови и ресурси – разматрани су кроз анализу продуктивног земљишта, његових основних карактеристика, настали под утицајем бројних међусобно условљених геофизичких процеса који утичу на њихов квалитет и посебно просторни размештај и структуру.

Основно стратешко опредељење ка одрживом управљању природним ресурсима у општини Пожега је обезбеђење повољних техничко-технолошких, финансијских и еоколошких решења за њихово коришћење, управљање и заштиту.
Природни услови и ресурси (геоморфолошки, водни, и др.) Општине су разноврсни и омогућују развој бројних делатности (пољопривреда, шумарство, лов, риболов, водопривреда, енергетика и др.) који уз адекватне мере заштите не угрожавају животну средину, а могу да допринесу повећању броја становника, запослених и равномернијем развоју подручја.

На принципу одрживог развоја као основне поставке развоја, коришћења, заштите и уређења простора намећу се следеће обавезе:

- заштита и рационално коришћење, нарочито дефицитарних (водних ресурса и енергетских извора) и стратешки значајних природних ресурса (пољопривредно и шумско земљиште);
- боља интеграција општине Пожега са својим непосредним и ширим окружењем као и боља искориштеност свог повољног географско-саобраћајног положаја развојем одређених регионалних функција;
- изградња аутопута Београд-Јужни Јадран и двоколосечне железничке пруге Београд - Бар, треба да повећа интерес за јачање веза са околним центрима - Чачак и Ужице;
- дисперзија економских активности у индустријском сектору и у сектору услуга којом би се променила данашња слика стања, што значи зауставила миграција становништва из великог броја села према Пожеги и приградским насељима.

Из тих разлога треба обезбедити планско усмеравање изградње и уређења простора не само планским документима, већ и другим средствима којима располаже локална управа (правила градње, норме и стандарди грађења и комуналног опремања насеља, накнаде за грађевинско земљиште и сл.).

2.1. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

2.1.1. Одрживо коришћење и заштита пољопривредног земљишта и развој пољопривреде и села

Пољопривреда општине Пожега је неодвојива од сеоског простора, његових културних вредности, и знања као важних развојних потенцијала, те се може поставити следећи циљ њеног просторног развоја:
Ефикаснија и капитално успешнија пољопривреда бољим и организованијим коришћењем ресурса, на принципима одрживог развоја и одговарајућим повезивањем и плансманом на широј регионалној основи.

- **Стратешки циљеви и смернице планске разраде**

Основни стратешки циљ развоја пољопривреде је стварање услова за прилагођавање општинске пољопривреде и пољопривредних произвођача условима могућег чланства Србије у СТО[1], ЦЕФТ-а, односно у Европску унију.
Да би се овај циљ остварио неопходна је заштита и унапређење пољопривреде и села на простору Општине, што се може реализовати уважавањем следећих смерница:

- чување површина и плодности пољопривредног земљишта уважавајући основне принципе одрживог развоја, уређења и управљања над пољопривредним земљиштем (пољопривредно земљиште од I до IV катастарске класе може се само у изузетним случајевима предвидети за дуге намене, док маргиналне оранице под VII и VIII катастарском класом пренаменити у шумско земљиште), повећавање величине пољопривредних газдинстава и унапређење тржишта земљишта;

[1] *Светска трговинска организација*

- одрживо коришћење природних ресурса (воде, земљишта, ваздуха...) створити одрживе и еколошки прихватљиве производе и услове производње хране у сврху очувања и заштите природне средине;
- повећање способности пољопривредног земљишта за производњу високо вредне здравствене хране и других пољопривредних производа за домаће и остала тржишта;
- побољшање старосне и образовне структуре пољопривредника;
- развој конкурентне пољопривредно-прерађивачке делатности;
- повећање дохотка пољопривредних произвођача;
- осигурање примерених животних услова у руралном подручју, побољшање животних, радних и производних услова на селу, (што се успешно постиже спровођењем стратегије интегралног развоја руралних простора);
- стварањем препознатљиве робне марке и вредних производа дефинисаног географског порекла, са тржишном компаративном предношћу;
- уравнотежење регионалног развоја, подстицањем, стварањем и развојем одрживих, тржишно усмерених и привредно оправданих породичних пољопривредних газдинстава;
- побољшањ животног стандарда људи који су директно у пољопривреди или зависе од ње;
- подршка пољопривреди припремљеној за ЕЗ (рад на припреми за интеграцију уз хармонизацију комплетног законодавства из ове области);
- усаглашавање трговине у пољопривреди са правилима светске трговинске организације, итд.;

Основни стратегијски правци даљег развоја пољопривреде у општини Пожега требало би да буду:

1. очување природних ресурса;
2. развој сточарства, воћарства, развој ратарско-повртарске производње;
3. промене и модернизација прерађивачке индустрије и коришћење секундарних сировина;
4. развој села и организовање индивидуалних газдинстава - фарми;
5. подизање производње и виши технолошки ниво;
6. институционални развој и умрежавање;
7. очување животне средине;
8. наука и образовање као подршка пољопривредној производњи;
9. структурне промене (производња, институције, власништво);
10. тржишне промене.

Пред Општином су нужне значајне промене које ће се истовремено одвијати у два правца: 1.повећање производње и квалитета и
2.снижавање трошкова производње.

У остварењу постављених циљева треба настојати на укрупњавању поседа пољопривредног газдинства / домаћинстава, на његовом повезивању / удруживању у прихватљиве облике задруга, повећању нивоа образованости и стручности носиоца газдинства, доступности свих служби за помоћ пољопривредницима на стварању препознатљивих локалних производа и њиховом организованом наступу и промоцији на другим тржиштима.Данас постоје такозване задруге које нису ништа друго него правна лица која користе задружни модел организовања за различите спекулативне радње у сегменту откупа и промета пољопривредних производа.
Будуће задруге би требале да штите економске интересе пољопривредних произвођача; да се баве сузбијањем монопола у области производње и промета као и да имају већи степен преговарачких способности и да буду носиоци развоја локалних (сеоских) средина. Мисли се на следеће службе: Локални центри за пољопривреду, пољопривредна комора, аграрна банка и др.

Ради реализације постављених циљева, задатака и планске концепције развоја пољопривреде, следећи плански задаци су посебно значајни:

- формирање система заштите, коришћења и унапређења функције пољопривредног земљишта (еколошке, природне, културне и привредне) на нивоу општине Пожега;
- успостављање организационих стуктура за интегрални рурални развој;
- развој система еко пољопривреде ради производње еколошки зраве хране;
- побољшање асортимана пољопривредних производа прилагођавањем производње по количини, квалитету и конкурентности захтевима европског тржишта;
- утврђивање локације и опремање простора за сточно гробље.

2.1.2. Коцепт развоја пољопривреде

Стратешка развојна концепција у општини Пожега обухвата развој сеоског поручја, као вишефункционалних/интегралних производних, социјалних и културних простора и јачање економске снаге пољопривредних газдинстава и њиховог еластичнијег укључивања у тржишне услове привређивања, јер се циљ равномернијег регионалног и руралног развоја може остварити само квалитетним променама у оквирима руралних система. Због тога се интегрални развој сеоских простора сматра стратешком развојном концепцијом општине, која подразумева адекватну комбинацију фактора као што су: природни ресурси, демографски процеси, саобраћајна и друга инфра и супраструктурна повезаност.

Таква концепција развоја подразумева активирање и оптимално коришћење производних ресурса пољопривреде и других актера унутар руралног система.

Планске промене у коришћењу пољопривредног земљишта иду у правцу заустављања процеса деградације земљишта прилагођавањем намена основним карактеристикама природних ресурса што се, пре свега, односи на повећање површина под воћем и под ливадама. Планира се ограничење смањења пољопривредних површина на рачун других намена, а простор за ширење тих намена треба тражити у рационалнијем коришћењу садашњих површина, згушњавањем насељености, уз побољшавање стамбног окружења, очување саржаја унутар општине и насеља, пренаменом површина које су се раније користиле за индустрију и у војне сврхе).

У коришћењу пољопривредног земљишта поступно треба смањивати, односно одбацити конвенционалну, а предвидети и промовисати еколошку пољопривреду, односно оријентисати се првенствено на производњу “здраве хране” као специфичног српског и општинског производа, са циљем системске промоције на основу географског порекла, начина производње, традиције и еколошких гаранција.

2.1.3. Развој пољопривредне производње

Засејане површине у општини углавном настављају тенденцију стагнације. Међутим, приноси по јединици површине се повећавају, што је последица веће заинтересованости за бављење пољопривредом будући да је током 2000-тих година велики број запослених остао без посла у друштвеним фирмама.

Успон приноса бележи и сточарство и гајење малине и кромпира.

Прворазредни задатак у пољопривреди је да се учини одлучан напор да се пољопривредна газдинства организују односно удруже у прихватљиве облике задруга и других организационих облика (локални центри за пољопривреду, пољопривредне коморе, банке итд.) на бази обостраног дугорочног економског интереса.

Тај интерес, у оквиру природних и других услова за производњу, треба олучујуће да утиче на интензитет развоја појединих грана пољопривреде, пре свега на гране у којима општина Пожега има компаративних предности.

Природни услови на подручју општине упућују на то да је скоро 9.000хha под крмним биљем и ливадама, односно око 7.000ha под пашњацима, што је и потврда исправне оријентације општине према сточарству. Поред сточарства (говедарства и овчарства) развојни приоритети су воћарство (шљива, јабука и малина) и повртарство (производња кромпира).

По угледу на развијенија планинска подручја Европе можемо да очекујемо да ће се пољопривреда претежно одржати као допунско занимање мешовитих домаћинстава, тамо где буде услова и за други - непољопривредни начин привређивања (мала и средња предузећа, туризам).
Значајан предуслов за пораст дохотка у еко-пољопривреди и прелазак на знатнију робну производњу су одговарајуће инвестиције које су у досадашњем периоду биле недовољне за развијање робне производње.

2.1.4. План агроекономске рејонизације

Анализа размештаја појединих грана пољопривредне производње показује да је доминантно обележје овог простора појава релативно високог степена разноврсности производње којом произвођач пре свега настоји да подмири што већи број потреба сопственог домаћинства/газдинства. У мањој мери се јављају специјализована газдинства, односно подручја чија је производња усмерена првенствено за тржиште. Стога се тешко могу дефинисати хомогене зоне (реони) са израженом оријентацијом на једну грану или линију производње.
Имајући то у виду, може се условно говорити о три реона примарне пољопривредне производње, односно три различите висинске зоне:

<u>I реон</u>**:** Обухвата низијске терене (у долинама река Скрапежа, Ђетиње и Моравице) на типовима земљишта алувијални нанос, црница, смоница и гајњача. овај ратарско-сточарски реон (тзв. централни део општине), не само да заузима 36% ораница општине, има и доста развијену инфраструктуру, будући да овај реон додирује и градско насеље Пожегу.
Значајни делови реона захваћени су сукцесивним погоршавањем структуре ораничног слоја. Ове тенденције на земљишту указују на потребу развоја сточарства. Плански приоритет је да се поново успостави директна веза између биљне и сточарске производње, на нивоу пољопривредних газдинстава са ослонцем на обезбеђење сопствене крмне базе. Због дугорочне доминантне оријентације ка ратарству, прелазна решења су заоравање зелених органских ђубрива и жетвених остатака, увођење плодореда, побољшање технолошких поступака обраде земљишта и др. приоритетни значај у сточарству има производња млека у говедарству и производња јунећег и овчег меса.

<u>II реон</u>**:** Сточарско-воћарски реон обухвата брежуљкасте и брдовите терене (200-500mnm) са различитим конфигурацијским и педолошким условима.
Он се карактерише високом издиференцираношћу начина коришћења пољопривредног земљишта. И поред релативно високе заступљености природних ливада и воћњака у овом реону има ораница до 40% и површина где су приоритети производња кромпира и подизање нових засада малињака. Неки простори овог реона су склони ерозији што представља главно ограничење за ширење ратарске производње. Оптималне комбинације производних структура морају се заснивати на интензивирању сточарства, наравно, упоредо са потпунијим искоришћавањем погодности за рентабилну производњу: малина, шљиве, јабуке и кромпира. У сточарској производњи тежиште треба ставити на интензивнији развој говедарства и овчарства и то претежно мешовитог типа, тј. производња млека и меса са ослонцем на веће коришћење потенцијала ливада и пашњака као и на ширење производње крмних култура на ораницама.
<u>III реон</u>**:** Сточарски реон обухвата планинске крајеве у којима природни травњаци чине претежни део пољопривредног земљишта. Мањим делом он се простире и на подручја са већом заступљеношћу шумско-травних површина. Сточарство је овде апсолутно доминантна грана, а остале производње имају допунски карактер.
На скромно заступљеним ораницама, применом одговарајуће агротехнике могу се и овде постићи добри резултати у производњи кромпира, крмног биља, јечма и овса, а местимично постоје и добре погодности за производњу малина и других врста воћа. Шири простори овог подручја одликују се незагађеношћу хемијским средствима што

пружа могућности за производњу хране високог биолошког квалитета. У том погледу посебне предности има пашњачко-сточарство, производња кромпира и малине.

2.1.5. Реструктуирање пољопривредног сектора

Приватизацију пољопривредно-прехрамбеног комплекса је важно што пре завршити заједно са његовим реструктурирањем и усмеравањем на разноликост производа према потребама тржишта. Неопходно је осавременити менаџмент, олакшати улазак страног капитала, развијати производе са марком, осмишљавати извозни програм, креирањем српског пожешког производа и сл. Пољопривреда Општине Пожега треба да буде извозно оријентисана, максимално користећи природне и људске ресурсе. Имајући у виду отвореност тржишта, пажњу треба усмерити на квалитет производа коришћењем законских решења и инспекцијском надзору квалитета производа у производњи и промету храном, заснованом на међународно усклађеним документима и прописима. Здравствена исправност хране се мора осигурати редефинисањем квалитета на основама сигурност-квалитет-прихватљивост, а применом HAACCP[2] GAP[3] GMP[4], у циљу смањења штетних састојака у храни и побољшања њене здравствене исправности.

У оквиру процеса реституције и приватизације треба повести рачуна о имовини задруга, као и о повраћају имовине - било директно, било на начин акционарства у постојећим друштвеним предузећима, из области аграра која ће бити приватизована.

Ефикасан агробизнис, који укључује цео ланац прераде, подразумева да се мора обновити људски и технички потенцијал кључних научних и технолошких центара, али и рационализовати постојећу, превише разгранату, мрежу тих институција. Такође, на локалном нивоу треба форсирати укрупњавање поседа кроз подстицајне и, делимично, казнене, мере. Подстицаји за укрупњавање лако су се у прошлости злоупотребљавали те треба увести и обавезе и пореске “казне” за оне који даље деле већ мале поседе, што није нимало популарно.

На крају, једна од најзначајнијих мера јесте ангажман националних и локалних јавних и активних мера руралног развоја, нарочито обновом удруживања кроз задругарство коме треба вратити право место, уз комерцијализацију која ће наступати на домаћим и иностраним тржиштима.

2.1.6. Развој и обнова села

Вишевековна традиција пољопривреде, формиране производне преференце, климатски и други услови су простор општине Пожега, генерално посматрано, поделили на две целине:

- Низијски део – који обухвата низијске просторе дуж долинских равни река Скрапежа, Ђетиње и Моравица, као и друге терене где преовлађују плодна земљишта, без већих ограничења за интензивну производњу и наводњавање. То су простори повољни за вођење економски ефикасне ратарско-сточарске производње. Становници се углавном баве ратарском, повртарском и мање сточарском производњом, мада је запажено да су значајнији делови овог простора захваћени сукцесивним погоршавањем структуре ораничног слоја.

Ове тенденције на земљишту указују на потребу знатно интензивнијег развоја сточарства него до сада. У том смислу плански приоритет је поново успостављање директне и тесне везе између биљне и сточарске производње, са ослонцем на пољопривредна газдинства и на обезбеђење сопствене крмне базе.

Осим тога, на тим просторима треба подстицати и развој повртарске производње, посебно на теренима где постоје услови за примену хидромелиорација.

- Брдско-планински део - протеже се на брежуљкастом и брдовитом терену (200-500 m надморске висине) као и у планинском делу (јужном и северном) општине. Тај

[2] *Hazard Analizys Crisical Control Point*

[3] *Agricultural Practices*

[4] *Good Manufacturing Practices*

простор одликује издиференцираност природних услова за развој пољопривреде где у комплексима пољопривредних површина доминирају воћарске културе и ливаде, односно природни травњаци. Према томе, брдско-планински део општине је простор са компаративним предностима за рентабилну производњу воћа (малине, јабуке и шљиве) и сточарства (говедарство и овчарство), као и повртарских култура (кромпира и здравствено безбедносне хране). На том простору оптималне комбинације производних структура породичних пољопривредних газдинстава могу бити бројне, а посебну пажњу треба посветити процесу специјализације у пољопривреди. Целокупан простор брдско-планинског дела општине пејзажно је врло атрактиван за воћарство и сточарство, односно сеоски туризам.

У оквирима интегралног развоја руралних простора на територији општине Пожега, села у непосредној околини коридора аутопута (Прилипац, Горобиље и Пилатовићи), у свом стратешком развоју, ће се оријентисати на развој транзитног туризма поред пољопривредне производње. Утицај аутопута, окоснице саобраћајне инфраструктуре у овом делу Србије, на пољопривреду општине Пожега може се разматрати са два аспекта:

- први, транспорт стандардних, класичних пољопривредних производа (жито, поврће, стока, индустријске културе, воће и сл.) и
- други, достава и промет специфичних пољопривредних производа (производи са еко марком, храна дефинисаног географског порекла, са малих сеоских газинстава: мед, млеко, лековито биље, печурке и др...).

Полазне основе стратешког управљања пројектованог развоја пољопривреде на простору непосредног утицаја коридора аутопута спадају у подручје пореске политике, цена, субвенција, подстицаја и, пре свега, свеукупног развоја руралних простора. Међу најактуелније спадају:

- смањивање или умањивање пореза уколико се производња прилагођава новим захтевима пројектоване пољопривредне производње усклађене са потребама коридора аутопута;
- субвенције којима се поред уважавања специфичности пројектоване пољопривредне производње, обезбеђује производња хране у жељеном обиму, асортиману и количинама потребним корисницима дуж целог коридора аутопута, како њих који живе на датом простору, тако и оних који у року од неколико сати пролазе. Субвенцијама посебно треба подстицати производњу хране дефинисаног географског и еко порекла;
- развој малих и средњих предузећа која се структурно и производно далеко брже прилагођавају специфичним захтевима корисника и тржишта на коридору аутопута;
- развој сеоског (бањског) туризма и домаће радиности прилагођених условима транзитног туризма. У том смислу села ближа коридору треба да прилагоде своју понуду једнодневном туристи, док села удаљенија од коридора треба да маркетиншки и асортиманом привуку пролазнике да скрену са главног пута;
- организација задругарства у функцији развоја производње и продаје за профил познатог (врло пробирљивог) али и пролазног купца.

Општи предуслови за успостављање интегралног развоја сеоског подручја су:

- трансформација ситног индивидуалног газдинства у модерно фармерско газдинство европског типа;
- активирање локалних развојних потенцијала руралног подручја заснованих на пољопривредном газдинству као основној производној и социо-културној ћелији;
- интензификација производње породичних пољопривредних газдинстава, производњом којом би се усагласили привредни субјекти, прехрамбена индустрија и пољопривредне задруге и предузећа;
- реформа пољопривредних предузећа уз очекивану експанзију малих и средњих предузећа по основу својинске трансформације, транзиције и реструктурирања пољопривреде;

- економско управљање и едукација пољопривредника како да развију производ у складу са захтевима тржишта ЕЗ;
- управљање земљиштем, укрупњавање пољопривредних површина, наставак специјализације и др.;
- развијање сточарства: говедарства и овчарства ради производње млека и меса;
- наставити са спровођењем арондације и комасације земљишта којим се постиже укрупњавање и друге мелиорационе поправке постојећих пољопривредних површина;
- развијање пчеларства у свим деловима општине где за то постоје услови;
- усмеравање развоја воћарства углавном према економичним али и аутохтоним сортама шљиве, јабуке и малине;
- подстицати породична пољопривредна газдинства која желе производити, повећати и унапредити производњу јабуковог сирћета исто тако и произвођаче јабука који су спремни већи део јабука нижег квалитета продавати и прерађивати у домаћи аутохтони производ - робну марку.

2.1.7. Мере заштите пољопривредног земљишта

Очување површина и побољшање физичких, хемијских и биолошких својстава пољопривредног земљишта засниваће се на:

- заштити пољопривредног земљишта од нерационалног/непланског заузимања у грађевинске, рекреативне и друге непољопривредне сврхе;
- разради и спровођењу еколошки безбедних програма мелиорације ливада и пашњака, упоредо с обезбеђивањем подршке редовном кошењу и/или напасању стоке, како би се спречила сукцесија коровских биљака, суженог биодиверзитета и мале економске вредности;
- не планира се тотално пошумљавање, односно затрављивање ораница на теренима изнад 750 мнв, и поред њиховог претежно слабог економско-производног потенцијала; ради опстанка планинских села потребно је задржавање одређених површина за ратарско-повртарску производњу на парцелама дубљих земљишта, погодних за гајење кромпира, одговарајућих сорти јарих жита и крмног биља; њихово одрживо коришћење условљено је адекватном антиерозионом обрадом, правилним плодоредом и контролисаним органско-минералним прихрањивањем биљака;
- уређењу пољских и шумских прилазних путева, укључујући подизање појасева заштитног зеленила дуж путева и туристичко-рекреативних стаза, око пашњака, изворишта воде, речних токова и сл.;
- спречавању негативних утицаја пољопривредне производње на стање животне средине и живог света, успостављањем контроле коришћења минералних ђубрива и средстава за заштиту биља;
- очувању и неговању естетских обележја руралних предела у оквиру пољопривредних и шумских површина, доношењем сета правила и одговарајуће институционализоване контроле по питањима: поткресивања и крчења врзина / живица и уклањања корова дуж међа и сеоских, шумских и других путева и одржавања тих путева; сакупљања и елиминисања отпадака пољопривредних производа; чувања појединачних или група стабала на пољопривредним површинама;

забране одлагања/бацања смећа и свих врста отпада (металног, стакленог, грађевинског и др) ван места одређених за те намене и сл.; и

- побољшању информатичке основе о пољопривредном земљишту и другим елементима руралног простора, ажурирањем катастра по начину коришћења земљишта и власницима сваке парцеле, упоредо са спровођењем детаљних педолошких истраживања и израдом бонитетне карте земљишта за општинску територију.

Са становишта очувања економских и екосистемских функција земљишта, апсолутни приоритет има одређивање одговарајућих радова на евидентираним ерозионим

теренима и контрола њиховог спровођења, у складу с одредбама Закона о пољопривредном земљишту (Сл. гласник ПЦ, бр. 62/06 ,65/08 I 41/09).
На издвојеним ерозионим подручјима, начин коришћења пољопривредног земљишта треба прилагодити условима терена и гајити културе које ће поред биљне производње обезбедити и заштиту земљишта од ерозије.

Табела 3. *Полазишта за утврђивање противерозионих захвата*

Нагиб падине -%	Радови, мере и предлог начина коришћења
	Оранице
0-3	Дозвољено гајење ратарских култура без ограничења
3-7	Дозвољено гајење ратарских култура без ограничења уз услов обавезног контурног орања
7-12,5	Дозвољено гајење ратарских култура изузев окопавина уз услов гребенског орања
12,5-20	Дозвољено гајење ратарских култура уз услов контурно појасне обраде (сртип културе)
20-25	Дозвољено гајење ратарских култура без окопавина сваке треће године, под условом да се у периоду између два дозвољена орања површина користи као травна култура - детелина
Преко 25	Потпуна забрана орања и формирање травних или шумских култура

Нагиб падине -%	Радови, мере и предлог начина коришћења
	Воћњаци
до 10	Гајење воћњака уз нормалне мере неге и препоручује се мулчирање
10-15	Гајење воћњака без посебних ограничења и обавезно мулчирање
15-25	Гајење воћњака уз појачане мере неге и формирање травних појасева по хоризонтали у сваком 2. реду
преко 25	Гајење воћњака уз изузетне мере неге и потпуно затрављивање тла легуминозама изузев зоне око стабла 3,0 m

Нагиб - %	Квалитет	Радови, мере и предлог начина коришћења
	Ливаде	
0-5	Забарене услед високог нивоа подземне воде	Одводњавање
5-15	Ослабљен флористички састав	Појачане мере неге са прихрањивањем вештачким или стајским ђубривом на псеудоглејним земљиштима, дубоко растојање, растресање
преко 15	Слаб флористички састав и механичка оштећења тла	Мелиорација делимичном обрадом и подсејавање смешом семена племенитих трава
	Пашњаци	
до 15	У стадијуму деградације	Појачане мере неге и заштите са прихрањивањем вештачким ђубривом
преко 15	У стадијуму деградације и деградирани	Мелиорација делимичном обрадом и подсејавање смешом семена племенитих трава

Потребно је спровести противерозионе радове и противерозионе мере, углавном, на два начина: (а) као препорука власницима земљишта за све површине и културе угрожене слабијим ерозионим процесима; и (б) као обавеза за све власнике земљишта и култура које се налазе у склопу издвојеног и проглашеног ерозионог подручја.
На површинама које су нападнуте екцесивном и јаком ерозијом потребно је спровођење биолошких радова и мера на мелиорацији пашњака, подизању воћњака и винограда, малињака и гајењу других пољопривредних култура на истерасираном земљишту, као и оснивању заједничких ливада.

Од противерозионих мера посебан значај има начин орања при гајењу ратарских култура (контурно и гребенасто), као и контурно-појасна обрада, а од стриктних забрана посебно је значајна забрана гајења окопавина на падинама са увећаним нагибом. Када су у питању нестабилни терени, забрана механичког оштећења тла има приоритетан значај. Узимајући нагиб падине као основни чинилац предиспонираности подручја на процесе ерозије и начин искоришћавања као основни узрочник, мере и радови за противерозиону заштиту се примењују диференцирано по појединим пољопривредним културама.

На нагнутим теренима је, такође, неопходно формирање противерозионих појасева жбунастог, шумског и травног типа, ради смањења кинетичке енергије сливајућег млаза који врши еродирање површинских слојева земљишта и подлоге. На тај начин могуће је повећати толеранцију у смислу граничног нагиба за гајење ратарских култура, а редукцију истих извршити само на местима где не постоји никаква економска оправданост гајења житарица и окопавина. Уз то, живим ретензионим појасевима се значајно побољшава еколошки систем подручја, а у врсте за формирање појасева могу се унести бројне племените карактеристике, као што су медоносност, лековитост и др. У воћњацима и виноградима у циљу смањења ерозионих процеса потребно је формирање контурних бразди, као и заснивање нових засада искључиво садњом по изохипси, односно управно на садашње редове.

2.2. ШУМЕ, ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ И ЛОВСТВО

2.2.1. Основни правци развоја шумарства

Једна од мера уређења предела треба да буде и очување постојећег стања шумског комплекса према важећим прописима и мерама газдовања шумама. Ту не сме да се занемари чињеница да су контролисане сече шума такође вид неге и унапређења природних предела, а не есплоатација природног ресурса. Овакве мере се примењују искључиво у циљу унапређења предлога а не ширења индустријских и других делатности које угрожавају предео.
Рационално коришћење укупних природних потенцијала подразумева и заштиту и унапређење шума и успостављање оптималног односа шумских и других екосистема, односно предузимање одговарајућих захвата везаних за пошумљавање и повећање површине под шумом.
Заштита и стабилност шумског екосистема неопходна је ради остваривања свих функција шума, односно позитивних утицаја на животну средину:

- заштитне (заштита пољопривредних култура, земљишта, вода, климе, насеља, саобраћајница, делова природе, заштита од имисионих дејстава);
- хигијенско-здравствене;
- туристичко-рекреативне (Тометино поље);
- научно-истраживачке;
- привредне (производња дрвета, дивљачи, и других шумских производа у складу са производним могућностима станишта);
- одбрамбене.

<u>Секторски задаци</u>

- заштита и унапређење стања шума - кроз повећање степена шумовитости и мелиорација постојећих девастираних шума, како би се успоставио релативно оптималан однос шумских и других екосистема , (тзв.”Шумско-узгојни радови”);
- планско организовање лова, ловног туризма на деловима територије општине који су у функцији одрживог коришћења биолошког ресурса;

Према томе, секторски приоритетни задаци, треба да имају (перспективно) програме којима ће се:

- извршити модернизацију производње у шумарству;

- интензивирати шумско-узгојне радове, нарочито пошумљавање голети и мелиорацију деградираних шума и шикара;
- спроводити континуирано предузимање организованијих и ефикаснијих мера за заштиту и негу шума, ради убрзаног повећања прираста и обезбеђивања квалитетније структуре;
- повећавати техничку опремљеност и даљу изградњу шумских путева.

Циљеви узгоја дивљачи и развоја ловства су:
- повећање бројности ситне и крупне дивљачи;
- побољшање структуре и квалитета дивљачи;
- заштита и очување свих, а посебно ретких и угрожених врста.

2.2.2. Концепција развоја шумарства

Концепција развоја шумарства је заснована на заштити и унапређењу стања постојећих шума, уз рационализацију коришћења потенцијалних могућности станишта и уз максимално коришћење природног подмлађивања, како би се елиминисале категорије деградираних (девастираних - којих је око 17%, у државним шумама), а разређених шума (19,2% - у државним шумама) и свело на најмању могућу меру:
У оквиру постојећих шума у приватној својини потребно је радити на:
- конверзији изданачких шума у високе;
- пошумљавању шибљака и голети.

У оквиру постојећих шума у државној својини потребно је, у циљу развоја и заштите:
- попуњавање високих разређених шума;
- реконструкција високих деградираних шума;
- конверзија изданачких у високе шуме;
- реконструкција изданачких шума у високе;
- попуњавање вештачки подигнутих девастираних састојина;
- попуњавање вештачки подигнутих састојина.

У државним шумама према Плану гајења предвиђају се следећи радови: реконструкција - 71,53ha, план гајења или проста репродукција - 214,17ha, план неге- 2.515,86ha, што укупно износи 2.801,5ha или око 82,6% од укупног обраслог шумског земљишта овог сектора. С друге стране, у плану сече (за исти период) предвиђена је сеча на 2.718ha (високе шуме 642,8ha, изданачке шуме 1.269,7ha и вештачке шуме 805,8ha) чија дрвна маса износи 406.573 m³ (“ЈП Србијашуме”- ШГ “Ужице”).

Постепено повећање шумских површина (пошумљавање неких 944,0ha необраслог шумског земљишта или привођење ових површина некој другој намени) подједнаком динамиком (годишњом) врстама дрвећа одабраних у складу са природним потенцијалом станишта:
- сво планско земљиште (изнад 750mnv) које није издвојено као погодно за насељавање и пољопривреду (у нагибу већем од 25%) треба уређивати и користити као шумско земљиште;
- у прелазној зони (до 750 mnv) ово земљиште (у нагибу већем од 25%) може се користити и у воћарству уколико већ није пошумљено;
- постојеће шумско земљиште на равнијим теренима планинских висоравни, погодним за пољопривредну производњу, уколико не представља посебно вредан шумски фонд и није у зони туристичке намене, може се постепено претварати у пољопривредно, ако се у том смислу оствари одговарајући договор заинтересованих произвођача;
- приоритетно пошумљавати ерозивна и друга нестабилна земљишта као превентивну меру заштите тла;
- пошумљавање треба извршити аутохтоним врстама. Број и врста дрвета лимитирани су природним условима, квалитетним коришћењем и заштитом простора и естетским изгледом;

- пре експлоатације шума, неопходно је урадити шумску основу и утврдити мере за заштиту од индустријске активности (сече шума, обраде дрвета и транспорта полуфабриката и готових производа). У зонама санитарне заштите није дозвољена сеча и обрада шумског потенцијала у привредне сврхе;
- експлоатационе квоте морају бити под строгом контролом и у складу са прихваћеном и одобреном релевантном планском документацијом (шумске основе, ловне основе, програми унапређења рибарства...);
- у зони туристичке намене овакво се равније шумско земљиште мора уређивати као парк шума.

Уређење и експлоатација шумских подручја, чије коришћење у сврхе одмора и рекреација има колико-толико друштвено-економског оправдања, не сме да буде условљено и подређено само шумскопривредном интересу, што је о сада било искључиво и што је још увек искључив случај. С друге стране, задовољавање све више потреба рекреације и туризма за шумским амбијентима, не би смело да пренебрегава потребе шумарства као таквог и најосновнијих интереса шумске привреде, ако се они могу задовољавати без опасности од еколошких поремећаја средине. Шумско-привредно планирање на подручју општине и уређење шума мора у довољној мери да обухвати, па у конкретним важнијим случајевима и да буде подређено специфичном просторном планирању и уређењу која ће у највећем степену имати у виду рекреативна својства и особености дотичног шумског подручја, њихово одржавање и унапређивање. Обезбеђивање и једног и другог интереса гарантује се обавезним укључивањем и применом мера просторног уређења и заштите, односно одржавања животне средине. У принципу, свака шумска средина, као уосталом и сваки предео уопште, без обзира на његову основну намену и друге видове искоришћавања, мора да буде под одређеним режимом заштите. Тај режим, који мора да буде веома изнијансиран, треба да обезбеди одржавање динамичке равнотеже конкретне шумске заједнице и њеног станишта, њихових биолошких рекреативних потенцијала и истовремено њихове продуктивности као шуме и њених непосредних економских вредности.
За сада је извесно да постоји сазнање о површинама погодним за пошумљавање и износи од неких 33ха. што је свега 5-10% свих могућих површина за пошумљавање у општини Пожега. Погодне површине за пошумљавање се налазе у КО Душковци, Мршељи, Пријановић и Тометино Поље. Шумско газдинство "Ужице" као и приватни сектор газдују великим потенцијалом земљишта које је недовољно искоришћено у функцији основне делатности - шумске привреде. У наредном периоду потребно је (према напред датим критеријумима висинских зона) привести то земљиште - шумском обраслом и/или организовано приступи издавању у закуп (или продаји) свих расположивих некретнина по тржишним условима.
Како било да било, планираним радовима ће бити елиминисане категорије деградираних шума, а разређене шуме биће сведене на најмању могућу меру. Истовремено, садашња површина под шумом од 13.221ха увећала би се на око 14.166ха, односно шумовитост са садашњих 31% на око 33%, што се може сматрати као оптималан однос шумских и других екосистема у условима пожешке општине, који је брдско-планински па и изразито шумски крај.

План уређивања површина за одмор и рекреацију
Рекреација у шумском простору може се одвијати у оквиру следећих активности: обиласка културно историјских споменика, обиласка предела посебних природних лепота, видиковца, шетње у шумском комплексу, посматрање дивљачи и уопште присутне флоре и фауне, у оквиру образовно-културног садржаја, прикупљању шумских плодова и слично.

У том смислу потребно је извршити обележавање правца кретања кроз поједине шумске комплексе оријентишући се на постојеће шумске путеве и стазе, уређивање ливада унутар шумског комплекса, изградњу инфрастуктуре (клупе за одмор са

столовима, настрешице, шетне стазе и друго), уређивање и заштита постојећих извора.
Изградња нових и одржавање постојећих путева не смеју битније да угрозе стабилност шумских екосистема прављењем и подржавањем "дубоких" усека, односно нивелета пута мора у највећој могућој мери бити прилагодена терену кроз који пролази. Изградњу путева не сме да угрози постојеће изворе и водотоке.
Класична туристичка понуда све више уступа место специфичним облицима туристичког кретања, која настају као продукт вишег степена туризма, а посебно у заштитним деловима природе. Нови видови такозваног "еколошког" или "зеленог" туризма захтевају и посебну врсту услуга које су усмерене ка боравку гостију у одређеним деловима шумског комплекса који одликује природне и културно-историјске вредности, школе у природи организоване по посебним програмима и интересовањима група посетилаца, специјализованим камповима и низом других активности.

Унапређење и уређење постојећих шума у државном власништву предвиђено је обнављањем, подизањем нових и негом шума на територији општине Пожега.
У хоризонту Просторног плана предвиђено је повећање шумовитости подручја општине Пожега, али не представља значајно увећање шума и повећање површина под шумама, већ реална процена и валоризовање шумског земљишта. Пошумљавање ће се извршити на земљишту најнижег производно-економског потенцијала и површинама угрожених ерозијом и сливова водоакумулација.

У остваривању планираног унапређења стања постојећих шума и повећања површина под шумама примењиваће се следеће мере:

газдовања шумама - рационално коришћење укупних производних потенцијала шума; повећање укупне обраслости и попуњавање недовољно обраслих површина; нега постојећих састојина и интензивирањем шумско-узгојних радова; организовање чувања шуме и форсирање мера превентивне заштите како се не би нарушила биолошка и еколошка стабилност шума овог подручја; максимално сузбијање бесправне сече, посебно у рејону који гравитира граници; контролисано коришћење шумских плодова и лековитог биља; развој туристичко-рекреативне инфраструктуре; смањење степена угрожености од пожара на појединим локалитетима (посебно под четинарима); антиерозивна заштита и др;

управљања шумама - успостављање јединственог и једнаког статуса свих шума без обзира на власништво; обезбеђење услова и средстава за унапређивање стања и функција шуме од стране власника или корисника шума и шумског земљишта; компензацијама власницима шума од стране државе или корисника за штете услед ограничења у коришћењу шума и шумских подручја; усклађивање опште и посебних шумско-привредних основа и програма газдовања шумама и планираног развоја туризма, првенствено у погледу планираних скијалишта, и водопривреде, првенствено у погледу антиерозивне заштите постојећих и планираних водоакумулација, као и са режимима заштите природних и непокретних културних добара.

2.2.3. Ловишта и ловство

Простор Пожеге општине има једно ловиште “Милошево”- 41.143ha. Ловиштем "Милешево" газдује Ловачки савез Србије преко ловачког удружења "Светозар Остојић" из Пожеге. Ово брдско-планинско ловиште се налази на обронцима Маљена, у Тометином Пољу и ширем простору Пожеге, на надморској висини од 290m до 1103m. Гајене врсте дивљачи су дивља свиња, срна, зец, фазан, пољска јаребица и јаребица камењарка. Услови за гајење дивљачи су повољни и припадају II бонитету.
Ловиште се простире на површинама шума и шумског земљишта (11.875ha), ливада и пашњака (12.517ha), њива и ораница (9.896ha), воћњака и ораница (4.163ha) воде, бара и трстика (90ha) и осталог земљишта (2.602ха). Међутим, ловно продуктивна површина ловишта износи 15.000ha. Број дивљачи на 100ha продуктивне површине ловишта је 20 што обезбеђује економски капацитет од неких 2.800 дивљачи.

Бројно стање гајених дивљачи приказано је у следећој табели:

Табела бр.4. Стање гајених врста дивљачи у ловишту "Милошево"

Назив ловишта	Срна	Дивља свиња	Зец	Фазан	Јаребица пољска	Јаребица камењарка	Диво-коза
Милошево	690	90	2.180	1.180	926	320	

Напомена: *Наведеним ловиштем се газдује на основу Ловних основа ловишта, годишњих планова газдовања или привремених годишњих планова. Напред наведени подаци преузети су из ових званичних докумената.*

Развој ловства и управљање ловиштима спроводиће се: очувањем разноврсности ловне фауне; гајењем, насељавањем и заштититом дивљачи у ловишту; усклађивањем ловне и осталих делатности у ловишту; организацијом стручне службе за праћење и усмеравање развоја популације основних и споредних врста дивљачи; израдом и одржавањем ловно-узгојних и ловно-техничких објеката; санитарним одстрелом дивљачи, а по поправци стања и организованом лову основних врста; организовањем ловног туризма и едукацијом ловних стручњака и ловаца у циљу заштите и узгоја дивљачи и др.

2.2.4. Мере заштите шума и шумског земљишта

Мере заштите шума и шумског земљишта, заштита вегетације, нарочито шума, која је у уској вези са заштитом земљишта–мере обнове, заштите, унапређења и експлоатације шумских површина, неопходно је спроводити кроз шумско-привредне основе, и то:

- пошумљавање, као меру обнове спровести у деградираним деловима шума на теренима где су педолошки услови неповољни,
- одржавање шумских путева и планирање нових у зависности од конфигурације терена у циљу заштите од пожара,
- контролисана испаша у шумама,
- измена структуре по врстама дрвећа ради подизања шумских култура и повећање прираста у наредном планском периоду,
- очување природних вредности и пејсажа, посебно Буковика, везује се за очување природе.
- забрањено је вршити било какве радове који ће пореметити стање, омести природни развој свеукупне природе резервата као што је: сеча, оштећивање примерака заштићене врсте зеленичета; стабала, жбуња; одношење земље; сакупљање траве, семена.
- антиерозивна заштита остариће се применом биолошких мера (пошумљавање и затрављивање), биотехничких мера (плетери и зидићи против спирања) и техничких мера (габионске преграде и прагови у циљу стабилизације терена и заустављања вученог наноса) на површинама и локалитетима које угрожава средња, ексцесивна и јака ерозија.

На подручју просторног плана **не може се вршити:**

- уништавање биљних и животињских врста заштићених Законом или Планом,
- уношење врста дрвећа страних природним ороклиматогеним шумама подручја, а нарочито неегзота, сеча шума, као и други видови коришћења, који доводе у питање стабилност шумске заједнице и станишта и њихову заштитну улогу (уклањање постојећих аутохтоних шумских врста приликом вршења прореда и чишћења састојина, остављање лежевине, брање и копање декоративних биљних врста у природним састојинама и брање плодова и лековитог биља на начин и у мери која ограничава репродуктивне могућности врста и сл.),
- претварање ливада и пашњака у оранице и преоравање земљишта на већим нагибима, уклањање живица и растиња са међа на пољопривредним површинама, кресање лисника,
- уношење страних врста фауне које слободно живе.

На подручју просторног плана **треба обезбедити:**

- употребу аутохтоних врста за озелењавање око културно-историјских, туристичких, стамбених и пратећих објеката,
- очување мањих пашњачких и ливадских површина унутар шумских комплекса као природних хранилишта дивљачи и ради очувања постојећег пејзажа,
- очување билошког минимума вода који ће се утврдити на основу посебних истраживања, како не би дошло до промене режима вода, негативног утицаја на флору и фауну, промене климата и уништавања пејзажних вредности,
- привођење пашњачких површина и површина подложних процесима спирања и еродирања одговарајућим шумским културама и преоријентацију култура на свим озираћеним површинама изложеним денудирању и ерозији на нагибима који се смеју обрађивати са једногодишњих на производњу са вишегодишњим културама (ливаде са вишегодишњим травама, детелина, воћњаци, шуме),
- уређивање шумских површина као парк шума у оквиру грађевинских подручја и посебних рекреативних и туристичких површина.

2.3. ВОДЕ И ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

<u>Воде и њихово интегрално уређење, коришћење и заштита</u>

Основни циљ у области водоснабдевања је интегрално коришћење, уређење и заштита водних ресурса на целом подручју општине Пожега, што значи вишенаменски систем уклопљен у окружење и усклађен са свим другим корисницима простора и системима вишег реда утврђеним Водопривредном основом Републике Србије и Просторним планом Републике Србије.
То значи:

- трајно решење снабдевања водом градског и приградских насеља, са обезбеђеношћу већом од 95%;
- заштита слива изворишта воде изворишта водоснабдевања "Рзав"; обезбеђивање снабдевањем водом индустрије са мин. 95%;
- стварање услова за развој хидромелиорационих система на земљиштима виших бонитетних класа;
- заштита од поплава Пожеге и других насеља у алувиону река најмање од тзв. стогодишњих великих вода и заштита пољопривредног земљишта од тзв. педесетогодишњих великих вода;
- побољшање режима малих вода на Скрапежу, Ђетини и Моравици у зони око и низводно од Пожеге (тзв. оплемењавање малих вода), наменским испуштањем воде из планираних акумулација "Сврачково" и "Роге"у маловодним периодима;
- санитација насеља у складу са локалним условима и ограничењима;
- трајно обезбеђење квалитета свих површинских и подземних вода у I и II класи квалитета;
- дугорочна стратегија развоја водне инфраструктуре општине Пожега је да се интегрално коришћење, уређење и заштита вода на подручју општине Пожега обезбеди из регионалног система водоснабдевања "Рзав".

2.3.1. Основна конфигурација водопривредних система

Према планским документима највишег реда (Просторни план Републике Србије и Водопривредна основа Републике Србије) на подручју општине се развијају две класе система у области вода: (1) Западноморавски-рзавски регионални систем за обезбеђење вода највишег квалитета, који је делом већ реализован, са краком магистралног цевовода за сад до Горњег Милановца;
(2) Западноморавски речни систем, за снабдевање водом индустрије и наводњавања, заштиту вода, уређење водних режима и заштиту од поплава. Кључни објекти та оба система - акумулације Сврачково и Роге на Великом Рзаву - налазе се на територији

општине Пожега. Захваљујући тим природним погодностима за реализацију акумулација и коришћење воде Великог Рзава, које су један од најдрагоценијих ресурса не само општине већ и Републике, општина Пожега ће у будућности бити највећи "извозник" воде највишег квалитета. То ће омогућити, када се реализује принцип који је уобичајен у свету да се део ресурсне - водне ренте усмерава према подручјима где се ти ресурси налазе, користе и где се морају спроводити мере заштите изворишта, да општина остварује део стабилних прихода од испоруке воде регионалном систему и од произведене енергије од хидропотенцијала који се налази на њеној територији.

Регионални систем "Рзав" већ након завршетка бране и акумулације "Сврачково" омогућиће да се снабдевање водом највишег квалитета обавља врло поуздано, са обезбеђеноћу не мањом од 97%, што је на нивоу најпоузданијих система у свету. Са реализацијом и објекта "Роге" то ће постати најзначајнији и најпоузданији регионални систем за снабевање водом у Србији. Саставним делом тог система треба третирати и обновљено постојеће извориште у алувиону крај Скрапежа са припадајућим постројењима, којим би се повећала поузданост система у хаваријским ситуацијама, али и чијим би се коришћењем смањили експлоатациони трошкови водоводног система Пожеге и сеоских насеља повезаних на тај систем.

Западноморавски речни систем, са акумулацијама "Сврачково" и "Роге", омогућава:
● побољшавање водних режима (смањење великих и повећавање малих вода), што је од великог значаја за кориснике технолошке воде, која се захвата из реке и пречишћена уводи у системе рециркулације или се враћа у водоток, заштиту вода, јер омогућава повећавање протока у критичним маловодним ситуацијама (оплемењавање малих вода), или наменско испуштање чисте воде у еколошки кризним и хаваријским ситуацијама;
● заштиту од поплава, производњу хидроенергије,
● наводњавање земљишта виших бонитетних каса. Саставни део тог система су и постројења за пречишћавање отпадних вода, са пратећим системима каналисања насеља. Такође, функционални део тог система су и све антиерозионе мере за заштиту сливова, као мере планског уређења и заштите простора. Примена биотехничких и биолошких мера заштите (пошумљавање, мелиорација пашњака) на ерозионим подручјима и земљиштима нижих бонитетних класа има двојаку функцију: (а) заштиту сливова и смањење продукције наноса, (б) развојно уређење пасивних брдско-планинских подручја општине у циљу убрзавања њиховог економског развоја.

2.3.2. Акумулације

Акумулација "Сврачково"
Брана "Сврачково", лоцирана на 9,3km од ушћа Великог Рзава у Моравицу, налази се на подручју општине Пожега (КО Сврачково) са свим пратећим садржајима, укључујући и непосредну и ужу зону заштите (1,76km^2). Брана је насута од каменог набачаја, са глиненим језгром. Кота круне бране је 423,6 mnm, кота нормалног успора (НУ) је НУ = 418,2mnm, ширина у круни 8m. Укупна запремина акумулације је 27×10^6m^3, а корисна запремина је 21×10^6m^3. Површина акумулације при коти НУ је 139ha, а пружа се на око 9km речног тока. Кота нивоа у језеру при евакуацији тзв. десетхиљадугодишње велике воде ($Q_{0,01\%}$ = 849m^3/s) износи 421,05mnm. Евакуација великих вода се обезбеђује шахтним преливом на коти 418,2mnm. Хидрауличка стабилност бране остварена је и у условима појаве тзв. вероватно максималне воде Q_{MPF} = 1362m^3/s. При евакуацији тог таласа кота у језеру би се подигла без преливања до 423,3mnm што је теоретски највиша кота која би се могла јавити у зони бране. Поузданост бране обезбеђује и темељни испуст, капацитета 21,8m^3/s. Коте и протоци битни за планирање у простору у зони акумулације су следећи:

- кота нормалног успора NU = 418,2mnm, као кота потпуно пуног језера, која се може третирати као кота стабилне акваторије;

- кота минималног радног нивоа минРН=395,85mnm, када је корисна запремина језера сасвим испражњена (кота битна због очувања језерске фауне и флоре);
- кота 421,7mnm као кота највећег успора при евакуацији рачунских великих вода, у односу на коју се рачуна ужа зона заштите од 500м око целе акумулације;
- кота махU = 423,3mnm при евакуацији Q_{MPF} = 1150m^3/s као теоријски највећа могућа кота која се разматра само са гледишта заштите бране од преливања;
- у зони дуж читаве акумулације испод коте 424mnm се не могу водити трасе линијских система, нити градити било какви други стални објекти;
- кота круне бране ККВ = 423,6mnm, меродавна за прилазне комуникације;
- гарантовани проток низводно од бране 0,86m^3/s, са обезбеђеношћу 100%.

Капацитет водозахвата је димензионисан на 3,36 m^3/s, тако да подмирује потребе снабдевања водом и у II фази када се систем проширује на 2,5m^3/s, уз обезбеђење гарантованог протока низводно од бране од 0,86m^3/s.
Довод воде из акумулације до ППВ решен је у две фазе. За прву, 1200 L/s, $Q_{мах}$ = 1800 L/s, цевовод је дужине 6km, Ø1400, од захватне куле до везе са постојећим потисним цевоводом код црпне станице "Шевељ". За тај цевовод је резервисан коридор левом обалом Великог Рзава. За другу фазу, када се проток повећава на 3600 L/s предвиђа се додатни цевовод дужине 2,5km, Ø 800, који се води паралелно са цевоводом И фазе, у оквиру истог коридора ширине 10m, без колизије са другим системима и у условима повољним за одржавање оба цевовода.

Акумулација "Роге"
Акумулација "Роге" је средња степеница у каскади од три планиране акумулације на Великом Рзаву. Брана је на km 17+500 (КО Роге) и контролише површину слива од 424 km^2. Брана, сви пратећи објекти, хидроелектрана, зона непосредне заштите и већи део уже зоне заштите (6,15km^2) налази се на подручју општине Пожега. Брана "Роге": насута брана од каменог набачаја са глиненим језгром, висине 95м, са котом круне ККБ = 515mnm. Кота нормалног успора NU = 512,5 mnm, кота минималног радног нивоа минRH = 480 mnm. Укупна запремина акумулације је 162,5×10^6 m^3, корисна запремина 112,5×10^6 m3. Објекат комплексне намене, који може да обезбеди 3,5 m^3/s, са обезбеђеношћу од 97% и да обезбеди гарантовани еколошки проток од 1,15m^3/s. Оквирне величине за планирање у зони акумулације:
- кота круне бране ККВ = 515,0mnm;
- кота нормалног успора NU = 512,5 mnm, као кота пуног језера;
- кота минималног радног нивоа минRH =480,0mnm, испод које се језеро не празни;
- кота максималног успора 513,3mnm, при евакуацији највећих великих вода.

Акумулација "Орловача"
Та акумулација је ван територије општине Пожега, али са великим позитивним утицајем на низводне акумулације са којима чини јединствену системску каскадну целину, те се у овом плану наводи у том својству. Брана на стационажи km 33, одмах узводно од успора акумулације "Рога". Природни услови и мала насељеност омогућавају грађење највеће бране и формирање највеће акумулације у Србији, која би имала изузетан значај, јер би представљала стратешку резерву воде највишег квалитета за поправљање водних режима дуж Западне и Велике Мораве. Могуће су следеће опције изградње те акумулације.
(а) Сада важеће решење: кота нормалног успора НУ = 582 mnm, са укупном запремином 87×10^6 m3 и корисном запремином 57×10^{6}m3, $H_и$ =13,5MW, E=18 GWH/год.
(б) Са котом NU = 630mnm, у профилу који је погодан за градњу лучне бране висине око 150 m, остварила би се запремина око 320×10^6 m3.
(в) Са котом NU = 680mnm (брана око 200м) добила би се запремина око 770×10^{6}m3. Са том запремином акумулација "Орловача" била би најзначајнији објекат за регулисање протока у сливу Мораве, што би омогућавало да се у критичним маловодним периодима протоци на Западној и Великој Морави повећају за (40÷50)m3/s, што би отклонило садашња водопривредна ограничења у тим долинама,

које се третирају као главне осовине развоја Србије. Оквирна кота за планирање у зони акумулације "Орловача":

- на делу тока Великог Рзава узводно од акумулације "Роге" коту 690mnm треба третирати као висинско ограничење; испод те коте се не дозвољава вођење коридора линијских инфраструктурних система и саобраћајница, нити грађење сталних објеката.

Акумулације на Каменици, у оквиру ТЦ "Тометино поље"

У оквиру Плана генералне регулације (ПГР) предеоне целине "Тометино поље" планиране су две мање акумулације, које су централни објекти, на којима се темељи развој тог туристичког комплекса. То су акумулације "Бела Каменица" на истоименој реци и низводна акумулација "Каменица", на реци Каменици, непосредно низводно од споја Беле и Црне Каменице. Успор акумулације Каменица простире се до доње воде бране "Бела Каменица".

Акумулације нису вишенаменске, већ су превасходно у функцији формирања и развоја туристичког центра "Тометино Поље". Циљеви акумулација су:

• својим акваторијама са потпуно стабилним нивоима акумулације оплемењују пејзажне вредности тог подручја, • служе као окосница уређења простора, јер се на њиховим обалама и око њих развија туристички центар, • акваторије служе за разне видове рекреације на води – купање, једрење, веслање, развој аквацентра, итд. Дефинишу се основни параметри и правила градње за објекте акумулације и пратеће објекте, укључив и водно замљиште и зони утицаја.

Акумулација "**Бела Каменица**" формира се браном оквирне дужине у круни око 140 m, висине успора око 7 m.

- Пројектант има слободу да одабере тип бране који ће се на најбољи начин естетски и функционално уклопити у постављен циљ - естетско оплемењавање тог простора и формаирање сталне и стабилне акваторије. То могу да буду следећи типови брана: (а) бетонска гравитациона брана, са централно постављеним преливом и слапиштем; (б) насута брана од каменог набачаја, или комбинована камено-земљана брана, чија ће низводна косина у обе варијанте бити посебно заштићена, хумузирана и затрављена, да се складно уклопи у пејзаж високих естетских вредности.
- Пројектом бране и акумулације предвидети стабилну акваторију, по принципу да се вода која дотиче пропушта преко прелива. Варијације нивоа нису дозвољене. Кота кормалног успора је приближно једнака коти круне прелива.
- Коту нормалног успора одабрати тако да се уклопи у развој осталих просторних садржаја који се смештају око те акумулације.

Акумулација "**Каменица**" формира се браном оквирне дужине у круни око 140 m, висине успора око 15 m. Макро локација бране је у суженом делу долине Каменице низводно од споја Беле и Црне Каменице, тако да контролоше протоке обе реке. Пројектанту се дозвољава да одабере тип бране који ће по економским и конструкцијским параметрима бити најпогоднији. Међутим, диспозиција бране и начин избора њених пратећих садржаја (прелив, испусти, обрада видљиве низводне и горње површине бране) треба да буду примерени чињеници да су брана и акваторија објекти који треба да оплемене визуелне вредности тог простора.

- Детаљнији диспозициони захтеви су дефинисани у оквиру ПГР Предеоне целине "Тометино поље".

2.3.3. Хидротехничке мелиорације

Акумулација "Сврачково" не може да обезбеди неопходно регулисање протока за потребе наводњавања у долини Моравице и Западне Мораве. Потребне количине воде се могу остварити и за ту намену само након реализације и акумулације "Роге".

Због орографских, климатских и педолошких услова не постоје ни услови за развој већих мелиорационих система, те се развој наводњавања усмерава на ниво индивидуалних газдинстава, пре свега плантажних култура у условима интензивне

производње (воћњаци, малињаци, повртарске културе у пластеницима). У тим условима се може користити вода захваћена из Моравице и Западне Мораве. У циљу рационализације потрошње воде наводњавање се усмерава на методе "кап по кап".

2.3.4. Уређење водотока

Радовима на регулацији доњих токова Ђетиње, Скрапежа и Моравице у зони саставнице, као и реке Западне Мораве на подручју општине Пожега, остварен је степен заштите од педесетогодишњих великих вода ($Q_{VV2\%}$). То одговара степену заштите који се тражи за шире долинско подручје на подручју општине, али је недовољно за сам град Пожегу. У складу са критеријумима заштите који су дефинисани у Водопривредној основи Србије, предвиђају се следеће мере уређења водотока на подручју општине:

Повећање степена заштите на доњим токовима Скрапежа и Ђетине на $ЛЬ_{вв1\%}$ (заштита од тзв. стогодишње велике воде) у заштитној касети која ће се формирати за заштиту ширег подручја града Пожеге.

- Реконструкција насипа и заштитних система, како би се у целом долинском подручју остварио степен заштите не мањи од $Q_{vv2\%}$;
- Регулација "урбаног типа" у зони града, у циљу просторно складног повезивања града са реком. То подразумева да се корито за велику воду димензионише на поводањ вероватноће 1%, док се начин уређења корита за малу воду прилагођава урбаним захтевима (облагање каменом у виду кеја, обезбеђење стабилности корита фиксирањем прагова, спој са мајор коритом у виду променадних стаза и парковских површина, итд). Корито за велику воду може се успешно користити за спортско-рекреационе и парковске површине. У њему се не смеју градити било какви објекти који би ометали проточност у условима поводња, а и врста вегетације се бира у складу са протицајним функцијама у периоду поводња (дозвољена су само висока стабла).
- Додатни радови на стабилизацији корита Западне Мораве у зони пруге, као и стабилизација делова корита Моравице на појединим локацијама у најнизводнијем делу због деловања флувијалне ерозије.

Низводно од бране Сврачково корито В.Рзава се уређује по принципима тзв. натуралне регулације, како би се очувале еколошка вредност и биолошка разноврсност тог водотока. Након реализације акумулације "Сврачково" значајно ће се побољшати степен заштите на Моравици, због ретензирања таласа великих вода у акумулацији. Реализација бране ће повећати потребу да се изврши стабилизација корита и обала Моравице од флувијалне ерозије. Реке Скрапеж и Каменица у својим горњим деловима тока на обронцима Маљена као и све њихове притоке уређују се искључиво методама натуралне регулације, да би се сачувале њихове еколошке и амбијенталне вредности и заштитили биодиверзитети.

2.3.5. Заштита квалитета вода

Стање квалитета вода на подручју општине сада није прихватљиво. Реке не задовољавају прописане класе квалитета. У прописаној класи је само Велики Рзав, који се као извориште републичког значаја одржава у I/II класи квалитета. Остале реке се налазе у лошијим класама од оних које су захтеване Водопривредном основом Србије (ВОС). Ђетиња се у профилу Горобиље најчешће налази у IV класи, док у маловођу прелази и у стање "ван класа", због концентрисаних загађења која у реку доспевају из Ужица и Севојна. I река Скрапеж је у лошем стању квалитета, јер се у зони Пожеге и низводно од ње налази у III и IV класи, због непосредног изливања градске канализације, прекорачења МДК опасних материја и тешких метала (Hg, Fe, Cr) и стања сапробности. Моравица и Западна Морава (у профилу Гугаљ) су најчешће у класи II/III, а у маловођу често у III, па и IV класи. Због лоше санитације села све више су угожени и други мањи водотоци - Краваричка река, Лужница, Добрињска река.

Заштита квалитета воде на подручју општине остварује се интегралним системом, применом технолошких, водопривредних и организационо-економских мера заштите.

Интегрална заштита подразумева одржавање вода у класама које су прописане ВОС-ом (ниједна не би требало да буде у лошијем стању од класе ИИб (описно, стање - добро, са $ВРК_5$ < 6 г O_2/m3).

Технолошке мере заштите подразумевају: Реализацију ППОВ "Пожега", као постројење општег типа, у које се уводе отпадне воде града и приградских насеља повезаних на регионални водоводни систем. Поставља се захтев да се излазни квалитет воде из ППОВ буде у границама $ВРК_5$ < 10 г O_2/m3, како би се ток Западне Мораве одржао у захтеваној II класи. Примену предтретмана отпадних вода оних производних капацитета чије се отпадне воде због прекорачења МДК не смеју упуштати у градску канализацију.

Водопривредне мере заштите предвиђају повећавање малих вода у кризним маловодним периодима управљањем акумулацијом "Сврачково" (касније и са остале две акумулације у рзавској каскади). Планира се испуштање гарантованог протока од 0,86 m3/s са обезбеђеношћу 100% (није дозвољено смањење тог протока). Пошто се у периодима маловођа протоци на Великом Рзаву спуштају и испод 0,5 m3/s, па чак и испод 0,4 m3/s и то у трајањима дужим од 10 дана, види се колико је велики значај водопривредних мера заштите, са гарантованим протоком који не може да буде мањи од 0,86 m3/s, чиме се штите низводни водени и приобални екосистеми. У кризним еколошким стањима, посебно оним који су изазвани хаваријским догађајима, тај проток се може повећати - ради што успешнијег санирања последица на водене екосистеме и изворишта. Гарантовани протоци се испуштају преко селективног водозахвата, тако да се може управљати са три кључна показатеља квалитета - са количином воде, температуром (вода се испушта из најповољнијег температурног слоја), и кисеоником.

Организационо-економске мере за смањење загађења вода: ● спречавање загађења вода опасним материјама, смањење специфичне потрошње увођењем економских накнада за коришћење воде и испуштање загађених вода, ● мере за смањење хазарда од хаваријских загађења, ● економски стимуланс за увођење рециркулације воде и смањење специфичне потрошње, увођење мониторинга квалитета вода, прописи о посебном режиму транспорта опасних материја у зони изворишта.

Заштита акумулације "Сврачково", а касније и акумулације "Роге" спроводи се према просторном плану посебне намене. То посебно подразумева следеће мере:

- успостављање све три прописане зоне заштите: (а) зоне непосредне заштите која обухвата узводни обод круне бране и зону око водозахватне куле на растојању од 20 m, која се физички обезбеђује; (б) уже зоне заштите која обухвата појас од 500 m од коте 421,7 mnm; (в) шире зоне заштите, која обухвата читав слив акумулације;
- река Велики Рзав, као републичко изворište првог ранга, мерама заштите слива мора се одржавати у класи I/II квалитета;
- забрањено је испуштање отпадних вода било каквог порекла у привремене и сталне водотоке, као и у подземље, применом самоупојних бунара;
- изградња свих нових објеката у сливу акумулације мора се условити изградњом непропусних септичких јама за прихватање отпадних вода, или, код већих објаката, пречишћавањем на биодисковима. У оба случаја се мора обезбедити оперативан систем за одстрањивање отпадних вода и чврстог отпада ван подручја слива;
- све септичке јаме морају бити званично примљене, како би се констатовало да ли су испуњени захтевани услови (предталожник, обрада облоге на начин да обезбеђује вододрживост јаме);
- употреба пестицида и других средстава за заштиту биља није дозвољена у ужој зони заштите. У широј зони заштите употреба је дозвољена уз контролу (забрањена употреба I и II категорије отровних материја). Не дозвољава се складиштење пестицида на отвореном простору, нити манипулација која би довела до њиховог неконтролисаног доспевања у сталне или привремене водотоке и подземне воде. Посебно економски стимулисати произвођаче који се определе за производњу тзв. здраве хране, без употребе пестицида;

- одстрањивања отпадних вода из септичких јама подразумева организацију службе при ЈКП, са информационим системом, тако да цистерне за пражњење септичких јама одлазе код корисника у тачно дефинисаним интервалима, без њиховог позива.

2.3.6. Рибарство

Акумулације "Сврачково" и "Роге" могу се успешно штитити од еутрофикације и одржавати у олиготрофном стању - захваљујући природним особеностима слива и његовој малој насељености. То омогућава да се умешним порибљавањем те акваторије могу успешно настанити квалитетним рибљим врстама, оним које омогућавају развој риболовног туризма. Те акумулације ће бити погодне за успешана развој врста из фамилија *Салмонидае* и других врста ихтиофауне које одликују водене екосистеме највишег квалитета. Порибљавање се сме обављати само на бази ихтиолошких студија урађених од стране компетентних институција. Забрањено је свако самоиницијативно порибљавање, чак и од стране организација риболоваца.
Изградња салмонидних (хладноводних) рибњака је допуштена на свим водотоцима на којима њихово постојање није у колизији са изворištима воде за снабдевање насеља. Није дозвољено грађење рибњака узводно од акумулација на Великом Рзаву, нити је дозвољен кавезни узгој риба у акумулацијама "Сврачково" и "Роге".
Ради заштите ихтиофауне у Великом Рзаву и Моравици испуштање гарантованог еколошког протока мора се увек обављати из селективног водозахвата акумулације "Сврачково", из температурног слоја који ће бити усаглашен са еколошким службама.

2.3.7. Заштита од ерозије

На подручју општине има локалних жаришта екцесивне ерозије (I категорије), као и јаке ерозије (II категорија) на јужним падинама Маљена, у горњем току Каменице и Беле Каменице и у челенки Добрињске реке. У осталим планинским зонама се најчешће ради о III категорији ерозије (средња), која се може санирати превасходно биолошким радовима (мелиорација пашњака, пошумљавање и мелиорација деградираних шума), док се само у ређим случајевима морају применити биотехнички радови и објекти у коритима. Приорит имају радови на санирању зона са II и III категоријом ерозије у сливу акумулације "Сврачково" - у оквиру заштите акумулације од засипања.

Антиерозиона заштита се остварује оптималном комбинацијом техничких, биотехничких и биолошких мера. Радови у кориту бујичних токова, пре свега изградња бујичних преграда, је најхитнија мера за смањење транспортне способности бујичног наноса. Биотехнички радови имају задатак да смање продукцију наноса при површинском течењу по оголелим падинама. Антиерозионо уређење слива једино се може дугорочно еколошки и економски окончати реализацијом биолошких мера - пошумљавањем и мелиорацијом шума и пашњака. Само се тим мерама, када исте почну да дају ефекте, слив дефинитивно преводи у стабилно стање. Те мере заокружују и економску логику антиерозионих мера, јер биолошки уређен слив прелази у стање када кроз експлоатацију шума и пашњака преузима економске производне функције, којима се средства уложена у заштиту враћају и омогућава се и финансирање одржавања заштићених подручја.
Приоритет има реализација антиерозионих радова у сливу Великог Рзава, у оквиру пројекта заштите акумулације "Сврачково". Ти радови би требало да буду реализовани пре завршетка радова на брани и пре давања дозволе за пуњење акумулације.

2.4. ГЕОЛОШКИ РЕСУРСИ

- **Геологија**

Територију општине Пожега пресецају пожешка и добрињска котлина. Пожешку котлину чине неогини пескови, шљункови и глине које се пењу према околном побрђу. Најнижи део котлине, дуж речних токова су површине под песковтим шљунковима и глинама. У Добрињској котлини преовлађују пешчари пескови, лапори и лапорске глине. Сличан овом је и јужни део општине, реон села Горобиље. Две су зоне

агилошиста, филита и шкриљаца, од којих се већа простире од Засеља до Пријавића, правац северозапад-југоисток и друга мања од Здравчића до Узића и Расне.
Долине Скрапежа и Западне Мораве су прекривене алувијалним наносима. Крајњи југозапад територије као и атар села Горобиље су зоне лапораца, песковитих кречњака и глинаца. Кречњаци и доломита су заступљени у јужним и источним деловима. Северни део општине је зона серпентина .
Геолошке карактеристике терена су приказане на геолошкој карти у графичком делу документације, као и анализа повољности и неповољности терена (хипсометријски приказ) на одговарајућој карти.
Подручје општине није угрожено на већим површинама ерозионим процесима већег интензитета. Међутим, има локалних жаришта екцесивне ерозије (I категорије), као и јаке ерозије (II категорија) на јужним падинама Маљена, у горњем току Каменице и Добрињске реке. У осталим планинским зонама се најчешће ради о III категорији ерозије (средња). Најновија евиденција клизишта (пролеће 2006.год.) је, међутим, показала да осим у насељима Годовик, Врањани, Мађер, Отањ, Прилипац, Сврачково, Табановићи и Тометино Поље, у свим осталим насељима (34) је дошло до активирања клизишта.
Територија општине има сложену тектонску структуру. Праћењем у повратне периоде од 1000 год., 500 год., 200 и 100 год. примећује се смањење интензитета могућих трусних покрета који су са 9^0 MCS дошли на 6^0 MCS, на основу чега се може извести закључак да територија општине Пожега није угрожена потенцијалном трусном активношћу.

- **Педолошки састав тла**

Територију општине Пожега карактерише разноврсност земљишта по питању састава и квалитета што је опредељујући фактор за пољопривредну производњу.
Алувијум је распрострањен у долинама Скрапежа, Ђетиње, Голијске Моравице и Западне Мораве.
Параподзол псеу (псеудоглеј) се налази у реонима села: Здравчићи, Радовци, Висибаба, Расна, Горобиље, Милићево село, Лопаш, Бакионица, Врањани, Средња Добриња, Доња Добриња, Љутица и Тометино поље.
Смоница еродирана је распрострањена (плитко) у реону Јужевице, Дражиновића, Мађера, Љутица, Средње Добриње, Табановића, Папратишта, Глумача, Расне, Речица, Годовика и Милићева Села.
Смеђе рудо земљиште на кречњаку је заступљено у реону Рупељева, Сврачкова, Рога, Речица, Лорета и Дражиновића.
Смеђе скелетоидно земљиште на шкриљцима је доста распрострањено у реону Засеља, Каленића, Честобродице, Отања, Глумача, Лорета, Пријановића, Гугаља, Горње Добриње, Пилатовића, Прилипца, Лопаша и Рога.
Скелетино земљиште на кречњаку и серпентину је распрострањено у реону Јелен Дола, Гугаља, Лорета, Табановића и Тучкова.
Црница на серпентину-скелетноидна се јавља на мањој површини Тометиног поља.

- **Минералне сировине**

Пожега и добрињска котлина са својим алувијалним шљунковито песковитим наслагама пружа могућности експлоатације шљунка и песка али и глине, као грађевинског материјала. Значајна лежишта овог материјала су и у долинама Моравице, Скрапежа и Ђетине.
Експлоатација камена на подручју општине заузима значајно место. Највише се експлоатише кречњак и то нарочито у Долу, где је заступљена производња грађевинског камена и креча.
Каменолома за експлоатацију кречњака, мањег обима, има на неколико локација.
Утврђена је и значајна резерва мермера (“плави ток” у Каленићима) који се користи као украсни камен али и као сировина у фармацеутској и козметичкој индустрији. Тврдоћа тог мермера је таква да онемогућава добијање већих блокова што му умањује вредност.

Констатована је појава геолошки младих, неогених угљева (Расна), а у реону села Љутица откривене су резерве доломита.

Преглед лежишта минералних сировина:

- *шљунак и песак у алувиону реке Моравице, Скрапежа и Ђетиње;*
- *грађевински камен-кречњак, Јелен До, у источном делу и у јужном делу општине (Рупељево);*
- *украсни камен, "плави ток" мермер, у Каленићима;*
- *геолошки млађи угаљ, у близини села Расна, утврђене резерве су око 2,7 милиона тона;*
- *доломит, у Добрињском базену и у атару села Љутице;*
- *манган, на подрчју села Сврачково и Роге;*
- *изворишта воде, термоминерални извори у Рогама;*
- *глина.*

Експлоатација минералних сировина треба да има за циљ да се:

- организовано и плански истражују нова лежишта термоминералних вода јер постојећа изворишта указују на ту могућност;
- рационално користе минералне сировине, руде и енергенти са економског аспекта сагледавајући могућност искориштавања значајног енергетског потенцијала бројних водотокова.

На подручју Просторног плана, Министарство животне средине, рударства и просторног планирања, Сектор за рударство и геологију, региструје више геолошко-истражних поља и локалитета на којима се тренутно врши експлоатација минералних сировина и то:

Геолошко истраживање:

1. Предузеће "Rio Sava Exploration" доо, локалитет "Јежевица", лист у катастру: 1951, број решења: 310-02-923/2010-06, минералиа сировииа: бор и литијум;

2. Предузеће "Rio Sava Exploration" доо, локалитет "Добриње", к.л.: 1952, бр. решења: 310-02-921/2010-06, минерална сировина: бор и лигијум;

3.Предузеће "Lithium Li Exploration" доо, локалитет Горобиља", кат. лист: 1957, број решења: 310-02-0661/2012-14, минерална сировина: бор и литијум;

4.Предузеће "Lithium Li Exploration" доо, локалитет "Косјерић", к.л.: 1959, број решења: 310-02-1046/2010-06, минерална сировина: бор и литијум;

5.Предузеће "Златибор Мермер" доо, локалитет "Рупељево", к.л.: 1931, број решења: 310-02-430/2010-06, минерална сировина: кречњак;

6.Предузеће "Путеви Ивањица" доо, локалитет "Сврачково", к.л.: 1938, бр. решења: 310-02-624/2010-06, миинерална сировина: кречњак.

Оверене резерве:

1. Предузеће "Златибор Мермер", лежиште "Мандина Стена", број решења: 310-02-00240/2007-06, минерална сировина: мермер;

2. Предузеће "Јелен До"доо, лежиште Грабовик", број решења: 310-02-00819/2008-06, минерална сировииа: кречњак;

3. Предузеће "Јелен До"доо, лежиште "Суво До", бррј решења: 310-02-0412/2009-06, минерална сировина: кречњак;

4. Предузеће "Путеви" ад, Пожега, лежиште "Рупељево", број решења: 310-02-868/2010-06, миинерална сировина: кречњак;

5. Предузеће "Omya Venčac", лежиште "Трешњица", број решења: 310-02-515/2010-06, минерална сировина: мермер;

Стара експлоатациона поља која су у процедури потврђивања:

1. Предузеће "Магнохром", Краљево, лист у катастру: 190, број решења: 02-2092/1, миинерална сировина: магнезит;

2.Предузеће "Магнохром", Краљево, лист у катастру: 198, број решења: 02-3400/1, минерална сировина: магнезит.

Експлоатација:

1. Предузеће "Магнезит", Ужице, лист у катастру: 189, број решења**:** *1263/1,* минерална сировина: магнезит;

2. Предузеће "Златибор Мермер", лежиште "Мандина Стена", к.л.:158, број решења: 04-639/1, минерална сировина: мермер;

3. Предузеће "Космај", Младеновац, лист у катастру: 167, бр. реш.: 04-5857, минерална сировина: мермер;

4. Предузеће "Јелен До" доо, лежиште "Грабовик", лист у катастру: 285, број решења: 310-02-608/2009-06, миинерална сировина: кречњак;

5.Предузеће "Јелен До" доо, лежиште "СувоДо", лист у катастру: 320, број решења: 310-02-080/2010-06, минерална сировина: кречњак;

6. Предузеће "Путеви" ад, Пожега, лежиште "Рупељево", лист у катастру: 333, број решења: 310-02-0065/2007-06, минерална сировина: кречњак;

7. Предузеће "Omya Venčac", лежиште "Трешњица", лист у катастру: 196, број решења: 02-1484/2, минерална сировина: мермер.

Коришћење и заштита геолошких ресурса спроводиће се:

- стварањем услова за интензивније и комплексније коришћење минералног богатства;
- интензивирањем геолошких истраживања у перспективним подручјима;
- санирањем деградиране, загађене и девастиране површине и развој пројеката који минимално угрожавају животну средину, применом тзв. „зеленог инжењерства" и „техологије без или са минимумом отпадака";
- стимулисањем рударства малих капацитета, односно оптималног коришћења малих лежишта, што је посебно интересантно код злата и квалитетнијег грађевинско-техничког камена и др.

Експлоатација минералних сировина условљена је режимима санитарне заштите регионалних изворишта водоснабдевања.

За одрживу експлоатацију геолошких ресурса значајна је примена следећих принципа:

- искоришћавање основних минералних сировина из лежишта, као и свих пратећих компоненти које се могу рентабилно екстраховати, уз посебан нагласак на бочне и подинске стене лежишта које се често могу користити као грађевинско-технички камен или у друге сврхе;
- минимизирања техногеног отпада и његове трансформације у техногену сировину која се користи у одговарајућем производном процесу;
- очување и унапређење квалитета и квантитета воде; елиминисање загађивача у непосредној и ужој зони санитарне заштите издани воде. Захватање и флаширање воде је забрањено изузев у случају добијања лиценце према поступку прописаном од стране Републике за коришћење природног добра институције надлежне за управљање.

На делу простора изван Предела могућа експлоатација само уз претходно пажљиво обрађене анализе утицаја на животну средину и прибављене сагласности надлежних институција Републике.

Привремена позајмишта локалног камена за изградњу објеката на подручју Плана могу се предвидети уз обавезну дозволу надлежних институција за заштиту природе и обавезне активности рекултивације.

На основу ППППН изворишта водоснабдевања "Рзав", за насеља Роге и Сврачково, приказане су могуће/планиране локације позајмишта материјала.

На основу услова добијених од Нафтне индустрије Србије, Нови Сад, можемо видети да је одобрено извођење детаљних геолошких истраживања нафте и гаса на територији Србије јужно од Саве и Дунава. Пројектом су предвиђене две фазе истраживања-регионална и детаљна геолошка истраживања нафте и гаса која ће бити реализована у периоду 2010-2020 год. Траса регионалног сеизмичког профила Р 3-12 по којој ће се изводити сеизмичка испитивања, прелази делом и преко простора обухваћеног Просторним планом општине Пожега. На истражном региону „Западна Морава“ , Пројектом геолошких истраживања нафте и гаса на територији Србије јужно од Саве и Дунава , пројектовано је извођење геолошких истражних радова по фазама, у зависности од резултата истраживања претходне фазе. Према плану Пројекта у истражном региону „Западна Морава“ планирано је да се изведу 3Д рефлективна сеизмичка испитивања у обиму од 230 km и избуши 5 истражних бушотина.

3. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ, ДИСТРИБУЦИЈА СТАНОВНИШТВА И МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ

3.1. СТАНОВНИШТВО, СОЦИЈАЛНИ РЕСУРСИ И СТАНОВАЊЕ

Стратешко опредељење будућег локалног развоја је ревитализација становништва на подручју целе Општине.
Основне претпоставке за демографску ревитализацију у наредном периоду су интензивирање инвестиционе активности у подручју Општине Пожега.
Реализација ових претпоставки омогућиле би утицај и на демографска кретања, јер би се створили услови за:

- повећање природног прираштаја становништва, заустављање великог одлива становништва,
- подизањем нивоа квалитета живота на планском подручју, кроз отварање радних места, побољшања доступности образовним, здравственим, социјалним и културним садржајима, као и унапређењем комуналних и стамбених услова;
- боље коришћење изграђеног стамбеног фонда на великом делу сеоских подручја захваћеним депопулацијом;
- усклађивање мреже образовних установа са потребама нове привредне структуре и нових информационих технологија (информатика, пољопривреда – еко производња, МСП – предузетништво и менаџмент, туризам – еко услуге, шумарство – животна средина и др.);
- развој стручних установа и сарадња са институцијама из окружења у складу са захтевом модернизације и специјализације привредне структуре (сточарство, воћарство, повртарство и др.).

Комплетна демографска студија, праћена бројним подацима из дужег временског периода, као и процене будућег кретања посматраних показатеља, указује на **алармантно стање - демографских процеса у општини Пожега**.
Како су слична кретања и на нивоу целе Републике Србије, потребно је донети посебне стратегије на републичком нивоу, али и хитно припремити програме на локалном нивоу у циљу задржавања млађе популације на просторима ове општине уз максималну рехабилитацију рађања.
Осим забрињавајућег обима биолошке депопулације, негативни миграциони салдо који се бележи у дугом временском периоду је изазван пре свега економским разлозима.
Јаз у квалитету живота између градских центара и села се продубљава, а тиме опада и мотивација младих да се задрже на селу.
Неопходно је поправити квалитет живота у селима у делу економских, социјалних и културних предуслова.

Потпуно активирање природних и привредних ресурса ових простора сигурно ће за резултат имати и позитивна кретања у демографским показатељима.
Тржишна привреда, отвореност државе за страна улагања, опредељеност ка европским интеграцијама – предуслови су за позитивна привредна кретања.
Процес приватизације, као део транзиционих процеса, који се одвија у општини Пожега, сигурно ће имати значајне консеквенце, како по питању запослености тако и у делу ефикасности рада, инвестирања у нове производне капацитете...
Коришћење расположивих производних капацитета и усмеравање инвестирања, приватних предузетника, у развој производа и услуга, који су пре свега орјентисани ка потенцијалима који постоје на простору територије Пожега, јесте приоритет у даљим привредним активностима овог простора.
Остваривањем планских решења из просторног плана, нарочито у привредној сфери, стварају се услови за задржавање становника на овом простору а тиме за стабилизацију демографских кретања.
Прилагођавање активног становништва доквалификацијом, преквалификацијом и организовање и перманентног процеса усклађивања школства и потреба привреде за одређеним струкама, стварају се услови и за демографска кретања у жељеном правцу.

Званични подаци пописа становништва, домаћинстава и станова у Републици Србији 2011. године за општину Пожега

Табела 5. *Укупно пописана лица, укупан број становника према Пописима 2011 и 2002. године и укупан број домаћинстава и станова*

Укупно пописана лица	Укупан број становника		Апсолутни пораст/пад 2011-2002	Индекс 2002=100	Укупан број домаћинстава	Укупан број станова
	2011	2002				
30294	29488	32293	2805	91,3	9852	13518

Извор података: РЗС Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Србији 2011.године

Према подацима Пописа из 2011. године у општини Пожега је дошло до смањења броја становника у односу на Попис из 2002.године са 32.293 на 29.488 и то за 2.805 становника, односно за 8,7%, а као главни разлог се наводи негативан природни прираштај. Укупан број домаћинстава је такође смањен са 10.159 на 9.852 и то за 307, односно за око 3%. Број станова је повећан са 10.861 на 13.518, односно за 2.657 тј. за 24%.

Табела 6. Укупно пописана лица, укупан број становника, лица у иностранству, домаћинстава и станова (ниво насеља)

Насеље	Укупно пописана лица	Укупан број становника	Лица у иностранству	Укупан број домаћинстава	Укупан број станова
Пожега	**30294**	**29488**	**385**	**9852**	**13518**
Градско	*13412*	*12957*	*246*	*4361*	*5044*
Остало	*16882*	*16531*	*139*	*5491*	*8474*
Бакионица	653	650	3	176	212
В. Јежевица	374	368	3	118	203
Висибаба	1208	1191	13	398	524
Врањани	439	438	3	128	183
Глумач	689	679	10	219	277
Годовик	253	233	16	102	200
Г. Добриња	429	428	3	130	196
Горобиље	1343	1274	8	416	536
Гугаљ	255	250	5	93	123
Д. Добриња	421	417	4	138	202
Дражиновићи	312	303	3	104	170
Душковци	295	292	3	93	140
Засеље	388	384	3	132	225
Здравчићи	458	442	3	149	249
Јелен До	106	105	-	46	58

Каленићи	294	285	3	101	145
Лопаш	551	529	-	159	230
Лорет	210	202	-	80	109
Љутице	353	351	-	113	199
Мађер	106	104	3	46	63
М. Јежевица	258	257	3	95	122
Милићево Село	682	663	4	217	304
Мрљеши	175	167	-	60	94
Отањ	328	322	3	102	156
Папратиште	218	209	5	86	148
Пилатовићи	716	697	14	218	278
Пожега	13412	12957	246	4361	5044
Пријановићи	397	393	4	128	183
Прилипац	287	284	3	86	120
Радовци	426	414	5	136	213
Расна	1010	993	12	282	337
Речице	196	192	3	79	162
Роге	364	352	3	143	310
Рупељево	368	368	-	125	252
Сврачково	157	155	-	73	135
С.Добриња	408	408	-	134	249
Табановићи	120	119	-	32	40
Тврдићи	265	257	3	78	45
Тометино Поље	298	294	-	87	426
Тучково	146	144	-	54	89
Узићи	490	490	-	164	251
Честобродица	269	261	8	92	137
Нераспоређено	167	167	-	79	79

Извор података: РЗС Попис становништва, домаћинства и станова у Републици Србији 2011.године

Пројекција броја и структуре становништва општине Пожега

Математичке методе пројектовања броја становника дају добре резултате у краћим временским периодима. За квалитетније планирање кретања броја и структура становништва у дужем временском периоду, како захтева демографска анализа за потребе израде Просторног плана, потребно је применити "аналитичку" методу односно "методу компонената". Хипотезе о задржавању постојећих трендова посматраних појава за резултат имају следећи број становника у наредном планском периоду.

Табела бр. 7. Пројекција броја становника по насељима у општини Пожега до 2025.

Р. бр	Назив	Број становника-година			Пројекција	Индекс	
		1981.	2002.	2011.	2025.	2011/02	2025/11
Општина Пожега		33.804	32.293	29488	27766	0,91	0,95
1.	Бакионица	706	742	650	630	0,88	0,97
2.	В. Јежевица	708	481	368	345	0,77	0,94
3.	Висибаба	1.072	1.232	1191	1050	0,97	0,88
4.	Врањани	542	473	438	410	0,93	0,94
5.	Глумач	975	803	679	570	0,85	0,84
6.	Годовик	471	289	233	210	0,81	0,90
7.	Горња Добриња	753	505	428	390	0,85	0,91
8.	Горобиље	1.617	1.506	1274	1250	0,85	0,98
9.	Гогаљ	493	280	250	190	0,89	0,76
10.	Доња Добриња	744	524	417	390	0,80	0,94
11.	Дражиновићи	499	352	303	280	0,86	0,92
12.	Душковци	601	369	292	275	0,79	0,94
13.	Засеље	768	482	384	365	0,80	0,95
14.	Здравчићи	697	526	442	430	0,84	0,97
15.	Јелен До	338	167	105	102	0,63	0,97
16	Каленићи	512	331	285	180	0,86	0,63
17.	Лопаш	769	571	529	490	0,93	0,93

18.	Лорет	471	265	202	140	0,76	0,69
19.	Љутице	625	432	351	330	0,81	0,94
20.	Мађер	248	153	104	100	0,68	0,96
21.	Мала Јежевица	450	304	257	220	0,85	0,86
22.	Милићево Село	954	694	663	470	0,96	0,71
23.	Мршељи	349	219	167	160	0,76	0,96
24.	Отањ	533	412	322	310	0,78	0,96
25.	Папратиште	548	291	209	190	0,72	0,91
26.	Пилатовићи	764	803	697	570	0,87	0,82
27.	Пожега	8.503	13.206	12957	13100	0,98	1,01
28.	Пријановићи	544	446	393	370	0,88	0,94
29.	Прилипац	387	341	284	270	0,83	0,95
30	Радовци	513	429	414	380	0,97	0,92
31.	Расна	860	1.025	993	978	0,97	0,98
32.	Речице	456	265	192	170	0,72	0,86
33.	Роге	939	424	352	300	0,83	0,85
34.	Рупељево	727	451	368	350	0,82	0,95
35.	Сврачково	514	222	155	143	0,70	0,92
36.	С. Добриња	712	481	408	350	0,85	0,86
37.	Табановићи	200	137	119	103	0,87	0,87
38.	Тврдићи	349	275	257	200	0,93	0,78
39.	Тометино Поље	441	373	294	270	0,79	0,92
40.	Тучково	295	170	144	120	0,85	0,83
41.	Узићи	522	514	490	380	0,95	0,76
42.	Честобродица	474	327	261	235	0,80	0,90

Смањење броја становника у читавом периоду до 2025. године последица је сталног пада наталитета и раста морталитета, који ће и у наредном периоду задржати наведене трендове , али са мањом стопом промена него у периоду 1991-2002. година.
Миграциона кретања која су редовно бележила негативан салдо на овим просторима, треба очекивати и у наредном периоду.
Економски мотиви миграција биће пресудни у наредном периоду. Очекује се благи пораст броја становника само у градском насељу Општине Пожега.
Смањење броја становника у сеоским насељима и њихово груписање у мањем броју насеља, треба очекивати због економско-социјалних потреба становништва.

На основу демографске прогнозе за период 2011-2025. год. очекује се:

- опадање броја укупног становништва у општини од 29.488 на 27.766 или за 5%;
- благо повећање броја становника у општинском центру Пожега, од 12.957 на 13.100 или за 1,1%;
- одржање броја становника у насељима Горобиље, Бакионица и Здравчићи;
- смањивање броја становника у 22 насељима за 5-10%;
- смањивање броја становника у осталих 15 насеља од 11-37%;
- највеће смањење броја становника је у сеоском насељу Каленићи и то за 37%;
- благо смањивање учешћа становништва старијег од 65 година, на нивоу општине, са 18,12% на 17,55%;
- благо повећање учешћа становништва, односно деце, до 14 година, на нивоу општине, од 15,64% на 16,31%;
- настављање тренда опадања броја становника у радном добу, од 19.650 на 18.700, због смањења укупног броја становника и због високог удела становника старијих преко 60, односно 65 година;
- настављање тренда опадања броја активних становника, од 15.450 на 14.900;
- број жена у фертилном добу ће бележити благо смањење броја са 7.453 на 7.350-2025 године;
- настављање тренда благог раста броја домаћинстава, због даљег раслојавања породице, на око 10.700 домаћинстава;
- смањивање величине домаћинстава од 2,99 (2011.године) на 2,81 чланова или за 6,1%;

- питање неписмености ће бити решено до краја планског периода, како активностима у образовању, тако и биолошким кретањима, јер по попису обављеном 2002. године преко 85% становништва чине старе особе преко 65 година.

- **Становање и социјални ресурси**

Анализа стамбеног фонда се заснива на подацима пописа; «становништво и станови у општини Пожега (услови становања) и др.». Подизање нивоа неконфорног стамбеног фонда требало би почети кроз пробне пројекте као што су «побољшање / легализација бесправно подигнутих / саграђених објеката и подизање нивоа квалитета становања у сиромашнијим насељима Општине.
Гледано дугорочно, решење стамбеног проблема зависи од општег економског раста општине. Да би се остварило неко значајније побољшање у односу на садашњу ситуацију препорука је–оснивање стамбеног друштва или стамбених задруга, стимулисање стамбене изградње од стране садашњих и будућих предузећа/компанија и повољнији услови кредитирања и субвенционирања стамбене изградње за повратнике, пре свега. Највећи приоритет треба дати јефтинијој стамбеној изградњи. Треба дакле, подстаћи стамбене програме Општине, а посебно програме за стимулисање повратка људи из других подручја/центара у земљи, програме стамбене изградње за изналмљивање или куповину.
Активности у области становања, биле би следеће:
- Усклађивање обима стамбене изградње за тржиште и нових облика социјалног становања;
- Социјално подржани програми становања биће усмерени према јасно дефинисаним циљним групама.

Развојни интереси општине Пожега упућују на следеће циљне групе које ће имати приоритет у програмима субвенционисаног становања:
- млађи, квалификовани и радно компетентни грађани који заснивају сопствено домаћинство и настоје да се осамостале од родитеља;
- породице са малом децом, и
- стручњаци (локални и повратници).

Посебни интерес ће бити развијање различитих облика субвенционисања у области становања – од повољних хипотекарних кредита за изградњу или куповину стана, понуде парцеле и локација различитих нивоа опремљености и стандарда становања, подстицање приватне изградње станова за закуп са контролисаном закупнином, итд.
Реконструкција у области стамбеног фонда, биће тежиште стамбене политике општине Пожега, у наредном планском периоду. Основни приоритет у побољшању квалитета становања је редовно одржавање целих зграда и њихових фасада.
Решавање стамбених питања на територији општине Пожега захтеваће системске промене у складу са новим друштвено-економским условима и са организованим активностима Републике и Општине, а које се односе на квалитетан начин не би ли и то био један од фактора задржавања досељеног становништва на ово подручје. Од посебног значаја ће бити подстицање задругарства и организовање стамбених задруга према стандардима и позитивним искуствима савремених европских земаља.

3.2. МРЕЖА ЦЕНТАРА И НАСЕЉА

Мрежу насеља општине Пожега чине 42 насељена места и то Град Пожега и 41 сеоско насеље. Пожега је општински центар са 42 катастарске општине (колико и насеља), у овиру којих постоји 40 месних заједница.
У постојећој **просторно-функционалној структури** мреже насеља доминира Пожега као главни пол развоја проучаване територије. Он је општински центар, односно административни, управни, здравствени, образовни и културни центар општине. Поједина насеља су развила одређене функције које су се временом показале

недовољним да децентрализују простор и успоставе рационалну територијалну прерасподелу економских активности и становништва. Остала насеља су сеоска са израженом екстензивном пољопривредном производњом и недовољном комуналном опремљеношћу.

Предвиђен је модел концентрисане децентрализације развоја у простору, усклађен са принципима одрживог развоја подручја, којим ће се у одређеним пунктовима концентрисати нуклеуси производних и услужних делатности и јавно-социјална инфраструктура, као најпогоднији модел за рационализацију и организацију мреже насеља. То подразумева развој активности и услуга/сервиса, не само у општинском центру, већ и у микроразвојним нуклеусима - центрима у мрежи насеља. Овај вид дисперзије заснива се на повећаној доступности коју обезбеђује, у првом реду, квалитетнија локална путна мрежа. Концентрисан развој појединих функција и активности у Пожеги и у осталим центрима у мрежи насеља подразумева повећање густина настањености и контролу изградње и коришћења простора, ради заштите природних и створених ресурса и вредности у простору.

У намени површина није потребно вршити веће промене, већ само њихово адекватно коришћење, што подразумева рационално коришћење земљишта и интензивније коришћење пољопривредног земљишта уз адекватну структуру производње, примену одговарајућих технологија, размештај привредних капацитета у сеоским центрима и изградњу објеката у оквиру грађевинског подручја.

Хијерархија мреже центара планирана је на основу традиционалних веза између насеља, као и размештаја појединих функција. Затим на основу просторне дистрибуције самих насеља са циљем да се равномерним распоредом центара другог ранга обезбеди покривеност што веће површине и броја становника услугама и садржајима центра. Развој центара у мрежи насеља и њихова хијерархија, заснивaће се на следећим и функционално - просторним везама:

- I ранг – центар Општине,
- II ранг – центар заједнице насеља,
- III ранг – центар са специјалном функцијом,
- IV ранг- насеља са појединим функцијама
- V ранг- остала насеља (примарна села);

Табела 8. *: Гравитациона подручја централних места*

	Функција централног места	**ГРАВИТАЦИОНО ПОДРУЧЈЕ**	
		Насеља која гравитирају унутар центара (ЦЗН, НПФ)	шире гравитационо подручје
1	**Општински центар** ПОЖЕГА **(ОЦ)**	**ЦЗН, НПФ,ОН**-цела општина	Ужице
	Центар заједнице насеља (ЦЗН)		
2	Велика Јежевица	М.Јежевица, Душковци, Мађер, Дражиновићи	Пожега-град, Општина Косјерић
	Глумач	Врањани, Засеље, Отањ, Каленићи, Честобродица	Пожега-град, Општина Косјерић
	Прилипац	Пилатовићи, Лопаш	Пожега-град, Општина Лучани
	Годовик	Речице	Пожега-град
	Горобиље	Милићево Село	Пожега-град, Општина Ариље
	Расна	Тврдићи, Радовци, Здравчићи, Висибаба, Узићи	Пожега-град, Општина Ужице
	Средња Добриња	Горња и Доња Добриња, Табановићи, Папратиште	Пожега-град
	Пријановићи	Бакионица, Лорет, Гугаљ, Тучково,	Пожега-град , Општина

			Чачак
	Роге	Сврачково, Рупељево	Пожега-град
	Тометино Поље	Љутице, Мршељи	Пожега-град, Општина Ваљево (Дивчибаре)
3	**Насеље са специфичном функцијом (НСФ)**		
	Јелен До		Пожега-град, Општина Чачак
4	**Насеље са појединим функцијама (НПФ)**		
	Пилатовићи		Прилипац, Пожега-град
	Милићево Село		Горобиље,Пожега-град, Општина Ариље
	Честобродица	Засеље, Отањ, Каленићи	Пожега-град, Општина Косјерић
	Узићи		Расна, Пожега-град, Општина Ужице
	Горња Добриња		Средња Добриња, Пожега-град
	Доња Добриња		Средња Добриња, Пожега-град
	Здравчићи	Тврдићи, Радовци	Расна , Пожега-град, Општина Ужице
	Тучково		Пријановићи, Јелен До, Пожега-град, Општина Чачак
	Гугаљ		Пријановићи, Пожега-град, Општина Чачак
5	**Остала насеља (примарна села)**		
	Лопаш, Душковци, М.Јежевица, Мађер, Дражиновићи, Сврачково, Рупељево, Речице, Врањани, Засеље, Отањ, Каленићи, Висибаба, Бакионица, Тврдићи, Радовци, Љутице, Мршељи, Папратиште, Табановићи, Лорет.		Пожега-град, ЦЗН

Предложена организација има за циљ, да кроз стварање основних осовина развоја, допринесе рационалној мрежи центара, који ће бити носиоци трансформације околних насеља. Наведени центри ће утицати на активирање постојећих потенцијала за размештај различитих врста делатности као допринос укупном развоју Општине.

Територијална организација основног образовања, као и распоред других јавних садржаја, су један од показатеља просторне организације и међусобне усмерености насеља. Постојећа путна мрежа којом су међусобно повезана насеља, као и планиране локалне везе произашле из потребе међусобног повезивања, такође су значајне смернице за организовање мреже насеља. Постојећи централитет насеља и њихов степен урбанитета, као и могућности настављања започетих процеса су били један од опредељујућих фактора за планирану мрежу насеља и централних места.

<u>Планиране величине насеља и распоред становништва</u>

Посматрањем демографских обележја и на основу извршене процене броја становника општине Пожега могу се издвојити следеће **<u>категорије насеља</u>**, која одражавају различите демографске прилике:

- „врло повољне“ демографске услове има само насеље-центар општине Пожега;
- „повољне „ демографске услове има: Горобиље и Висибаба ;
- „задовољавајуће „ демографске услове имају: Бакионица, Глумач, Лопаш, Милићево Село, Пилатовићи, Папратиште, Речице, Сврачково, Тучково, Расна, В. Јежевица, Врањани, Г. Добриња, Д. Добриња, Дражиновићи, Душковци, Засеље, Здравчићи, Каленићи, Љутице, Отањ, Пријановићи, Прилипац, Радовци, Роге, Рупељево, С. Добриња, Тометино Поље, Тучково и Узићи;
- „неповољне“ демографске прилике имају: Лорет, Годовик, Гугаљ, М. Јежевица, Мрљеши, Папратиште, Речице, Сврачково, Тврдићи и Честобродица;
- „незадовољавајуће“ демографске услове имају: Јелен До, Мађер и Табановићи.

Са становишта одрживог развоја и настојања локалне самоуправе и шире заједнице, насеље Јелен До се може оценити као „врло неповољно“ и са непоправљивим демографским приликама, које би водиле његовом скором нестајању.
Иако има развијене јавне садржаје, због сталног загађивања животне средине, нехуманог становања ово насеље је у фази демографског пропадања и измурања (гашења) насеља.

Резултати пројекције становништва у свим варијантама показују да ће се наставити процес депопулације становништва општине Пожега, па је основни циљ демографског развитка у планском периоду - успоравање депопулације становништва и могућност запошљавања, што је обавеза локалне самоуправе, уз одговарајућу подршку Републике Србије, јер то представља један од кључних економских и политичких проблема како на нивоу посматране Општине, тако и на нивоу Републике Србије. Свако ново улагање у било којој области се првенствено проматра са аспекта запошљавања и броја креираних нових радних места, док су остали аспекти утицаја нових улагања на економски развој у другом плану.

План коришћења и изградње мреже насеља

Полазећи од остварених малих густина насељености изграђеног земљишта на руралном подручју и његовог нерационалног коришћења, опредељење је да се што је могуће више ограничи ширење изградње на нове површине и да се користе унутрашње резерве изграђеног земљишта, у првом реду ради заштите пољопривредног и шумског земљишта и коридора јавних путева, што се посебно односи на „примарна села“.

У центрима заједнице насеља, центрима са појединим функцијама и приградским насељима предвиђено је проширење површина за изградњу. У приградским насељима је планирано минимално повећање искључиво дуж примарних саобраћајница како би се правилно формирало грађевинско подручје.
У осталим насељима се не предвиђа значајно ширење грађевинског земљишта (зато и нису дате чеме насеља) и могуће је минимално ширење, највише до 2% од постојеће површине изграђеног земљишта.

Проширење грађевинског земљишта за општински центар у складу са одредбама Просторног плана утврдиће се Планом генералне регулације Пожега.

У селима која припадају разбијеном и полуразбијеном типу је немогуће дефинисати грађевинско подручје, будући да насеље као просторна групација не постоји, јер су кућишта, односно засеоци расути по целој територији атара. Успостављање функционалне просторно-економске основе за очување и развој одређеног броја села ће се заснивати на следећем полазиштима:

- усмеравање развоја по моделу заједница сеоских насеља са центрима заједнице села и повезивање села на функционалној основи,
- дефинисање посебних програма и пројеката, заснованих на критеријуму економско-еколошке оправданости (коришћење и очување природних ресурса, заштита и презентација природног и културног наслеђа, туризам, мали индустријски погони, занатство, рекреација, пољопривреда и сл),
- реконструкција и доградња локалне путне мреже и комуналне инфраструктуре заједница насеља, приоритетно центара заједнице села,
- (ре)организација мобилних јавних служби, приоритетно из домена социјалне заштите и организација специфичних облика превоза (за децу до школе, за старе..)
- поштовање регионалних и предеоних специфичности при обнови, грађењу и уређењу села у циљу очувања и неговања идентитета.

Основне промене у мрежи насеља обухвата следеће:

- заокруживање функција центра општине,
- подизање стандарда у осталим насељима-селима,
- развијање пољопривредне производње,
- развој малих и средњих предузећа,
- даљи развој насеља са израженом туристичком и рекреативном функцијом.

Неопходно је обезбедити подршку развоју МСП у центрима заједнице насеља, а по могућности и у центима са појединим функцијама, у виду инфраструктурног опремања локација које се могу понудити потенцијалним инвеститорима. На овај начин би се и смањио притисак на изградњу и вредност локација у ужој гравитационој зони Пожеге, као и у појасевима дуж путних коридора.

Планирана функционална мрежа насеља има пет хијерархијска нивоа: главни општински центар, центре заједнице насеља, насеље са спец. Функцијом, насеља са појединим функцијама и сеоска насеља. Поједине јавне функције у овим насељима, број становника и одређени развојни потенцијали одређују ранг насеља. Поред тога, основу развоја насеља ће чинити развој прерађивачких капацитета, сервиса и услуга везаних за пољопривредну производњу. Контролом коришћења земљишта неопходно је очувати квалитет пољопривредног земљишта и животне средине. Акценат је у пољопривредној производњи са стварањем услова за производњу здраве хране и органске пољопривреде, као и развој сточарства. У функцији привредног развоја пожељно је обезбедити: погоне за прераду сировина овог подручја, као и друге службе везане за модеран рад сточарства – ветеринарска испостава, саветодавна служба и других основних служби везаних за функционисање малих предузећа, у области прераде пољопривредних и шумских производа.
Формирањем центара насеља оснажиће се и развити мала и средња предузећа, чији су индикатори повећање броја новоформираних предузећа и повећање броја запослених и то у области металско-грађевинске индустрије.

Организација и управљање мрежом насеља и јавних служби

Основни потенцијали за развој мреже насеља су: релативно развијена путна мрежа; мрежа јавних служби; делом водоводна и телефонска мрежа; препознатљиви центри на сеоском подручју у насељима са специфичним функцијама, као и насеља са појединим функцијама у рубним деловима општинског центра; мрежа разбијених насеља на руралном подручју; зачеци микро-бизниса у индустријском, пре свега прехрамбено-прерађивачком, и услужном сектору. У мрежи насеља издвајају се по туристичкој функцији Велика Јежевица, Горња Добриња, Роге, Тометино Поље, а по индустријско-услужним функцијама – Пожега, Јелен До, Расна, Горобиље, Милићево Село. Тенденција концентрације становништва и активности у приградским насељима Пожеге ће се усмеравати и контролисати, нарочито дуж саобраћајних коридора на правцима према Ужицу и Чачку, и дуж путног правца Косјерић и Ариље.

Основни циљеви организације мреже насеља су:

- формирање мреже насеља на принципима “концентрисане децентрализације” подразумева груписање становништва у централним местима, као нуклеусима развоја, уз јачање јавних служби и виши ниво комуналне опремљености;
- успостављање вишестепеног функционалног система централних места ослањајући се на “жива” насеља, која су у порасту;
- контрола концентрације становништва и привредних активности у рубној зони Пожеге;
- развој малих и средњих предузећа (МСП) у центрима и другим насељима;
- централно место треба да буде комплексно насеље, чија је примарна улога, децентрализација главног општинског центра и приближавање јавних служби, услуга и производних делатности становништву како би они постали носиоци развоја.

I Општински центар Пожега

Пожега је средиште истоимене општине Пожега и смештено је у средишњем делу Општине. Гравитационо подручје Пожеге је цела општина. Међутим уже гравитационо подручје су центри заједнице насеља.

Пожега ће се развијати као општински центар са вишим квалитетом урбаних функција.

Поред развоја секундарног сектора, јачаће функције Пожеге као центра услужних делатности, здравства, културе, информатике, и других терцијарних и квартарних делатности. Он представља и градско-туристичко место, а центар дешавања представља преуређени кружни трг који се налази у самом средишту градског центра.

Главни општински центар треба да обезбеди широку и разноврсну понуду видова становања, јавних служби, услуга и производње, висок ниво комуналне опремљености и пријатну животну средину. Носиоци основног образовања су две матичне основне школе, а средњег: гимназија, пољопривредна и техничка школа. Дечију заштиту обезбеђују дечији вртићи, а социјалну заштиту дом пензионера и центар за социјални рад. Здравствену заштиту пружају болница и дом здравља. Носилац културног развоја је културни центар. За смештај ученика из околних места постоји ученички дом у оквиру пољопривредне школе. Треба ширити мрежу спортских и рекреационих центара као и мрежу уређених зелених површина; паркова, скверова, ботаничке баште и сл., како би се људима приближила места за одмор. Треба појачати мрежу спортских терена и базена ради повећања могућности бављења рекреацијом. Услуге треба да прате становање у оквиру мешовитих намена као и развијањем регионалних тржних центара. Нагласак треба да буде на туристичким услугама и радним зонама за мале и средње производне погоне, у модуларном систему.

II Центри заједнице насеља

Центри заједнице насеља представљају матичне центре за насеља, која се на њих непосредно наслањају. Они су нуклеуси, око којих се формирају основне заједнице насеља.

Они треба да омогуће остваривање принципа “концентрисане децентрализације”, односно груписање становништва.

Центре заједница насеља представљају Велика Јежевица, Тометино Поље, Глумач, Расна, Горобиље, Прилипац, Годовик, Средња Добриња, Пријановићи и Роге.

Центри заједнице насеља ће обезбедити квалитетне животне услове за задржавање становништва. У овим центрима ће се обезбедити развој и виши квалитет услуга и објеката јавних служби које ће опслуживати становништво гравитирајућих насеља.

У оквиру ШЕМА НАСЕЉА дати су постојећи садржаји и планирани обавезни и пожељни садржаји за сваки центар заједнице насеља.

Минимални ниво јавних служби и услуга у центрима заједница насеља представља: потпуно основно образовање са организованом предшколском службом; здравствена станица или амбуланта са сталним особљем и апотеком; објекат управе и администрације, поштански шалтер или тзв. уговорна пошта; организован редован јавни превоз; организовано сакупљање и одвођење комуналног отпада; као и квалитетно електронапајање, пријем ТТ и радио сигнала и приступ мрежи за дигитални пренос података.

Све постојеће амбуланте у оквиру ЦЗН потребно је преуредити у здравствене станице.

Тамо где постоје просторне могућности потребно је организовати и вртић, социјалну заштиту, ветеринарску амбуланту са пољопривредном апотеком, објекте културе, пијацу,ватрогасне станице.

Насеља обавезно треба да имају и становање са услугама, отворене спортске терене и друге зелене површине (паркове, скверове...). У оквиру туристичких насеља потребно је организовати пансионски смештај, а на значајнијим путним правцима формирати радне зоне за мале и средње производне погоне.

Као пожељни и виши ниво опреме, у складу са друштвеном и приватном иницијативом, економски оправданом, могу да садрже и: насељски парк, културне садржаје, спортско-

рекреативни центар са теренима за фудбал и мале спортове, базенима, као и неком специјалистичком туристичком понудом (попут услова за развијање "моунтинебике"-а на теренима Тометиног Поља).

У функцији привредног развоја пожељно је обезбедити: сервисне станице за одржавање механизације и погона за прераду сировина овог подручја, као и друге службе везане за модеран рад сточарства – ветеринарска испостава, саветодавна служба и других основних служби везаних за функционисање малих и средњих предузећа, у области индустријске прераде пољопривредних и шумских производа-сировине као развоја туризма.

1. Тометино Поље

Тометино Поље је највеће село Србије и налази се на обронцима Маљена. Удаљено је 35km од Пожеге и 10km од Дивчибара. Препознатљиво је по пространим ливадама,боровим шумама,планинској реци Каменици пуној ракова и риба. За пријатан одмор осим сеоских домаћинстава на располагању су и бројне викенд куће. Тометино Поље обухвата северни део општине, коме гравитира око 812 становника у 2011. и чија територија обухвата насеља Тометино Поље, Љутице и Мршељи. Тометино Поље представља центар специфичних функција због туристичког потенцијала и тренутно је у изради ПГР Тометино Поље.

Основне функције су туризам и пољопривреда. Пољопривреда се базира на сточарству и ратарству. Туристичку понуди Тометиног Поља треба изградити практично од нуле. Акценат ће бити на вези са туристичким центром Дивчибаре. Правци развоја представљају рекреативни и рурални туризам, са приоритетима на инфраструктурном опремању. Повезивањем са околним општинама која имају туристичких садржаја, треба да понуди јединственост и атрактивност целе општине. У Тометином Пољу ће се обезбедити развој и виши квалитет услуга које ће опслуживати туристе и становништво центра и гравитирајућих насеља.

2.Велика Јежевица

Велика Јежевица представља планинско село,на надморској висини од 600 m. Налази се на путу Београд-Пожега, преко Дивчибара, 18km од тог туристичког , зимског центра, колико је удаљена и од Пожеге. Село карактерише очувана природа, безброј потока са бистром водом и пропланцима. Становници се баве ратарством, воћарством и сточарством, а развијен је и сеоски туризам.

Велика Јежевица обухвата северозападни део општине, коме тренутно гравитира око 1324 становника и чија територија обухвата насеља: Велика Јежевица, Мађер, Малу Јежевицу, Дражиновиће и Душковце. Велика Јежевица је у брдскопланинском делу општине, са природним потенцијалима за сточарство и воћарство, као и за развој туризма. Обезбеђењем понуда локација са одговарајућом инфраструктурном опремљеношћу развијаће се и секундарне делатности са услугама.

3.Средња Добриња

за североисточни део општине, коме гравитирају насеља Горња, Средња и Доња Добриња, Табановићи и Папратиште са укупно 1581 становника (2011 год.).

Основни развојни правци су услуге, сеоски и историјски туризам и пољопривреда. Горња Добриња представља главно туристичко место.

Контролом коришћења грађевинског земљишта, као и контролом заштите животне средине, природних и културних вредности подстицати очување и стварање аутентичних амбијенталних целина (Г.Добриња), културолошких вредности и туристичко рекреативних понуда.

4. Глумач

за западни део општине, чија територија обухвата насеља Глумач, Каленићи, Засеље, Честобродица, Отањ и Врањане и коме гравитира око 2369 становника.

Основу развоја ће чинити развој прерађивачких капацитета, сервиса и услуга везаних за пољопривредну производњу. Прерађивачки капацитети ће претежно бити лоцирани уз коридир железничке пруге и државни пут IБ-13. Мерама заштите животне средине

контролисати пољопривредну производњу и процесе прерађивања, посебно третирати отпадне воде пре испуштања у реку Скрапеж.

5. Пријановићи

за источни део општине, коме тренутно гравитира око 1639 становника насеља Пријановићи, Бакионица, Лорет, Гугаљ и Тучково. Поједина насеља директно гравитирају граду Пожега.

Развојне функције су индустрија и производне делатности. Правац ширења индустрије треба строго контролисати и усмеравати дуж државног пута IA-4 и железничке пруге, али искључиво уз сагласност Министарства одбране због зоне ограничене градње. Насеља северно и северозападно од овог саобраћајног коридора, Папратиште, Табановићи и Лорет развој ће базирати на пољопривреди и туризму.

6.Расна

за југозападни део општине, коме ће гравитирати око 3787 становника и чија територија обухвата насеља: Расна, Висибаба, Узићи, Здравчићи, Тврдићи и Радовци. Насеље Узићи већим делом гравитирају Ужицу.

Основу развоја ће чинити развој прерађивачких капацитета, сервиса и услуга везаних за пољопривредну производњу, али и развој привреде, као и сервиса и услуга дуж главних саобраћајница. Контролом коришћења земљишта неопходно је спречити изградњу на пољопривредном земљишту. Акценат у пољопривредној производњи је на ратарству, са стварањем услова за производњу здраве хране и органске пољопривреде.

7.Горобиље

за јужни део општине и чија територија обухвата насеља Горобиље и Милићево Село са око 1937 становника, и он представља саобраћајни центар јер повезује Пожегу град и Ариље.

Центар Горобиље треба да покрива потребе развојног правца града јужно од Скрапежа и Моравице. Оба насеља као традиционална транзитна места на путу за Ариље имају потенцијал за развој сервисних услуга и специфичног транзитног туризма. Планиран је простор за ширење грађевинског подручја предвиђен повезивањем енклава државног пута IБ-13. Проблеми који се могу јавити везани за транзит у погледу деградације животне средине строгим мерама заштите се морају ублажити на максималан начин.

Основне функције које треба развијати у овим насељима су, поред јавних служби, трговина и развој мале привреде, као и туризам јер се у Горобиљу налази једна од најстаријих цркви брвнара код нас из XIV века.

8. Прилипац

Прилипац се налази на 6km од Пожеге, на путу према Ариљу и Ивањици. Становништво се углавном бави повртарством, а у последње време постаје актуелно и цвећарство.

Прилипац обухавата југо-источни део општине, чија територија обухвата насеља Пилатовићи, Лопаш и Прилипац са око 1510 становника.

Акценат је на развоју прерађивачких капацитета, сервиса и услуга везаних за пољопривредну производњу, као и на услужне, сервисне и туристичке понуде везане за транзитни саобраћај (планирани ауто пут Београд - J. Јадран - петља Лучани). Проблеми који се могу јавити везани за аутопут у погледу деградације животне средине строгим мерама заштите се морају ублажити на максималан начин.

На брдашцету у центру насеља Прилипац доминира црква Рођења Пресвете Богородице, задужбина кнеза Лазара Хребељановића. Ово место је постало надалеко познато пре десет година када је у порти цркве почела да се одржава међународна сликарска колонија. Од тада, сваке године се овде на црквену славу Малу Госпојину скупе бројни познати уметници из земље и иностранства, што доприноси развоју туризма.

9. Годовик

Село се налази јужно од Пожеге, на удаљености од 8 km, испод планине Благаје на изворишту Годовичке реке у предивном амбијенту и нетакнутом делу природе. Обухвата јужни део општине коме гравитирају насеља Годовик и Речице са око 425 становника. Примарни развој представљају услуге, прерађивачка индустрија пољопривредних производа и туристичке активности и понуде.

10.Роге

за најјужни део општине коме гравитирају насеља Роге, Сврачково и Рупељево са око 875 становника и представља перспективно подручје за развој спорта и туризма.
Насељу Роге гравитирарају насеља Рупељево и Сврачково,а са подручја општине Ариље -део насеља Северово.

Роге су удаљене од Пожеге 15km на надморској висини од 540m. Кроз село протиче река Рзав, која спада у најчистије реке Европе, па је веома погодна за купање и риболов - једно је од већих станишта поточне пастрмке. Вода ове реке користи се за напајање пијаћом водом пет градова Западне Србије. Село је нарочито познато по чувеној Рошкој бањи која лечи разне болести. На основу Балнеолошке анализе воде која је урађена 2011 године за издан у Рогама доказано је да је термоминерална вода има лековита својства.
Основне функције које ће се развијати у Рогама су туристичке и услужне. Туризам ће се базирати на термо-минералним водама, на бањском, рекреативном, рехабилитационом и сеоском туризму у стационарном (Сврачково), излетничком и транзитном коришћењу. Значајна контрола се мора спроводити у очувању и заштита животне средине првенствено на територији Сврачкова и Рога где је планирана акумулација Сврачково са строгим режимом заштитних зона.
У оквиру ове целине издвајају се понуда туристичка места Роге - Бања Роге, сеоско-туристичка насеља (Сврачково), спортско-рекреативни пункт ("Самар").
Неопходно је поштовање ” Закона о бањама” (Сл.Гл. 80 од 1992 год.) и “Правиника о условима које треба да испуњавају правна и физичка лица за коришћење природног лековитог фаткора у бањи сталном прачењу количине и састава приордног фактора ” (Сл. Гл.23.од 1994год.) и израдити сва неопходна студијска и планска документа за развој бањског подручја како би Рошка бања добила статус „бање“.

III Насеља са спец. функцијама-Јелен До

Обухвата средњи источни део општине са индустријом као развојним правцем. Правац ширења индустрије треба строго контролисати да се не пребаци на околна насеља и потребно га је усмеравати дуж државног пута IA-4 и железничке пруге. Ово насеље има 105 становника, али због ширења експлоатационог поља временом ће се угасити. Потребно је спровести фазно гашење насеља.

IV Насеља са појединим функцијама

Поједине јавне функције у овим насељима и одређени развојни потенцијали (туризам, производња) издвајају ова насеља од примарних насеља. Насеља са појединим функцијама су Пилатовићи, Милићево Село, Горња и Доња Добриња и мање развијенија Честобродица, Узићи, Гугаљ, Здравчићи, Тучково. Насеља Честобродица, Узићи, Гугаљ, Тучково немају развијену мрежу јавних функција, али се издвајају због могућег развоја пословања и производње дуж битнијих путних праваца.
Радно активно становништво и у наредном периоду ће бити претежно ангажовано у секундарним и терцијарним делатностима. Што се тиче степена опремљености ова насеља пожељно је да имају: становање са услугама, мале производне погоне, амбуланту, апотеку, четвороразредну основну школу, предшколску установу.
Са минималним капацитетима, али као пожељан ниво опремања могу да имају насељски парк, дом културе, рекреативно-спортски центар са базеном и спортским теренима, као и неком специјалистичком туристичком понудом .

V Остала насеља (примарна села)
Примарна села су насеља без перспективе осамостаљивања у функционалном смислу (саобраћајна повезаност, ресурсе за пољопривреду и туризам и близина локалног центра). Остала насеља имаће, претежно, мешовиту намену, која подразумева: становање са услугама, туристичким смештајем и малим производним погонима у домаћој радиности. И овде се акценат ставља на пољопривредну производњу и на сточарство са могућношћу производње здраве хране и органске пољопривреде.

Остала насеља Лопаш, Душковци, М.Јежевица, Мађер, Дражиновићи, Сврачково, Рупељево, Речице, Врањани, Засеље, Отањ, Каленићи, Висибаба, Бакионица, Тврдићи, Радовци, Љутице, Мршељи, Папратиште, Табановићи, Лорет.
Уколико дође до гашење неких насеља услед потпуне депопулације, потребно је уложити напор за очување квалитетног грађевинског фонда и евентуалног културног наслеђа, како би се се сачувала аутохтона вредност амбијента и користила као едукативна основа и као потенцијал развоја туризма.
Насеља поред унапређења постојећих, развијаће јавне службе у домену задовољавања потреба локалног становништва и корисника туристичко-рекреативних садржаја. Поједине јавне функције у овим насељима, број становника и одређени развојни потенцијали одређиваће ранг насеља.

3.3. МРЕЖА ЈАВНИХ СЛУЖБИ

Принципи на којима се организују јавне услуге су једнака приступачност за све грађане и разумни услови доступности. За повећање просторне доступности и квалитета јавних услуга од пресудног значаја је успостављање минималних стандарда квалитета услуга, разноврснија понуда услуга, рационалније коришћење и одржавање објеката и повезивање јавног и приватног сектора.Опремљеност централних места и осталих насеља јавним службама и другим заједничким потребама треба да буде у складу са њиховом функцијом, величином обухвата и бројем становника који ће им гравитирати.

Табела 9. Опремљености центара општине

	I ниво: Центар Општине	**II ниво: Центар зајед.насеља**
Финансијске институције	банкарске, развојне (фонд за развој), извозно-увозне, саобраћајне, велетрговинске, туристичке и сл.	-
Организације	агенције за МСП, консалтинг, финансијски, привредни, менаджерски, урбанистички и др.	-
Образовање	средња школа, интернат, основна школа,	основна школа
Здравство	Дом здравља, болница, апотека, пољопривредна апотека, ветеринарска станица.	Здравствена станица /амбуланта, апотека, пољопривредна апотека, ветеринарска станица/ амбуланта
Социјална заштита	центар за социјални рад, центар за стара лица, боравак за децу ометену у развоју	центар за стара лица
Предшколске установе	јаслице, обданиште, предшколско	јаслице, обданиште, предшколско
Водовод	организован систем водоснабдоснабдевања	организован систем водоснабдоснабдевања
Канализација	(сепаратни систем), кишна, фекална, водопропусне септ. јаме, постројења за пречиш. воде	(фекална), водопропусне септичке јаме
Телекомуникације	фиксна телефонија, мобилна телефонија, интернет, радио и ТВ	фиксна и мобилна телефонија, интернет...

Електрична енергија	снабдевање наизменичном струјом	снабдевање наизменичном струјом

Напомена: опционо, у зависности од интереса и могућности

Јавне службе ће бити организоване у центрима насеља и треба да обезбеде виши квалитет услуга које ће опслуживати становништво гравитирајућих насеља. Приоритет има развој дечјег васпитања и социјалне заштите, виши квалитет услуга и опремање објеката основног образовања, примарне здравствене заштите, месне канцеларије са деташираним службама општинске управе, поштанских услуга, пољопривредних служби и сервиса и спортско-рекреативних активности и садржаја.
Организација и управљање мрежом насеља и јавних служби заснива се на успостављању територијалне организације у чијој основи лежи потреба ефикасније комуникације локалне самоуправе и грађана и на њиховом интересном организовању и успостављању развојне хијерархије мреже насеља на локалном нивоу.
У том смислу дају се одређене препоруке у погледу опремљености за прва два ранга насеља што представља приоритетну фазу у развоју насеља, како би се створили услови за постепену обнову становништва, најпре у центрима.

Овим просторним планом утврђују се смернице за развој и организацију мреже услуга и објеката јавних служби:

1. Дечје васпитање и образовање

- **Предшколско васпитање**

Организовање обавезног припремног предшколског програма за децу од 6 година обезбедиће се формирањем нове мреже предшколских група при свим матичним и подручним осморазредним школама и појединим четвороразредним школама у насељима, ради постизања обухвата од 100% контигента деце тог узраста.
Насеља у којима ће се организовати предшколске групе су: Велика Јежевица, Горња, Средња и Доња Добриња, Душковци, Глумач, Здравчићи, Расна, Пријановићи, Горобиље, Прилипац, Годовик, Роге и Пожега. У другим насељима у којима се искаже потреба за предшколским програмима, мора се интерактивно формирати група.
За узраст деце до 6 година, за 30% од укупног броја деце, треба формирати посебне групе које ће користити постојеће или наменски изграђене вишефункционалне јавне или приватне објекте. Могуће је вртиће формирати у центрима заједнице насеља и центрима са појединим функцијама, са организованом мобилном службом која ће покривати гравитирајуће подручје одређеног центра.
Повећање капацитета објеката дечије заштите, остариће се ширењем постојеће мреже јавних објеката и у приватним објектима, уз одговарајућу здравствену, хигијенску и педагошку супервизију. Право на субвенционирану цену у дечјим вртићима треба да могу да остваре и деца у приватним установама, како би се остварила законска једнакост деце, будући да се ради о субвенцијама из јавних фондова. Ово се нарочито односи на приватне установе организоване у насељима у којима не постоји јавна установа.

- **Основно образовање**

Постојећа мрежа основних матичних и подружних школа задовољава потребе у планском периоду. Постојеће осмогодишње школе задржавају своје капацитете, уз могућност реорганизације појединих четворогодичњих школа у осмогодишње (Глумач, Годовик, Горобиље, Пилатоићи, Г.Добриња).
Рационализација мреже и програми реконструкције и обнове објеката четворогодишњих школа заснивaће се на демографским променама и обухвату 100% школообавезног контигента деце, доступности, квалитету и опремљености објеката.
Према подацима добијених из катастра у појединим насељима се налазе две парцеле на којима се налазе објекти школе од којих је једна у функција, а друга није, као и школски објекти у којима нема ђака. Овакви напуштени објекти се могу поново оживети

уколико за то постоји потреба (образовање) или се евентуално изврши пренамена у дечију и социјалну заштита, здравство, спорт и рекреација и сл.
У насељу Јелен До потребно је извршити пренамену школског објекта, у складу са потребама становништва и Општине.
У матичној школи „Емилија Остојић“ у Пожеги потребна је доградња објекта, док је у основним школама „Петар Лековић“ у Пожеги, Милићевом Селу и Љутицама потребна адаптација објеката.
У свим школама ће се повећати ниво комуналне опремљености. Такође ће се слободне површине уредити за наставу у природи. Спортска игралишта и сале ће се опремити неопходном опремом.
Неопходно је боље организовати превоз ученика из села у којима нема осмогодишњих школа. Превоз мора бити организован школски, не може се користити јавни превоз за децу узраста испод 15 година. Главни саобраћајни приступи школама морају имати тротоаре, барем са једне стране коловоза и морају да буду означени саобраћајном сигнализацијом.

- **Средње образовање**

Постојећа мрежа објеката средњег образовања – гимназија, техничка школа и пољопривредна школа у Пожеги, задовољаваће будуће потребе, с тим да ће се обезбедити њихова подједнака доступност за кориснике целе општине.
Повећање избора и постојећих капацитета средњошколског образовања подразумева постепену трансформацију школског система и повећање гравитационог подручја школа.
Одређене планске смернице у овој области су:

- опремљеност школа потребним садржајима, као што су специјалне наставне просторије, библиотеке, трпезарије и ресторани, спортски терени и остале пратеће услуге;
- побољшан квалитет наставе и понуда адекватног и модерног знања и вештина;
- организовање ђачког интерната при школи и организован систем приватних станодаваца;
- увођење приватних средњих школа специфичних профила и знања.

Развој нових средњошколских и високообразовних установа у јавном и приватном сектору, и њима комплементарних спортско-рекреативних и услужних садржаја усмераваће се и стимулисати на подручју насеља Велика Јежевица и Пожега.

2. Здравствена заштита

Организација објеката примарне здравствене заштите ће се заснивати на Дому здравља у Пожеги, здравственим станицама и амбулантама у центрима заједнице насеља, као што је приказано у ШЕМИ НАСЕЉА.
Планско опредељење је виши квалитет примарне здравствене заштите и обезбеђење уједначеног приступа за све становнике, како би се смањиле неједнакости између корисника из урбаног и сеоских насеља. Обезбеђивање веће доступности услуга примарне здравствене заштите становништву на руралном подручју подразумева прилагођавање рада здравствених служби потребама локалне средине. Развој примарне и специјализованих облика здравствене заштите, у јавном, јавно-приватном и приватном сектору, усклађиваће се и са развојем туризма у насељима са туристичким функцијама.
Предвиђено је организовање комбинованих мобилних здравствених и апотекарских служби у Пожеги које ће, периодично и по позиву, пружати услуге примарне и специјалистичке здравствене заштите становништву руралног подручја. Приоритет има развој специјализованих мобилних медицинских екипа за заштиту мајке и детета, школске популације и старих лица.
Значајно ће се вршити активно укључивање приватног сектора, посебно у насељима с туристичким функцијама и развијенијим сеоским насељима, у којима није организовано пружање услуга јавног сектора.

Мрежу објеката примарне здравствене заштите чиниће Дом здравља Пожега, здравствене станице у Великој Јежевици, Рогама, С.Добрињи, и здравствене амбуланте у центрима Расна, Горобиље , Глумач, Тометином Пољу, Честобродици, Јелен Долу, Здравчићима, Пилатовићима, Висибаби, Прилипцу и Милићевом селу.

Предвиђена је реконструкција појединих и опремање савременом медицинском опремом свих станица и амбуланти. Виши квалитет услуга здравствених станица обезбедиће сталне, а здравствених амбуланти повремене услуге лекара опште праксе и стоматологије и пружање лабораторијских и апотекарских услуга.
Врсте услуга и интензитет опслуживања корисника прилагођаваће се и проширивати према потребама и здравственом стању становника.

Секундарна здравствена заштита биће реорганизована у склопу Здравственог центара Ужице -– истурено одељење опште болнице Ужице у Пожеги.

Ветеринарска служба је организована преко три ветеринарске амбуланте у насељима Средња Добриња, Пожега и В.Јежевица (приватизоване станице) које се могу реорганизовати у ветеринарске станице. Ветеринарске амбуланте се предвиђају у насељима Горобиље,Роге,Глумач,Прилипац.

3.Социјална заштита

Планско опредељење је обезбеђивање доступности услуга социјалне заштите становницима руралног подручја Општине, у првом реду најосетљивијим циљним групама - деци без родитељског старања, женама и старим лицима. У складу с тим опредељењем, Центар за социјални рад у Пожеги ће организовати пружање услуга социјалне заштите у центрима заједнице насеља.
Потребе за различитим облицима заштите старих лица, нарочито у сеоским насељима, повећаваће се с повећањем удела старачких (самачких и двочланих) домаћинстава, која ће све теже решавати свакодневне текуће проблеме (снабдевање, здравствена заштита и друге врсте услуга). У том смислу неопходно је повезивање институција примарне здравствене заштите (дом здравља) са институцијама социјалне заштите (центар за социјални рад) и развој мултидисциплинарног тимског рада, ради задовољавања потреба за различитим облицима заштите старих.
Локална самоуправа, у сарадњи са приватним сектором, понудиће модалитете смештаја, заштите и бриге пензионерима и старим лицима, које ће бити економски исплативе и одрживе. Развијаће различите модалитете смештаја, заштите и бриге о пензионерима и старим лицима, као што су:

- заједнице становања старих људи и модификовани типови домова за старе;
- организовано пресељење старих домаћинстава (уз сагласност истих) из мало приступачних планинских заселака у центре заједнице насеља или насеља са појединим функцијама, у објекте за живот старачких домаћинстава са малом окућницом, чиме би се они приближили одговарајућим услугама јавних служби и остварили квалитетнији живот;
- форме доживотног издржавања уз контролу и супервизију надлежних служби и специјализованих организација; и
- мобилне екипе које би радиле на непрофитној основи у тзв. отвореном смештају.

Развој специјализованих установа у јавном и приватном сектору за бригу о старим лицима и особама са посебним потребама с подручја општине Пожега може се усмеравати на подручја насеља као што су Велика Јежевица, Г. и С. Добриња, Глумач, Пријановићи, Роге, Горобиље, Годовик,Прилипац, Пилатовићи.

Поред старих као најугроженије категорије представљају и млади којима је потребно организовати психосоцијалне радионице, саветовалишта за децу и младе, за проблематичне категорије, за брак и породицу. Ставља се акценат на превенцију насиља у породици кроз едукативне и креативне радионице.

Локална самоуправа, у сарадњи са приватним сектором, понудиће модалитете смештаја, заштите и бриге пензионерима и старим лицима, које ће бити економски исплативе и одрживе.

4.Управа и администрација

Територија Општинског подручја, подељена је на мање организационе и административне целине, месне заједнице којих има 40. У смислу повећане флексибилности и лакше доступности у Општини постоји одељак Општинске управе организован у виду Месне канцеларије којих има 12.

У сеоским насељима Месна заједница и Месна канцеларија су врло често просторно и организационо чврсто повезане, тако да секретар МК обавља послове из одељења МЗ, а седиште МК је често и седиште МЗ или су у непосредној близини. Ако МЗ и МК немају засебан објекат, онда се њихове просторије најчешће налазе у склопу локалног Дома културе.

Планско опредељење је интензивнији развој административно-управних послова и јавни сервис за грађане, проширењем врсте услуга и повећањем квалитета кадровске и техничке опремљености и доступности постојеће мреже месних канцеларија.

Остваривање тог опредељења обезбедиће се пружањем:

– стручне помоћи грађанима при обраћању општинској управи, обављању послова са појединим органима управе, издавања уверења, аката и других потребних докумената (нпр. прибављање потребних услова и дозвола за изградњу објеката);

– организовањем повременог рада службе катастра непокретности, грађевинске, комуналне, санитарне и других инспекција и др.

У насељу Т.Поље потребно је измештање објекта Управе на другу локацију, што је предмет ПГР предеоне целине Тометино Поље.

5. Култура

Полазећи од изразите неравномерности размештаја објеката културе на подручју Општине, организоваће се рад молбилних екипа јавних установа у Пожеги (дома културе, библиотеке, музеја и др.). Ове екипе ће периодично пружати услуге у вишефункционалним објектима у центрима у мрежи насеља на руралном подручју Општине.

Посебни програми културних установа реализоваће се у склопу етнофолклорних комплекса и културолошке туристичке понуде Тометиног поља, Рога, Велике Јежевице, Средње и Горње Добриње и дригих насеља с туристичком функцијом.

Локална самоуправа ће обезбедити подршку јавног и приватног сектора програмима локалних културних друштава и група и њиховом укључивању у еко и етно туристичку понуду подручја.

Будући да библиотеке припадају основним културним садржајима, потребно је развијати огранке библиотеке у сеоским насељима, или заједничке библиотеке за два-три мања насеља. Потребно је предвидети простор за библиотеке у свим школским објектима, остављајући могућност да, према просторним могућностима, представљају део библиотекарске мреже за све групе корисника.

Потребно је очување, унапређење и промоција свих постојећих културних вредности и заштићених објеката градитељске и друге вредности.

У сеоским насељима неопходна је реконструкција и налажење начина за адекватно одржавање домова културе, имајући у виду њихов значај за подстицање друштвеног живота на руралном подручју. Неопходан је развој нових програма и повећање њихове доступности корисницима, организовањем различитих секција, клубова и радионица (фолклорне секције, клубови младих, аматерска позоришта и сл).

Објекте културе и културне делатности функционално и садржајно повезати са туристичким и спортско – рекреативним активностима.

Локална самоуправа ће обезбедити подршку јавног и приватног сектора програмима локалних културних друштава и група и њиховом укључивању у еко и етно туристичку понуду подручја.

6. Верски објекти

Мрежа верских објеката је развијена у градском и руралним насељима и прилагођава се захтевима становништва. Обухвата манастир у Годовику, цркву брвнару у Горобиљу и остале православне цркве по насељима (Прилипац, Душковци, Горња Добриња, Засеље, Јелен До, Отањ, Висибаба, Расна).

4. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И ДИСТРИБУЦИЈА ПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ

4.1. Дугорочна развојно-производна оријентација

Суштина развојне оријентације односи се на процесе трансформације власничких односа и посебно система доношења одлука. У том погледу, посебно је значајно у тој трансформацији јачање приватног сектора као носиоца иницијативе и предузетништва.
Стварање погодних услова привређивања оријентисаних на јачање тржишта утицаће на ефикасније и рационалније активирање и коришћење развојних природних, људских и створених ресурса са којима планско подручје располаже. Разлике међу деловима подручја са своје стране утицаће на конкретније утврђивање њихових развојно-производних оријентација. Наиме, поред развојних сличности међу њима постоје и разлике у погледу расположивости али и могућности коришћења развојних, посебно људских потенцијала.
С обзиром на природне и привредне ресурсе, потенцијале, конкурентске предности и традицију, локална предузећа општине Пожега, се морају ослонити на даљи развој и искоришћење доступних природних добара, уз решавање власништва и заинтересованости потенцијалних инвеститора за позитивно пословање фирми. Ово би свакако значило свођење броја запослених на реалан ниво, како би ова предузећа ушла у позитивну зону пословања, али и налажења нових власника, који ће бити заинтересовани за производњу са профитом и обнављање старих и налажење нових тржишта за пласман својих производа ових фирми, уз могуће дељење ових компанија и приватизацију само потенцијалних погона, уколико се покаже да би ово могло бити решење.
Кључна је даља успешна сарадња општинских фирми у домену заједничког наступа на тржишту и продаје финалних производа, као и проактивно праћење светских трендова дизајна и пласмана, уз појачани акценат на истраживање и освајање нових тржишта, посебно у области металске и дрвно-прерађивачке индустрије.
Изузетно је битан детаљ развој сектора малих и средњих предузећа, у циљу стварања динамичније привредне климе и решавања проблема запошљавања локалног становништва. У измењеним условима пословања, након великих проблема, неповољног привредног окружења и започетог процеса реформи у Републици и региону, развој пословног предузетништва мора добити нове димензије као главни покретач привредног развоја општине Пожега и генератор нових радних места. У овом тренутку, а посебно имајући у виду да нема посебно успешних великих предузећа у Општини даљи развој привреде је у великој мери упућен на мала и средња предузећа. Мала и средња предузећа ће се развијати и кроз сарадњу са страним и домаћим инвеститорима – са великим предузећима у Општини, ближем окружењу и Републици. Посматрано по делатностима, мала и средња предузећа, ће се највише развијати у традиционалним гранама – прерађивачкој индустрији.
Заједно са развојем сектора малих и средњих предузећа, посебну пажњу требало би поклонити и развоју микро-бизниса и тзв. Породичних фирми (укључујући занатске, трговинске и друге радње, задруге, туризам и сл.), као основним карикама у привредном ланцу и делу сектора развоја предузећа и предузетничких радњи.

4.2. Грађевинско земљиште и земљишна политика

Развој и уређење грађевинског земљишта је део политике развоја градова и насеља, а које треба да представља део укупне развојне политике земље, региона и општина. Како развој у целини представља политику мобилизације приватних и јавних ресурса у циљу општег привредног развоја, тако и развој грађевинског земљишта као репродуктивна активност треба да представља основну компоненту развоја локалних самоуправа. Општина Пожега и појединачна насеља треба да предузму активности које представљају логистику њихове реализације:

- извршити ажурирање катастра,
- убрзати процедуру издавања грађевинских дозвола и сагласности,
- дефинисати површине јавних и осталих намена,
- евидентирати муниципалну (општинску) имовину,
- регистровати појавне облике увећане вредности грађевинског земљишта и његово приватно присвајање као незарађене дохотке,
- трагати за механизмима успостављања партнерства јавног и приватног сектора,
- спречавати претварање пољопривредног у грађевинско земљиште, посебно у заштитним појасевима инфраструктурних коридора,
- заштитити вредне пределе и културна добра,
- заштитити животну средину.

4.3. Циљеви и задаци привредног развоја

Полазећи од оствареног развоја, стања и уочених проблема, као и потребе да се створи амбијент који ће омогућити да се оствари здрава, разноврснија и конкуретна привреда општине Пожега може се, као основни циљ привредног развоја, дати:
Подизање општег нивоа економске развијености, на основу заустављања рецесије, обнављања привредних функција и подстицања нових, коришћењем просторних и других потенцијала на целом општинском подручју, уз успостављање економије градског земљишта увођењем економских потенцијала, али уз поштовање принципа одрживог развоја.
Неопходно је да се у општини Пожега настави процес преструктуирања:

- <u>на међугранском нивоу</u> у правцу даљег јачања услужног сектора, али и реструктуирања индустрије, грађевинарства и пољопривреде. У сфери услужног акценат је на развоју не само прометног (трговинског), већ и других услужних делатности, као што су транспортне, производно – занатске, угоститељске, туристичке, а посебно финансијских, банкарских, информатичких, интелектуалних и других, без којих нема амбијента за савремено пословање;
- <u>на гранском нивоу</u> у правцу модернизације , рационализације и интезификације производње. Производна структура треба да се трансформише у правцу пропулзивних и профитабилних програма, али и еколошко прихватљивих и препознатљивих, што упућује да се кроз развој малих и средњих предузећа (МСП) овај концепт може најбоље реализовати и
- <u>на нивоу предузећа</u> – кроз финансијко (финансијском консолидацијом) решавање проблема покривања губитака, наплате потраживања и подмирења дуговања добављача (потражиоца) улагањима: организационо (постављање нове организације послова, издвајање делова који могу самостално да функционишу) и производно (увођење нових програма тржишно оријентисани, стицање “бренда” тј. марке производа , и сл.) реструктуирање. Приватизација је један од кључних метода оздрављења (поштовање својине и уговора су генератор позитивних пословних мотива и сигурности пословања, срце економског живота), који поред финансијских и социјалних елемената треба да садржи и аспекат заштите животне средине, који у савременом пословању постаје све важнији елемент вредности акционарског капитала. Без приватизације нема нових радних места. С тим у вези актуелност је сада на реструктуирању јавних предузећа и почетак приватизације (регулисање њихових дугова, посебно према бухету и решавати проблем вишка

радне снаге, одвајање основне делатности од споредних, где је могуће и сл.). Ради се о повезаним питањима, те их је неопходно интегрално решавати. Ефикасно утврђивање власничких односа омогућиће бржи почетак приватизације, и следствено стицање значајних прихода неопходних за амортизовање социјалних тензија. Нужно је и стварање регулаторног оквира пре приватизације јавних предузећа.

Према томе , у економској области четири су основне области важне:
1) наставак и завршетак транзиције, 2) реструктуирање привреде, 3) паметна и кредибилна економска политика и 4) укључење у спољно-економске интеграције.
Поред тога, неопходно је у циљу успостављања економије земљишта да се у општини Пожега:

- успоставе институције тј. пре свега механизми који би омогућили да се средства уложена у опремање земљишта поврате у реалном економском износу, како би се омогућила одговарајућа понуда локација и простора (кроз развој новог земљишта, урбану обнову, реструктуирање постојећих простора и сл.);
- успоставе инструменти који би обезбедили кохерентност економске, фискалне, посебно пореске и кредитне политике. Уређење и обезбеђење функционалног развоја како урбаног подручја тако и руралних насеља ће захтевати велика финансијска средства, а самим тим и унапређење досадашње пореске политике како би се захватио приход од земљишта и промета непокретности, где се, такође, одвија један вид сиве економије, како и тражење додатних извора прихода, укључујући и приватна средства и
- омогућити газдовање локалне заједнице својим непокретностима, што је значајан предуслов да се капитализују и на тај начин побољшају локалне финансије.

Такође је за општину Пожега, посебно за ванградско подручје које располаже развојним потенцијалом, веома битно да се у циљу одрживог развоја и унапређења животне средине обезбеди:

- побољшање комуналне опремљености, пре свега водоснабдевања и одвођења отпадних вода. Превазилажење овог проблема је нарочито важна да се што пре оствари у ванградским (секундарним) центрима и подручјима у којима постоје услови за развој (мале привреде, туризма, пољопривреде и прерађивачких капацитета);
- дефинишу и обезбеде простори за: одлагалиште чврстог отпада, сточна гробља, сакупљање секундарних сировина;
- уређење кванташке пијаце (једне или више) као значајне активности за пољопривредне произвођаче и снабдеваче становништва овог и ширег подручја прехрамбеним производима.

Све су то пропулзивни сектори, јер за себе везују и развој других делатности и услуга. Реално је да ће опорављена привреда резултирати бржом стопом раста и већим прирастом друштвеног производа, јер ће са повећањем друштвеног и животног стандарда расти потребе за различитим услугама. На крају планског периода (2025. година) треба очекивати да ће годишњи бруто друштвени производ бити више пута већи, а бруто друштвеног производа по становнику преко 10.000 евра (рачунато у ценама из 2006. године). Сходно стопама раста у плановима вишег реда, до краја планског периода, треба очекивати стопе раста бруто друштвена производа од 5 до 7%, а очекује се број од око 8.000 запослених.

4.4. Основни правци привредног развоја

У привредној структури Општине Пожега највише учествује индустрија (око 45% - укупном народном дохотку), која је прерађивачка (у готово 3/4 ¾ индустрије општине Пожега) и великим делом увозно зависна, са већ уочљивим тенденцијама стагнације (рецесије) и заостајања у технолошкој и производној модернизацији, наглашена је

неопходност реструктуирања привредне и индустријске структуре. Она посебно треба да захвата оне секторе, области, гране и програме који су носиоци укупног развоја. То у наредном двадесетогодишњем периоду мора бити приоритетан циљ развојне оријентације привреде општине Пожега са акцентом на квалитативан заокрет, повећање конкуретности, извоза и прилагођавање новим транзиционим условима развоја који захтевају привредно-систематске реформе.
На значајнији пораст продуктивности и економије рада и средстава, повећање ефикасности и већи степен коришћења капацитета, побољшање квалитета производа и конкуретности роба, повећање и обогаћивања садржаја извозне понуде, може се рачунати само бржим укључивањем тржишних критеријума, односно напуштањем праксе у којој су практично све привредне гране и обалсти третиране као развојни приоритети будући да се на глобалном нивоу односно на нивоу области, сектора и грана не могу уочити многа ограничења, па ни предности које носе поједини пројекти. Пројекције и правци промене структуре, треба конципирати тако да је на нивоу појединих пројеката (у области индустрије, пољопривреде, туризма угоститељства и других привредних сектора) неопходна квалитативна унапређења, активирање расположивих развојних фактора и на тој основи одређивање дугорочних развојних приоритета. То подразумева фазну имплементацију структурних промена.

Доминантно учешће прерађивачког сектора у индустријској структури, територијална концепција производње и запослености у Пожеги, а затим расположиви и по много чему специфични природни и други фактори развоја, упућују на могућност и неопходност да се у првој фази структурних промена оствари модернизација и повећање квалитета (конкуретност) и обима производње уз значајна организациона унапређења и јачање извозне оријентације. То подразумева промену модела раста: он мора бити ослоњен на извоз тј. знатно повећање извоза треба да подиже привредни раст. Основни троугао таквог модела ће бити: спољна трговина, стране директне инвестиције, раст ивозно орјентисаних делатности. Оваква стратегија Општине Пожега је иста као и Републике Србије, која мора уз такву стратегију да обезбеди прилагођавање домећег економског амбијента (отвореност према свету, унутрашња регулација, курс динара, заштита својине уговора, итд.) То даље подразумева брже јачање места и улоге науке, знања, технике и технологије као генератора структурних промена и неопходног услова за хитна квалитативна унапређења, обликовања рационалнијих облика организације, потпунијег коришћења кадровског потенцијала и рационалнију просторну алокацију инвестиција и фактора развоја. Томе треба да буде прилагођена инвестициона политика на нивоу сваког пројекта у оквиру свих области грана.
Не би могло да буде спорно да приоритет треба дати пројектима из домена већ афирмисаних произвођача у области индустрије, независно да ли се ради о модернизацији постојећих или новим програмима, програмима из области туризма малих и средњих предузећа и сточарства уз обезбеђивање неопходних инфраструктурних и других услова за рационалнију и ефикаснију реализацију програма из ових сектора.

4.5. Концепт развоја и активирање општине Пожега

Концепт индустријског развоја општине Пожега заснива се на даљем развоју већ заустављених индустријских грана (без обзира што неки капацитети данас не раде или пак раде са знатно умањеним капацитетима). У основи оваквог концепта су изграђени, капацитети, сировинска основа, традиција, радна снага, тржиште и инфраструктура. Истовремено неке од постојећих грана карактерише пропулзивност у смислу могућности диверзификације (вертикалне и хоризонталне) производње и запошљавања, сталног ширења тражње за производима, што је битно са становишта веће упослености радне снаге. Зато је неопходно да се створе услови да постојећа предузећа прођу кроз процес реструктуирања, да се подстакне развој малих и средњих предузећа, и да се на руралном простору осатваре више фазе прераде пољопривредних производа, као и да се у свом пословању придржавају високих

стандарда (посебно важно за пољопривредну и прехамбену индустрију) . Важно је да се код сеоских насеља подсакне клима за давање иницијативе за развој одређене производње и прерађивачких капацитета у њима.

Поред претходног реално је претпоставити да сваки развој прати и нове технологије и иновације, па треба рачунати да ће се и на овом подручју појавити гране и нови програми који данас нису заступљени. Наиме не треба само рачунати већ и нудити услове који би привукли предузећа која би могла да праве конкуретне производе на овом подручју и да тако отворе светска тржишта за производе из Пожеге. С тим пре треба напред наведеном тежити што је ово подручје под утицајем путног (железничког) коридора Београд-Бар, као и комплетног инфраструктурног коридора Београд-Јужни Јадран, који ће иницирати нове потребе а самим тим и нове могућности за развој. Посебно је зна-чајно формирање бесцаринске зоне у непосредној близини државних путева и железничког коридора. У тој радној зони нашла би се и слободна зона са услужним функцијама превоза роба као што је претоварна станица, царина, магацински простори са складиштима, централни робни терминал са паркингом, drive-in[5] мотел итд.

Грађевинарство Пожеге такође мора проћи процес реструктуирања како би се прилагодило новим тржишним захтевима који ће се временом формирати, а значиће потребу за пружањем специфичних услуга, јер ће уместо масовне изградње све актуелнији бити урбана обнова, реконструкција, модернизација и послови одржавања, и сл. У том смислу ће се све више испољавати потреба за специјализацијом грађевинских фирми, а што за собом повлачи формирање мањих (флексибилних) капацитета, пре свега у сеоским насељима.

Саобраћајни положај општине Пожега треба искористити да се ојача саобраћајна привреда, посебно развојем и ширењем саобраћајних дистрибутивних и прометних функција али и различитих сервисних услуга , што истовремено значи развојне могућности за поједина сеоска насеља.

Услужни сектор да би постао носећи треба, не само да прати потребе привреде и становништва већ да се јавља као битан фактор формирања привлачног пословног окружења, посебно када су у питању финансијске, информатичке, банкарске, различите интелектуалне и сличне услуге.

Трговинско-прометни сектор (данас највиталнији) ће се временом диференцирати, подмирујући потребе становништва и привреде, али и са израженијом улогом "интегративног фактора" Пожеге са ужим и ширим окружењем.
У том погледу се по свом значају намеће и неколико других насеља (Велика Јежевица,Јелен До, Узићи и друга).

Развој угоститељско-туристичког сектора треба посебно подстицати, како би се достигла развијеност овог сектора да одговара непосредним ресурсима и компаративним предностима, које нису ни изблиза довољно искоришћене. Планинска села и пољопривреда могу бити главни мотиви за развој сеоског туризма, али и транзитног у подручјима саобраћајних коридора, односно здравствено-рекреативног у бањском комплексу Роге, и друго.

Реализација овог економског концепта делом има своје упориште у већ обезбеђеним просторима за привредни развој (привредно-индустријска зона, започетих или иницираних зона изградње за развој мале привреде) и резервисањем нових кроз овај плански документ (туристичке зоне, еко-пољопривредне зоне,зоне за пружање саобраћајно-прометних), али и услуга за различите кориснике саобраћаја, посебно уз значајне саобраћајне коридоре).

4.6. Основни правци развоја и размештаја индустрије

Прилагођавањем на новонастале транзиционе услове привређивања и примереном стратегијом развоја могуће је афирмисати производне способности општине Пожега,

[5] *drive-in (engl.) прилагођено корисницима којима је важно да у непосредној близини паркирају своје превозно средство*

ставрајући квалитетан идентитет простора и услове за непосредније укључивање у савремене развојно-интеграционе токове.

Обликовање нове привредне, пре свега индустријске, структуре Пожега према савременим тенденцијама развоја одвија се кроз различите аспекте преструктуирања:

- са аспекта развоја индустрије као привредне делатности, уређења и коришћења простора: 1) кроз усклађену динамику деаграризације, индустријализације и урбанизације, 2) на гранском нивоу- кроз модернизацију производње, нарочито-технолошко иновирање и развој ефикаснијих индустријских програма, чистијих технологија и развој конкуретнијих, пре свега пропулзивних индустријских грана и 3) на нивоу предузећа кроз финансијско, организационо, производно и кадровско преструктуирање;
- са аспекта промене власничке структуре, кроз убрзање и довршетак приватизација;
- са аспекта подстицања развоја малих и средњих предузећа;
- са аспекта прилагођавања тржишним условима привређивања и јачања конкуретских способности индустрије Пожега као основног регулатора економских односа.

Поред приватизације, битан сегмент трансформације индустријске структуре односи се на развој малих и средњих предузећа као важног елемента у изградњи постојеће неефикасне индустријске структуре. МСП или породичне фирме представљају једну од најбољих форми организације код нас. Њихова супериорност се испољава у економском и производном погледу кроз позитиван утицај на ефикасност, запошљавање радника и афирмацију предузетничког духа са обележјима децентрализованог развоја и јачања локалне самоуправе. Како у општини Пожега, као и у читавој Србији, МСП као сектор није довољно развијен.

У погледу развоја индустрије одређује се циљ уважавања просторно-развојних потенцијала како би се створила савремена просторна структура индустрије на принципима одрживости ка вишем степену функционалне интегрисаности.
Из претходног циља су дефинисани задаци просторне организације у општини Пожега:

- формирање савремене индустријске структуре (тржишност,,конкуретност производа, високо учешће знања, савремена технологија, квалитет, менахмент) и нових просторних форми функционисања индустрије (индустријски парк);
- поштовање принципа одрживог развоја кроз економски оправдану производњу која ствара прилике за будући нараштај, побољшава запосленост уважавањем свих социјалних аспеката, смањује еколошки притисак на окружење и рационално користи ресурсе и др;
- повратак на ниво развијености крајем осамдесетих година у првој и убрзани развој у другој половини планског периода.

Основна упоришта територијалног развоја у планском простору садржана су у стратешким просторно-планским документима (просторни план Републике Србије, Просторном плану подручја посебне намене изворишта водоснабдевања регионалног подсистема Рзав, Просторном плану подручја посебне намене инфраструктурног коридора Београд – Јужни Јадран, деоница Београ – Пожега).

Критеријуми за усмеравање развоја индустрије и избор приоритетних програма:

- усклађеност са просторно-еколошким капацитетом средине у погледу искоришћености простора, заштите пољопривредног земљишта, коришћења водених, енергетских, сировинских и других ресурса;
- инфраструктурна опремљеност (постојећих и будућих локалитета, степена искоришћености , изграђености и др.);
- економски критеријуми: (пораст запослености и других квалитативних и квантитативних показатеља привређивања кроз подстицање развоја МСП);
- равномернији размештај активности кроз успостављање широке мреже мањих и разноликих производних јединица;

- примена савремених технологија у производном циклусу а посебно са аспекта енергетске штедљивости;
- промене гранске структуре у погледу смањења удела капитално-интезивних и еколошких различитих производних циклуса а приоритет ће имати активности које користе предности амбијента и подручја, користе еколошки прихватљиве технологије и запошљавају високостручни кадар;
- коришћење предности у постојећем размештају индустрије (индустријске/привредне зоне), ради уштеде у простору, организованог функционисања инфраструктурних (комуналних) система и комплексног спровођења мера заштите средине;
- формирање нових привредно-индустријских зона тек по исцрпљивању просторних резерви и испољених еколошких проблема у постојећим зонама.

Усклађивање структурног и просторног развоја индустрије са локационо-развојним потенцијалима, еколошким капацитетима средине, што подразумева поштовање принципа одрживог развоја:

- економско – енергетска еколошка ефикасност у коришћењу локалитета и ресурса;
- децентрализација привредног / индустријског развоја;
- пренамена или затварање различитих и са околином неусклађених производних капацитета.

4.7. Правци развоја индустрије у општини Пожега

У оквиру целокупне стратегије развоја општине Пожега, стратегија индустријског развоја има посебан значај, јер је ово сектор који има мултипликоване ефекте и улогу моторне снаге развоја.

С тим у вези, индустријски развој уз неопходно преструктуирање остаће и даље носилац развоја даље специјализације производње и привредног повезивања овог подручја са Ужицом, Београдом и другим индустријским центрима.

- Више него у другим подручјима Златиборског округа индустрија мора остати покретач и носилац квалитативних промена у структури привреде, већег и равномернијег укључивања у међународну поделу рада, подизање техничко-технолошког нивоа привреде и јачање материјалне основе укупног развоја.

Највећа шанса пружа развој прехрамбене индустрије, која уз остало има претпоставке за обезбеђење конкуретских предности у области производње здраве хране. Евидентна је потреба за додатном/интезивном едукацијом становништва у области производње здраве хране здравствено безбедна, генетски немодификована храна је огромна компаративна предност Србије, па и предметног подручја – општине Пожега. Придруживање регулативе ЕУ у области производње хране и примене стандарда квалитета, НАССР и стандарда заштите животне средине, уз квалитетну регулативу у области интелектуалне својине и њене заштите у свету, требало би да буде стратегија прехрамбене индустрије општине Пожега на којој ће она заснивати свој интезиван развој. Према томе, раст значаја националне хране произведене на еколошким оазама и етно-хране у свету су трендови који морају бити искоришћени.

Развој прехрамбене индустрије на бази локалних сировина подразумева изградњу низа привредних објеката универзалног карактера као што су хладњаче, складишта, магацини, као и откупне станице и сервисне станице.

Мада директно не спада у прехрамбену производњу, али је везано за пољопривреду, као допунско занимање је и прикупљање и прерада лековитог биља у разноврсне екстракте, етерична уља и биљна уља (уљане боје). Овај потенцијални пројекат могуће је остварити на бази локалних услова, тј. могуће је организовати прикупљање лековитог биља које се иначе још увек увози (камилица, нана, кадуља)

Тежиште дугорочног индустријског развоја планског подручја биће, поред прехрамбене индустрије, развој сировинског комплекса (производња неметала – песка, шљунка, грађевинског камена – кречњака/креча, развој рерађивачке индустрије (посебно из области прераде метала, дрвене, текстилне, хемикалија и фармацеутске индустрије) и других грана.

Развој прераде метала биће селективан и заснован на обнови дела виталних погона, примени нових технологија, диверзификацији индустријске производње, укључивање у међународну поделу рада, са применом високе технологије.

Будући развој металопрерађивачког комплекса на подручју општине ослањаће се на већ створену основу, капацитете и искуство "Потенса".

Експлоатација налазишта неметаличних минералних сировина омогућиће дисперзиван развој производних и прерађивачких капацитета у већем броју мањих ванградских центара на подручју општине Пожега.

Развој текстилне индустрије, дрвне индустрије, као радно интезивних грана, и у наредном периоду карактерисаће економска ефикасност и тржишна флексибилност, побољшање дизајна и квалитета производа, иновација и ширења асортимана.

Поред наведених, традиционалних врста индустрије (радно-интезивног карактера) у наредном периоду у индустријској структури општине Пожега, наћи ће се вероватно већи број нових и реструктурираних, и увозно оријентисаних индустрија, као што су хемијска, фармацеутска, информатичка и др.).

У циљу уравнотеженијег развоја и услова запошљавања у индустрији, уз повољније везе места рада и становања, између осталог, предвиђа се ширење индустрије – у виду малих и средњих предузећа – на погодним теренима, не само у Пожеги, већ и у секундарним развојним појасевима – северном, средњем и јужном.

5. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ И РЕКРЕАТИВНИХ ПРОСТОРА (Реф. карта бр. 3.)

Да би мисија представљања Пожеге као туристичке дестинације кроз одговарајућу квалитетну улсугу и производ била остварена, мора се подупрети следећим:

- посвећеношћу свих грађана општине у општој визији и мисији,
- квалитетом и професионализмом у свим активностима које се предузму,
- активном сарадњом са свим "продавцима" туристичких производа,
- континуираним усавршавањем знања и способности свих опредељених за пословање у туризму општине,
- обједињеношћу свих заинтересованих страна у Општини.

<u>Планира се развој следећих видова туризма:</u>

- транзитни,
- еколошки туризам,
- рурални туризам,
- културно-историјски туризам,
- здраствени туризам („Spa/Welness")
- спортко-рекреативни туризам,
- излетнички туризам,
- ловни и риболовни туризам.

Приоритетни потенцијал општине Пожега је географски положај те је самим тим логичан след развоја **транзитни туристички** потенцијал са саобраћајним коридорима пута Београд-Бар и аутопут Београд - Јужни Јадран. На транзитним правцима треба формирати пунктове за продају локалних пољо-производа и сувенира на, за то припремљеним местима (уз одморишта, бензинске станице и сл.).

Смештајне угоститељске и сервисне објекте треба реализовати на погодним локацијама капацитета 25-50 лежаја у виду породичних хотела (у граду), мотела, ресторана, пансиона, кампова и сервисних радњи за пружање услуга моторизованим туристима (ауто механичари, вулканизери, ауто електричари, лимари, лакирери и сл.).

Планира се развој здраственог туризма (Spa/Wellness) на бази терминалних вода и искустава околних бањских и планинских центара /Овчар Бања, ваздушна Бања-Златибор, Дивчибаре и сл./

Са целогодишњом понудом уз планински, еко и етно туризам, ловни туризам, производњом еко хране, етно-занатских производа у близини туристичких и рекреативних комплекса, центара и места комерцијалне и друге понуде туризма.
Лепота природе и њена очуваност, повољни услови за производњу здраве хране,богатство шума разним биљем, ловном дивљачи и други садржаји стварају повољне услове за развој **сеоског туризма** (Тометино Поље, В.Јежевица, Горња и Средња Добриња, Прилипац, Годовик, Роге). Комплетирањем инфраструктуре и едукацијом стимулисаће се домаћинства за пружање услуга смештаја и исхране, припремање народних специјалитета за посетиоце итд.
Етно села треба организовати у типичној локалној форми појединачних објеката, поштујући традиционалну аутохтону архитектуру и специфичности локалне типологије. Село треба да буде и одговарајуће урбанистички уређено, са планским подизањем појединачних објеката и уређењем урбане средине, тргова, путева, и сл. Код уређења етно села од суштинског значаја је надовезивање на начина живота у прошлости, односно од убедљивости имитирања тог живота. Део сеоског становништва, треба активно да буде укључено у функционисање етно села. Етно села се могу организовати на целој територији општине где постоје услови за њихово формирање и заитересовани.
Специјална интересовања обухватају нов вид туризма - разне истраживачке туре, егзотичне туре, јахање, лов, риболов и сл. Навешћемо само неке врсте специјалних интереса: бициклизам и маунти-бике, ловни туризам, брдско пешачење.
Објекти ловног туризма јесу објекти за смештај ловаца. Према врсти услуга које пружају објекти ловног туризма могу бити: ловачка колиба; ловачка кућа и ловачка вила. Услуге ловног туризма јесу: прихват и смештај ловаца - туриста; организовање лова; пружање других услуга за потребе ловног туризма (изнајмљивање ловачких паса, изнајмљивање ловачког оружја, услуге превоза до ловишта и по ловишту, обука ловачких паса и др.).

Просторни развој туризма на територији општине Пожега треба заснивати у следећим насељима:

- Насеље **Јежевица, као центар руралног туризма** са информативно-рецептивном и организационом функцијом, центар месне туристичке организације са огранцима по околним селима у функцији домаћинског туризма. Село је јединствено и по томе што је у центру села смештен хотел "Јеле-Јежевица" са три звездице са базеном, сауном, теретаном, тениским и теренима за мале спортове. Капацитет хотела је 13 соба са 35 лежаја.
- **Средња и Горња Добриња** има већ дугогодишњу традицију бављења сеоским туризмом. Овде се може уживати у прелепим природним пејзажима, обиљу здраве, укусне хране, пробати надалеко чувену пожешку ракију. Смештај је у собама I и II категорије. Горња Добриња је надалеко позната као родно место књаза Милоша Обреновића,вође II Српског устанка и једне од најзначајнијих личности српске историје.Ту се налазе спомен комплекс,"чардак" и црква из XIX века посвећена књажевом оцу господару Теодору.

Сеоска насеља са породичним и викенд зградама, представљаће главну понуду туристичког смештаја, али и амбијенте активности и садржаја сеоског туризма (са исхраном и набавком изворне здраве хране, учешћем у светковинама и пољопривредним радовима и др.). Стимулисаће се поступна, планска концентрација разбијених села око већ формираних или иницираних сеоских средишта, уз рационално комунално опремање и комплетирање садржаја јавних служби. Изградња нових викенд кућа мора бити планска и везана искључиво за утврђена грађевинска подручја постојећих насеља, првенствено због заједничког, рационалног решења инфраструктурног опремања и утицаја на околину.

- **Прилипац** је постао надалеко познат по одржавању сликарске колоније захваљујући којој је почео да се развија туризам. Посебну атракцију представља импозантни црквени конак, који је истовремено и галерија слика урађених на колонији. Конак пружа смештај у пет соба са 16 лежајева и купатилима, кухињом и пространом салом за

боравак. Конак и црква пресвете Богородице се налазе на брдашцету усред борове шуме.
Такође, овде гости могу уживати у обиљу здраве хране, непрегледним повртњацима и расадницима цвећа, обиласку неколико старих воденица поточара.

- **Годовик** је познат по манастиру посвећеном светом Георгију, који потиче из XIII века и припада задужбини Немањића. У близини манастира се налази и прелепа воденица поточара и рибњак пастрмке.
- У селу **Горобиљу** налази се једна од најстаријих цркви брвнара у нашој земљи.
- **Тометино поље, као изузетно вредан еколошки очуван простор** на јужним падинама Маљена, комплементаран и јединствен са простором Дивчибара. Богатство хидрографске мреже и простране пашњачке зоне упућују на уређење простора у правцу коришћења вода за туристичке и рекреативне намене изградњом малих водоакумулација на Белој и Црној Каменици чиме се стварају изузетно повољни услови за рекреацију, али и за друге видове коришћења вода.

Богатство пашњака упућује на развој коњарства и коњичких туристичких активности, али и овчарства и говедарства. Акватичке и коњичке садржаје користиће не само туристи стационирани у домаћинствима заселака Тометиног поља већ и са Дивчибара.
На северним падинама Великог Плећа могуће је уредити скијашке терене за алпско скијање, уз изградњу жичаре већег капацитета, целогодишње намене, на потезу водоакумулација Бела Каменица-Велико Плеће као и два до три ски-лифта на северним падинама Великог Плећа према Белој Каменици, који ће са ски теренима Црног Врха у саставу Дивчибара чинити јединствен скијашки простор.
Предлаже се активирање смештајних потенцијала у постојећим засеоцима Тометиног поља, као и изградња мањих породичних хотела или апартманских јединица у подбранским деловима малих акумулација уклопљено у структуре села.
Планиране водоакумулације („Бела Каменица“; „Каменица 1“; „Каменица 2“; „Зобалац“) значајно утичу на развој туристичке понуде.
Ове водоакумулације су намењене за подршку скијалишту на северним падинама Краљевог стола и Зобалаца, као резервоар воде за производњу снега на ски-стазама.
Простор јужних падина Маљена представља изворишну зону бројних потока и речица који чине реку Каменицу (Бела и Црна Каменица и Козлица). Дужина токова ових притока износи по 10-12 km. Укупна дужина главних водотока износи око 40 km.
Улаз у скијалиште Велико Плеће и Дивчибаре из Тометиног поља могућ је жичаром дужине 2.800 m, са међустаницом на 1.700 m; од 680 мнм - 1020 mnm; x340 m. На скијалишту се предлажу 2 до 3 ски-лифта дужине 700-800 m. Скијалиште Црни Врх (1.096 мнм) – Велико Плеће (1.037 mnm) захвата простор гребеном између два врха до корита реке Бела Каменица (900 mnm) дужине падина око 800 m и висинском разликом од 150 до 200 m. Предвиђена водоакумулација на Белој Каменици код ушћа Чалачког Потока користиће се за прављење снега на стазама овог скијалишта, а користиће се и резерве воде из постојеће водоакумулације на Чалачком потоку. Капацитет овог скијалишта износи око 2000 једновремених скијаша, с тим што је око 50% на падинама Великог Плећа.
Простор Тометиног поља - јужних падина Маљена - 7,0 km ширине правцем запад-исток и читавих 13,0km дужине правцем север-југ, у границама Општине Пожега, од врхова Маљена до јужних обронака слива реке Каменице представља преко 60% ливадско пашњачку зону, док су остали простори под шумом.

- **Водоакумулација Сврачково са бањом Роге** представља такође један од могућих полова развоја туризма.

Насеље Роге - Бања Роге представља туристичко средиште северног дела слива и акумулација. Функционално ће објединити акумулације "Сврачково" и "Роге", Бању Роге и насеље Роге, као и пунктове "Самар - Рошка лука" на акумулацији "Сврачково", односно остале спортско-рекреативне садржаје уз наведене две акумулације. Конципирано је као акватичко-бањско и сеоско-туристичко насеље, непосредно засновано на ресурсима термоминералне воде са постојећег извора и будућих бушотина Бање Роге, као и акумулације "Сврачково", а намењено је претежно за

излетничко коришћење од стране туриста стационираних у насељима Пожеге, Ариља и Ужица, као и за транзитна сврађања са саобраћајница ка Црногорском приморју.

До бањског стационара термоминерална вода би се допремала цевоводом, а од стационара до бањског извора било би уређено парковско шеталиште са прикладним пратећим садржајима. Постојеће насеље Роге са објектима јавних служби остали би ван уже зоне заштите акумулација. Урбанистички и архитектонски концепт уређења постојећег насеља и нових садржаја биће заснован на етно-традицији изградње руралних амбијената, по добрим узорима народног градитељства овог краја.
Сеоско-туристичка насеља Роге и Сврачково су са породичним и викенд зградама, представљајући главну понуду туристичког смештаја на подручју слива (исхрана и набавка изворне здраве хране, уређење у светковинама и пољопривредним радовима и др.). Стимулисаће се поступна, планска концентрација разбијених села око већ формираних или иницираних сеоских средишта, уз рационално комунално опремање и комплетирање садржаја јавних служби.

У циљу развоја туризма Рошке бање урађен је Програм концепта развоја туризма подручја Рошке бање од стране Туристичке организције Пожеге. Програм развоја туризма има за циљ да на основу истражених и валоризованих природних и антропогених ресурса, културно-историјских елемената, анлализе инфра и супраструктуре, европских трендова развоја бањског и брдско-планинског као и руралног туризма, дефинише правце развоја којима би се на прави начин искористили потенцијали простора и сачували од могућих девалвација и загађења.

● У насељу **Каленић** у току је израда туристичког комплекса у оквиру кога се налази хотел са пратећим садржајима као и спортско-рекреативни садржаји.

Спортско-рекреативни туризам
Организација туристичке понуде за спортско-рекреативни туризам подразумева уређење видиковаца и излетишта, уређење водотока, риболовних стаза, пешачких и бициклистичких стаза, уз активирање простора у комерцијалне, угоститељске и рекреативне сврхе. Развијају се специфичне авантуристичке и спортско-рекреативне услуге у туризму (скијање, једрење, јахање, горско-планинско вођење, скакање падобраном, параглајдинг, кањонинг и слично).
Шумско богатство и многобројне врсте дивљачи, омогућавају да се интензивније развија *ловни туризам*, док река Западна Морава омогућава бављење *спортским риболовом*.
Спортско-рекреативни пунктови конципирани су као концентрисани садржаји понуде у просторној целини акумулација, у организационом саставу туристичког места Бања Роге. Обухватају садржаје за летњу рекреацију на води, и уз воду и неопходне пратеће објекте угоститељства и сервиса, без стационарног туристичког смештаја. Пунктови ће се међусобно разликовати по доминантним, специфичним активностима на води организованим по клубовима, као нпр. пункт "Самар" на акумулацији "Сврачково" (у саставу туристичког насеља Роге) - са клубом за скијање на води.
У мрежи постојећих спортско-рекреативних објеката повећаће се квалитет опремљености објеката (свлачионице с мокрим чвором, трибине, зеленило и др.) и спортских терена и проширити обухват мреже на сва насеља на руралном подручју општине, за задовољење потреба локалног становништва и ради укључивања појединих насеља у туристичку понуду Општине.
Обезбедиће се подршка јавног и приватног сектора развоју и организовању нових спортско-рекреативних садржаја у оквиру туристичке понуде.Спорт и рекреација су један од услова за подизање физичке и духовне кондиције, па је с тим у вези неопходна њихова просторна и садржинска организација.
На нивоу насеља планира се најмање 1,5 m² по становнику за отворене спортске терене и фискултурна сала за сваку осморазредну основну школу. У оквиру школских комплекса резервисаће се простор за фазну изградњу спортских садржаја, укључујући

и најмање заступљене садржаје (као што су мали пливачки базени, тенис игралишта и сл.), или растерећење садржаја које дели више различитих група корисника
(на пример, коришћење исте површине од стране вртића и основне школе или за туристе ван школског времена).

Нови програми рекреације представљају активни допринос обогаћивању туристичке понуде. То би конкретно били:
-програм организованих рекреативних шетњи, који би повезивао места која су географски интересантна и културно и историјски значајна,
-едукативни програми о спорту,
-програми за одмор и припрему спортиста и спортских екипа,
-програм школе у природи, са могућношћу упознавања богатства флоре и фауне,
-програм аеробне гимнастике, народних игара...

У оквиру школа изграђени су спортски објекти који омогућавају задовољење потреба младих за спортом како у настави тако и у ваннаставним активностима.

6. ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНИМ ИНФРАСТРУКТУРНИМ МРЕЖАМА

6.1. САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

Циљеви развоја саобраћаја и саобраћајних система су:

- побољшање квалитета путне мреже;
- повећање саобраћајне доступности и повезаности на локалном и ширем нивоу;
- регулисање транзитног саобраћаја и његово измештање из градског ткива;
- развој и побољшање железничког саобраћаја;
- формирање и развој робно-транспортних капацитета;
- формирање коридора будућег аутопута Е-763 Београд - Јужни Јадран ;
- формирање коридора за обилазну саобраћајницу око Пожеге за правац ІБ-13 користећи мрежу постојећих путева и уклопити се у постојећу петљу;
- планирање укрштаја на пресеку коридора аутопута са државним путевима као денивелисане петље;
- реконструкција и ревитализација државних и општинских путева;
- уличну мрежу у градском насељу Пожега обрадити плановима нижег реда;
- предвидети слободне коридоре за постављање другог колосека железничких пруга Београд-Бар и Краљево Пожега;
- предвидети реконструкцију проширење станице Пожега у смислу чворне станице на двоколосечним пругама.

6.1.1. Путна мрежа

Влада Републике Србије донела је нову Уредбу о категоризацији државних путева (Сл. гл. РС 14/2012) са којом је овај план усаглашен у даљем тексту. Уредбом је за један број државних путева извршена прекатегоризација у општинске путеве тако да скупштина општина локалне самоуправе мора да их уврсти у своју одлуку о категоризацији општинских путева. То се односи на државне путеве II реда Р-205, Р-212 и Р-276.

Капитални објекат који је планиран да се изгради је аутопут Београд-Јужни Јадран као део европског саобраћајног коридора Е-763. Овим коридором општина Пожега остварује најповољнију , најквалитетнију и најбржу везу са такође европским коридорима Е-75, Е-70 и Е-80 према јужним, источним, северним и западним границама наше земље тј. практично са целом Европом.

Западно - моравским коридором Е-761 (IА-4) остварује се веза централних делова БиХ преко Сарајева са коридором Е-75 и даље према Бугарској.

Уз постојеће саобраћајне коридоре општина Пожега, њени грађани и њена привреда, може лако да оствари комуникацију са својом околином, како непосредном и ближом тако и са најудаљенијим дестинацијама. То је основни предуслов за економски развој неког подручја односно за искоришћавање и пласирање његовог привредног потенцијала у ма ком облику он био.

Мрежа постојећих државних путева I и II реда је остала непромењена. Планира се изградња западног обилазног правца око Пожеге на државном путу IБ реда број 13, док је мрежа општинских путева допуњена планираним правцима.

Повећање капацитета и ниво услуга на државним путева I и II реда остварује се рехабилитацијом и / или реконструкцијом постојећих путева и изградњом односно комплетирањем саобраћајног полупрстена око Пожеге којим се сви правци међусобно повезују.

Повећање нивоа услуга на општинским категорисаним као и некатегорисаним путевима остварује се рехабилитацијом и / или реконструкцијом путева Л-3, Л-4, Л-7,Л-12, Л-17 и Л-18 а на осталим путевима ојачањем коловозне конструкције, рехабилитацијом коловозне конструкције на појединим деоницама и редовним и појачаним одржавањем.

Аутопут Е-763 (државни пут IА реда бр. 2)

Траса аутопута је утврђена Просторним планом подручја посебне намене инфраструктурног коридора Београд-Јужни Јадран, деоница Београд-Пожега (Сл.гл. РС 37/06) и положена је коридором бившег државног пута II реда Р-227а и он од петље Лучани улази са запада на територију општине Пожега до петље Прилипац (фаза 1)

Даље траса аутопута до границе општине води паралелно током реке Моравице њеном левом обалом (фаза 2)

Веза насеља Пожега и путева нижег ранга на територији општине са аутопутем остварује се на петљи Прилипац на месту укрштања са путем IБ-13 преко денивелисане раскрснице са пуним програмом прикључака.

Међународни правац Е-761 (државни пут IА реда бр. 4)

Међународни коридор Е-761 на територији општине се поклапа са правцем државног пута IА реда бр. 4 (бивши М-5) (државна граница БиХ – Ужице – Чачак - Краљево - Крушевац - Појате)Планира се рехабилитација и повећања нивоа услуга у планском периоду.

Остали државни путеви I реда

Државни IБ реда бр. 13 (бивши М 21 и М21.1 остаје у свом коридору.Планира се рехабилитација и/или реконструкција. Сви захвати су у постојећем земљишном појасу тако да није потребно његово ширење.

Ширина коридора је утврђена на 385 m од чега је 25 m за путно земљиште (просек) и по 180 појас заштите од негативног утицаја.

Подизање нивоа услуга постигнуто је рехабилитацијом коловоза и/или реконструкцијом трасе на појединим деоницама према техничкој документацији која ће за ту намену бити урађена тако да саобраћајнице омогућавају брзину од 100 km/ас а изузетно 80 km/час на израженом рељефу и подужним нагибом нивелете од 6%.

Обилазница државног пута

Планирана обилазница државног пута IБ реда бр. 13 (М-21 и М-212.1) око Пожеге са њене западне стране је природни наставак постојеће обилазнице пута IА-4 (М-4) на коју се наслања те ће се изградњом овог крака комплетирати саобраћајни полупрстен око Пожеге.

Обилазницом је остварена веза свих општинских путева ван насељеног места на правцу обилазнице а са петљом на државном путу IА-4 (М-4)на постојећој обилазници

остверена је веза свих државних путева, а њихове трасе су измештене ван насељеног места.
Траса новопланираног крака користи једним делом трасу локалног пута ОП-2 и ОП-3 који се за ову намену морају реконструисати и на тај начин прилагодити планираној намени а једним делом, до везе са државног пута IБ реда бр. 13 (М-21) има новопланирану трасу са прелазом мостовском конструкцијом преко реке Скрапеж.
На новопланираној обилизници сви укрштаји су денивелисани а са пуним програмом веза (прикључака) на месту прикључка на државни пута IБ реда бр. 13 (М-21) на раскрници Пожега 3.
Пошто једним делом има трасу парелну са пругом Београд-Бар, а пролази и поред железничке станице, при изради планских докумената за град Пожега обавезно планирати један саобраћајни претоварни терминал са довољним бројем паркинг места и довољним манипулативним и магацинским просторима за камионе са приколицом и тегљаче.
Изградњом обилазнице створили би се услови да се постојећи правци државног пута пута IБ реда бр. 13 (М-21 и М-212.1) који се поклапају са градским саобраћајницама укину и прогласе градским улицама по прописаној процедури.

Државни путеви II реда
Државни пут II реда 154 (бивши Р-227) задржава се у свом, постојећем коридору, у постојећем земљишном појасу. Нису предвиђене нове трасе јер постојеће задовољавају потребе већ се планира корекција трасе у циљу прилагођавања новим захтевима и трендовима савременог одвијања саобраћаја.
Повећање нивоа услуга постиже се проширењем коловоза, ублажавањем радијуса и пресвлачењем коловоза новим слојем асфалта, односно рехабилитацијом коловоза и реконструкцијом или појачаним одржавањем.
Ширина коридора за регионалне путеве је 385 m од чега је 25 m земљишног појаса (просек), и по 180 m појаса заштите животне средине од негативног утицаја.

Општински путеви
Овим планским документом предвиђа се ширење мреже општинских путева изградњом путева ОП-020, ОП-021, ОП-022, ОП-023 и ОП-024.
Повећање нивоа услуга постиже се реконструкцијом саобраћајница ОП-2,ОП-3, ОП-4, ОП-7, ОП-12, ОП-17 и ОП-18, ојачањем коловоза, рехабилитацијом и појачаним одржавањем на осталим путевима ове мреже. За један број некатегорисаних путева планира се прекатегоризација у општинске путеве 2. реда.

Бициклистички саобраћај
Као најповољнији и најинтересантнији коридори бициклистичких саобраћајница а у ззависности од садржаја и намене површина постављени су у коридорима следећих путних праваца: IА4 (М-5), IБ-13 (М-21, М-21.1), II 147 (Р-205), ОПЛ-3, ОП-4, ОП-7, ОП-17 и ОП-18. Бициклистичке стазе могу се поставити уз коловоз поменутих путних праваца, у њиховом земљишном појасу или паралелно са њима у појасу заштите.
На територији КО Тометино поље могу се трасирати и обележити стазе за вожњу бицикала у природи што би обогатило туристичку понуду Пожеге у склопу проширене понуде сеоског туризма а посебно имајући у виду близину туристичког локалитета Дивчибаре који није сасвим искоришћен и има перспективу даљег развоја.
У склопу овог саобраћаја тј. у његовој функцији, потребно је планирати и отварање специјализованих сервиса са могућношћу изнајмљивања бицикала што би омогућило отварање нових радних места или додатни извор прихода заинтересованим власницима ових радњи.

6.1.2. Железничка инфраструктура

Територијом општине пружају се два једноколесечна железничка правца: деоница пруге Београд-Бар и деоница пруге Пожега-Краљево.

Да би се коридор очувао за касније увођење другог колосека у саобраћај, без увећања додатних трошкова, неопходно је да се сви објекти којима други инфраструктурни системи премошћавају колосек планирају за два колосека према условима добијених од ЈП Железнице Србије.
Железничка станица Пожега као распутна станица има задовољавајуће капацитете али се мора планирати набавка и постављање опреме и објеката којима би се омогућило манипулисање средствима интермодуларног транспорта.
Посебну пажњу посветити објектима за пријем и отпрему путника који морају бити опремљени најсавременијом опремом за продају и резервацију карата и станичном услугом на високом нивоу.
При организацији превоза путника и роба морају се трасе возова поставити тако да се у што мањој мери возови баве при прелазу са једне на другу пругу односно максимално ускладити трасе на једној и другој прузи. У саобраћај уводити возове за превоз путника за међумесни саобраћај како би се растеретили експресни и брзи возови и смањило њихово задржавање у успутним станицама.
Ширина коридора је 400 м и он обухвата пружни појас ширине 16.00 m (просек) са појасом забрањене градње од 25.00 m са обе стране од осовине најближег колосека и зоном заштите од негативних утицаја од по 150.00 m такође од осовине најближег колосека.
Заштитни пружни појас у којем је контролисана градња је на 200.00 m од осовине најближег колосека. Индустријски објекти и постројења као и рудници не могу се градити и отварати на растојању мањем од 50 m.

Пруга Београд-Бар
Деоница пруге Београд-Бар у планском хоризонту планира се као једноколосечна електрифицирана пруга те остаје у граници пружног појаса.
Ниво услуга ће се подићи потребним инвестиционим одржавањем као и великим оправкама по, за ту потребу сачињеној техничкој документацији (замена и ојачање коловозне решетке, замена застора, замена и осавремењивање колосечних, станичних, саобраћајно - сигналних, комуникационих и возно-напонских постројења) а исто тако и вучних и вучених средстава.
Повећање брзине може се постићи увођењем композиција са променљивим попречним нагибом у односу на постоље.

Пруга Краљево - Пожега
Планира се као једноколесечна пруга са постојећим капацитетима које у планском периоду мора да очува у пројектованом нивоу употребом техничких решења и средстава на редовном и инвестиционом одржавању горњег и доњег строја пруге као и пружних и станичних постројења.

Индустријска пруга
Индустријски колосек Јелен До је у функцији експлоатације камена заједно са станичним колосецима станице Јелен До и планске пројекције су у функцији и непосредно зависе од развојних планова рудника.
У овом планском периоду нису потребни додатни капацитети а уколико их буде они се изводе на терет рудника и на земљишту које је у његовом власништву и прате евентуално померање ревира.
Уколико се створе услови и изрази оправдана потреба мрежа индустријских колосека се може проширити уз сагласност ЈП Железнице Србије за прикључак на њихову мрежу.

6.2. Водопривредна инфраструктура (Реф. Карта 2)

6.2.1. План снабдевања водом насеља

Статешки плански документи највишег реда (Просторни план Републике Србије и Водопривредна основа Републике Србије) дефинишу да се на подручју општине Пожега развијају две класе система у области вода:
(1) Западноморавски-рзавски регионални систем за обезбеђење вода највишег квалитета, који је делом већ реализован, са краком магистралног цевовода засад до Горњег Милановца; (2) Западноморавски речни систем, за снабдевање водом индустрије и наводњавања, заштиту вода, уређење водних режима и заштиту од поплава. Два кључна објекта та оба система - акумулације Сврачково и Роге на Великом Рзаву - налазе се на територији општине Пожега. Захваљујући тим природним погодностима за реализацију акумулација и коришћење воде Великог Рзава, општина Пожега ће у будућности бити највећи "извозник" воде највишег квалитета у Србији. Када се реализује принцип који је уобичајен у свету да се део ресурсне - водне ренте усмерава према подручјима где се ти ресурси налазе и где се спроводе мере заштите изворишта, то ће омогућити да општина остварује стабилне приходе од испоруке воде регионалном систему и од произведене енергије.
Западноморавски речни систем, чију окосницу чине акумулације "Сврачково" и "Роге", омогућава: побољшање водних режима (смањење великих и повећавање малих вода), заштиту вода, повећавањем протока у критичним маловодним стањима, као и еколошки кризним и хаваријским ситуацијама; заштиту од поплава, производњу хидроенергије, наводњавање земљишта виших бонитетних каса. Саставни део тог система су и канализације и постројење за пречишћавање отпадних вода. Део тог система су и антиерозионе мере за заштиту сливова. Биотехничке и биолошке мере заштите (пошумљавање, мелиорација пашњака) на ерозионим подручјима и земљиштима нижих бонитетних класа имају двојаку функцију: (а) заштиту сливова и смањење продукције наноса, (б) развојно уређење пасивних брдско-планинских подручја општине у циљу убрзавања њиховог економског развоја.

Општа концепција регионалног система
У оквиру Западноморавско-рзавског регионалног система за обезбеђење вода највишег квалитета, Пожешки подсистем се развија као јединствена фукционална целина, која обухвата практично читаву територију општине. Раније неповезани подсистеми Пожега и подсистем Северни део општине повезују се у једну функционалну и управљачку целину. По томе ће Пожешки подсистем, након реализација свих објеката планиране конфигурације (сви цевоводи у систему, резервоари, црпне станице), бити један од најбоље повезаних и структуираних водоводних система у Србији, јер у чврсту функционалну целину повезује изворишта из регионалног система (довод из ППВ Ариље) и више локалних изворишта. Само мали број мањих насеља по ободу општине снабдеваће се само из локалних изворишта, ван обухвата Пожешког регионалног система, али и то након ревитализације тих система и заштиту изворишта.
У другој фази развоја Рзавског регионалног система (РРС), када буде изграђена акумулација "Сврачково" и реализована II фаза постројења за пречишћавање воде (ППВ) у Ариљу, са повећањем укупне нето испоруке воде на 2.300 L/s, општини Пожега биће обезбеђено 350 L/s, са обезбеђеношћу не мањом од 97%. И у посебно кризним ситуацијама - ако би се у систему вршила редукција потрошње - мора се испоручивати бар 70% од количина воде које су захтеване (коефицијент испоруке у време редукције ω = 0,7), што је критеријум најразвијенијих и најпоузданијих водоводних система у свету.
Саставни део Пожешког подсистема који се ослања на Рзавски регионални систем је и обновљено извориште у алувиону Скрапежа, које има улогу оперативне и хаваријске резерве водовода Пожеге.

При разматрању потребних капацитета изворишта оквирно планско полазиште за билансирање потребних количина воде у саставу Регионалног система "Рзав" је следеће: специфична потрошња воде у домаћинствима око 230 L/корисник·дан, специфичне потребе привреде која троши воду из водовода 170 L/корисник·дан, јавне службе и комуналне потребе око 90 L/корисник·дан, губици у систему смањени на 15%÷18%. У сеоским домаћинствима потрошња 215 L/корисник·дан, тако да се са потрошњом за потребе стоке и губицима у мрежи потрошња коју треба резервисати на изворишту за потребе села, у коначним фазама развоја система пењу на око 400 L/корисник·дан. Пуна опремљеност водоводним инсталацијама у граду се планира на око 90%, а у селима око 70%. Коефицијент максималне дневне потрошње воде која се обезбеђује из регионалног система "Рзав" износи кд = 1,4, док коефицијент максималне часовне потрошње, која се покрива из разервоара у дистрибутивном систему износи кч= 1,6. Са тим показатељима конзумном подручју општине у оквиру Подсистема Пожега биће потребно у коначним планским фазама око 300 L/s, док је највећа часовна потрошња око 415 L/s, коју треба покрити из резервоара распоређених по читавом конзумном подручју у оквиру врло разуђеног Пожешког подсистема. Рачунајући са наведеним показатељима потпуно су задовољене количине воде које су планиране у оквиру регионалног система "Рзав": (а) у првој фази 200 L/s, (б) у другој фази, са акумулацијом "Сврачково" и II фазом развоја ППВ "Ариље" 350 L/s. Тиме су у целости задовољене потребе Пожеге и сеоских насеља прикључених на регионални систем до око 2030. године. Из Регионалног система "Рзав" подмириваће се потребе око 13.200 становника у граду и око 15.100 становника у сеоским насељима. Планиран резервоарски простор је око 7.360 m3, што износи око 320 L/корисник, што је прихватљиво за систем као целину, али се у појединим његовим периферијским гранама морају повећати резервоарски простори како би се остварила захтевана висока поузданост снабдевања водом.

Веома су важне мере планске рационализације потрошње воде - смањење губитака у мрежи, као и примена цене воде која покрива све трошкове система - смањиће специфичну потрошњу воде. Ангажовањем и обновљеног локалног изворишта у алувиону Скрапежа могу се у појединим интервалима смањивати количине воде преузете из Регионалног система и експлоатациони трошкови. Извориште крај Скрапежа се може дугорочно користити само уз примену адекатне заштите од загађивања и деструкције.

Магистрални цевовод Регионалног система "Рзав" ∅ 1200 пролази долинским подручјем општине, дуж Моравице и Западне Мораве, са одвајком према Пожеги ∅ 800 у широј зони Горобиља. У другој фази развоја система предвиђено је да се паралелно са магистралним цевоводом реализује још један цевовод ∅ 1200, за што је резервисан простор у том инфраструктурном коридору. Битно је да је крак одвајка за Пожегу реализован за капацитете коначне фазе.

Даље проширивање и гранање водовода Пожеге прикључивањем већег броја сеоских насеља и формирање Пожешког водоводног подсистема као дела Рзавског регионалног система, захтева реализацију поузданог мерног - мониторинг система, као и потпуну осмотривост система у погледу губитака у мрежи. Мерењем протока у свим гранама система морају се пратити билансе воде преузете из регионалног система и потрошња воде свих потрошача. Прикључење сеоских насеља на магистралне цевоводе Пожешког подсистема мора се условити смањењем губитака у њиховим локалним мрежама на вредности мање од 20%.

Водовод Пожеге

Водоводни систем Пожеге има добро решену конфигурацију, која уз обнову и доградњу мреже може да потпуно задовољи потребе у будућности. Проблем који има први приоритет је наставак замене застареле дистрибутивне мрежа, дужине око 45 km, у којој још увек постоје азбест-цементне цеви, због којих су губици у мрежи на тим правцима преко 30%. Међутим, велики проблем су и нерегистровани прикључци, који увећавају губитке за још око 5-7%. У таквим околностима се средња годишња регистрована потрошња најчешће кретала у опсегу 48÷55 L/s, а максимална до око 80

L/s. Из регионалног система је преузимано око (74÷78) L/s, максимално месечно 97 L/s, при чему је око 83% пласирано у граду, док је остало упућивано према сеоским водоводима.
Граду Пожеги ће до краја планског периода бити довољно око 120 L/s воде преузете из Регионалног система "Рзав". То се може остварити само у условима да се наставе радови на ревитализацији водоводне мреже и смањењу губитака на не више око (15÷18)%.
Даљи развој водовода Пожеге, чија је основна конфигурација добра, усмерен је на побољшање перформанси: проширење мреже, отклањање уских грла у систему и на повећање резервоарског простора у оквиру садашње конфигурације система. Осавремењавање водоводног система Пожеге обухвата следеће радове и мере.
• Обнова и ревитализација мреже, заменом цевног материјала (сада још увек постоје и делови мреже цеви које нису ни поуздане у експлоатацији нити задовољавају савремене санитарне стандарде). Та активност нема посебне просторне захтеве, јер се највећим делом одвија заменом цеви на трасама већ постојеће водоводне мреже. Евентуалне промене пречника цеви, у циљу отклањања уских грла у систему, не утиче на конфигурацију система.
• Смањење губитака у мрежи на не више од (15÷18)%, што је величина коју диктирају доста строги услови свих система који преузимају воду из регионалних система.
• Повећање резервоарског простора. Садашњи специфичан простор резервоара (градски резервоар од 1500 m3) износи само око 125 L/корисник, што није довољно. За поуздано снабдевање насеља потребно око (200÷300) L/корисник, док IWCA препоручује око 400 L/корисник резервоарског простора. У случају Пожеге процењује се да ће бити прихватљиво око 3.300m3 резервоара (око 280 L/корисник). Повећање резервоарског простора се може остварити или као друга комора уз постојећи резервоар, или и као нов резервоар од око 1800 m3 на некој другој локацији. Повољно решење су тзв. контрарезервоари на другој страни конзумног подручја, што ће показати подробнија хидрауличка анализа система.
• Осавремењавање мерно-информационог система у оквиру водовода, и израда управљачког модела система, који ће омогућавати да се у реалном времену могу пратити сви битни параметри који показују стање система (притисци у кључним чворовима мреже, протоци у најважнијим гранама система), и који ће управљачким моделом пратити сва дешавања у систему и одмах утврђивати и лоцирати све кварове, као и предлагати све неопходне управљачке интервенције; временом тај управљачки модел треба да прерасте у експерти систем за оприманло управљање читавим Пожешким водоводним подсистемом, што је битно у циљу најекономичније и најпоузданије експлоатације и најоперативнијег управљачког вођења тог врло гранатог система сложене конфигурације.

Снабдевање водом сеоских насеља на подручју општине
Просечна годишња потрошња у свим селима на подручју општине у планском периоду износиће око 90-100 L/s. Сеоска насеља на подручју општине снабдеваће се у оквиру Пожешког подсистема из две врсте изворишта: (а) из Регионалног система, са ослањањем на акумулацију Сврачково као извориште, (б) из низа локалних изворишта мањих капацитета. Таква комбинација је погодна, јер омогућава да се комбиновањем захватања, зависно од водности периода и тренутног капацитета изворишта, обезбеди висока поузданост снабдевања, и рационализација количина воде које се преузима из Регионалног водовода. Тај вид коришћења изворишта даје и високу поузданост Пожешком подсистему.
У јединственом Пожешком подсистему, који ће бити функционална и управљачка целина, могу се издвојити следећи субсистеми: (1) Пожешки централни субсистем; (2) Јужни субсистем, (3) Источни подсистем, (4) Северни подсистем. Највећи број насеља се снабдева из тих субсистема Пожешког подсистема, а само мањи број насеља по ободном планинском делу се снабдева из мањих групних система, са властитим изворištима.

(1) **Пожешки централни субсистем** је функционачно-управљачка целина која се ослања на Водовод Пожеге и има следеће функционално доминантније гране система:
• Грана система са доводом Ø 160 Пожега - Адишевићи - Милаве - Шеварице, са више резервоара Адишевићи (300 m3), Милаве (300 m3), Шеварице (150 m3) и Пјевин Гроб (150 m3).
• Крак према Здравчићима, западна грана система: Пожега - Здравчићи, са Р Здравчићи (120 m3); у другој фази наставак те гране према западу, за удаљеније засеоке с. Здравчићи, са још два Р по 120 m3;
• северни крак система Ø 110 Пожега - Зољевина, са два резервоара – Секулића Шанац и Зољевина (120 m3);
• Грана система Ø160 и Ø125 Пожега - Пријановићи, са два Р од по 300 m3 (Бакионица) и 120 m3 (Пријановићи);
• Грана система Пожега – Врањани (∅ 160), са дистрибутивним резервоаром Врањани (2×125 m3) и Р Врањани који су веома битни за хидрауличку стабилност два субсистема. То је врло важна везна грана, која спаја Пожешки централни субсистем са Северним подсистемом, а дистрибутивни Р Врањани је један од кључних чворишта у том делу Пожешког подсистема.
(2) **Јужни субсистем**, у јужном делу општине, има више грана и ослања се на магистрални довод из ППВ Ариље и бројна локална изворишта. Ту су функционално доминантне следеће гране система:
• Одвајак са два крака: с. Горобиље - Речица, и Горобиље - Годовик – Милићево село, са више резервоара (Горобиље, Речице, Милићево село). На том правцу има и пумпних станица уз резервоаре, али оне немају посебне просторне захтеве. Та се грана система продужава према с. Речице и с. Рупељево, са два нова резервоара (100 m3 и 120 m3). За села Роге и Сврачково трајно решење снабдевања водом решава се наставком те гране система (са Ø 110, са два резервоара), или посебним групним системима, из локалних изворишта из непосредног слива В.Рзава.
• Одвајак према с.Пилатовићи, ∅110, са Р од 2×50 m3, систем се гранањем шири према с. Лопаш и с. Прилипац, са још два Р од 2×50 m3.
• Одвајак Милићево село - Милићево, ∅125 и ∅100, са два резервоара (Р) по 100 m3; спојем тог крака са Горобиљским краком добија се стабилна пристенаста структура тог дела субсистема.
(3) **Источни субсистем** чине: крак који се код Јелен Дола спаја са магисталним цевоводом и води према Тучкову, Папратишту и Рабановићима, као и посебан мањи крак који се везује на магистрални цевовод и води према Пилатовићима.
(4) **Северни подсистем** функционално почиње од дистрибитивног Р Врањани (2×125 m3) и даље води на север, према с. Глумач, као и даље према северу (∅160) према селима Отањ, Честобродица, Велика Јежевица, Љутице. Та грана се завршава са контра резервоаром у зони Беле Каменице, јужно од Тометиног Поља. Систем има следеће гране: • Доња Добриња, Средња Добриња, Горња Добриња; • Велика Јежевића, Дражевићи; • Маџер.
Поменутим гранама у оквиру четири субсистема Пожаревачког подсистема обухваћен је највећи број сеоских насеља. Један мањи број насеља по ободном делу општине (Засеље, Лорет, Душковци, као и неки мањи засеоци) снабдеваће се из мањих групних система са ослањањем на локална изворишта, или индивидуално. У оба случаја сва та локална изворишта биће укључена у систематски периодични мониторинг квалитета воде и заштиту изворишта, како би се обезбедило квалитетно снабдевање водом и домаћинстава у тим насељима која су само функционално ван Пожешког подсистема, али морају да буди његов део са гледишта праћења квалитета воде.
Услови за прикључивање села на Пожешки подсистем морају да обезбеде: техничку функционалност система, хидрауличку поузданост система, осмотривост система са гледишта потрошње воде и губитака, као и економичност система. То подразумева следеће:
• Садашњи сеоски водоводи, чија изворишта не задовољавају будуће потребе (по количини и/или квалитету) прикључују се на Пожешки подсистем у оквиру посебних субсистема и њихових грана.

• Допремају се само недостајуће количине воде, док се локална изворишта задржавају у функцији, штите од загађивања и по потреби ревитализују. Вода се из Пожешког подсистема преузима преко субсистема и њихових грана, а затим се преко резервоара, по принципу препумпавања из резервоара у резервоар, пребацује према вишим зонама, чиме се успостављају висинске зоне у којима се притисци у систему одржавају у прихватљивим границама.
• Пожешки подсистем се реализује, организује и одржава као јединствена водоводна системска целина, која је под јединственом управљачком контролом и системом мониторинга.
• Сва локална изворишта се морају обухватити прописаним мерама заштите (зоне непосредне и уже заштите), у складу са важећим Правилником.
• Већ постојећи сеоски водоводи у којима су велики губици у мрежи могу се прикључивати на РРС тек након обнове мреже, којима се губици своде у границе око 18% ÷ 20%.
• Прикључење се дозвољава само уколико се успостави мерни систем којим се контролише потрошња сваког појединачног домаћиинства, као и биланси протока у свим кључним гранама и чворовима мреже. Мониторинг систем треба да омогући локализацију губитака у мрежи и контролисање биланса воде преузетих из регионалног система и суме регистрованих количина воде на водомерима потрошача.
• Пожешки водоводни подсистем као јединствена организационо-управљачка целина треба да обезбеди повремену контролу квалитета воде и у насељима и извориштима која су изван система, како би се обезбедило да се и та домаћинства снабдевају квалитетном водом. Мора се реализовати принцип који је у свету уобичајен, да се од стране организованог водоводног система, у овом случају Пожешког водовода, прати квалитет воде и у оним групним и индивидуалним системима који су у близини појединих грана субсистема, а нису могли да се функционално повежу са њим. Такође, организовано се контролишу и сва локална извоиршта, независно од тога да ли су тренутно у функцији у оквиру јединственог система.
• Прикључење је могуће само након успостављања принципа реалних цена воде, који су дефинисани Стратегијом дугорочног развоја водопривреде Србије. Цена воде мора да потпуно покрива просту репродукцију водовода, укључив и одржавање система и заштиту изворишта, и око 30% од проширене репродукције.
• Дуж магистралних цевовода којим се спајају сада изоловани водоводни системи успоставити непосредну зону заштите коридора (по 2,5 m од осовине), како би се омогућило несметано одржавање.
• Хидрантску мрежу за гашење пожара у насељима реализоваати у складу са Правилником о техничким нормативима за хидрантске мреже (Сл. лист СФРЈ 30/91, који је још на снази).

Хидрауличку стабилност и поузданост водоводног система на подручју општине подржава систем резервоара. На крају сваке од грана субсистема налазе се резервоари, којима се обезбеђује хидрауличка поузданост те гране система. На брдским деловима система уз поједине резервоаре су пумпне станице, тако да се вода препумпава из нижих резервоара у оне на вишим котама.
У селима која се снабдевају групним системима из локалних изворишта, ради повећања поузданости специфична запремина резервоара не треба да буде мања од 350-400 L/корисник.
Заштита изворишта. Пошто ће се за снабдевања водом сеоских насеља и даље користити квалитетна локална изворишта, лоша санитација насеља већ сада доводи до постепеног загађивања и властитих и суседних изворишта. Уколико би се наставило са таквом праксом нека села би се нашла у тешком положају, јер би им услед загађивања била трајно уништена властита изворишта. У циљу заштите изворишта неопходно је предузети следеће мере:
• У складу са Законом о водама и Правилником о заштити изворишта (Сл.гласника 92/08), земљиште и водене површине у подручју шире, уже и непосредне зоне заштите изворишта водоснабдевања, заштићени су од намерног или случајног загађивања.

Обавезно је физичко обезбеђење (ограда, итд.) непосредне зоне заштите, као и уређење и одржавање уже зоне заштите изворишта, које обухвата редовну контролу наменског коришћења земљишта у ужој зони.
• На подручју шире зоне заштите водоизворишта успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине те на тим просторима није дозвољена интензивна употреба пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе.
• Сва локална коришћена изворишта у алувионима крај река треба заштитити по принципима заштите изворишта подземних вода, чак и ако се напуштају спајањем са регионалним системима, јер и даље задржавају важну функцију резервног изворишта водовода насеља за случај хаваријских ситуација. Та извориште се могу користити за потребе обезбеђивања воде за технолошке потребе, уз заштиту као у случају изворишта за снабдевања насеља.

6.2.2. Вода за технолошке потребе

Предузећа која по природи свог посла у технолошким процесима морају да користе воду највишег квалитета прикључују се на водоводне системе. Вода за технолошке потребе - када није потребан квалитет воде за пиће (вода за расхладне системе, за грубе процесе прања у процесу производње, итд) сходно Водопривредној основи Србије не може се користити из водоводних система, већ се захвата из речних система, или из алувијалних издани који се не користе за снабдевање насеља. У складу са тим на подручју општине се вода за технолошке потребе може захватати из следећих изворишта: (а) из алувиона крај Западне Мораве, Ћехотине, Скрапежа и Моравице, (б) захватима из тих наведених водотока, под условом да се низводно обезбеди гарантовани проток, у складу са критеријумима који су усвојени у Србији. Гарантовани протоци који се морају оставити у реци низводно од водозахвата не могу бити мањи од следећих величина: у хладном делу године октобар март, али не смеју да буду мањи од $0{,}1\cdot\overline{Q}$, у топлом делу године април септембар, али не мањи од; где су и мале месечне воде вероватноће 95% и 80%, док је - просечан годишњи проток на профилу водозахвата. Фабрика "Будимка" може и даље користити извориште које је раније користила, и може га проширивати и на остали део алувиона. Ради смањивања специфичне потрошње воде треба користити пречишћавање и рециркулацију, а отпадне воде се не смеју враћати у реципијент без пречишћавања. Индустрије које своје отпадне воде упуштају у градску канализацију морају их пречишћавати до нивоа квалитета који је у складу са Правилником о максимално допустивим концентрацијама (МДК) опасних материја.

6.2.3. Канализациона инфраструктура и санитација насеља

Санитација насеља на подручју општине обезбеђује се: (а) канализационим системима у граду Пожеги и у оближњим селима, са сакупљањем отпадних вода и њиховим пречишћавањем у централном ППОВ (постројењу за пречишћавање отпадних вода) општег типа са примарним и секундарним пречишћавањем, за кога је планирана локација на десној обали Западне Мораве код десне кривине у зони железничке постаје код с. Пријановић; (б) руралном санитацијом сеоских насеља са контролом отпадних вода на нивоу домаћинстава.
Полазишта за реконструкцију и даљи развој канализације Пожеге су:
• садашња концепција и конфигурација канализационог система се задржава и даље, са раздвајањем канализација за отпадне и кишне воде по концепцији сепарационог система, што је неопходно ради реализације ППОВ;
• зоне обухвата канализационог система проширују се на читаву зону града и на околна села, како би се проширила зона санитације насеља и повећали ефекти пречишћавања у ППОВ на том делу слива Западне Мораве;
• сви садашњи изливи колектора за отпадне воде у отворене водотоке се укидају, све отпадне воде се сакупљају у магистрални одводник и одводе до локације ППОВ на левој обали Западне Мораве у близини с. Пријановићи;

• ППОВ се реализује као постројења општег типа (градско постројење за пречишћавање), уз пројектни критеријум да ВРК5 на изласку из ППОВ буде мањи од 6 gr O2/m3, како би се испунио захтев да Западна Морава низводно од испуста ППОВ остане у IIa класи квалитета (врло добар стату сквалитета);
• колектори кишне канализације уводе се у водотоке на подручју града као основне пријемнике, без таложница;
• ради што успешније санитације града и заштите водотока - пријемника кишне канализације, колекторе за кишну канализацију треба у низводном делу повезати са колекторима за отпадне воде (повезивање преливима) тако да се кишне воде првог налета кише, оне које су најзагађеније јер испирају запрљане улице, уводе у колекторе за отпадне воде и упућују према ППОВ Пожеге;
• обавезна је израда елабората о процени утицаја на животну средину производног процеса свих постојећих и будућих производних погона, као и мониторниг квалитета отпадних вода као предуслов за обнављање интегрисане дозволе једном годишње.
• привредни субјекти чији квалитет отпадних вода задовољава критеријуме правилника о канализацији упуштају своје отпадне воде у градску канализацију, док су они чији МДК премашује граничне вредности обавезни да уведу предтретман, доводећи отпадне воде у стање да смеју бити уведене у градске колекторе;
• стриктна контрола свих производних капацитета који своје отпадне воде упуштају у градску канализацију, укључив и предузећа у "кућној радиности".

Магистрални канализациони колектор се реализује дуж леве обале Скрапежа, који ће прихватати све отпадне воде које се сада упуштају у Скрапеж на више излива. Пречник се мења од Ø 400 у почетном делу у зони Слатине, са пречником Ø700 се води дуж пруге, да би се са Ø800 завршио код ППОВ на десној обали Западне Мораве код железничке станице Пријановићи.

Просечно канализационо оптерећење Пожеге и околних насеља (становништво + индустрија) до 2030. године се оквирно процењује на око 280 L/s, док је максимално оптерећење, на које би требало рачунати ППОВ око 420 L/s. ППОВ треба планирати као постројење општег типа, са механичким и биолошким третманом, али предвидети и могућност да се по потреби уведе и продужена биоаерација, па и додатно уклањање азота и фосфора, ради заштите Западне Мораве и низводних акумулација од еутрофикације. Излазну вредност ВРК5 одржавати у границама до 6 gr O2/m3, а мерењима на излазу из ППОВ прати ефективност пречишћавања. Препоручује се планирање ППОВ по SBR технологији, која је знатно компатнија по габаритима, а има одличне ефекте пречишћавања у условима ППОВ општег типа (за насеља). То се постиже обједињавањем више технолошких операција у једном грађевинском објекту, чиме се остварује важан просторни захтев да постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ) буду што компактнија, да заузимају малу површину и раде у аутоматском режиму.

Критеријуми за планирање канализација. Дефинишу се кључни критеријуми за планирање даљих активности на ревитализацији и проширењу канализације:
• Канализације насеља реализовати по сепарационом систему, стриктно раздвајајући колекторе за отпадне воде од колектора за атмосферске воде. Забрањује се увођење вода из олука зграда и одводњаваних површина у колекторе за отпадне воде, као и обратно, отпадних вода у колекторе кишне канализације.
• При реализацији и ревитализацији канализационих система придржавати се следећих пројектних критеријума: минимални пречници колектора ∅250, степен испуњености при Qmax.čas 0,75 за секундарну мрежу, односно 0,50 за главне колекторе; брзине у колекторима: vmin = 0,75 m/s, vmax = 3 m/s. Опсези укопавања канализационих колектора, због корисника система: Hmin = 1,8 m, Hmax = 5 m.
• У канализацију за отпадне воде смеју се уводити само оне воде које задовољавају услове прописане Правилником о опасним материјама у водама (Сл. гласник СРС, 31/82). Инспекцијским службама остварити контролу да отпадне воде из тзв. кућне мале привреде које се упуштају у канализацију задовољавају услове Правилника.

• Упуштање отпадних вода индустрија у градску канализацију дозвољено је само уколико су испуњени сви услови правилника о МДК опасних материја које се смеју евакуисати јавном канализацијом.
На канализацију Пожеге и ППОВ прикључују се и канализације сеоских насеља која се могу третирати као приградски делови Пожеге. То су села Зеленац, Висибабе, а у перспективи према ППОВ треба упутити отпадне воде и осталих насеља око Пожеге, која сада имају карактер приградских насеља (Адашевићи, долински делови Горобиља, Пријановића, итд).
Пошто се бројна сеоска насеља налазе у брдовитим и планинским деловима општине, за њих није инвестиционо, па чак ни функционално оправдано грађење јавних система за прикупљање и пречишћавања отпадних вода. У таквом случају се примењује индивидуално решавање евакуације отпадних вода. То се остварује реализацијом прописаних водоодрживих септичких јама, уз њихово контролисано пражњење и одржавање.
Сада се оквирно сагледава да постоји могућност формирање 13 самосталних система евакуације и пречишћавања отпадних вода на територији општине. Међутим, конкретни подсистеми се могу дефинисати тек када се уђе у фазу конкретне реализације таквих система. Од укупног броја постројења за пречишћавање најбројнији су они чији је капацитет до 500 ЕС (7 система). Пет система су капацитета од 500-2.000 ЕС, док је највећи систем Пожеге, капацитета од 25.000 ЕС (рачунски 22.400 ЕС).
За мале системе се препоручује примена савремених „пакетних уређаја“ код којих се све технолошке фазе одигравају у једној или веше комора у склопу истог уређаја. Овакви уређаји су базирани на технологији примене активног муља или биомасе на фиксној површини. Обзиром да се на нашем тржишту могу наћи бројни произвођачи овакве опреме, треба изабрати домаће произвођаче који имају дугогодишње искуство на одржавању и ремонту истих.

Санитација сеоских насеља

Садашње стање санитације сеоских насеља је лоше. Пошто се за снабдевања водом сеоских насеља и даље треба користити квалитетна локална изворишта, лоша санитација насеља већ сада доводи до постепеног загађивања и властитих и суседних изворишта. Уколико би се наставило са таквом праксом нека села би се нашла у тешком положају, јер би им услед загађивања била трајно уништена и властита изворишта. У врло разуђених сеоских насеља у брдско планинским условима реализација класичне канализације није могућа, те се поставља сложен задатак да се стање санитације доведе на прихватљив ниво кроз мере на нивоу домаћинстава.
Како је прогнозирано, да ће у крајњем планском периоду у општини бити још увек око 18% неприкључених домаћинстава на јавну канализацију, у овим случајевима евакуација отпадних вода ће се решавати на индивидуалном нивоу.
Препоручује се примена савремених „мини пакетних уређаја“ за једно или више домаћинстава. Алернатива је изградња савремених, водонепропусних септичких јама са самоизливом у комбинацији са инфилтрационим каналом за прихват пречишћене воде.
У складу са одредбама Закона о планирању и изградњи и остале законске регулативе која се односи на ову проблематику, потребно је урадити нов Генерални пројекат и Претходну студију оправданости сакупљања, одвођења и пречишћавања отпадних вода насеља на подручју општине, чиме ће се извршити идентификација стварног садашњег стања у области каналисања и третмана отпадних вода и добити јасна слика и технички исправна и економски оправдана основа за сва даља решавања проблематике отпадних вода са читаве територије општине, уз адекватну заштиту изворишта за водоснабдевање становништва и животне средине уопште.
У врло разуђеним сеоским насељима у брдско планинским условима реализација класичне канализације није могућа, те се поставља сложен задатак да се стање санитације доведе на прихватљив ниво кроз мере на нивоу домаћинстава. То пре свега подразумева:
• Изградњу вододрживих септичких јама и уређење штала на начин да течни и чврсти отпаци не доспевају у водотоке;

• Едукација земљорадника да те органске садржаје, који се најчешће могу и морају употребити у пољопривреди као ђубриво, искористе на начин који не угрожава водотоке.
• Успостављање непосредне (физички обезбеђене) и уже зоне заштите око свих локалних изворишта.

6.3. ЕЛЕКТРОНСКА КОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

Телефонске централе Јелен До, Роге, Отањ, Тврдићи, Јежевица, Горња Добриња, Горобиље, Лопаш, Висибаба и Пожега налазе се у централној зони насеља у згради, док су Здравћићи, Врањани, Пилатовићи и Глумач инсталирани су Мултисервисних приступних чворова **(MSAN-MultiService Access Node)** и смештени су у кабинетима за спољну монтажу.
Телефонске централе повезана је са надређеном централом TN Ужице EWSD дигиталним системом преноса преко оптичког кабла. Даље, преко надређених централа повезана је у међумесни и такође у међународни телефонски саобраћај (МЦ Београд).

У границама захвата Просторног плана општине Пожега, налазе се у тел. саобраћају капацитети приступне телекомуникационе мреже и то:

Табела 10. Телефонски прикључци

Назив тф централе	Инст. тф прик.	Дирек. тф прик.	Двојни. тф прик.	У саоб. дирек.тф прик.	У саоб. Двојни. тф прик.	Инст. ADSL	У саоб. ADSL
Јелен До	300	212	88	140	59	61	20
Роге	548	218	330	201	293		
Отањ	225	161	64	126	56		
Тврдићи	384	81	304	53	175		
Јежевица	761	263	498	147	245		
Горња Добриња	702	302	400	275	362		
Горобиље	856			656		253	194
Глумач	272			236		63	60
Пилатовићи	384			200		64	43
Врањани	208			140		47	42
Здравчићи	432			266		63	62
Лопаш	1294	1124	170	497	26		
Висибаба	856			784		317	231
Пожега	6520	6408	112	5925		2237	1886

<u>Планиране телефонске централе</u>;

1. **MSAN Честобродица,** планирано 220 прикључака
2. **MSAN Речице,** планирано 220 прикључака
3. **MSAN Гугаљ,**планирано 120 прикључака
4. **MSAN Узићи,** планирано 220 прикључака
5. **MSAN Рупељево,** планирано 150 прикључака
6. **MSAN Табановићи,** планирано 150 прикључака
7. **MSAN Душковци,** планирано 220 прикључака

Подаци за насеља Душковце, Љутице и Тометино поље нису дати, већ се на том делу налазе постојеће тф претплатници преко ЦДМА технологије. Пошто је терен доста брдовит и слабо насељен, тренутно се не планира ископ рова за полагање оптичких каблова, нове централе и базне станице за мобилну телефонију.

Постојећи оптички каблови
Од Ужица поред пруге Београд-Бар до укрштања са пругом за Чачак. Крак према телефонској централи Пожега и поред пута Пожега-Ивањица до Ивањице.
Од Пожеге поред магистралног пута за Косјерић, до Глумча. Од Глумча поред магистралног пута до Отња са краком према Врањанима. Затим од Глумча поред магистралног пута за Јежевицу до Честобродице. Ту се одваја крак за Горњу Добрињу и крак за Јежевицу.
Од Пожеге поред старог пута за Луново село до Тврдића са одвајањем у Здравчићима.
На траси оптичког кабла од Ужица до Пожеге имамо одвајање за Роге и за Висибабу.
На траси од Пожеге до Ивањице имамо одвајање за Горобиље. Од Горобиља има крак за Лопаш и крак за Пилатовиће.
На траси према Чачку има одвајање за Јелен До.

Планирани оптички каблови
На траси постојећег оптичког кабла од Ужица до Пожеге планирано је одвајање за MSAN Речице.
На траси постојећег оптичког кабла према Чачку планирано је одвајање за MSAN Гугаљ. Од Јежевице до Горње Добриње.
Постојеће стање приступне ТФ мреже
Постојеће приступна мрежа је комбинованог облика (крута-еластична) капацитета завршеним на главном разделнику. Конструктивне елементе приступне мреже поред гл.разделника чине: кабловска ТК канализација, кабловска ТК окна, кабловских подручја са главним и дистрибутивним кабловима и припадајућим изводима и разводна(секундарна) мрежа.
Постојећа тк канализација у Пожеги има 87 окана и дужину цеви од 4437 m. У осталим централама нема тк канализације.
Примарна мрежа је изграђена кабловима типа ТК00,ТК00V,ТК10 са ваздушно-папирном изолацијом жила и кабловима ТК59 GM са изолацијом жила од PE. Разводна(секундарна)мрежа изграђена је кабловима ТК33U капацитета 1-5x4 (ваздушни развод) и кабловима ТК59 М (подземни развод) у мањем обиму. Примарна мрежа је завршена на терену у стојећим кабловским разделницима, унутрашњим изводима и спољним изводима на стубу. Пречник проводника приступне мреже је 0,4-0,8 mm.
Постојеће примарна мреже у граду Пожега је делом у добром функционалном стању. Извршена је делимична реконструкција исте у централној и средишњој зони насеља. У осталим местима примарна мрежа остала је у истом стању како је и саграђена. У појединим централама остали су двојнички прикључци, због малог капацитета примарне мреже.
Зато је потребна комплетна реконструкција приступне мреже, како примарне тако и разводне.
Разводна(секундарна)мрежа у великој мери не задовољава захтеве за поузданим степеном експлоатације и квалитетом преноса(учесталост сметњи). Планирана је замена каблова и дрвених стубова у току децентрализације мреже.
У циљу проширења приступне мреже,Бизнис планом „Телеком“-а (ВР) предевиђена је децентрализација мреже изградњом више Мултисервисних приступних чворова **(MSAN-MultiService Access Node)-прилог ситуација**. Проширење мреже се планира сукцесивно на бази реалних и процењених захтева за новим прикључцима.

У области телекомуникација и поштанског саобраћаја потребно је постићи:
- у градском подручју мрежа са густином од 45 телефонских прикључака на 100 становника;
- у сеоском подручју мрежа са густином од 40 телефонских прикључака на 100 становника;

- замену свих постојећих аналогних телефонских централа, дигиталним;
- све планиране телефонске централе треба да буду дигиталне;
- сви спојни путеви да буду оптички каблови, са дигиталним преносним системима или дигитални радио преносни системи;
- потпуно покривање подручја мрежом предајника мобилне телефоније;
- све примарне месне телефонске мреже да буду подземне;
- брже и ефикасније обављање поштанског саобраћаја;
- обогаћивање и приближавање пакета услуга корисницима;
- бољу покривеност целе територије мрежом ПТТ услуга.

У циљу побољшања постојећег стања, предвиђено је да се отворе нове поштанске јединице у свим центрима заједнице насеља, тамо где сада не постоје. Развој поштанске мреже предвиђа:

- побољшање просторне дистрибуције и опремљености поштанских јединица уз увођење нових услуга у поштанском саобраћају;
- могућност функционисања дела поштанских јединица као система сталних, односно сезонских уговорних пошти;

У планском периоду подручје општине Пожега, потребно је покрити телекомуникационом мрежом тако да буду испуњени следећи услови :

- потпуна дигитализација (100%) свих насеља и градова преко 10.000 становника, уз раздвајање свих двојника и реализацију свих тражених нових веза;
- задовољење захтева бизнис корисника, укључујући и захтеве мобилних оператора;
- даља експанзија ADSL прикључака и сервиса који се могу подржати;
- наставак изградње IP/MPLS мреже као јединствене пакетске мреже која би била основ за пружање нових телекомуникационих сервиса;
- стимулисати кориснике комутираног приступа Интернету (SMIX мреже) за прелазак на hDSL сервисе;
- потребе и захтеви становништва и комерцијалних делатности за пружањем основних и напреднијих телекомуникационих услуга, условили су убрзани развој телекомуникационог тржишта, како у свету, тако и код нас. Настанак нових сервиса (на бази преноса података, тона и слике - triple play) и осавремењавање постојећих (класични говорни сервиси) омогућен је развојем технологије и увођењем нових концепата у телекомуникациону мрежу (децентрализација мреже, MCAH платформе, IP технологије).

Предлог стратегије развоја телекомуникација у Србији у својим приоритетима садржи укидање двојних прикључака, дигитализацију мреже и увођење IP сервиса преко развоја ADSL прикључака. Планирана је миграција са TDM комутација на комутацију пакета (формирање мреже рутера и софт - свичева).
Потребе за остваривањем сервиса triple play, односно остваривањем претплатничке петље до 1 km у градовима и до 2 km у сеоским срединама.
Ово је могуће остварити дубљим уласком оптичких каблова у приступну мрежу (Fiber to the remote) и увођењем нових приступних уређаја у приступну мрежу – мултисервисних приступних чворова (MCAH). Ово истовремено захтева изградњу нове приступне мреже и осавремењавање постојеће.

Приступна мрежа

Након реконструкције приступне мреже у наредне две године у градовима и насељима са више од 5.000 становника може да остане максимално 5% претплатника реализованих коришћењем уређаја за вишеструко искоришћење бакарних парица, у односу на капацитет мреже сваког кабловског подручја.
Планирати главне разделнике и реконструкцију постојећих тако да се омогући реализација ADSL прикључака.
Обавезно предвидети пренапонску заштиту телекомуникационих уређаја на МДФ-у.
У руралним подручјима (за капацитете до 100 претплатника) планирати коришћење мреже за фиксне (стационарне) прикључке.

Мобилна телефонија

Просторним планом Републике Србије предвиђено је увођење мобилних услуга заснованих на радио преносу. Поред тога у погледу осигурања простора за потребе телекомуникационог саобраћаја предвиђено је да се обезбеди: осигурање простора за поштанске и телекомуникационе објекте у центрима насеља, осигурање коридора за телекомуникационе каблове дуж свих нових и постојећих путева и осигурање коридора за радио-релејне везе (РР везе).

Приступило се реализацији развоја система мобилне телефоније на територији Републике Србије у GSM систему (GSM Глобални Систем Мобилних телекомуникација), а у складу са ETSI стандардима.

Са територије коју покрива GSM мрежа мора бити омогућено: аутоматско успостављање веза између мобилних корисника и корисника у оквиру исте мреже, без обзира где се ти мобилни корисници налазе; аутоматско успостављање веза између мобилних корисника и корисника фиксне мреже, са могућим успостављањем комуникације у оба смера; аутоматско коришћење система међумрежног и међународног роаминга (систем за аутоматско уговорно коришћење услуга других радио мрежа).

Планира се потпуна покривеност општине мрежама мобилне телефоније. Да би цела територија општине била у потпуности покривена сигналом планира се проширење мреже базних станица изградњом преко 30 нових.

6.4. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

6.4.1. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА

Главни циљ развоја енергетике Општине је:

- обезбеђење потребних извора електричне енергије и преносних капацитета који омогућују квалитетно и поуздано снабдевање потрошача у зони просторног плана и шире,уколико су електроенергетски објекти предвиђени за напајање подручја ван зоне плана,
- рационална употреба електричне енергије за поједине категорије потрошача,
- повећање енергетске ефикасности производње преноса и дистрибуције електричне енергије применом одређених техничко-организационих мера (смањење губитака, смањењем броја запослених и сл.),
- повећање поузданости постојеће преносне и ЕД мреже, изградњом нових и реконструкцијом постојећих објеката у циљу довођења истих на пројектовани ниво.
- примена нових јефтинијих енергената у циљу смањења потрошње електричне енергије (гас, сунчана енергија, био енергија и други обновљиви извори енергије),
- изградња објеката и увођење нових извора електричне енергије локалног или аутономног карактера за подручја са малом густином насељености (електране на ветар, мини хидро електрану) у зонама где за то постоје услови,
- обезбеђење коридора за постојеће и планиране електроенергетске објекте (ТС-е и далеководе).

<u>Електроенергетска мрежа</u>

На основу прогнозиране потрошње и снаге електричне енергије изведени су закључци о потреби изградње нових објеката и реконструкцији постојећих. Узети су у обзир параметри који утичу на потрошњу електричне енергије (смањење наталитета, гасификација, веће коришћење обновљивих извора енергије).

Прогноза потрошње (MWh) и снаге (MW) електричне енергије за период до 2025.

Табела бр.11: Прогноза потрошње и снаге електричне енергије

година / величина	2005.	2010.	2015.	2020.	2025.	Стопа раста 2005-2025 %
W(MWh)	118,92	153,90	167,94	180,90	191,70	61,19
P (MW)	22	28,5	31,10	33,50	35,50	61,36

Објекти 220kV и 400 kV су обухваћени просторним планом Р.С. Не предвиђа се њихова реконструкција нити изградња нових на подручју Просторног плана општине Пожега, јер исти задовољавају потребе потрошача у планском периоду.

Објекти 110 kV – пренесеног и електродистрибутивног карактера задовољавају потребе потрошача електричне енергије за плански период.
Не предвиђа се изградња нових нити реконструкција постојећих објеката 110 kV.

Објекти 35 kV – не задовољавају потребе потрошача до краја планског периода па је потребно, сагласно прогнози потрошње и снаге изградити нове и реконструисати постојеће у циљу повећања снаге.
Постојеће ТС 35/10kV Пошега 1, Пожега 2, Пожега 3, Пожега 4, Пожега 5 остају у функцији с тим да је неопходна реконструкција ТС и то:
„Пожега 1“ снаге 2x4MVA се реконструише у циљу подизања на виши технолошки ниво, без повећања снаге.
ТС „Пожега 4“ снаге 1x5MVA се реконструише на снагу 2x4MVA.
У ТС „Пожега 5“ је извршена реконструкција и повећана снага уградњом другог трансформатора.

У циљу задовољења будућих потреба треба изградити 2 нове ТС 35/10kV:
1. ТС 35/10kV „Пожега 6“ снаге 2x4MVA, градиће се поред далековода 35kV за Ариље у близини спајања река Ђетиње и Скрапежа, са увођењем постојећег далековода 35kV у исти. Ближа локација за ову ТС је к.п. 1366/1 К.О. Пожега 3 са координатама 7425013,48855283. Број ове парцеле је промењен у задњем периоду и заведен је у служби за катастар непокретности Пожега.
Приступ овој парцели мора бити омогућен за возила за тешки транспорт из правца главне саобраћајнице у овој зони.

2. ТС 35/10kV „Пожега 7“ „Милићево село“ снаге 2x4MVA на кп.3222/4 КО Горобиље са напајањем са постојећег далековода за Ариље.

У свим постојећим ТС 35/10kV и новопланираним ТС 35/10kV се предвиђа стварање услова за даљинско управљање и сигнализацију уз примену савремене склопне и заштитне опреме.

Постојећи далеководи 35kV , односно делови у грдској зони, планирани су за демонтажу у циљу омогућавања реализације урбанистичких решења и штетног утицаја на животну средину.
Уместо истих треба изградити кабловске 35kV водове сличне типу XHE 49-A или NPHA 03-A одговарајућег пресека .
Планира се изградња нових 35kV кабловских водова за везу:

- ТС „Пожега 6“ до DV 35kV Ариље (стуб 3).
- ТС „Пожега 1“ до DV 35kV „Пожега 1“ (стуб 3).
- ТС „Пожега 1“ до ТС „Пожега 2“.
- ТС „Пожега 6“ до Д.В. 35kV „Јелен До“. (стуб 9).
- ТС „Пожега 6“ до ТС „Пожега 2“.
- ТС „Пожега 1“ до ТС „Пожега 3“.
- ТС „Пожега 3“ до DV 35kV „Пожега 4“ (стуб 5).

Табела бр.12 - Подаци о ТС 10/0,4 kV са ТС 35/10 kV "Пожега I"

Р. бр	Назив ТС	Локација (насеље)	Тип ТС	Садашња Синст KVA
1	2	3	4	5
ДЕО ПРЕДУЗЕЋА: ПОЖЕГА				
1.	Нова аутоб.станица	Пожега	МБТС	630
2.	Младост	Пожега	Блиндирана	400
3.	Дечје обданиште	Пожега	МБТС	2x400
4.	Мотел	Пожега	МБТС	630
5.	Радовина	Пожега	МБТС	630
6.	Водовод	Пожега	МБТС	250
7.	Пожега 1	Пожега	зидана	630
8.	Дечји вртић III реон	Пожега	МБТС	2x630
9.	Ратко Митровић	Пожега	зидана	2x630
10.	Аутобуска станица	Пожега	зидана	630
11.	Пожега 5	Пожега	МБТС	400
12.	Златиборска	Пожега	МБТС	630
13.	Стоцарпромет	Пожега	Блиндирана	250
14.	Ракета	Пожега	МБТС	250
15.	Гама	Пожега	зидана	630
16.	Татојевица	Пожега	МБТС	400
17.	Магнет комерц	Пожега	МБТС	250
18.	АТМ	Пожега	МБТС	630
19.	Миловица ливаде	Пожега	МБТС	630
20.	Годовицка рампа	Пожега	МБТС	630
21.	Саватијевици	Пожега	Блиндирана	250
22.	Рудник	Расна	кула	160
23.	Битевац	Расна	МБТС	250
24.	Бабици	Горобиље	СТС Фе	50
25.	Поцеца	Горобиље	кула	100
26.	Годовик I	Годовик	кула	160
27.	Годовик II	Годовик	кула	160
28.	Живковићи	Годовик	СТС-У-12	100
29.	Јаковљевића брдо	Горобиље	кула	160
30.	Мићовићи	Горобиље	СТС-У-12	100
31.	Слатина (Задруга)	Горобиље	кула	400
32.	Пилатовици II	Пилатовици	кула	160
33.	Пилатовици III	Пилатовици	блиндирана	100
34.	Свилајици	Горобиље	кула	250
35.	Млекара	Горобиље	СТС-У-12	50
36.	Анђелица	Милићево Село	блиндирана	100
37.	Милићево Село	Милићево Село	кула	100
38.	Греда	Милићево Село	СТС-Фе	100
39.	Протици	Милићево Село	СТС-Фе	50
40.	Раковици	Милићево Село	СТС-Фе	100
41.	Ђурици	Милићево Село	СТС-Фе	100
42.	Јеверићици	Милићево Село	блиндирана	160
43.	Вуколић	Милићево Село	СТС-У-12	100
44.	Елконт	Горобиље	зидана	160
45.	Делтех	Милићево Село	СТС-У-12	50
46.	Бозићи	Пилатовићи	СТС-У-12	100

Табела бр.13 - Карактеристике далековода 35 кV

Назив вода	Врста вода (надземни или кабловски)	Материјал и пресек проводиника mm^2	Врста стубова односно тип кабла	Дужина вода km
1	2	3	4	5
ТС 220/1 10/35 кV Пожега чвор 1	надземни	Алч 3х95	чел.-реш.	1,775
чвор 1 -–ТС 35/10 Пожега	надземни	Алч 3х70	чел.-реш.	0,700
ТС 220/1 10/35 кV Пожега тачка 2	надземни	Алч 3х70	чел.-реш.	1,613
тачка 2 - чвор 3	надземни	Алч 3х95	чел.-реш.	0,460
чвор 3 - ТС 35/10 кV Пожега II–	надземни	Алч 2х(3х70)	чел.-реш.	0,365
чвор 1 - чвор 3	надземни	Алч 3х70	чел.-реш.	0,400
ТС 220/1 10/35 Пожега чвор 4	надземни	Алч 3х95	чел.-реш.	6,040
чвор 4 - тачка 5	надземни	Алч 3х95	чел.-реш.	2,871
тачка 5-ТС 35/10 кV Пожега IV	надземни	Алч 3х150	чел.-реш.	2,376
ТС 35/10 кV Пожега И чвор 6	надземни	Алч 3х70	чел.-реш.	1,896
чвор 6-ТС 35/10 кV Пожега III	надземни	Алч 2х(3х70)	чел.-реш.	0,652
чвор 6 - чвор 7	надземни	Алч 3х70	чел.-реш.	0,650
чвор 7 - чвор 8	надземни	Алч 3х150	чел.-реш.	3,183
чвор 8 - ТС 35/10 кV Пожега IV	надземни	Алч 2х(3х95)	чел.-реш.	0,020
чвор 8 - чвор 9	надземни	Алч 3х95	чел.-реш.	0,263
ТС 35/10 кV Пожега II ТС 35/10 кV Јелен До	надземни	Алч 3х70	чел.-реш.	8,354
ТС 35/10 кV Пожега III ТС 35/10 кV Каленићи	надземни	Алч 3х70	чел.-реш.	10,527

До краја планског периода трба изградити нове далеководе од 35 kV и то:

- Далековод 35 kV за везу ТС 35/10 kV „Пожега 5“ са ТС 35/10 kV „Пожега 3“ уз трасу постојећег далековода 110 kV за Севојно.
- Са далековода 35 kV Јелен До изградити огранак за Пилатовиће.

Оба далековода треба градити на бетонским или челичним, решеткастим, стубовима са Алч водовима 3х95mm^2.

Не предвиђа се за ДВ 35 кV њихова реконструкција до 2025. год. Изузетак чине далеководи 35 кV који нису у функцији напајања подручја Општине Пожега електричном енергијом - транзитног су карактера, који су у знатној мери дотрајали и захтевају хитну реконструкцију а то су:

– ДВ 35 кV за Косјерић, на дрвеним стубовима са АЛч проводницима 3х25 mm^2 дотрајао у знатној мери мора се заменити са ДВ на бетонским или челично решеткастим стубовима пресека 3х70 mm^2 Алч.

– Далековод од 35 kV Овчар Бања – Севојно је у власништву ЕМС-а, а по споразуму из 2002 год. управљање истим је поверено Електродистрибуцији Ужице – Погон Пожега до пилатовића (рачва L 31404) и даље далеководом 35 kV до ТС 35/10 kV “Пожега 4“, а који је у власништву електродистрибуције Ужице. Остатак овог далековода се одржава под напоном од ТС 35/10 kV „ Пожега 4“ до Ваљаонице бакра у Севојну (до ТС 220/110/35 kV Пожега).

Преко истог се у ванредним ситуацијама обезбеђује резервно напајање Ваљаонице бакра када ХЕ „Овчар бања“ не може да испоручује енергију према Чачку.

До даљњег, овај далековод остаје у функцији јер обезбеђује додатни ниво сигурности за напајање наведеног подручја.

Објекте 10 кV на планском подручју чине ТС 10/0.4 кV и далеководи 10 кV (приказани су табеларно у оквиру Аналитичко- документационе основе).
Знатан број ТС је технолошки застарео (ТС типа "Кула") и мора се заменити новим.
У планском периоду треба изградити одређени број нових ТС 10/0.4 кV и извршити реконструкцију постојећих у циљу повећавања снаге на пројектовани ниво.
У зонама мање густине насељености због велике дужине мреже, градиће се нови ТС типа СБТС снаге до 250 КVA. Истим типом ТС ће се заменити све постојеће ТС типа "Кула".
У градским и приградским насељима нове ТС су по правилу МБТС или зидане снаге 630 КVA.
Према прогнози пораста вршне снаге у периоду до 2025. год. од сса 13,5 MVA предвиђа се изградња 40 нових ТС за ванградско подручје снаге 160 до 250 КVA типа СБТС а у градској зони 35 ТС снаге 630 КVA МБТС или слична. Недостајућа снага обезбеђује се реконструкцијом постојећих ТС и заменом уграђених трансформатора са трансформаторима веће снаге.

6.4.2.ЕНЕРГЕТИКА И ГАСИФИКАЦИЈА

Гасоводна мрежа
У границама плана постојећи гасоводи имају већим делом транзитни карактер највишег ранга у Републици Србији и у надлежности су ЈП „СРБИЈАГАС".
Постоје изграђени гасоводи и гасоводни објекту као и гасоводни објекти у изградњи
На подручју Просторног Плана општине Пожега пролазе следећи гасоводи транзитног карактера до 50бара:
1. Разводни гасовод Прељина-Паљевско поље РГ-08-10
2. Разводни гасовод Паљевско поље – Ужице РГ-08-16
3. Разводни гасовод Паљевско поље – Косјерић РГ-08-17
4. Разводни гасовод Паљевско поље – Ариље РГ-08-18

Такође на подручју Просторног Плана општине Пожега постоје и:
1. Градска гасоводна мрежа радног притиска од 6 -12 бара од ГМРС Лучани до МРС Јелен До
2. Главно мерно-регулациона станица ГМРС Пожега
3. Мерно-регулациона станица МРС Јелен До

На подручју општине на кп. бр.1794/15 К.О. Висибаба и кп. бр. 1794/2, планирана је и изградња ГМРС Пожега. Приступ ГМРС Пожега се одређује са постојећег локалног пута преко парцеле 1794/1. Објекат ГМРС-а је удаљен 30 m од државног пута.

Планирање се заснива на основама:
- елиминација електричне енергије, и чврстих горива као енергената за загревање простора, увођењем гасовитог горива у дистрибуцију и свођење цена појединачних енергената на реалне.
- погушћавање прикључака на систем гасификације.
- екстезивно ширење гасификације.
- примена мера за рационализацију и уштеду енергије:
  - коришћење обновљивих извора енергије
  - термалне воде
  - енергија ветра
  - енергија сунца
  - коришћење биомасе за загревање простора
  - топлотне пумпе

Омогућити кредите за побољшање енергетске ефикасности стамбених, пословних и индустријских објеката,доградњом изолације и замену столарије.

<u>Основне стратешке одреднице при реализацији гасификације су</u>:

- Постављање предложене трасе гасовода из просторног плана Репблике Србије, где су дефинисане трасе разводног гасовода Јужни Јадран и регионалног просторног плана округа.
- Планирање гасификације на подручју целе општине Пожега.
- Обезбеђење коридора за провођење разводног гасовода радног \ пригиска до 50 бара и дистрибутивне гасоводне мреже на радном притиску до 4 бара на подручју општине Пожега.
- Пројекција потребних капацитета гасовода зависи од бројности становништва и развијености индустрије општине Пожега.

Основна намена гасовода је да се индустриским центрима и градовима омогући безбедно и ефикасно снабдевање природним гасом као најприоритетнијим примарним енергентом. Енергетски потенцијал гасоводног система омогућава развој хемиске, прехрамбене, машинске, фармацеутске, текстилне и других индустриских грана у његовом непосредном окружењу и радијалним правцима на удаљености преко 100 km., као и интезивнији развој пољопривреде у зимским месецима, коришћењем стакленика.

6.5. ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ

Недостатак електричне енергије у ванградском подручју се у знатној мери може надокнадити изградњом обновљивих извора енергије.
Развојним програмима, инвестиционим радовима, значајну пажњу посветити обновљивим изворима енергије и то:

- Ветра,
- Сунчеве,
- Термалних извора воде,
- Топлотних пумпи,
- Био масе,
- Програм увођења производње и експлоатације биогаса за производњу топлотне енергије,
- Коришћење топлотне енергије изградњом система топликације насељених места, коришћењем енергетака биогаса.

Од нових и обновљивих извора енергије највише ће порасти коришћење/примена хидроенергије.
За децентрализовану производњу електричне енергије на планинском подручју општине ће се користити мале хидроелектране мХЕ снаге 130 кW до 3,5 MW за локално снабдевање потрошача у удаљеним насељима.
Значајне ће бити и могућности коришћења биомасе, геотермалне, соларне и аеро енергије у складу са резултатима истраживања у утврђеном оправданошћу улагања и субвенцијама.
Нови и обновљиви извори енергије ће имати већи значај у сектору личне и опште потрошње и пољопривреде, а мање у домену индустрије и електроенергетике.
Уз неопходна улагања и интензивнији научно-истраживачки рад, учешће нових и обновљивих извора у финалној потрошњи енергије на подручју Просторног плана би требало да учествује са око 5% - 8%.

6.5.1. Хидроенергетско коришћење акумулације и водотока

До дана израде овога плана створени су сви услови за изградњу МХЕ на кп.бр. 1570 КО Расна и 1557 КО Расна (река Ђетиња) на којој сада постоји воденица, изграђена као приземни објекат површине 60 m² у приватној својини. Кат. парцела 1557 КО Расна се према просторном плану Златиборској и Моравичког округа налази у зони коридора планираног аутопута за Ужице.
Овај објекат је могуће реализовати уз услов да инвеститор прибави потребне сагласности надлежних институција сагласно „Закону о планирању и изградњи“, као и услове електродистрибуције о начину прикључења на ЕД систем.

Сви потенцијални објекти МХЕ на планском подручју су приказани на графичком плану и прилогу.
Поред наведених могуће је градити и друге на водотоцима у зони плана уз испуњење услова који важе за планиране објекте и објекте предвиђене катастром МХЕ из 1987. године уз услов да не угрожавају раније кориснике простора.

ХЕ Сврачково
Прибранска ХЕ "Сврачково" енергетски прерађује:

- воду која је билансни вишак у односу на водопривредне потребе; ● гарантовани еколошки проток;
- воде које би се због недовољне запремине акумулације прелиле.

Машинска зграда (МЗ) је смештена уз низводну ножицу бране. У МЗ се предвиђају две вертикалне Франсисове турбине, Qi = 2×7,5 m3/s= 15 m3/s, Ni = 2×3,6 MW = 7,2 MW. Постоји и посебан кућни агрегат који енергетски прерађује гарантован проток од 0,86 m3/s. Тај агрегат је снаге 0,45 MW, те је укупна активна снага ХЕ "Сврачково" 7,65 MW. Просечна годишња производња електране је око 22 GWx/год. Минимална радна енергетска кота (најнижа кота са којом ХЕ може да ради) износи 414mnm. Минимални радни ниво за водопривреду (за снабдевање водом) је 395,85mnm, што значи да део запремине између те две коте може да се користи само за функције снабдевања водом.

ХЕ Роге
Акумулација са годишњим регулисањем обезбеђује регулисани проток од око 3,5 m3/s воде за снабдевање насеља, а гарантовани еколошки проток повећа на 1,15 m3/s. Електрана је прибранска. Два агрегата са Франсисовим турбинама, инсталисаног протока 2×15m3/s, инсталисане снаге 22,6 MW, просечне производње 42,2 GWh/год. претежно вршне енергије. Кућни агрегат, снаге 1,1 MW, има задатак да енергетски искористи гарантовани проток.

Катастром малих хидроелектрана (МХЕ) из 1987., није предвиђена ни једна локација за изградњу МХЕ на подручју Пожеге.
До дана израде овога плана створени су сви услови за изградњу МХЕ на кп.бр.1557 Расна (река Ђетиња) на којој сада постоји воденица, изграђена као приземни објекат површине 60 m² у приватној својини. Иста се према просторном плану Златиборској и Моравичког округа налази у зони коридора планираног аутопута за Ужице.

Овај објекат је могуће реализовати уз услов да инвеститор прибави потребне сагласности надлежних институција сагласно „Закону о планирању и изградњи“, као и услове електродистрибуције о начину прикључења на ЕД систем.
Сви потенцијални објекти МХЕ на планском подручју су приказани на графичком плану и прилогу.
Поред наведених могуће је градити и друге на водотоцима у зони плана уз испуњење услова који важе за планиране објекте и објекте предвиђене катастром МХЕ из 1987. године уз услов да не угрожавају раније кориснике простора.
Међутим, пошто се МХЕ могу градити и на другим локацијама које нису евидентиране Катастром, такве се локације могу разматрати на подручју општине под следећим условима.

– При издавању локацијаске дозволе треба прибавити услове Завода за заштиту природе Србије да ли се такво техничко решење уклапа у планиране режиме заштите, као и у хидрографске, еколошке и амбијанталне вредности тих водотока и његове шире околине. То се не односи на ток З.Мораве, на којој је разматрање и прихватање диспозиција МХЕ искључиво у надлежности републичких органа за воде.
– У случају да се одобре диспозиције МХЕ постоји обавеза да се објекат тако уклопи у окружење, да не нарушава амбијенталне и еколошке вредности.

То се посебно односи на начин реализације деривације, која не сме да представља сметњу за несметано кретање људи, стоке и дивљачи, препреку за отицање, не сме да грађевинским интервенцијама подстиче појаву ерозионих процеса.

– На рекама на којима се гради МХЕ мора се обезбедити гарантовани еколошки проток, који омогућава очување водених и приобалних ексистема низводно од преграде. Тај проток је различит: током хладног дела године [октобар - март], не може бити мањи од [0,1÷0,15]×Q_{sr} (Q_{sr} – средњи проток на профилу захвата), а током топлог дела године [април - септембар] креће у опсегу [0,15÷0,25]×Q_{sr} (тачан метод прорачуна видети у методици која је наведена у фусноти [6]).

– При вођењу деривација, ради концентрације пада, водити рачуна о локацији машинских зграда, које треба да буду тако лоциране (узводно од насеља) да не доводе до осиромашења водом водотока који протичу кроз поједина сеоска насеља. Планински водоток који протиче кроз неко насеље је драгоцен урбано-амбијантални ресурс, чије би осиромашење и деструкција сигурно довело до социјалних тензија.

6.5.2. Енергија ветра

У току је израда студије о изградњи и експлоатацији електрана на ветар, које ће се лоцирати у зони најповољнијих специфичних потенцијала ветра и које ће се користити полазна основа приликом израде Планова детаљне регулације за изградњу локација ветроелектрана.

Према документацији ППРС (Тематске карте) територија општине Пожега налази се у зони нешта већих енергија ветра од просечних у Србији, са интензитетом (на 100 m висине) преко 225 kWh/m^2 у јануару и око 75÷150 kWh/m^2 у јулу.

У складу са принципом да се ветроелектране (ВЕ) граде само на местима за које се након истражних радова заинтересују конкретни инвеститори, још пре постављања стубова за истраживање брзина ветра треба прибавити услове Завода за заштиту природе Србије, да би се установило да ли се у тим зонама предвиђају у будућности одређени видови заштите предела, јер су ветрогенератори неспојиви са заштићеним амбијенталним целинама.
То је у складу са ставом међународне заједнице да се "на заштићеним и за заштиту планираним и еколошки значајним подручјима, која ће бити део мреже Натура 2000 не граде ветроелектране".

Зоне у којима се у општини Пожега ветроелектране могу градити без таквих ограничења је шири појас дуж аутопута дуж читаве општине.
Према закону о планирању и изградњи, ветроелектране се могу градити и на пољопривредном земљишту, уз претходно прибављену сагласност власника земљишта и органа надлежног за послове пољопривреде и животне средине.

Приликом одређивања локације за ветроелектране раде се анализе утицаја на окружење, са посебним освртом на ризике по животну средину (бука, утицај на птице, животиње и пејсаж) и са проценом прихватљивости тог ризика са становишта домаћих прописа у области заштите природе и животне средине и европских стандарда и искустава у изградњи ветроелектрана. Управо са тог становишта зоне уз постојеће путеве имају приоритет, јер су ту ти додатни неповољни утицаји најмањи.

При свим активностима на том плану морају бити поштовани следећи услови:

– Ветроелектранама не могу бити запоседана подручја која према оцени Завода за заштиту природе Србије (чија се сагласност мора добити за истраживање и грађење ветрогенератора) имају посебне еколошке, амбијенталне и културолошке вредности и која се планирају за неки вид заштите.

---

[6] *Грађевински календар за 2003, СГТЈ, Београд, 2003.*

– Ветрогенератори се не могу постављати ближе од 1,5 km од насеља, индивидуалних сеоских домаћинстава, туристичких и производних објеката.
– Не смеју се постављати ближе сточних фарми јер је доказано врло неповољно дејство и на људе и на животиње звучних таласа из ниских, за људе нечујних делова спектра звука. Сада су у свету постали свесни да се са лоцирањем ветрогенератора много грешило, јер су бројна подручја и амбијентално девастирана, али су постала и опасна за људе и животиње у доста широком кругу.

6.5.3. Остали видови енергије

• ***Енергија биомаса***.
Коришћење отпадних биомаса предвиђа се искључиво на нивоу индивидуалних домаћинстава, пре свега у сеоским насељима.

• ***Геотермална енергија.***
На територији Општине Пожега нема геотермалних извора. У случају њиховог утврђивања, редослед приоритета за коришћење је следећи: бањски и спортско-туристички објекти, уколико то омогућавају физичко-хемијске карактеристике воде, коришћење топле воде за интензивну пољопривредну производну (стакленици, пластеници), непосредна конверзија за грејање стамбених објеката.

Планирање обновљивих извора (енергије ветра, соларне енергије, енергије из биомасе и целулозних отпадака као и МХЕ на другим водотоцима Општине снаге до 100kV) је у надлежности локалне самоуправе.
Плански основ за изградњу истих је обезбеђен директно применом овога плана. За делове територије за које није предвиђена израда урбанистичких планова, дозвољава се изградња ове врсте објеката на основу техничке документације изграђене од стране овлашћеног пројектанта и уз прибављене услове надлежних институција и уз неугрожавање осталих корисника простора.

6.6. КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА И ОБЈЕКТИ

У области комуналног опремања основни циљеви су:
- покривање територије општине водоводном мрежом;
- санитација територије општине;
- решавање питања пречишћавања отпадних вода у складу са прописима и еколошким захтевима;
- решавање питања одлагања чврстог отпада у складу са највишим стандардима;
- опремање општинског и других центара као и свих осталих насеља капацитетима и садржајима комуналног опремања у складу са њиховим реалним потребама и прописаним стандардима.

6.6.1. Депоновање чврстог отпада

На подручју општине Пожега примењиваће се регионални концепт управљања отпадом, којим ће се обезбедити контрола целокупног процеса система управљања комуналним отпадом од настанка отпада, преко сакупљања и транспорта, до третмана и одлагања отпада.
За санацију и етапну рекултивацију постојеће депоније у Годовику (на тромеђи Годовика, Горобиља и Расне) израђен је програм ревитализације градске депоније, којим су дефинисани: потребни капацитети, начин избора технологије третмана отпада, потребна средстава, динамика и рокови реализације програма. Реализацијом програма ревитализације и санације постојеће депоније, ствара се услов за затварање исте и етапни прелазак на регионалну депонију у Дубоком на територији општине Ужице. Депонију у Дубоком заједно са још 8 општина финансира и општина Пожега, чиме се у потпуности испуњава национална стратегија управљања отпадом.

Имајући у виду и препоруке и пропозиције Националне стратегије управљања отпадом, решење актуелног проблема **санације** постојеће депоније у Годовику и дугорочно решење **интегралног управљања** комуналним отпадом обезбедиће се реализацијом и следећих активности:

1. израдом Стратегије управљања комуналним отпадом на подручју општине, којом ће се дефинисати стратешки оквири за успостављање система управљања комуналним отпадом и укључивање руралних подручја у тај систем;
2. идентификацијом и евакуацијом потенцијалних локација за привремену санитарну општинску депонију односно трансфер станице, са студијом оправданости и анализом утицаја на животну средину;
3. дефинисањем програма за едукацију становништва и
4. дефинисањем институционалног оквира, техничких и економских мера и инструмената за развој система управљања комуналним отпадом.
5. затварањем и санацијом локалних сметлишта на руралном подручју;

У Пожеги је предвиђена трансфер станица на коју би се довозио отпад са територије општине Пожега, а затим великим контејнерима одвозио на локацију регионалне депоније. Регионални стратешки план предвиђа једну трансфер станицу на територији општине Пожега.
Овим планским документом као предлог за потенцијалну локацију трансфер станице, за територију општине Пожега, предложено је насеље Горобиље. За трансфер станицу одвојен је северни део у површини од 1 03 92m2 од к.п. бр. 2216/1 КО Горобиље. Нова парцела има број 2216/3 КО Горобиље.

Потребно је извршити:

- систематско затварање, ремедијација, рекултивација и озелењавање постојећих општинских депонија;
- детаљно геолошко и хидротехничко истраживање и анализа квалитета подземних вода у непосредној близини сваке депоније, због процене еколошке угрожености земљишта;
- и отварање трансфер станице за цело подручје општине Пожега (у складу са пројектима за регионалне депоније, критеријумима удаљености од насељених места и депонијских простора и др.) из којих би се отпад превозио на место прераде и коначног одлагања (регионалне депоније Дубоко).

Локација трасфер станице мора да задовољи неколико основних услова, то јест да буде:

- на ободима градова или села, у близини приступних путева који воде ка депонији "Дубоко";
- минимум 500 m удаљена од најближе зоне стамбених насеља, зона заштите културно-историјских споменика или зона заштите животне средине, аутобуских станица, складишта запаљивих материја и војних објеката,
- минимум 2km од здравствених станица, медицинских центара, као и погона прехрамбене индустрије,
- минимум 100 m од станица за снабдевање горивом и гасом,
- на терену изнад коте 100-годишњих вода,
- ван коридора хидротехничких система, подземне инфраструктуре и др.,
- ван зоне заштите изворишта водоснабдевања.

У складу са Решењем Бр/Nº 353-501-00485/2009-04 од 02.10.2009.г. републичког инспектора заштите животне средине Министарства животне средине и просторног планирања Општинска управа Општине Пожега је потребно да идентификује потенцијалну локацију за изградњу и рад постројења за складиштење, третман или одлагање грађевинског отпада и отпада од рушења објеката.

Потенцијална локација за постројење за складиштење, третман или одлагање грађевинског отпада и отпада од рушења објеката треба да задовољи услове као и трансфер станица тако да се може решавати заједнички или на другој локацији под истим условима. У случају прибављеног земљишта за локацију се ради Урбанистички пројекат, а у случају потребе утврђивања јавног интереса за прибављање земљишта онда је обавезно локацију решавати кроз одговарајући урбанистички план.

6.6.2. Гробља

Сахрањивање умрлих на подручју општине Пожега вршиће се према одредбама Закона о сахрањивању и гробљима (”Службени гласник СРС”, бр. 20/77, 24/85 и 6/89 и ”Службени гласник РС, бр. 53/93, 67/93, 48/94 и 101/05), односно према Одлуци о сахрањивању и гробљима (одлука Скупштине Општине Пожега 01 бр.011-27/90 од 28.02.1991.год.).
Гробља на подручју општине, нису категорисана и није успостављено адекватно управљање и уређење. Већина локација захтева анализу могућности за проширење, јер у постојећим границама често нема могућности за даље сахрањивање. Гравитациона подручја су углавном идентична атарима насеља.
Зоне проширења гробља и њихову организацију урадити према савременим урбанистичким захтевима, уз обавезу поштовања свих законом прописаних еколошко-санитарних услова.
Потребно је изградити и реконструисати капеле на гробљима где за то постоје услови, а према потреби обезбедити задовољавајућу површину и решити питање гробних места. Потребно је извршити ограђивање неограђених сеоских гробља.

Уређење гробља на подручју Општине реализоваће се:

- санацијом, опремањем гробљанским грађевинама, уређењем и одржавањем постојећих гробаља на подручју Општине у складу са правилима и стандардима утврђеним законом и општинском одлуком;
- уређењем и одржавањем постојећих градских гробаља и проширењем и опремањем према потреби;
- у насељима у којима не постоји уређено гробље сахрањивање ће се обављати на постојећем или новом гробљу које ће утврдити надлежно општинско комунално предузеће на предлог месне заједнице;
- локације нових гробља на руралном подручју утврђиваће се, по правилу, на погодној локацији у микро центрима села и другим центрима у мрежи насеља уважавајући санитарне, природне, геолошке и друге услове за сахрањивање умрлих из гравитирајућих насеља;
- гашењем локалних гробља која се налазе у ужој зони заштите акумулација, односно измештањем са простора предвиђених за потапање и изградњу брана (Роге, Сврачково...). Формирање нових сеоских гробаља је могуће искључиво ван уже зоне заштите планираних акумулација, односно зона заштићених природних и културних добара, и у складу са прописима релевантним за ову област.
- гробља на подручју Општине ће се опремити неопходним гробљанским грађевинама и елементима гробљанског уређења, уз обезбеђење одржавања приступног пута, стаза, расвете, зеленила, ограде и одморишта са чесмама;
- надлежно општинско комунално предузеће ће пружати потребну стручну и техничку помоћ месним заједницама на руралном подручју за опремање, уређење, одржавање и управљање гробљима;
- спровођењем и контролом забране сахрањивања умрлих и подизања гробница ван уређених гробаља (на досадашњим породичним гробљима).

6.6.3. Сточна гробља

Анализом комуналних проблема у општини Пожега, уочава се и проблем локације сточног гробља (гробља за угинуле животиње). Наиме, организовано и санитарно прихватљиво сахрањивање угинулих животиња на подручју општине не постоји.

Многа сеоска насеља, у просторима атара, имају вртаче-сточне јаме које не задовољавају основне услове да се користе за ту намену.

Обавеза је да се, поштујући прописане услове, утврди локација (или више локација) за ову намену, резервише простор и заштитни појас, а затим и обави реализација и уређивање ових локација, уз поштовање законом прописаних еколошко-санитарних услова.

У складу са Правилник о начину разврставања и поступања са споредним производима животињског порекла, ветеринарско-санитарним условима за изградњу објеката за сакупљање, прераду и уништавање споредних производа животињског порекла, начину спровођења службене контроле и самоконтроле, као и условима за сточна гробља и јаме гробнице („Службени гласник РС“, бр 31/2011) формираће се, уређивати и одржавати **сточна гробља** на подручју Општине.

Неопходно је планирати изградњу и уређење једног сточног гробља и минимално две сточне јаме за целу територију Општине, а све у складу са правилима утврђеним посебним прописима. Надлежно општинско комунално предузеће ЈКП "Наш дом" у сарадњи са Општинском управом накнадно ће одредити тачну локацију сточног гробља.

6.6.4.Служба за зоо хигијену

Служба зоохигијене налази се у КО Пожага. Потребно је проширење како у инфраструктури, тако и у проширењу објекта. Неопходно је проширити капацитет прихватног кавеза са комплетним пратећим елементима (хранилице,појилице, церада итд.). Потребно је асфалтирати прилазни пут, уредити зелене површине, како би прихватилиште деловало репрезентативно како за људе који га посете, тако и за животиње.

6.6.5. Пијаце

Организовање промета робе на пијацама на територији општине Пожега вршиће се у складу са Општинским одлукама о организовању промета робе на пијацама.

Поред постојећих пијаца, потребно је планирати просторе за повремено (једном недељно) организовање продаје на зеленој и сточној пијаци.

Правила за уређење, развој и размештај пијаца:

- задржава се постојеће зелена, робна и сточна пијаца у Пожеги, уз побољшање саобраћајног приступа, одржавања и уређења овог комуналног објекта уз побољшање хигијенских услова функционисања;
- зелене пијаце ће се формирати у центрима заједнице насеља утврђивањем погодне локације и резервисањем простора за ову намену израдом урбанистичког пројекта; Потребно је формирати минимално још по 3 зелене пијаце које би опслуживале северни и јужни део општине. Предложена насеља за северни део су Велика Јежевица, С. Добриња, Глумач, а за јужни део Прилипац, Горобиље, Роге. Пожељно је значајнијим туристичким местима (Т. Поље, Г.Добриња) формирати пијачни простор на којем би се нашли производи карактеристични за овај крај.
- уколико се укаже потреба, зелене и сточне пијаце могу се формирати и у другим центрима у мрежи насеља, док се кванташка пијаца може лоцирати у појасу државних путева (М.Село, Горобиље,Расна, Пријановићи и сл);
- нова пијачна места могу се формирати и организовати уз претходно прибављање мишљења месне заједнице насељеног места;
- решење саобраћајне регулације у околини пијаца, обезбеђивање адекватног приступа доставним возилима и повећање броја паркинг места у непосредној околини пијаца.

На зеленој пијаци планира се замена тезги и асфалтирање целе зелене пијаце, као и изградња просторија на улазу у пијац у склопу које ће бити вага за мерење свих производа који улазе у пијац, што ће побољшати контролу промета робе на истој. Предвиђа се изградња монтажних типских локала.
На сточној пијаци планира се ограђивање доњег дела пијаце и адаптација просторија за инспекцију. Планира се и отварање откупних места на простору сточне пијаце.

7. ПРОПОЗИЦИЈЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПРЕДЕЛА, ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

7.1. ЗАШТИТА И УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

На подручју општине значајни су потенцијали за развој шумарства, органске пољопривреде, воћарства, виноградарства, "мале" привреде и на првом месту туризма, под условом да се реализују циљеви и одговарајући услови заштите животне средине. Потенцијал представљају и подручја са ниском густином становања и малом изграђеношћу простора, на којима се минимумом комуналног уређења простора могу остварити више категорије квалитета животне средине.

Заштита и унапређење квалитета животне средине подразумева ефикасну примену законске регулативе, а на основу следећих задатака:

- планирање развоја на принципима одрживог развоја, што подразумева рационално коришћење природних ресурса уз очување природних вредности и унапређење природних потенцијала;
- управљање отпадом на интегралним основама – смањењем количина, ефикасна рециклажа, смањење количина отпада који се депонује, као и трајни третман отпада који се може карактерисати као опасан;
- рационално коришћење енергије, смањење необновљивих извора, подстицање енергетске ефикасности уз подстицање коришћења обновљивих извора енергије;
- спровођење мера превенције еколошких ризика, као и санације последица индустријских удеса, санације и ремедијације деградираних подручја;
- спровођењем поступка процене стратешких утицаја (СПУ) у фази израде планских докумената као и студије о процени утицаја (ПУ) на нивоу пројеката, уз обезбеђење интегрисање основних принципа и начела заштите животне средине; дефинисање заштитних зона и растојања између зона и објеката који могу имати негативан утицај на животну средину или обезбеђење адекватних зона заштите у зонама у складу са законском регулативом обезбедити заштитне зоне и одстојања између објеката са повећаним загађењем и ризиком за животну средину и здравље људи од зона становања и других вулнерабилних објеката и зона (школа, дечијих вртића, болница, спортско-рекреативних, бањских или туристичких комплекса, природних и културних добара...).

Концепција у области заштите животне средине огледа се у унапређењу квалитета животне средине уз примену начела превенције, предострожности и начела одрживог развоја. Концепција заштите животне средине дефинише заштиту елемената животне средине, заштиту здравља, заштиту предела и живог света, као и заштиту од технолошких удеса и природних непогода.

Заштита животне средине са аспекта планирања и уређења подручја Плана спроводиће се:

- применом мера из еколошко-просторне основе - еколошке валоризације простора, Смерница и мера Стратешке процене утицаја на животну средину и
- конкретизацијом, до нивоа локације Пројекта, према условима и мерама Процене утицаја на животну средину.

Мере превенције, спречавања деградације и отклањање узрока потенцијално штетних утицаја на извору настанка, максимално су поштоване и примењене у процесу планирања даљег развоја општине кроз планирану намену површина.
У оквиру поглавља 7.1.9. дате су смернице и мере заштите животне средине за поједине еколошке целине.

7.1.1. Заштита ваздуха
Концепција заштите ваздуха полази од:
- ограничавања емисија загађујућих материја из привредних постројења, саобраћаја и домаћинстава развојем система гасификације и топлификације, реструктуирањем привреде у складу са критеријумима заштите, контролом рада индивидуалних котларница, подстицањем енергетске ефикасности, стимулацијом већег коришћења обновљивих извора енергије, уградњом уређаја за смањење емисија и применом технолошких поступака који имају мање негативне ефекте, преусмеравањем транзитног саобраћаја ван центра насеља, планским озелењавањем јавних површина и стварање функционалног система зеленила,
- јачање институционалног капацитета за праћење стања квалитета ваздуха формирањем катастра загађивача ваздуха, праћењем квалитета ваздуха, развојем информационог система квалитета ваздуха за праћење стања и адекватно реаговање у случају ванредних ситуација.

7.1.2. Заштита земљишта
Концепција заштите земљишта дефинише:
- уклањање свих дивљих сметлишта и стриктна контрола одлагања отпада;
- контролу употребе агрохемијских средстава;
- очување земљишта које се одликује високим пољопривредним вредностима;
- забрану изградње на пољоривредном земљишту у складу са законом;
- коришћење, заштиту и очување пољопривредног земљишног фонда, што значи забрану било какве изградње на пољопривредном земљишту I и II класе. Изградњу усмеравати на земљишта лошијих класа;
- давање предности већ изграђеним локацијама (подстицањем braunfild инвестиција).

7.1.3. У области **заштите здравља** утврђује се следећа концепција:
- смањење емисије загађујућих материја и изложености становништва њиховом штетном дејству;
- заштита и унапређење постојећих шума, шумског земљишта и заштитног "зеленила";
- смањење имисије загађујућих материја планским зонирањем и дефинисањем одговарајућих зона заштите и заштитних појасева;
- смањење буке, вибрација и нејонизујућег зрачења;
- обезбеђење редовне контроле здравствене исправности намирница и квалитета воде за пиће;
- унапређење система здравствене заштите - реконструкција постојећих објеката здравствене заштите и унапређење услуга - повећање доступности објектима и услугама здравствене заштите и других јавних служби од значаја за здравствени и социјални статус грађана.

7.1.4. Мере заштите од јонизујућег и нејонизујућег зрачења
Од могућих јонизујућих и нејонизујућег зрачења, заштиту спроводити сталним праћењем кретања и израдом катастра радиоактивности (Ра громобрани, јонизујући јављачи пожара, рентген апарати, евентуално базне станице и остали извори) као и опремањем насеља за смањивање ове врсте загађења.
По природи технолошког процеса, у току редовног рада, у трафостаницама и преносним системима (кабловима под напоном), постоје електрична и магнетна поља као вид нејонизујућег зрачења, које се стварају провођењем наизменичне електричне струје у надземни проводницима, а зависе од висине напона, јачине струје и

растојања. Такође, ова зрачења се могу јавити и у антенским стубовима и репетиторима мобилне телефоније. Приликом избора локације и технологије ових објеката, потребно је евентуално нејонизујуће (електормагнетно зрачење) свести на минимум, избором најповољнијих и најсавременијих технологија, а у складу са прописима.
По међународним стандардима прописане су следећи критеријуми:

- дозвољена ефективна вредност електричног поља унутар електроенергетских објеката или у близини надземних водова којем може бити повремено изложено особље на пословима одржавања објеката износи Keff = 10 kV/m,
- дозвољена ефективна вредност магнетне индукције унутар електроенергетских објеката или у близини надземних водова којој може бити повремено изложено особље на пословима одржавања објеката износи Beff = 500 μT.

Забрањује се постављање уређаја и опреме које могу да имају ефекте јонизујућег и нејонизујућег зрачења за зоне и објекте повећане осетљивости (зоне становања, вртиће, школе, болнице, у оквиру спортско-рекреатихвних садржаја и паркова, као и подручија где је таква намена простора). Потребно је размотрити постојеће оптерећење нејонизујућим зрачењем и ограничити инсталацију нових извора на кровним терасама и фасадама ових објеката.

7.1.5. Мере заштите од буке

Заштита од буке је саставни део планиране организације простора,унапређена кроз размештај зелених површина, рангирање саобраћајница, подизање дрвореда. Дозвољени ниво буке и методе мерења дефинисани су Законом о заштити од буке у животној средини ("Службени гласник РС", број 36/2009 і 88/2010).
Комунална бука не представља проблем на планском подручју, али ипак мора се дефинисати и спроводити мере заштите у самом Пожега граду и на коридорима саобраћајница. Заштита од буке у животној средини заснивaће се на спровођењу следећих правила и мера заштите:

- поштовањем граничних вредности о дозвољеним вредностима нивоа буке у животној средини у складу са прописима;
- подизањем појасева заштитног зеленила и техничких баријера на најугроженијим локацијама.

Ради реалнијег и прецизнијег сагледавања нивоа буке и лоцирања жаришних локација потребно је израдити Стратешке карте буке које су дефинисане Законом о заштити буке у животној средини.

7.1.6. Еколошко управљање комуналним отпадом

- повећање броја становника обухваћених организованим сакупљањем комуналног отпада, санирање и привођење одговарајућој намени постојећих неусловних сметлишта;
- дефинисање принципа третмана и одлагања специфичног отпада на подручју општине;
- потенцирање и стимулисање разврставања комуналног отпада од стране локалног становништва на месту одлагања;
- повезивање регионалних депонија комуналног отпада са општинским центром Пожега и центрима заједница села;
- рекултивација постојећих неусловних депонија и сметлишта;

7.1.7. Посебне мере заштите – изградња малих хидроелектрана

На подручју општине Пожега водотоци су планирани за веће хидроелектране, тако да Катастаром МХЕ из 1987. нема предвиђених МХЕ. Међутим, у сличају да се поставе такви захтеви морају се поштовати следећи услови:

- Не дозвољава се грађење МХЕ на просторима који су превиђени за изградњу наведене каскаде акумулација на Великом Рзаву.
- МХЕ не смеју да ометају коришћење вода за водоснабдевање, као и за друге планиране намене, не смеју да ометају регулационе радове и умањује степен заштите и не отежава спровођење мера заштите од штетног дејства вода; да погоршава услове санитарне заштите и не утиче негативно на еколошки статус вода и стање животне средине.
- Не дозвољава се грађење било каквих МХЕ на подручјима који су под неким режимом заштите, која подразумева и очување хидрографских, хидролошких и морфолошко-пејзажних вредности тог подручја. То се односи не само на већ реализовану заштиту, већ и на подручја која се налазе у плановима Завода за заштиту природе Србије да буду стављени у неки режим заштите, имајући у виду обавезу Србије да повећа површине под заштитом.
  Због тога је за грађење МХЕ на водотоцима на разматраном подручју неопходна сагласност тог Завода, који ће оцењивати да ли се такво техничко решење уклапа у планиране режиме заштите, у хидрографске, еколошке и амбијанталне вредности тог водотока и његове шире околине.
- Мале хидроелектране се могу реализовати на притокама које нису обухваћене планираним системима, али само у виду прибранских постројења, евентуало са краћим деривацијама какве се примењују за традиционалне воденице, и то само уколико за таква техничка решења одобрење изда Завод за заштиту природе Србије. И у том случају се постројење МХЕ мора реализовати у стилу аутохтоне народне архитектуре тог краја (објекти типа воденице).
- Ако надлежне институције одобре такву диспозицију МХЕ постоји обавеза да се објекат тако уклопи у окружење, да не нарушава амбијенталне и еколошке вредности. То се посебно односи на начин реализације деривације, које својим положајем не смеју да девастирају еколошке и амбијенталне вредности тих водотока, не смеју да представљају сметњу за несметано кретање људи, стоке и дивљачи, да представљају препреку за отицање, нити се сме грађевинским радовима вршити концентрација површинског течења које би подстицало појаву ерозионих процеса (активирање јаружасте ерозије).
- На рекама на којима се гради МХЕ мора се обезбедити гарантовани еколошки проток, који омогућава очување водених и приобалних ексистема низводно од преграде. Тај проток је различит: током хладног дела године [октобар - март], не може бити мањи од $[0,1 \div 0,15] \times Q_{sr}$ (Q_{sr} – средњи проток на профилу захвата), а током топлог дела године [април - септембар] креће у опсегу $[0,15 \div 0,25] \times Q_{sr}$ (тачан метод прорачуна у часопису Водопривреда, бр.252-254, 2011).
- При вођењу деривација, ради концентрације пада, водити рачуна о локацији машинских зграда, које треба да буду тако лоциране (узводно од насеља) да не доводе до осиромашења водом водотока који протичу кроз поједина сеоска насеља. Планински водоток који протиче кроз неко насеље или крај неког културно-историјског објекта (сакралног или неког другог) је драгоцен урбано-амбијантални ресурс, чије би осиромашење и деструкција сигурно довело до социјалних тензија, али би низу сеоских насеља уништила шансу да развијају екотуризам, коме су очувани водотоци кључан предуслов и развојна предност.
- Мали енергетски учинци МХЕ, на рачун уништених еколошких и водних потенцијала, многоструко су мањи и готово занемарљиву у односу на добит која се може стећи још пажљивијим чувањем и уређењем тих водотока у еколошки најбољем статусу. МХЕ не само да не доприносе стварању услова за развој екотуризма који омогућава запошљавање и задржавање радно способног становништва у планинским насељима, већ напротив – просторно агресивне диспозиције МХЕ могу да уништавају услове за развој туризма и представљају крајње екстензиван вид коришћења водотока и вода.
- Након извршених радова на МХЕ инвеститор је у обавези да потпуно биолошки и на друге начине санира сва места која су амбијентално оштећена током грађења (зоне позајмишта и депонија, итд.).

Приликом пројектовања малих хидроелектрана води рачуна о њиховом предеоном уклапању, с обзиром да се ради о објектима који се по правилу, граде ван грађевинских подручја.

7.1.8. Мере заштите од негативног утицаја планираних намена

Негативан утицај првенствено од производних и индустријских, а и од неких услужних делатности се може очекивати у радним зонама, као и дуж оптерећених инфраструктурних коридора.

Постојећи производни и индустријски објекти који не задовољавају критеријуме за заштитна одстојања морају применити најбоље расположиве технологије да би своје негативне утицаје на околину свели у границе своје парцеле.

Уколико то није могућно, морају се преоријентисати на еколошки прихватљивију производњу или извршити премештање своје производње на погоднију локацију.

Планирати развој индустрије која троши мање ресурса-материјала, енергије, воде и стимулисати развој производних грана које се заснивају на чистијим технологијама.

У постојећим и новим индустријским погонима уградити уређаје за заштиту од испуштања штетних материја у атмосферу и земљиште. Планирати и спроводити мониторинг емисије из индустријских погона.

Према потенцијалном еколошком оптерећењу утврђују се четири категорије привредних предузећа, чије делатности не смеју угрожавати квалитет чинилаца животне средине у окружењу (вода, ваздух, земља) изнад законом дозвољених нивоа.

КАТЕГОРИЈА А - мале фирме чије је еколошко оптерећење знатно испод граничних вредности. То су фирме које према нивоу еколошког оптерећења могу бити лоциране унутар стамбеног насеља као што су пекарске и посластичарске радње, технички сервиси, израда и оправка предмета од дрвета, стакла, папира, коже, гуме и текстила,занатска производња у функцији туризма и др. Делатности ових фирми по правилу не смеју изазивати непријатности суседном становништву, и не генеришу опасан отпад и немају ризик од хемијског удеса. Потребне су мере заштите од буке и евентуалног непријатног мириса.

КАТЕГОРИЈА Б - мале и средње фирме које према нивоу еколошког оптерећења могу бити лоциране на рубним деловима стамбеног насеља, тако да њихове функције не изазивају непријатности суседству; као што су веће електромеханичке радионице, складишта грађевинског материјала, израда производа од готових сировина пластичних маса, израда производа од дрвета, стакла, папира, коже, гуме и текстила, примарна прерада и складиштење пољопривредних производа и друго. Потребне су мере заштите од буке (Ниво буке 55-60дБ), вибрација, непријатног мириса.

КАТЕГОРИЈА В - фирме које могу имати средњи утицај на окружење, присутне мање количине опасних материја, ризик од хемијског удеса – средњи са малим последицама по непосредну околину, ниво буке 60-65дБ.

Ове фирме (тржни центри и већа складишта (БП>5.000 m^2), прехрамбена индустрија, текстуална индустрија, итд.) **морају бити лоциране на одређеном одстојању** од стамбеног насеља тако да њихова функција на том растојању не изазива непријатности суседству;

Морају се спроводити техничко-технолошке, урбанистичке и организационе мере заштите животне средине. Поред обавезне процене утицаја објеката на животну средину, у зависности од делатности потребно је урадити процену опасности од хемијског удеса.

КАТЕГОРИЈА Г - фирме које могу имати велики утицај на животну средину, присутне веће количине опасних материја, мање количине врло токсичних материја, ризик од хемијског удеса – велики са великим ризиком по здравље људи и околину, ниво буке 65-70дБ. Ове фирме које према нивоу еколошког оптерећења **морају бити лоциране на већем одстојању** од стамбеног насеља, тако да њихова функција на том растојању не изазива непријатности сусдству.

Овде припадају метало-прерађивачка индустрија, појединачни погони хемијске индустрије, веће кланице, прехрамбена индустрија, итд.
Морају се спроводити техничко-технолошке, урбанистичке и организационе мере заштите у складу са захтевима Закона о заштити животне средине. Потребна је стратешка процена утицаја комплекса на животну средину.

Категорија Д* - фирме које могу имати веома велики утицај на животну средину регионалног нивоа, присутне велике количине опасних и врло токсичних материја, ризик од хемијског удеса веома велики са могућношћу и прекограничних утицаја на животну средину и здравље људи , ниво буке изнад 70дБ (А). Ове фирме према нивоу еколошког оптерећења **морају бити лоциране на великом одстојању од стамбеног насеља тако да њихова функција на том растојању у редовном режиму рада не угрожава здравље и безбедност становника и не изазива непријатност суседству. У питању су веће индустрије базне хемије, рафинерије нафте и петрохемија, веће индустрије лекова, енергетика, и друге.
Морају с спроводити техничко-технолошке, урбанистичке и организационе мере заштите у складу са захтвима Закона о заштите животне средине.

У циљу унапређења свеукупног стања животне средине, постојећи објекати производни погони морају спровести све неопходне урбанистичке, техничко-технолошке, санационе, организационе мере заштите у складу са захтевима Закона о заштити животне средине и другим законима и прописима који уређују дату област, а у складу са законодавством ЕУ.

7.1.9.Просторна диференцијација животне средине

Полазећи од стања квалитета животне средине на подручју Регионалног просторног плана за подручје златиборског и моравичког управног округа, утврђене су категорије животне средине (а на основу категоризације Просторног плана Републике Србије и истраживања рађених за потребе овог Просторног плана), и то:
1) висок степен загађености (подручје изузетне загађености животне средине) – налази се на локалитетима са прекораченим граничним вредностима емисија (тешких метала у ваздух, воду и земљиште), одложеном флотацијском јаловином и другим активностима у појединим индустријама, и то у: (а) рударском комплексу Рудник – Горњи Милановац, са експлоатацијом минералних сировина, прерадом и депоновањем флотацијске јаловине; (б) хемијској индустрији - постројења у Чачку и Лучанима; в) цементној индустрији – Косјерић;
2) виши степен загађености (подручје загађене и деградиране животне средине) – налази се у зонама насеља Лучана, градског подручја Косјерића, Горњег Милановца, Чачка, Ужица, Прибоја, **Пожеге** са епизодним загађењима животне средине (ваздуха, земљишта и река, са могућношћу угрожавања буком, непријатним мирисима, као несанираних последица експлоатације минералних сировина и утицаја индустрије, несанитарних градских/општинских и сеоских депонија и саобраћаја – прекомерне емисије гасова из моторних возила); у овој категорији налазе се и делови поменутих градова/општина који се налазе на растојању од око 10 km у правцу доминантног ветра већих загађивача, речни токови IV класе (Ђетиња и Западна Морава на деловима слива, Скрапеж и Лим у маловодним периодима) и токови ван класе, локације постојећих локалних депонија и планиране регионалне депоније;
3) средњи степен загађености (подручје угрожене животне средине) – са средњим утицајем на загађење животне средине са повременим прекорачењем граничних вредности загађујућих материја у ваздуху имају локалитети: ширих зона градских језгара (периурбане зоне) без организованог система контроле животне средине (Ивањица, Ариље, Сјеница, Пријепоље), туристички центри (масовног туризма на Златибору), постројења за производњу електричне енергије (ХЕ „Бајина Башта“, „РХЕ Бајина Башта“, ХЕ „Овчар Бања“, ХЕ „Међувршје“, ХЕ „Потпећ“, ХЕ „Бистрица“, ХЕ „Кокин брод“ и ХЕ „Увац“), индустријски капацитети (прехрамбени, текстилни и др.), подручја експлоатације угља у Штављу –Сјеница, Косјерићу, Јелен Долу, Судруку,

Рупељеву, Супици, Бистрици и др.; у овој категорији налазе се и делови речних токова III класе (делови слива Западне Мораве и Ђетиње), зоне интензивне пољопривреде и зоне око великих фарми, шири коридори државних путева I и II реда, места са појавама бесправне изградње; зоне ерозије: екцесивне (у сливу Западне Мораве – Чачак, **Пожега**, Моравице, Бјелице и Скрапежа) и врло јаке (ерозија у делу слива Лима – Пријепоље, Бродарево, долине Бистрице, долине Увца, слива Дрине – Бајина Башта);
4) мали степен загађености (подручје претежно квалитетне животне средине) – локалитети на већем делу планског подручја са релативно неизмењеном природном средином, без прекорачења граничних вредности загађујућих материја, шумска подручја, подручја са индивидуалним грејањем, нерешеним системом прикупљања и каналисања отпадних вода, неадекватном употребом агрохемисјких средстава, туристички комплекси у оквиру туристичких рејона: Тара и Ваљевско подрињске планине и Рудник, Полимље са Јадовником, Моравичко-Драгачевски рејон са Голијом и Златибор и Златарско-Пештерски рејон и места са недовољно контролисаном посетом, локални (општински) путеви и пруге, сеоска насеља;
5) незагађена подручја (подручја квалитетне животне средине) – представљени су локалитетима са скоро неизмењеном или неизмењеном природном средином, који се углавном налазе на планинском подручју (ливадско-пашњачка подручја, шумски комплекси) и заштићеним зонама природних вредности и који су погодни су за живот људи, уз извесни ризик од елементарних непогода; у овој зони налазе се подручја НП „Тара“, ПП „Голија“, ПП „Мокра Гора-Шарган“, СРП „Увац“, ПИО „Овчарско-кабларска клисура“ и други споменици природе и заштићена природна добра.

На територији општине Пожега заступљене су <u>четири</u> од претходно наведених пет категорија животне средине:

1. виши степен загађености (подручје загађене и деградиране животне средине) – локације са епизодним загађењима животне средине (ваздуха, земљишта и река, са могућношћу угрожавања буком, непријатним мирисима); у овој категорији загађености се налази градско насеље Пожега са највећим бројем индустријских капацитета, појас око међународног праваца Е-761 (државни пут IA реда бр. 4), деоница пруге Београд-Бар, зона експлоатације „Јелен До” где је заступљена проузводња камена и креча, појас око доњег тока реке Ђетиње која се у профилу Горобиље најчешће налази у IV класи, док у маловођу прелази и у стање "ван класа", због концентрисаних загађења која у реку доспевају из Ужица и Севојна, појас око Скрапежа (који је у зони Пожеге у III и IV класи), више мањих дивљих депонија у насељима Годовик, Горобиље и Расна (близу Ђетиње) , дивља градска депонија односно отворено сметлиште које заузима површину од 6,5 ha, посебно угрожена насеља или делови насеља која су комунално неопремљена

2. средњи степен загађености (подручје угрожене животне средине) са средњим утицајем на загађење животне средине имају локалитети малих загађивача, појас око државног пута I и II реда, зоне интензивне пољопривреде, шири коридори државних путева и локалних путева, појас око Моравице и З.Морава (профил Гугаљ) које су најчешће у класи II/III.

3. мали степен загађености (подручје претежно квалитетне животне средине) су локалитети на већем делу планског подручја са: релативно неизмењеном природном средином, неадекватно регулисаним саобраћајем, индивидуалним грејањем, шумска подручја, ратарско-повртарске и воћарске зоне са неадекватном употребом агрохемијских средстава, зоне око мањих сточних фарми, подручје акомулације „Сврачково“ и „Роге“ са свим пратећим садржајима, укључујући и непосредну и ужу зону заштите, , подручја са нерешеним системом прикупљања и каналисања отпадних вода, која проузрокује загађивање земљишта, подручја са природном деградацијом (еродиране површине , клизишта, плавни терени);

4. незагађена подручја (подручја квалитетне животне средине) су локалитети са скоро неизмењеном или неизмењеном природном средином који се углавном налазе на

планинском подручју (ливадско-пашњачка подручја Тометиног поља, са планинском речицом Каменицом пуном ракова и риба) и заштићеним зонама природних вредности и који су погодни за живот људи, уз извесни ризик од елементарних непогода (у првом реду земљотреса); појас око Великог Рзава који се као извориште републичког значаја одржава у I/II класи квалитета и спада у најчистије реке у Европи (река на територији општине Пожега протиче кроз село Роге, позната је по поточној пастрмци) , ову категорију убрајају се и Бања Роге са термомонералним изворима и заштићена површина Строгог природног резервата "Чалачки поток" и "Велика Плећ - Вражји Вир", подручја споменика природе „Пет стабала храста лужњака", „Стабло хрста Цера-Почеча", „Стабло храста лужњака - Љутице", „Стабло хрста Цера-Почеча", „Стабло храста лужњака - Љутице", „Стабло храста лужњака - Беле Воде", „Висибаба-стабла лужњака".

С обзиром на постојеће стање животне средине може се издвојити неколико просторних целина које су посебно угрожене на територији општине или потенцијално угрожена непланским (спонтаним) активностима и развојем у простору, и то: индустријске зоне; зоне интензивне пољопривредне производње на којима се врши неадекватна употреба агрохемијских средстава; простори дуж постојећих саобраћајница и планирани инфраструктурни коридор; локације на којима се врши депоновање чврстог отпада посебно угрожена насеља или делови насеља (комунално неопремљена насеља или делови насеља, подручја угрожена непланском - бесправном изградњом, недостатак квалитетне пијаће воде, непостојање уређених депонија, нерационално коришћење природних ресурса и сл).
Осетно виши квалитет животне средине заступљен је на узвишењима северног и југозападног дела општине, не само због другачијег микроклимата, већ због укупне мање изграђености, посебно производних, енергетских и инфраструктурних садржаја.

Еколошка валоризација просторне целине, подручја у захвату Плана, дата је на основу релевантних података о простору, евидентираних извора загађивања, потенцијално угрожених и повредивих објеката, медијума животне средине, локација, зона и целина (еколошко-просторне основе) и процењеног капацитета животне средине. Валоризацијом простора са аспекта природних карактеристика и створених услова, јасно се издвајају целине са различитим еколошким капацитетом. Базни подаци о простору имају структуру која је битан услов утврђивања концепта оцењивања оптерећености простора и капацитета еколошких целина.
Еколошке зоне захватају просторе са очуваним специфичностима природних или антропогених слојева и система, односно са очуваном аутохтоношћу вишеструко израђеним еколошким капацитетом, што је битно за квалитет животне средине и опште карактеристике подручја.

Природне карактеристике (морфолошко-орографске, хидрографске, ружа ветрова и заступљени екосистеми), створени услови и процена стања животне средине, издвајају следеће еколошке целине и зоне:

I Еколошка целина „Рзав-Ђетиња" са еколошким зонама:

- **„Рзав"**
- **„Ђетиња"**

Реке Рзав и Ђетиња представљају важне еколошке репере и фактор позитивног утицаја на животну средину, али и фактор ограничења обзиром на осетљивост, повредивост и неопходност примене мера заштите од потенцијалног загађења.
Потенцијал за развој туризма постоји на реци Рзав, са ослонцем на планиране хидроакумулације за водоснабдевање и Рошку Бању. Насеље Роге-Бања, представља туристичко средиште северног дела акумулације „Сврачково", на реци Велики Рзав. Насеље Роге и његови објекти јавних служби, биће изван уже зоне заштите акумулације „Сврачково".

На акумулацијама Роге и Сврачково постоје могућности за развој риболовног туризма.

Акумулације „Сврачково" и „Роге" могу се успешно штитити од еутрофикације и одржавати у олиготрофном стању - пре свега захваљујући природним особеностима слива и његовој врло малој насељености. То омогућава да се умешним порибљавањем те акваторије могу врло успешно настанити квалитетним рибљим врстама, оним које омогућавају развој риболовног туризма. Оквирне анализе и методе аналогије показују да ће те акумулације бити погодне за успешан развој врста из фамилије Салмонидае: (Salmo trutta fario, salmo gaurdneri), липљана (*Thumallus tumallus*), младице (Hucho hucho), мрене (*Barbus barbus*) и других врста ихтиофауне које одликују водене екосистеме највишег квалитета. Порибљавања се смеју обављати само на бази ихтиолошких студија урађених од стране компетентних институција, да се нестручним порибљавањем те акваторије не би трајно уништиле као станишта квалитетних рибљих врста. Забрањено је свако самоиницијативно порибљавање, чак и у организацији друштава риболоваца.
У овој зони је обавезно строго регулисање обављања активности риболова и пратећих услужних активности, уз спровођење неопходних мера заштите природе и поштовање програма развоја риболова.
Након уређења риболовних ревира, могуће је организовање риболовачких манифестација и такмичења, уз стриктну примену мера заштите животне средине и очувања квалитета природних ресурса. Насеља у непосредном окружењу од значаја за ову еколошку зону потребно је опремити одговарајућим смештајним капацитетима, објектима трговине и пословања везаних за ове програме. Риболов се организује сезонски, али и у одређеним периодима године када изостају остали видови туризма, што може допринети попуњавању смештајних капацитета.

II Еколошка целина „Пожега" са еколошким зонама:

- **„Пожега"**
- **„Скрапеж"**
- **„Моравица"**

- **<u>Еколошка зона „Пожега</u>"** представља зону са различитим садржајима, објектима и функцијама, специфичних намена, генератор извора и потенцијалних извора загађивања и зону са условима и мерама за коришћење и уређење простора. Ово је зона са постојећим локацијама реализованих објеката индустрије и привређивања, локацијама и објектима привређивања који нису у функцији, локацијама деградиране животне средине, али и објеката и функција високог степена повредивости. Коришћење простора, реализација објеката и садржаја у оквиру ове зоне је могућа уз поштовање општих и посебних мера заштите животне средине.

<u>Услови и мере за уређење простора</u> у овој еколошкој зони морају бити интегрални део плана намене површина и обавезујући при имплементацији Плана и реализацији Пројеката:

- обавезна изградња постројења за пречишћавање отпадних вода у циљу прикупљања свих комуналних и технолошких отпадних вода;
- у складу са Законом о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 135/04 и 36/09) и Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 114/08), надлежни орган за послове заштите животне средине донети одлуку о приступању изради студије о Процени утицаја на животну средину, односно ослобађању од израде студије, за постојеће и планиране Пројекте потенцијалне изворе загађивања воде, ваздуха, земљишта, генераторе отпада, буке, опасних материја и могућих конфликата у простору;
- обавезне су мере превенције, мере за спречавања деградације и загађивања, мере отклањања узрока потенцијално штетних утицаја на извору настанка;
- обавезан је мониторинг животне средине (утврђивање индикатора животне средине, праћење стања, предузимање мера и извештавање);

- ревитализација (ремедијација) микролокација септичких јама по укључивању интерне канализационе мреже у постројење за третман отпадних вода и одвођење колектором;
- потребно је извршити идентификацију отпадних вода по количини и квалитету;
- све технолошке отпадне воде из постојећих и планираних Пројеката (генератора технолошких отпадних вода) се морају претходно третирати (систем предтретмана) до нивоа предвиђеног за упуштање у колектор и одвођење на систем - централно постројење за третман отпадних вода;
- све потенцијално зауљене атмосферске воде са паркинг простора, платоа и манипулативних површина одвести на таложник-сепаратор уља и масти пре упуштања у реципијент. Квалитет атмосферских вода после третмана мора одговарати прописаним условима;
- пречишћене воде свих категорија упуштати у реципијент (реку Скрапеж) према прорачунатом меродавном протицају и захтеваним условима (Уредба о категоризацији водотокова, „Сл. гл. СРС", бр. 5/68 и Уредба о класификацији вода, „Сл. гл. СРС", бр. 5/68);
- максимално дозвољене концентрације опасних и штетних материја у водама дефинисане су Правилником о опасним материјама у водама („Сл. гласник СРС", бр.31/82);
- дефинисање катастра загађивача ваздуха у циљу превенције негативних утицаја на ваздух као медијум животне средине;
- коришћење еколошки прихватљивијих енергената (електрична енергија, сунчева енергија, биомаса, енергија малих ХЕ, природни гас) за грејање;
- обавезна уградња ефикасних филтерских система, редовно одржавање и контрола на изворима емисије аерозагађења;
- успостављање заштитних зона са заштитним зеленилом поред саобраћајница свих категорија у циљу заштите од буке и аерозагађења;
- адекватно управљање насталим врстама отпада у оквиру ове еколошке зоне.

- **<u>Еколошке зоне „Скрапеж" и „Моравица</u>"** трпе негативне утицаје услед:
- упуштања комуналних и технолошких отпадних вода без предтретмана;
- неконтролисане употребе хемијских средстава на пољопривредним површинама у окружењу;
- одвијања саобраћаја у непосредном окружењу водотокова (могући акциденти);
- неадекватног управљања насталим врстама отпада у оквиру ових еколошких зона.

III Еколошка целина „Тометино поље - Добриња" са еколошким зонама:

- **„Тометино поље;"**
- **„Добриња - Јежевица;**
- **„Љутица - Мршељи."**

Еколошке зоне у оквиру ове еколошке целине представљају рурално - еколошка подручја, са посебним вредностима, потенцијалима, али и ограничењима у циљу очувања еколошког капацитета.
Добра саобраћајна повезаност са осталим деловима општине и региона, омогућиће повећање туристичких капацитета и директно ће утицати на економски развој општине у смислу развоја одрживог туризма.
Ловиште Милешево, у Тометином пољу представља зону са осетљивим еколошким капацитетом, у којој треба да важе посебне мере заштите и очувања биодиверзитета. У оквиру ове зоне неопходно је успостављање система мониторинга и бонитирања сваког појединачног станишта, у циљу утврђивања односа тренутног бројног стања дивљачи и оптималне бројности у ловишту.

<u>Услови, мере и смернице за реализацију могућих садржаја и мере заштите животне средине у еколошкој целини „Тометино Поље - Добриња" обухватају:</u>

- заштиту природних процеса и органске структуре природног предела у циљу одрживости његових функција;
- експлоатацију природних ресурса у складу са капацитетима екосистема;
- смањење потенцијалних негативних антропогених утицаја на вегетацију подручја;
- мере обнове, заштите и унапређења шумских површина сагласно еколошко-биолошкој основи;
- рационално коришћење пољопривредних површина ради очувања природних станишта појединих врста;
- очување водотокова и њихова интеграција у постојећи пејсаж;
- очување природних и културних добара, аутохтоности и биодиверзитета;
- примена биолошких мера заштите уместо хемијских средстава на пољопривредним земљишту у циљу спречавања загађивања земљишта и вода и стварања услова за производњу здраве и биолошки вредне хране;
- повећање комуналне опремљености целине и зона и адекватно управљање насталим отпадним водама и отпадом;
- формирање зелених заштитних појесева дуж коридора путева у циљу спречавања загађења ваздуха;
- планска изградња у оквирима грађевинског подручја у циљу спречавања пренамене квалитетног пољопривредног земљишта у грађевинско;
- унапређење ловства и стварања услова за развој ловног туризма;
- стручно оспособљавање и унапређење службе која ће се старати о усмеравању и развоју ловства;
- уређење и опремање ловишта са обезбеђењем чуварске и стручне службе;
- усклађивање ловљења са реалном продукцијом или темпом уношења дивљачи у ловишта;
- дефинисање услова заштите и обнове популације дивљачи;
- побољшање капацитета ловишта;
- припрема узгоја одређене врсте дивљачи у ограђеним ловиштима;
- изградња пратећих садржаја комерцијалних ловишта (одгајивачнице ловачких паса, полигони за обуку, такмичења ловачких паса);
- повезивање руралног и ловног туризма, у смислу лоцирања система пратећих активности и специфичних услуга у сеоским насељима;

Еколошке целине су зониране просторно и функционално, према критеријумима одрживог развоја. Еколошким зонирањем просторно-еколошких целина, издвојене су еколошке зоне:

- I- зоне са режимима заштите;
- II-зоне посебних услова коришћења и уређења;
- III-зоне и локације са мерама заштите животне средине;
- IV-зоне и локације са еколошким ризиком, мерама санације и ревитализације.

I зоне са режимима заштите

1. зона „Роге” - зона заштите извора термоминералне воде

- обавезно је, према важећој законској регулативи, утврдити зоне санитарне заштите око извора минералне воде (потребна истраживања, израда потребне пројектне документације и сл.);
- обавезно је поштовање услова и спровођење мера заштите по успостављању зона санитарне заштите;
- забрањено је просипање отпадних вода, вода од прања саобраћајних површина и осталих површина на простору у утврђеним зонама заштите;
- забрањено је било какво депоновање отпада у зонама санитарне заштите.

2. зона „Рзав” - зона заштите акумулације водоснабдевања

- дефинисање и поштовање зона санитарне заштите према Правилнику о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања

(„Сл. гласник РС”, бр. 92/08) у подручју акумулација у циљу спречавања потенцијално негативних утицаја на здравље људи и квалитет воде;

- земљиште и вода у подручју зона санитарне заштите морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на квалитет воде;
- успостављање санитарне заштите сливних подручја код планираних акумулација;
- све отпадне воде одводити на систем за пречишћавање отпадних вода;
- забрана коришћења хемијских средстава у пољопривредној производњи у циљу спречавања загађења земљишта и угрожавања исправности и квалитета воде.

3. зона „Тометино поље” - зона заштите природних добара

- обавезно поштовање прописаних Услова завода за заштиту природе;
- забрана уношења страних врста дрвећа у шумски састав заштићеног подручја, а нарочито егзота, уношење страних врста дивљачи чије би присуство могло да изазове непожељне еколошке последице и измену живог света подручја;
- забрана извођења грађевинских, земљаних и других сличних радова који би могли непосредно или посредно да измене садашњи изглед и стање заштићеног подручја или доведу у питање његов даљи биолошки опстанак;
- у делу заштитног појаса око резервата забрањена је сеча шуме и мењање основних природних карактера подручја;
- очување аутохтоности и биодиверзитета;
- развој туризма заснивати на еколошким принципима и принципима одрживог развоја.

4. зона „Годовик” - заштићена просторна целина

- обавезно поштовање прописаних Услова завода за заштиту споменика културе;
- прописани су услови чувања, одржавања и коришћења културног добра и мере техничке заштите.

II зоне посебних услова коришћења и уређења

Зоне „Скрапеж”, „Моравица”, „Ђетиња”

- обавезно комунално опремање и изградња постројења за пречишћавање отпадних вода;
- потенцијално зауљене атмосферске воде и воде од прања паркинг простора, пре упуштања у реципијент третирати у таложнику-сепаратору уља и масти;
- нису дозвољене делатности које продукују технолошке отпадне воде, опасан отпад, недозвољене интензитете буке, емисију опасних и штетних гасова и честица;
- управљање насталим врстама отпада на адекватан начин;
- интеграција водотокова у постојећи пејзаж и уређење приобаља;
- формирање заштитних зелених појасева у циљу смањења аерозагађености;
- реализација објеката, комплекса и извођење радова у зони Скрапежа, Моравице и Ђетиње, могуће је према водопривредним, еколошким и урбанистичким условима и проценом утицаја на животну средину;
- дозвољени су садржаји за спорт, активну и пасивну рекреацију;
- забрањене су све активности које могу угрозити и/или загадити зоне водотокова.

III зоне и локације са мерама заштите животне средине

1. зона „Пожега”

- успостављање мониторске мреже и израда катастра загађивача;
- забрана испуштања отпадних вода без предтретмана у водотокове;
- формирање заштитних зелених појасева дуж саобраћајница у циљу смањења аерозагађења и буке;

- управљање насталим врстама отпада у складу са Националном стратегијом управљања отпадом, што значи формирање регионалне депоније;
- зоне становања у непосредном окружењу радних зона морају бити заштићене подизањем заштитних појасева и зона од високог растиња. Избор типа и врсте биолошког покривача извршити према еколошко-биолошкој основи и микролокацијским условима;
- у оквиру ове зоне, због постојања културних и природних добара и археолошких налазишта обавезно је стриктно поштовање услова Завода за заштиту природе и Завода за заштиту споменика културе;
- за постојеће и планиране Пројекте у оквиру ове зоне а у складу са Законом о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 135/04 и 36/09) и Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 114/08), надлежни орган за послове заштите животне средине донети одлуку о приступању изради студије о Процени утицаја на животну средину, односно ослобађању од израде студије;
- обавезно очување висококвалитетних природних ресурса;
- забрана изградње ван граница грађевинског реона и пренамене високобонитетног пољопривредног земљишта.

IV зоне и локације са еколошким ризиком, мерама санације и ревитализације

1. зона експлоатације „Јелен До”

- обавеза Носиоца Пројекта је снимање постојећег стања животне средине, „нултог стања” свих чиниоца животне средине у комплексима - експлоатационим зонама, зонама непосредног окружења - првог залеђа и зонама утицаја на животну средину за ширу просторну целину;
- процене утицаја затеченог стања у комплексу, ревизија и ажурирање постојеће документације која се односи на заштиту животне средине;
- процена могућих утицаја на животну средину делатности са свих аспеката (за сваку делатност и капацитет, са аспекта појединачних, кумулативних и синергетских ефеката);
- реализација мера санације, рекултивације и ревитализације и отклањања насталих последица по животну средину;

2. локације „дивљих” депонија **-** локације ризика по животну средину,

- планиране су за санацију и ревитализацију (ако услови на локацији захтевају и ремедијацију).

7.1.10. Смернице и мере заштите животне средине

Обавезне мере заштите за еколошку целину „Рзав-Ђетиња**”** са еколошким зонама **„**Рзав” и „Ђетиња” су:

1. Коришћење простора у складу са еколошким потенцијалом;
2. Максимално очување природних форланда реке Рзав и Ђетиње;
3. Интеграција река у развојну матрицу просторне целине повезивањем зеленим коридором” са шетним стазама, трим стазама, „стазама здравља”, за пасивну и активну рекреацију;
4. Избор садног материјала заснован на аутохтоним врстама уз вредновање постојећих вредних састојина и солитарних стабала;
5. Заштита воде од загађивања забраном упуштања загађених и потенцијално загађених атмосферских и свих отпадних вода без претходног третмана до нивоа за II класу водотокова према Уредби о категоризацији водотока и Уредби о

класификацији вода („Сл. гласник СРС", бр. 5/68) и забраном депоновања (одлагања) било каквог отпада у приобаљу;
6. На обалама целом дужином није дозвољена изградња објеката без претходне Процене утицаја на животну средину;
7. Уређење приобаља река мора бити сагласно водопривредним условима;
8. Максимално очување аутохтоне вегетације и уклапање у предеони пејзаж;
9. За уређење стаза и пратећи мобилијар користити природне материјале;
10. Дефинисање и поштовање зона санитарне заштите према Правилнику о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Сл. гласник РС", бр. 92/08) у подручју акумулација у циљу спречавања потенцијално негативних утицаја на здравље људи и квалитет воде;
11. Земљиште и вода у подручју зона санитарне заштите морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на квалитет воде;
12. Успостављање санитарне заштите сливних подручја код планираних акумулација;
13. Строга контрола уношења опасних материја и безбедно уклањање чврстог отпада из ове зоне;
14. Строга контрола уношења алохтоних врста риба;
15. Интродукција риба је могућа једино уз пратећа научна истраживања.

Смернице Стратешке процене утицаја са аспекта заштите животне средине су:
- контролисана изградња у границама грађевинских реона;
- избор делатности које не угрожавају квалитет и капацитет животне средине;
- заштита природних форланда водотокова;
- заштита пољопривредног земљишта од деградације и загађивања и очување плодности и бонитета;
- заштита шумских екосистема и станишта, заштита и очување укупног диверзитета;

Обавезне мере заштите за еколошку целину „Пожега" са еколошким зонама „Пожега, Скрапеж и Моравица"су:

1. Обавезна контрола количине и квалитета отпада и отпадних вода насталих у оквиру ових зона;
2. Обавезан предтретман свих насталих технолошких отпадних вода;
3. Рационална и контролисана употреба заштитних средстава на пољопривредним површинама;
4. Адекватно управљање отпадом према Стратегији и Плану управљања отпадом.

Смернице Стратешке процене утицаја за даљи одрживи развој просторно-еколошке целине „Пожега":

- развој подручја у складу са процењеним капацитетом просторно-еколошке целине и валоризованих зона;
- намена простора и услови коришћења природних ресурса и створених вредности морају бити усаглашени са просторно-еколошким капацитетом, компаратвиним предностима и факторима ограничења;
- планирани развој мора бити заснован на квалитативном унапређивању квалитета живљења, услова становања, учешћу зелених и рекреационих површина и објеката, комуналног опремања, као услова за укупно унапређивање еколошких и привредних вредности подручја;
- развој планираних капацитета одржив је уз специјализацију засновану на обележјима и предностима подручја, непосредног и ширег значаја;
- интеграција локалног становништа мора бити заснована на еколошко-економским параметрима;
- развој инфраструктурне и комуналне опремљености насеља у складу са мерама заштите животне средине и унапређења стања;
- валоризација и планска подршка специфичним предностима просторне целине;

- обавезне су мере санације, ремедијације и ревитализације угрожених локација и зона директног и индректног утицаја.

Обавезне мере заштите за еколошку целину „Тометино поље - Добриња” ” са еколошким зонама „Тометино поље, „Добриња - Јежевица”и „Љутица - Мршељи””су:

- планирани развој засновати на квалитативном унапређивању коришћења природних ресурса и унапређивање еколошких, туристичких, рекреативних и привредних вредности подручја;
- развој туризма уз поштовање еколошких принципа и одрживог развоја;
- одржавање и уређивање ловишта према годишњим и петогодишњим програмима газдовања ловиштима;
- развој туризма уз пажљиво одмеравање реалних капацитета простора и плански распоред интервенција у простору;
- строго контролисана изградња објеката у функцији туризма, ограниченог капацитета у складу са просторно-предеоном целином (спортско-рекреативног садржаја, еко-кућа, еко-кампова, етно-кућа, излетничких и туристичких пунктова, станица за прикупљање биолошки вредне хране и других еколошки усмерених активности);
- повезивање еколошке целине „Тометино поље - Добриња” са зонама у залеђу у циљу богатије туристичке понуде;
- У складу са Законом о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 135/04 и 36/09) и Уредбом о утврђивању Листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 114/08), надлежни орган за послове заштите животне средине донети одлуку о приступању изради студије о Процени утицаја на животну средину, односно ослобађању од израде студије.
- све активности на овом подручју спроводити уз примену и стриктно поштовање мера заштите и очувања еколошког капацитета.

7.2. ЗАШТИТА, УНАПРЕЂЕЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ПРЕДЕЛА

Поред заштићених природних добара потенцијал Општине представљају и природне целине које обухватају морфолошке и сливне површине општине Пожега. Морфолошке целине су брдско-планинско подручје и долинско подручје. Предеоне целине представљају подручја која одликује прожимање природних и антропогених, историјско-цивилизацијских и културних фактора, које чине простор општине препознатљивим и аутентичним. Предеоне целине општине Пожега су пожешка котлина, Лорет, Тометино поље и јужна брдско-планинска предеона целина. Предео Лорет се уздиже изнад пожешке котлине обухвата пошумљени западни део општине до Овчарско-кабларске клисуре. Предео Тометино поље обухвата простор на северу у побрђу ваљевских планина. И јужна предеона целина обухвата брдско-планинско подручје од котлине до границе са општином Ариље на југу и Ужицем на западу

Потребно је очувати постојеће комплексе под пашњацима и ливадама, да би се сачували карактеристични степски елементи фауне, нарочито као станишта одређених врста сисара, птица и гмизаваца. У том смислу, а у складу са стратешким опредељењем ка стимулисању традиционалних облика сточарства потребно је фаворизовати испашу на таквим теренима, као вид спречавања природних сукцесија и обрастања ливадских екосистема.
Такође, пошумљавања би било упутно вршити превасходно у циљу заштите земљишта од ерозије, и на већ постојећем шумском земљишту. Основни циљ заштите, уређења и развоја предела, везује се за развој високопланинских подручја, и односи се на адекватно коришћење предела за живот и боравак, планирање пријатних руралних и урбаних насеља развијеног идентитета заснованог на поштовању и афирмацији природних и културних вредности.

У том смислу је потребно пажљиво планирати развој одређених делатности које могу имати значајан (негативни) утицај на поједине врсте сисара, као и на целокупну фауну (развој планинског туризма са пратећом инфраструктуром, саобраћајнице, индустријски, енергетски и рударски објекти и сл.).

У области **заштите предела и живог света**:
- промоција одрживог коришћења природних ресурса и развоја сеоског туризма;
- примене мера заштите приликом извођења грађевинских радова, транспорту потенцијално загађујућих материја, примени хемијских средстава у пољопривредној производњи,
- дефинисање ограничења и еколошке капацитете у сектору лова и риболова и планско организовање лова, риболова и ловног туризма.

Развој руралних предела, који су најзаступљенији на територији Пожеге заснива се на уважавању њиховог специфичног предеоног карактера, затечених вредости и капацитета предела.

Планским решењима се омогућава:
- **очување и унапређење карактеристичне структуре и слике руралних предела кроз:**

а) очување карактеристичног предеоног обрасца заснованог на коришћењу земљишта, односу изграђеног и отвореног простора и карактеру изграђивања: подстицањем традиционалних облика коришћења земљишта, регулацијом грађења и уређивања простора у складу са карактером предела и традицијом грађења; спречавањем ширења насеља и заустављањем непланске изградње (викенд насеља), стимулисањем коришћења постојећег грађевинског фонда, усклађивањем изградње инфраструктурних коридора и објеката са карактером и капацитетом предела;
б) очување и афирмацију карактеристичних културних и природних елемената у структури и слици предела (морфологија терена, водотокови, шуме, живице, засади, насеља, објекти), и креирање нових „икона"- репера и симбола;

- **креирање позитивног архитектонског идентитета насеља у руралним пределима,** треба заснивати на очувању и ревитализацији традиционалне архитектуре и постојећег квалитетног грађевинског фонда, као и на новој изградњи која уважава специфични рурални карактер физичке структуре насеља.

Развој урбаних предела се у првом реду односи на само насеље Пожега, са нагласком да постоји аутохтоност самог места коју треба очувати.

- **унапређење/очување слике и структуре урбаног предела кроз:**

а) регулацију грађења и уређивања простора у складу са карактером предела и специфичностима развоја целине и делова града;
б) успостављање просторног реда и очување елемената руралног предела (шуме, пољопривредне површине,...) у периурбаним подручјима - заустављањем ширења града, непланске изградње и концентрацијом нове изградње уз инфраструктурне коридоре;
в) јачање специфичног карактера панораме/силуете града, (одређене: преовлађујућом урбаном формом, карактером и диспозицијом репера, карактеристичним односом грађених и природних елемената) и њена презентација заштитом визура, уређивањем видиковаца и приобаља;
г) очување, унапређење и одрживо коришћење отворених, зелених простора и елемената природе у граду; д) креирање мреже зелених и јавних простора којом се повезују природне и културне вредности насеља, периурбаних подручја и руралног предела;

- **креирање позитивног архитектонског идентитета градова и насеља подразумева:** а) подизање општег нивоа културе грађења; б) реализацију

савремених концепата нове изградње усклађених са природним и културним, регионалним и локалним специфичностима; в) уређивање и активирање напуштених и девастираних подручја; г) уређивање високо квалитетних јавних простора.

7.3. ЗАШТИТА И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНОГ НАСЛЕЂА (РЕФ.К. 3.)

Основни циљ заштите и одрживог коришћења природног наслеђа је: очување и унапређење биолошке разноврсности, вредности геонаслеђа и предела и развој јавних функција заштићених подручја, првенствено у области научноистраживачког и образовног рада, културе, спорта и рекреације; одрживи развој заштићених подручја и остварење добробити локалних заједница кроз планско, контролисано и ограничено коришћење природних ресурса и простора као грађевинске категорије, развој туризма и пољопривреде; повезивање и усклађивање националног са међународним системом заштите природе.

Мере заштите треба применити за заштићена природна добра, а према условима за заштиту природе и животне средине за израду Просторног плана општине Пожега, издатог од Завода за заштиту природе Србије, по којима су евидентирана природна добра заштићена према Закону о заштити животне средине и имају статус трајне обавезне намене и без одговарајућег поступка по наведеном закону не могу се мењати.
Ако се у току извођења радова на траси наиђе на природно добро које је геолошко-палеонтолошког и минералошко-петрографског порекла, за које се претпоставља да има својства природног споменика, извођач радова је дужан да о томе обавести организацију за заштиту природе и да преузме све мере заштите да се до доласка овлашћеног лица, природно добро не оштети и да се чува на месту и положају у коме је нађено.

Увидом у Централни регистар заштићених природних добара који води Завод за заштиту природе Србије, констатовали смо да се на територији општине Пожега налазе следећа заштићена природна добра:

- Строги природни резерват “Чалачки поток”;
- Строги природни резерват “Велика Плеђ - Вражји Вир”;
- Споменик природе “Пет стабала храста лужњака”;
- Споменик природе “Стабло храста Цера - Почеча”;
- Споменик природе “Стабло храста лужњака - Љутице”;
- Споменик природе “Стабло храста лужњака - Беле Воде”;
- Споменик природе “Висибаба - стабла лужњака”.

Заштићена површина резервата **„Чалачки поток"** налази се на подручју општине Пожега, Шумског газдинства Титово Ужице, Шумске секције Косјерић господарске јединице Маљен-Ридови, одељење 15, катастарске општине Тометино Поље, на делу катастарске парцеле бр. 22, друштвена својина. Површина резервата је 2,57 ha.

Заштићена површина има карактер строгог природног резервата. Сходно томе на заштићеном подручју забрањено је вршити било какве промене које ометају спонтани природни развој животне заједнице и станишта као целине (Екосистема). У том циљу забрањено је ма какво искоришћавање шуме или ма којих других природних извора. Забрањено је сећи стабла, жбуње и примерке приземне флоре, вађење камена или одношење земље, вршити испашу стоке, смоларење, сакупљање стеља траве и сл. Забрањено је уклањати лежевину, трула стабла, ветроизвале, шушањ, хумус, маховину и сл. Забрањен је сваки лов, убијање или уништавање било којих дивљих животиња, птица и инсеката као и пролаз гонича или истеривање дивљачи у циљу ловљења ван заштићеног подручја. Забрањено је уношење страних врста дрвећа у шумски састав заштићеног подручја а нарочито егзота; уношење страних врста дивљачи чије би присуство могло да изазове непожељне еколошке последице и

измену живог света подручја. Забрањено је изводити ма какве грађевинске, земљане и друге сличне радове који би могли непосредно или посредно да измене садашњи изглед и стање заштићеног подручја или доведу у питање његов даљи биолошки опстанак. Исто тако, у делу заштитног појаса око резервата забрањена је чиста сеча шуме и мењање основних природних карактера подручја.

Заштићено подручје резервата **„Велика Пећ-Вражји Вир"** се налази у горњем делу тока реке Црне Каменице, у југоисточном делу масива Маљена. Подручје обухвата главни изворишни део Црне Каменице са њеним горњим притокама. У кписурастом кориту ове реке, у североисточном делу резервата налази се мањи водопад, познат под именом „Вражји Вир", који има карактер природног споменика. Као такав, у склопу заштићеног подручја, ужива апсолутну заштиту и са истим чини јединствену целину.
Заштићени резерват се налази на подручју Шумског газдинства Ужице, Шумске секције Косјерић, господарске јединице Маљен, Ридови, одељење 16. Катарстарске општине Тометино Поље, катастарска парцела 261. део, друштвена својина.
Величина резервата износи 28,64 ha. Издвојена површина има карактер строгог природног резервата.
Сходно томе на заштићеном подручју забрањено је:
- вршити било какве промене које ометају спонтани природни развој, животне заједнице и станишта као целине /екосистема/;
- ма какво искоришћавање шуме, загађивање или одвођење воде, искоришћавање ма којих других природних извора;
- сећи стабла, жбуње и примерке приземне флоре;
- вађење камена и одношење земље;
- вршити испашу стоке, смоларење, сакупљање стеља, траве и сл., уклањање лежевина, трулих стабала, ветроизвала, шушња, хумуса, маховине и сл;
- сваки лов, убијање или уништавање било којих дивљих животиња, птица и инсеката, пролаз гонича или истеривање дивљачи у циљу ловљења ван заштеђеног подручја;
- уношење страних врста дрвећа, у шумски састав заштићеног подручја, а нарочито егзота;
- уношење страних врста дивљачи, чије би присуство могло да изазове непожељне еколошке последице и измену живог света подручја;
- изводити ма какве грађевинске, земљане и друге сличне радове који би могли непосредно или посредно да измене садашњи изглед и стање заштићеног подручја или доведу у питање његов даљи биолошки опстанак.

Споменик природе **„Пет стабала храста лужњака"** се налази непосредно поред железничке пруге и асфалтног пута Пожега-Ужице, на имању Ршумовић Зорана из села Расне, на катастарској парцели бр. 260/2, 261 и 262, поседовни лист 14.

Споменик природе **„Стабло хрста Цера-Почеча"** се налази на подручју општине Пожега, катастарска општина Горобиље, на катастарској парцели 3498 у приватном власништву Гавриловић Милуна Љубо из Горобиља. Површина споменика природе је пројекција крошњи и износи 4,52 ара.

Споменик природе **„Стабло храста лужњака - Љутице"** се налази на подручју општине Пожега, катастарска општина Тврдићи, на међи катастарских парцела 74/1 и 75/2 у приватном власништву Ивановић Драгољуба из Тврдића и Вукотић Миленка из Тврдића. Површина споменика природе је пројекција крошње и износи 5,10 ари.

Споменик природе **„Стабло хрста Цера-Почеча"** се налази на подручју општине Пожега, катастарска општина Горобиље, на катастарској парцели 3498 у приватном власништву Гавриловић Милуна Љубо из Горобиља. Површина споменика природе је пројекција крошњи и износи 4,52 ара.

Споменик природе **„Стабло храста лужњака - Љутице"** се налази на подручју општине Пожега, катастарска општина Тврдићи, на међи катастарских парцела 74/1 и

75/2 у приватном власништву Ивановић Милорада Драгољуба из Тврдића и Вукотић Велимира Миленка Тврдића. Површина споменика природе је пројекција крошње и износи 5,10 ари.

О спровођењу прописаних мера и услова заштите стараће се јавно предузеће „Србијашуме" Ш.У. „Пожега" из Пожеге.

Споменик природе **„Стабло храста лужњака - Беле Воде"** се налази на подручју општине Пожега, катарстарска општина Глумач, на катастарској парцели 1213/1 у приватном власништву Станић Јована Радосава. Површина споменика природе је пројекција крошње и износи 5,31 ари.

Споменик природе **„Висибаба-стабла лужњака"** налази се 2 km југоисточно од центра града Пожеге, у селу Висибаба на месту званом Савинац, на катастарској парцели бр. 330, КО Висибаба, МЗ „Висибаба", у друштвеној својини и обухвата површину од 0.11.05 ha.
Забрањује се заштићена стабла (бр, 1,4, 5 и 6) сећи, ломити гране, кидати лишће или предузимати ма какве радње које би измениле његов данашњи изглед или угрозиле опстанак стабала.
О споменику природе „Висибаба - стабла лужњака" стара се ЈП „Дирекција за изградњу - Пожега" из Пожеге.

Приликом утврђивању намене и организације простора и дефинисању планских смерница неопходно је поштовати успостављене режиме заштите на природним добрима прописане актом о заштити, а сходно одредбама Закона о заштити природе („Службени гласник РС", број 36/09, 88/10 и 91/10) и потребно је прибавити претходно Мишљење и Услове Завода за заштиту природе Србије за било какве активности на подручјима природних добара, или у њиховој непосредној околини, које могу непосредно или посредно утицати на природно добро, нпр. проузроковати промену облика, изгледа или особености природног добра.

У циљу несметаног одржавања садашњег стања и обезбеђења заштићених стабала и њиховог даљег биолошког опстанка, поред самих стабала заштитом је обухваћен, као заштитни појас и њихов ужи природни амбијент површине коју прекривају пречници круне, те са стаблима чине нераздвојну целину.
Забрањено је заштићена стабла посећи или оштећивати, гране и гранчице ломити или предузимати ма какве друге радње на самим стаблима или у њиховој непосредној околини, односно заштићеном појасу, које би могле да измене досадашњи изглед и стање стабла и заштитног појаса те доведу у питање њихов даљи биолошки опстанак.

За споменик природе установљава се режим <u>III степена заштите</u> и прописују следеће мере и услови заштите којим се забрањује:
(забрана се односи на све споменике природе)
1. заштићена стабла посећи, ломити и сећи гране, кидати лишће и плодове или предузимати било које друге радње које би измениле његов данашњи изглед или довеле у питање његов биолошки опстанак,
2. испаша стоке и ложење ватре,
3. садња било каквог декоративног зеленила које би могло да утиче на сагледавање споменика природе,
4. промена намене заштићене површине,
5. постављање и укуцавање металних шипки, табли и других обавештења на стаблу,
6. депоновање смећа и другог отпада,
7. раскопавање и депоновање земље на заштићеној површини природног добра.

Дозвољавају се биолошко-техничке мере заштите као и кошење траве на заштићеној површини.

7.4. ЗАШТИТА И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА

Циљеви заштите непокретних културних добара су:

- утврђивање граница заштићене околине, зоне са прелазним режимом;
- заштите простора и/или шире зоне заштите категорисаних непокретних културних добара, са диференцираним режимима коришћења, уређења и изградње простора, којима ће се, поред забрана, утврдити и могућности за развој комплементарних активности (туризма, пољопривреде и сл.) и изградњу простора у функцији презентацији споменичког наслеђа и развоја локалне заједнице;
- спровођење интегралне заштите непокретног културног добра и простора заштићене околине и зона заштите;
- повећање доступности непокретних културних добара, побољшањем квалитета локалне путне мреже и њихове презентације јавности;
- утврђивање адекватне намене и корисника непокретних културних добара у јавном/државном власништву, ради ефикасније заштите, презентације и економског вредновања добра и
- спровођење категоризације и рекатегоризације највреднијих непокретних културних добара.

7.4.1. Непокретна културна добра

Према условима добијеним од надлежног Завода за заштиту културних добара из Краљева на територији општине Пожега су евидентирана (ЕКД) и утврђена (УКД) следећа културна добра :

Објекти народног градитељства и сеоске цркве

1. Богородичина црква, споменик културе, Прилипац;
   (Решење о утврђењу за споменик културе број 203/74, од 29.05.1974. год. Завода за заштиту споменика културе Краљево).
   Богородичина црква је саграђена у Средњем веку, у близини римске некрополе, са које су неки споменици уграђени и у саму цркву. Саграђена је у Рашком стилу, основе у облику слободног крста. Данашњи изглед добила је 1848. године.
2. црква брвнара и гробље код цркве, Горобиље-ЕКД;
3. кућа Олге Јешић, Горобиље -ЕКД;
4. кућа Милице Јоковић,Милићево село-ЕКД;
5. чардак Здравке Јоковић,Милићево село-ЕКД;
6. кућа н. х. Владимира Радовановића, Годовик-УКД;
7. кућа Страхиње Милетић, Годовик-ЕКД;
8. ужи центар села, Годовик;
   просторна културно – историјска целина од великог значаја,Одлука о проглашењу за културно добро, просторно културно – историјску целину број 663-1/81, од 28.04.1981. год. Скупштине општине Пожега; Одлука о утврђивању за непокретно културно добро од великог значаја, Сл. Гласник СРС број 28 од 21.07.1983. год.). Одлуком је обухваћен ужи центар села укупне површине 3.68,49 ha, на којем се налазе следећи објекти: црква Светог Ђорђа, црква Св. Илије, свештеникова кућа, воденице поточаре и кућа Милијане Поповић.
9. црква Светог Ђорђа, споменик културе , Годовик;
   (Решење о утврђењу за споменик културе број 204/74, од 29.05.1974. год. Завода за заштиту споменика културе Краљево)
   Црква је грађена у Средњем веку на шта указује њена архитектура, карактеристична за цркве овог периода. И народна традиција, која је веома јако

очувана, повезује је са династијом Немањић. Данашњи изглед цркве резултат је конзерваторских радова изведених последње деценије XX века.

10. кућа н. х. Петра Лековића, Речице-УКД;
11. родна кућа н. х. Петра Лековића, Сврачково-УКД;
12. кућа Срећка Чуповића, Врањани-ЕКД;
13. кућа Александра Марковића, Врањани -ЕКД;
14. кућа н. х. Милорада Бонхулића, Отањ-УКД;
15. кућа Милије Бонхулић, Отањ-ЕКД;
16. чардак Драгоја Стојчића, Доња Добрића-ЕКД;
17. кућа Јоке Стојчић, Доња Добрића-ЕКД;
18. место родне куће Милоша Обреновића са споменником, Горња Добрића-ЕКД;
19. конак Радоша Јовичића, Горња Добрића-ЕКД;
20. воденица Матијевића, Горња Добрића-ЕКД;
21. црква Светог Петра и Павла, споменик културе, Горња Добрића,
    (Решење о утврђењу за споменик културе број 220/74, од 29.05.1974. год. Завода за заштиту споменика културе Краљево)
    Црква Светог Петра и Павла саграђена је 1822. године. Ктитор је кнез Милош Обреновић који је цркву саградио у свом родном месту, за спомен оцу Теодору. У цркви се налази иконостас дело чувеног сликара Ђорђа Крстића, рађен по нарухбини краља Милана Обреновића 1883. године, који спада у најзначајнија ликовна остварења свог доба.
22. просторна културно – историјска целина од изузетног значаја, Горња Добрића;
    (Одлука о проглашавању за просторну културно – историјску целину број 633-4/91, од 17.10.1991.год., Скупштине општине Пожега; Одлука о утврђивању за непокретно културно добро од изузетног значаја, Сл. Гласник СРС број 14 од 07.04.1979. год.)
    Целина обухвата цркву Светог Петра и Павла, задужбину кнеза Милоша Обреновића, саграђену 1822. године, чардак Милоша Обреновића саграђен 1860. године и споменик кнеза Милоша откривен 29. јуна 1991. године. Споменик је дело академског вајара Мирослава Протића, а представља кнеза који у руци држи Сретењски устав.
23. центар села, евидентирано културно добро, Горња Добрића,
    Центар села сачињавају: зграда основне школе са карактеристичним "кубетом" за звоно које је објављивало почетак и крај наставе, саграђена 1857. године; кућа свештеника, учитеља и краљевског посланика Миленка Поповића, саграђена 1890. године; кућа попа Павла Ђукића изграђена 1860.; конак Јеремића, гостинска "кућа на ћелицу", грађена над подрумом, квадратне основе, покривена ћерамидом; стара механа, позната као "Керебина кафана".
24. црква Светог Јована Крститеља, евидентирано културно добро, Засеље,
    Црква је саграђена и живописана у периоду 1927 – 1930. године. Задужбина је Љубице и Јована Стевана Јевтовића, дворских златара из Београда.
25. домаћинство Душана и Милије Нешковића, Љутице-ЕКД;
26. кућа Јеке Симовић,Љутице-ЕКД.

Археолошка налазишта

Локалитет "Трњаци"- Пилатовићи

Локалитет је Одлуком СРС ("Службени гласник СРС" бр. 28, 1983.) проглашен непокретним културним добром – археолошко налазиште од изузетног значаја.

Истражен је праисторијски тумул импозантних димензија са два истражена гроба која се могу датовати у IV - V век пре Христа. Унутар спољног прстена хумке, као и у њеној непосредној околини истражени су гробови из млађег периода, односно из доба римског царства.

Локалитет "Равни луг"- Пилатовићи

Некропола од више праисторијских хумки. Део хумки настао за време бронзаног доба, а већина током старијег гвозденог доба.

Локалитет "Трњаци"- Лопаш
Нађени делови керамичких посуда, као и предмети од метала, на основу чега се може закључити да се ради о већој праисторијској некрополи.
Локалитет "Коначине"- Лопаш
На раскрсници путева на потезу Коначине, преко пута споменика налази се праисторијска хумка већих димензија и више ниских праисторијских хумки.
Локалитет "Тамнице"- Прилипац
Остаци мањег утврђења које се датује у период касне антике - ране Византије.
Локалитет "Градина"- Прилипац
Остаци средњовековног утврђења.
Локалитет "Св. Никола"- Прилипац
Остаци цркве, за коју се верује да је била посвећена Св. Николи.
Локалитет "Прилипачко поље/ Обала"- Прилипац
Покретни археолошки материјал, као и остаци грађевинског шута. Цео комплекс се може датовати у период римског царства.
Локалитет "Мујиско брдо"- Прилипац
Остаци римске некрополе која се на основу налаза може датовати у период касне антике.
Локалитет "Сеоска црква"- Прилипац
У зидове цркве из 14 в. узидано је неколико споменика из периода римског царства.
Локалитет "Равни луг"- Горобиље
Остаци више хумки чије су калоте услед интензивне обраде терена потпуно заравњене.
Локалитет "Под Јасеном"- Горобиље
Констатовано је постојање више праисторијских хумки.
Локалитет "Слатина"- Горобиље
Пронађено је неколико предмета од бронзе (наруквице и торквес). Налази потичу из растурене хумке.
Утврђено постојање више праисторијских тумула. Услед интензивне обраде земљишта током година површински делови хумки - калоте су делимично, односно потпуно заравњени.
Локалитет "Гробнице"- Горобиље
Доминантно узвишење – тумул. Место се у народу назива и Грчко гробље, које је праисторијски тумул који је служио као некропола.
Локалитет "Порта Горобиљске цркве"- Горобиље
Негде на територији села се налазила велика римска некропола са очуваним каменим споменицима.
На територији села налазе се локалитети "Слатина", "Градница – Суво поље" и "Плоча" где су приликом ранијих рекогносцирања евидентирани појединачни камени споменици из периода римског царства.
Локалитет "Калеми"- Милићево село
Евидентиране су две праисторијске хумке.
Локалитет "Шенгољска градина" Расна
Насеобински локалитет винчанске културе, фаза "Винча -Плочник".
Локалитет " Гај" Расна
Две хумке.
Локалитет "Милаве" Расна
Пет праисторијских хумки.
Локалитет "Имање Обрада и Миливоја Симића"- Годовик
Четири веома ниске праисторијске хумке.
Испод сеоске цркве уз Шашки поток налази се место у народу познато као "Римско гробље".
Локалитет "Вранешка стијена"- Сврачково
Неолитско насеље винчанске културе фазе "Винча – Плочник".
Локалитет "Кљештине"- Сврачково
Насеље винчанске културе, фаза "Винча – Тордош".

Локалитет "Градина" - Сврачково
Остаци утврђења, које је у прошлости могло служити као важна војничка постаја.
Локалитет "Кулине"- Роге
Мање станиште праисторијског човека, које је на основу покретних налаза датовано у период касног неолита.
Локалитет "Ливаде"- Рупељево
Праисторијска хумка.
Локалитет "Перишића забран"- Узићи
Ланац праисторијских хумки.
Локалитет "Шеварице"-Узићи
Некропола од 30 праисторијских хумки.
Локалитету "Раскршће"-Узићи
Неколико праисторијских хумки.
Одлуком Скупштине СРС ("Службени гласник СРС" бр. 47/1987.) прогласила је **локалитете "Блашковина", "Болница", "Варошиште", "Весовина", и "Савинац" Висибаба** за непокретна културна добра – археолошко налазиште од великог значаја.
На простору релативно равног платоа села Висибаба налазе се остаци грађевина, вила рустица, из периода римског царства. Археолошки локалитети на подручју села Висибаба датовани су у период III - IV века после Христа.
Локалитет "Грујовина"- Висибаба
Једна праисторијска хумка.
Локалитет "Потез око војних касарни" - Висибаба
Евидентирано је неколико праисторијских хумки.
Локалитет "Осоје"- Здравчићи
Евидентирана је једна праисторијска хумка.
Локалитет "Љутице"- Тврдићи
Евидентирано је неколико заравњених праисторијских хумки.
Локалитет "Бјелови"- Тврдићи
Две праисторијске хумке.
Локалитет "Црквина"- Тврдићи
У сећању мештана је очувана традиција да се на овом простору налазила црква брвнара.
Локалитет "Пожежница"- Бакионица
Остаци старијих грађевина, као и покретни археолошки материјал на основу којих се локалитет датује у период римског царства.
Локалитет "Гробљице"- Глумач
Праисторијски тумул.
Локалитет "Каљевина"- Врањани
Евидентирани су остаци насеља из млађег каменог доба, винчанске културе.
Локалитет "Велики луг"- Врањани
Некропола од тридесетак хумки. Део некрополе је формиран током средњег бронзаног доба.
Локалитет "Дамјановац - Ћувик"- Врањани
Три камена ципуса утонула у земљу.
Локалитет "Катића гробље"- Врањани
На сеоском гробљу су се некада налазили делови надгробних споменика из римског периода.
Локалитет "Зидине"- Врањани
Остаци старијих грађевина.
Локалитет "Побрђе"- Отањ
Две праисторијске хумке.
Локалитет "Побрђе/Црквине"- Отањ
Некада су се налазили камени споменици из периода римског царства. Споменици су данас измештени.
Локалитет "Лупајка"- Папратиште
Једна праисторијска хумка, хумка је мањих димензија.

Локалитет "Грчко гробље"- Табановићи
Праисторијска хумка.
Локалитет "Црквина"- Табановићи
Месту народу звано "Црквина", што би требало да указује на постојање старијег култног места на овом простору.
Локалитет "Шиљковица"- Горња Добриња
Више група праисторијских хумки, различитих по својим димензијама и величини.
На Шиљковици је утврђено и постојање археолошког локалитета насеобинског типа.
Локалитет "Забрани" и "Поље"- Средња Добриња
Неколико праисторијских хумки.
Непосредно уз локалитет "Забрани" евидентиране су још две праисторијске хумке.
Локалитет "Виноградине"- Средња Добриња
Више праисторијских хумки.
Локалитет "Црквине"- Доња Добриња
Без тачних одредница о локацији наводи се да на простору села постоји више римских надгробних споменика.
Локалитет "Грчко гробље"- Доња Добриња
Остаци средњовековног гробља.
Локалитет "Духов До"- Засеље
Насеобински комплекс из периода римског царства.
Локалитет "Двориште школе"- Засеље
Некада се налазио камен (постамент часне трпезе) где је вршена причест верника све до изградње цркве почетком 20 в.
Дражиновићи – пронађен римски жртвеник.
Локалитет "Турско гробље"- Дражиновићи
Неколико надгробних споменика. Некропола се може датовати у касни средњи век, односно турски период.
Локалитет "Ливаде"- Мађер
Већа праисторијска некропола под хумкама.
Локалитет "Бивша Мађерска економија"- Мађер
Праисторијски тумул, савршено очуване калоте.
Локалитет "Вођњак Миле Јевтовић"- Мађер
Група од 4 праисторијске хумке.
Локалитет "Јела"- Велика Јежевица
Више праисторијских хумки. Очувана је само једна хумка маркантне калоте.
Локалитет "Имање Добрице Јелића"- Велика Јежевица
Једна праисторијска хумка.
Локалитет "Црквенац"- Велика Јежевица
Некропола настала током старијег гвозданог доба.
Локалитет "Сеоска школа"- Велика Јежевица
Некада се налазило неколико камених споменика из римског периода са рељефним представама Атиса.
Локалитети "Старо гробљиште" и "Станице"- Велика Јежевица
Остаци римског пута, као и неколико камених споменика
Локалитет "Под јелом"- Мала Јежевица
Приликом дубљег орања наилази се на делове људских скелета. Брдо се у народу назива и Црвена земља, а недалеко од њега налази се потез Турски луг.
Локалитет "Локве"- Душковци
Неколико мањих праисторијских хумки, које су на основу налаза бронзаног бодежа "микенског типа" датоване у период бронзаног доба.
Локалитет "Аниште"- Душковци
Евидентирани су остаци зидова, док је на околним њивама примећена велика количина керамике, цигли и шљаке. На основу покретног материјала локалитет је датован у период римског царства.
Локалитет "Аксентијевића куће"- Душковци
Фрагменти грнчарије и опека, видљиви трагови старијег насеобинског комплекса.

Локалитет "Сеоско гробље"- Љутице
На сеоском гробљу налази се једна праисторијска хумка маркантне калоте. У непосредној близини гробља налази се још једна хумка мањих димензија.
Локалитет "Долине"- Љутице
Три благо развучене хумке.
Локалитет "Грчко гробље"- Гугаљ
Наилазило се на делове људских скелета. Старији сељани су овај простор називају "Грчко гробље".

Заштићени објекти на простору града

1. Црква Светог цара Константина и царице Јелене;
2. Ул. Драгише Лапчевића број 26;
3. Капела на градском гробљу;
4. Ул. Војводе Мишића број 19;
5. Хотел "Јадран";
6. Ул. Књаза Милоша број 23;
7. Ул. Књаза Милоша број 25;
8. Школа "Емилија Остојић";
9. Ул. Књаза Милоша број 28;
10. Ул. Књаза Милоша број 51;
11. Ул. Књаза Милоша број 55;
12. Ул. Књаза Милоша број 36;
13. Ул. Војводе Степе број 1;
14. Ул. Хиландарска 16-18;
15. Ул. Немањина број 35;
16. Ул. Краља Александра број 23;
17. Ул. Краља Александра број 13;
18. Ул. Краља Александра број 6;
19. Ул. Краља Александра број 4;
20. Ул. Краља Александра број 1;
21. Чесма на Тргу слободе;
22. Трг слободе број 10;
23. Ул. Краља Петра број 1;
24. Трг слободе број 3;
25. Ул. Николе Пашића број 2;
26. Трг слободе број 5;
27. Трг слободе број 7;
28. Трг слободе број 7/2;
29. Трг слободе број 9;
30. Ул. Краља Петра број 4;
31. Ул. Краља Петра број 6;
32. Ул. Краља Петра број 16;
33. Ул. Драгише Лапчевића број 8;
34. Ул. Драгише Лапчевића 10;
35. Ул. Књаза Милоша број 15;
36. Ул. Књаза Милоша број 13;
37. Ул. Књаза Милоша број 9-11;
38. Ул. Књаза Милоша број 3.

7.4.2. Мере и услови заштите и коришћења непокретних културних добара и њихове заштићене околине

Препоручују се се следеће мере заштите непокретних културних добара на подручју плана:

- на наведеним културним добрима не може се вршити раскопавање, рушење, преправљање или било какви радови који могу да наруше својства културног добра без претходно утврђених услова и сагласности;
- пре почетка било каквих радова мора се обезбедити стручна опсервација терена од стране надлежне службе заштите културних добара;
- до утврђивања мера техничке заштите постојећих непокретних културних добара и њихове околине, не могу се вршити активности изградње и уређења простора без претходне сагласности надлежне службе заштите културних добара;
- ако се при извођењу земљаних радова наиђе на археолошка налазишта или предмете, извођач радова је дужан да, без одлагања, прекине радове и обавести надлежну службу заштите споменика културе и предузме мере да се налаз не уништи или оштети, да се сачува на месту и у положају у ком је откривен, у складу са чланом 109. Закона о заштити културних добара ("Службени гласник РС", број 71/94);
- инвеститор је дужан да се при изради урбанистичке и пројектне документације обрати надлежном заводу за заштиту споменика културе ради издавања услова и сагласности и омогући да стручна служба обави проспекцију и евиденцију културних добара.

7.4.3. Приоритети заштите непокретних културних добара

Приоритети у заштити споменика културе јесу:

- ревалоризација и категоризација споменика културе и објеката народног градитељства и објеката градске архитектуре у урбаним и другим насељима, као и ревалоризација ради спровођења процеса скидања заштите са појединих споменика којима је измењен аутентичан изглед.
- дислокација појединих објеката народног градитељства у етнофолклорне комплексе.
- спровођење комплетних мера техничке заштите са обновом категорисаних објеката културе, према утврђеним и верификованим конзерваторским елаборатима и
- утврђивање адекватне, тј. промена намене и корисника за слабо одржаване и недовољно чуване објекте великог значаја.
- приоритети у заштити просторних културно-историјских целина јесу:
- ревалоризација, категоризација и спровођење мера техничке заштите просторно – културних целина и њихово укључивање у туристичку понуду Општине и
- диференцирање простора проглашене заштићене околине знаменитих места на зону непокретног културног добра и зоне са различитим режимима заштите простора, и то: зону заштићене околине (I степена заштите), зону са прелазним режимом коришћења и изградње простора (II степена заштите) и ширу зону заштите (III степена заштите), тако да се у зони са прелазним режимом и у широј зони заштите омогући развој појединих активности, контролисана изградња туристичких и спортско-рекреативних садржаја, уређење и обнова постојећих насеља и регулација непланске изградње.

У приоритете се сврстава и предузимање активности на презентацији, туристичкој промоцији и повећању саобраћајне доступности културног наслеђа и на очувању намене и основних функција непокретних културних добара, у првом реду народног градитељства.

Приоритети у заштити археолошких налазишта јесу:

- обављање истраживања пописаних археолошких налазишта и спровођење процедуре евидентирања, категоризације и стицања статуса културног добра;
- спровођење категоризације највреднијих археолошких налазишта и
- спровођење мера техничке заштите археолошких локалитета.

7.5. ЗАШТИТА ОД ПОЖАРА, ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ТЕХНИЧКО ТЕХНОЛОШКИХ НЕСРЕЋА

Заштита од пожара

Превентивна заштита и ефикасно елиминисање пожара, нарочито у зонама утицаја и ризика од индустријских капацитета и површинских копова минералних сировина, обезбеђиваће се применом мера и критеријума противпожарне заштите утврђених законом, уз следеће додатне мере на руралном подручју општине: обезбеђење саобраћајне приступачности свим деловима шума, коришћење техничке воде из водотока и малих акумулација, планско остављање противпожарних баријера (пруга и прогала) при сечи и пошумљавању, организовање службе за осматрање и јављање и др.

У погледу мера заштите од пожара неопходно је придржавати се следећих нормативних аката:

- Сви објекти се изводе у складу са Законом о заштити од пожара ("Службени гласник РС", број 111/09);
- Објектима мора бити обезбеђен приступни пут за ватрогасна возила у складу са Правилником о техничким нормативима за приступне путеве, окретнице и уређење платоа за ватрогасна возила у близини објеката повећаног ризика од пожара (“Сл.лист СРЈ” бр.8/95);
- Хидрантска мрежа изводи се у складу са Правилником о техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашење пожара (“Сл.лист СФРЈ” бр.20/71 и 23/71);
- Гараже се изводе у складу са Правилником о техничким нормативима за заштиту гаража за путничке аутомобиле од пожара и експлозија (“Сл.лист СЦГ” бр.31/05);
- Дистрибутивни гасовод изводи се у складу са Правилником о техничким нормативима за пројектовање и полагање дистрибутивног гасовода од полиетиленских цеви за радни притисак до 4 бара;
- Станица за снабдевање горивом изводи се у складу са Правилником о изградњи станица за снабдевање горивом моторних возила и о ускладиштавању и претакању горива (“Сл. лист СФРЈ” бр.27/71 и 29/71).

Заштита од пожара подразумева, пре свега, превентивне мере у циљу спречавања настанка пожара, а затим и мере за његово сузбијање, односно ублажавање последица, уколико до пожара дође.

Превентивне мере су: спровођење законских прописа којима је обезбеђено учешће службе противпожарне заштите у изради урбанистичке и пројектне документације, кроз давање услова и сагласности; израда одговарајуће документације - плана заштите од пожара. У процесу гасификације општине, неопходно је урадити план заштите од пожара за зоне обухваћене гасификацијом.

Мере за сузбијање пожара, подразумевају брзу и квалитетну интервенцију, а то се постиже кроз одговарајућу организацију ватрогасне службе.

Најбитнији аспект ове организације је размештај и положај ватрогасних станица, као и број ватрогасних возила. Главна ватрогасна станица је у оквиру индустријске зоне у оквиру општинског центра, поред главне градске саобраћајнице, што јој омогућава добру саобраћајну везу са осталим деловима града и читаве општине Пожега. Подручне ватрогасне станице планиране су у центрима заједнице.Проходност саобраћајница и приступ локацијама су подједнако важни за правовремену интервенцију на сузбијању пожара.

Приликом пројектовања нових саобраћајница, треба поштовати планиране регулационе ширине, а кроз пројекте уређења партера, поштовати услове противпожарне заштите. У циљу противпожарне заштите, треба регулисати кретање и заустављање возила која превозе опасне материје. Кретање ових возила треба да буде искључиво дефинисаним трасама, са одређеним и уређеним местима за њихово заустављање. Обавезна је и изградња, одржавање и осавремењавање хидрантске мреже.

Мере заштите од елементарних непогода обухватају превентивне мере за спречавање или ублажавање штетног дејства непогода, мере које се предузимају у случају непосредне безбедносне опасности или када наступе елементарне непогоде и мере ублажавања и отклањања последица, пре свега изазваних штета.
Реализација заштите од елементарних катастрофа и других облика угрожености у простору мора у потпуности да се заснива на поузданим подацима добијеним из перманентних општих и секторских истраживања за подручје општине и шире подручје, као и на релевантној документацији и подлогама, кроз формирање посебне информационе основе (катастар појединачних хазарда у простору, карте општих и појединачних ризика), у сарадњи са стручним службама надлежних (заинтересованих) локалних и републичких органа и институција.
Правовременим предвиђањем, откривањем, праћењем и предузимањем превентивних и заштитних мера смањиће се ризик и последице ванредних и опасних метеоролошких појава (јаких пљускова кише и града, електричних пражњења и олујних ветрова) у пољопривредној производњи, насељима, привредним капацитетима и на далеководима.
Заштитом изворишта водоснабдевања и планираним развојем и реконструкцијом водопривредне инфраструктуре обезбедиће се поуздано снабдевање становништва водом.
Мерама заштите јавних путева, у првом реду подизањем заштитних шумских појасева, прикупљањем и одвођењем атмосферских вода, као и изградњом асфалтног коловоза и појачаним одржавањем путева, обезбедиће се доступност насеља у периоду трајања и отклањања последица елементарних непогода.
Реконструкцијом далековода на основу утврђеног оптерећења услед залеђивања обезбедиће се сигурније снабдевања подручја електроенергијом и безбедна експлоатација електроенергетских објеката у зимском периоду.
Биолошким и техничким радовима на површинама угроженим екцесивном, јаком и средњом **ерозијом** на територији општине обезбедиће се антиерозиона заштита подручја према редоследу приоритета који ће се утврдити одлуком Скупштине општине Пожега.

Мере заштите од елементарних непогода обухватају и:

- успостављање мониторинга елементарних непогода и предузетих мера заштите од елементарних непогода;
- израду одговарајућих прогноза елементарних непогода, које ће се користити за планирање развоја рударских, привредних и других активности које на директан или индиректан начин зависе од геолошких, хидрометеоролошких и других услова и појава, као и за информисање и едукацију јавности и смањење штета од прогнозираних елементарних непогода;
- у планирању размештаја и организовању функционисања здравствених и санитетских служби предвидеће се одговарајуће мере превенције, заштите и збрињавања становништва у условима непосредне безбедносне опасности и настанка елементарне непогоде;
- све важније хидротехничке и енергетске објекте неопходно је градити у складу са одговарајућим студијама и експертизама за смањење ризика од локације и функције објекта, односно иновирати и допунити планове заштитних мера од елементарних непогода и акцидентних стања за постојеће објекте;
- с обзиром на то да је обим и вероватна учесталост катастрофалних индустријских несрећа највећа код оних индустријских и експлоатационих објеката који представљају ризик за окружење и код нормалног рада постројења, односно где су присутни ризици од складиштења, манипулације и транспорта лакозапаљивих, експлозивних и отровних материја, а пре свега ризици од технолошког процеса и величине капацитета, за најризичније објекте из катастра загађивача, неопходно је урадити посебне анализе утицаја из аспекта ризика од елементарних непогода на основу оцене највероватнијих критичних фаза за сваку примењену технологију и

капацитета ризика за уређаје и опрему.

Заштита од земљотреса

У наредном периоду, неопходно је урадити карту сеизмичке микрореонизације за целу територију општине, ради дефинисања ширих потеза у оквиру коришћења и заштите земљишта. Потребно је посветити већу пажњу утицају тектонике и утврђивању нивоа подземне воде на посматраном подручју, јер од њега битно зависи прираштај сеизмичног интензитета. На привременој сеизмолошкој карти СФРЈ (1982.год), која приказује максималне интензитете земљотреса за период до 1982. године, Пожега се налази у зони 6MCS. За повратни период од 500 година, на сеизмолошкој карти (1987.год) Пожега се налази на олеати у зони интензитета (MKS-64) од 8MKS.

Из економских разлога немогуће је постићи потпуну безбедност и заштиту од земљотреса. Зато се даје концепт прихватљивог сеизмичког ризика заснован на два основна захтева за планирање и пројектовање објеката и опреме отпорних на земљотрес:

- у сваком земљотресу треба да буде што мање губитака људских живота

и повређених, као и што мање материјалне штете и

- трошкови санације штете настале услед земљотреса не би требало да

премаше повећане трошкове пројектовања, изградње и финансијских улагања, којима би се могла спречити оштећења или рушења, изазивање повреда и губици људских живота.

Утврђују се следеће смернице за урбанистичко планирање и израду техничке документације с аспекта прихватљивог сеизмичког ризика за насеља, индустријске и друге производне капацитете:

- утврђени сеизмички хазард биће коришћен као један од критеријума за дефинисање намене појединих зона и површина за изградњу и степена концентрације физичких структура у насељима, деловима насеља и ваннасељским комплексима и локацијама
- установиће се критеријуми за потребе уопштавања односа земљотресности простора појединих насеља и безусловне сеизмичке безбедности са становишта максимално могуће реакције појединачних објеката.

У грађевинарству се примењује следећи правилници о сеизмичним дејствима на конструкције:

Правилник о техничким нормативима за изградњу објеката високоградње у сеизмичким подручјима (Сл.лист СФРЈ бр.31/81; 49/82; 29/83; 21/88, 52/90);

Правилник о техничким нормативима за пројектовање и прорачун инжењерских објеката у сеизмичким подручјима (нема законску снагу);

Правилник о привременим техн.прописима за грађење у сеизмичким подручјима (Сл.лист СФРЈ 39/87 - не важи за објекте високоградње); Правилник о техн. нормативима за санацију, ојачање и реконструкцију објеката високоградње оштећених земљотресом и за реконструкцију и ревитализацију објеката високоградње (Сл.лист СФРЈ 52/85).

За објекте ван категорије у процесу дефинисања параметара противтрусне градње законодавац је предвидео:

- прорачун пројектног земљотреса (Zi) са вероватнопом појаве 70% за периоде од 100 и
- максималног земљотреса (*Zi*\ са вероватнећом појаве 70% за периоде од 1000 година;

У оба примењивана правила планирања и пројектовања интензитет земљотреса је најчешћа основа за процену угроженосги. Законодавац је предвидео могућност посебних истраживања којима би се утврдила пројектни параметри конкретних локација односно чији је резултат карта сеизмичке рејонизације за потребе израде планских докумената односно карта сеизмичке микрорејонизације за потребе пројектовања.

Увођењем ЕВРОКОД-а основа за процену сеизмичког хазарда је максимално очекивани земљотрес (вероватноћа 70%) за повратни период од 475 година и максимално хоризонтално убрзање у очекиваном фрекVентном опсегу.

Табела 16. Препоруке за планирање са становишта сеизмичког ризика

Степен MCS Скале	Јачина земљотр.	Ефекат	Утицај на инфра и супраструктуру
V	Умерен	Осећају га сви људи у затвореним просторијама	Без оштећења. Функционисање 100%
VI	Средње јак	Осећају га сви људи на отвореном простору. На лошије изграђеним објектима могућа мања оштећења	Могућа мања оштећења на комуналној инфраструктури Функционисање 90% и више
VII	Јак	Могућа рушења појединих делова изграђених објеката Видљива оштећења појединих објеката (пукотине, оштећења кровова и димњака)	Мања оштећења комуналне инфраструктуре. Могући краћи прекиди у водоснабдевању, напајања електричном енергијом и ТТ везама Функционисање до 90% Отклањање кVарова у периоду до 24 h
VIII	Врло јак	Рушење појединих објеката	Оштећење комуналне и могућа оштећења регионалне и магистралне инфраструктуре Функционисање до 75% Отклањање кVарова у периоду до 72 h
IX	Разоран	Тешка оштећења и рушење објеката	Оштећења комуналне и регионалне инфраструктуре Функционисање до 50% Отклањање кVарова у периоду до 7 дана
> IX	катастро-фалан	Тешка оштећења више од 50% објеката. Рушење изграђених објеката. Пукотине у тлу и промене на тлу и рељефу, промена водених токова	Тешка оштећења Потребна изградња нових и реконструкција оштећене инфраструктуре

Обим и садржај сеизмолошке документације дефинише се пројектним задатком и пројектом истраживања а у зависности од фазе израде пројектне докумнеације као и од категорије објекта.

Полазећи од процењеног сеизмичког ризика, установљавају се ограничења за развој, изградњу и уређење простора диференцирана према условима потреса, и то:

- ограничена сеизмоотпорна изградња за услове потреса од 8° MCS - у свим обухваћеним насељима изградња и замена оштећених новим објектима ограничава се на капиталне и објекте ван категорије, чија инвестиоциона вредност трпи повећане трошкове сеизмоотпорне изградње; док се изградња осталих објеката условљава потврдом одговарајуће ревидоване студије оправданости; а санација оштећених објеката дозвољава под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања;
- селективна сеизмоотпорна изградња за услове потреса од 7° МЦС -у обухваћеним насељима изградња и замена оштећених новим објектима условљава се потврдом одговарајуће ревидоване студије оправданости; а санација оштећених објеката дозвољава под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања; и
- контролисана сеизмоотпорна изградња за услове потреса од 6° МЦС - у обухваћеним насељима изградња нових, замена и санација оштећених објеката дозвољава се под прописаним условима сеизмоотпорног пројектовања, без посебних других ограничења.

<u>Препоруке за планирање инфраструктурних система са аспекта прихватљивог сеизмичког ризика</u>

Нивои оштећења:

- оштећење нивоа А је прекид сигурног функционисања на мање од 20% површине (при нивоу А1 у току недеље),
- оштећење нивоа Б је прекид сигурног функционисања на мање од 1% површине, који се успоставља у току неколико сати.

Табела бр. 17. Категоризација сеизмичких ризика

Врста инфраструктурног система		Јаки земљотрес	*Умерени земљотрес*
		интензивна трешња или разломи у неким деловима система	*умерена трешња у неким деловима*
Водоснабдевање	основни резервоар	хаварија која не угрожава живот људи	*без оштећења*
	локални извори за гаш.пожара	неопходно снабдевање се прекида	*без оштећења*
	цевоводи	оштећења нивоа **А**	*оштећења нивоа **А***
Системи путева	мостови, раскрснице	могућа су појединачна оштећења	*без структурних оштећења*
	путна мрежа	оштећења нивоа **А**	*оштећења нивоа **Б***
Електро-гасо-и Топло-води		*оштећења нивоа **А1**, без опасности од пожара*	*оштећења нивоа **Б***

Општи принципи за урбанистичко планирање и израду техничке документације са аспекта прихватљивог сеимичког ризика за инфраструктурне системе су:

- допуштена су оштећења при најјачим земљотресима, уз обавезу минимизирања ризика од хаварије који угрожавају људске животе;
- утврђује се допуштени ниво хаварије, односно допуштени прекид рада и прихватљиви ниво оштећења за сваки инфраструктурни систем и
- омогућава се етапно успостављање функционисања система, уз услов обезбеђења минималног нивоа његовог функционисања непосредно након јаког земљотреса.

Противградна заштита

Систем одбране од града као опште, јавно добро финансира се из бухета Републике Србије и општине Пожега.

Сезона одбране од града спроводи се од 15.априла до 15. октобра сваке године, у организацији Републичког хидрометеролошког завода. У Србији постоји 13 радарских центара, а Пожега припада радарском центру-Ужице. Радарски центар-Ужице се налази на надморској висини 832 m;на координати: географска дужина: 19° 50' 47'' E; географска ширина: 43° 53' 13'' H; са укупном брањеном површином 476300 ha;са пољопривредним површинама на 260890 ha; са 131 планираном противградном станицом и 115 активних противградних станица.

За изградњу објеката на простору мањем од 100m удаљености од протвградне станице обавезно је прибављање мишљења РХМЗ-а.

Клизишта

За територију општине Пожега урађен је Елаборат геолошких истраживања, који дефинише састав и карактеристике земљишта, и даје инжењерско - геолошку реонизацију, на основу које је планирала нова изградња и даље коришћење земљишта.

На основу детаљних геолошких истраживања, за потребе планова детаљне и генералне регулације на условно стабилним теренима и умереним клизиштима, утврдиће се мере санације, односно услови за изградњу нових и осигурање постојећих објеката, кроз мере геолошког и техничког осигурања и посебне урбанистичке мере у захвату.

За зоне нестабилних терена и активних клизишта, поред потпуног ограничења изградње, утврдиће се превентивне мере заштите кроз обнову и засад нове вегетације,

одводњавање терена и адекватно осигурање и уклапање у суседне зоне грађевинског земљишта.

Антиерозиона заштита

Антиерозиона заштита је важна мера не само за уређење водних режима (смањење брзине концентрације поводња), већ и неопходна мера еколошког и економско-развојног уређења територије.

Антиерозиону заштиту треба спроводити као део мера интегралног коришћења и уређења простора и благовремене заштита акумулација од засипања наносом. У складу са стратегијом да се пољопривредна земљишта нижих бонитетних класа претварају у шумска, приоритет се даје биолошким мерама заштите - пошумљавању, обнављању деградираних шума, затрављивању и мелиорацији пашњака.

Циљ је да се мерама заштите од ерозије уједно стварају и услови да заштићени сливови обезбеђују стабилне приходе који омогућавају уредно одржавање заштитних система и привређивање дела радно способног становништва.

Потребно је спровести противерозионе радове и противерозионе мере, углавном, на два начина: (а) као препорука власницима земљишта за све површине и културе угрожене слабијим ерозионим процесима; и (б) као обавеза за све власнике земљишта и култура које се налазе у склопу издвојеног и проглашеног ерозионог подручја.

На површинама које су нападнуте екцесивном и јаком ерозијом потребно је спровођење биолошких радова и мера на мелиорацији пашњака, подизању воћњака и винограда, малињака и гајењу других пољопривредних култура на истерасираном земљишту, као и оснивању заједничких ливада.

Од противерозионих мера посебан значај има начин орања при гајењу ратарских култура (контурно и гребенасто), као и контурно-појасна обрада, а од стриктних забрана посебно је значајна забрана гајења окопавина на падинама са увећаним нагибом. Када су у питању нестабилни терени, забрана механичког оштећења тла има приоритетан значај. Узимајући нагиб падине као основни чинилац предиспонираности подручја на процесе ерозије и начин искоришћавања као основни узрочник, мере и радови за противерозиону заштиту се примењују диференцирано по појединим пољопривредним културама.

На нагнутим теренима је, такође, неопходно формирање противерозионих појасева жбунастог, шумског и травног типа, ради смањења кинетичке енергије сливајућег млаза који врши еродирање површинских слојева земљишта и подлоге.

На тај начин могуће је повећати толеранцију у смислу граничног нагиба за гајење ратарских култура, а редукцију истих извршити само на местима где не постоји никаква економска оправданост гајења житарица и окопавина. Уз то, живим ретензионим појасевима се значајно побољшава еколошки систем подручја, а у врсте за формирање појасева могу се унети бројне племените карактеристике, као што су медоносност, лековитост и др.

У воћњацима и виноградима у циљу смањења ерозионих процеса потребно је формирање контурних бразди, као и заснивање нових засада искључиво садњом по изохипси, односно управно на садашње редове.

У оквиру поглавља 2.3.7. дата је Заштита од ерозије.

Уочени проблем ерозионих процеса и појаве клизишта и бујичних токова, као фактор угрожавања животне средине и лимитирајући фактор развоја је веома важан за подручја брдско-планинског подручја коме припада општина Пожега. Због тога је неопходно у приоритетне мере дефинисати израду следећих докумената:

- *План за проглашење ерозионих подручја на територији општине* (обавезујући према Закону о водама; Сл. Гласник РС, бр.30/10 и 93/12);

- *План одбране од бујичних поплава на водотоковима ван система редовне одбране од поплава* (обавезујући према истом Закону).

Израдом ових докумената стварају се услови за ефикасно успостављање режима одрживог коришћења шумског и пољопривредног земљишта. Одлуку о примени административних мера (препоруке и забране) доноси Скупштина општине на основу урађеног Плана ерозионих подручја а детерминисање критичних деоница и издвајање плавних зона на основу другог Плана

● **Заштита од поплава**

Правни и законски основ којим се регулише заштита од поплава чине Закон о ванредним ситуацијама (Сл.гл.СРС бр.111/09, 92/11, 93/12) и Закон о водама - заштита од штетног дејства вода (Сл.гл.РС бр.46/91). На основу законских одредби, Скупштина општине је дужна да доноси средњорочне и годишње планове одбране од поплава (општи и оперативни). Ови планови регулишу надлежности и институције у ванредним ситуацијама. На основу ових планова ради се Техничка документација за одбрану од поплава (Сл.гл.СРС бр.47/83) и извођачки пројекти. Поред овога ЈВП "Србијаводе" ВПЦ "Морава" - Ниш, кроз водопривредне услове даје елементе и мере заштите од поплавних вода за подручје општине Пожега.

- **Акцидентна загађења**

По питању заштите од акцидентних загађења, основне мере заштите се заснивају на управљању ризиком од удеса, и то кроз: идентификацију опасности; анализу последица; процену ризика; планирање мера за превенцију удеса или смањење ризика; организовање мера приправности и одговора на удес; као и планирање мера санације од последица удеса.

Мере заштите треба спроводити: за постојеће објекта и технологије (производња, складиштење, утовар, транспорт, претовар штетних и опасних материја), кроз превентивне мере и мере сталног надзора; за нове објекте, технологије и радове, као и код реконструкција постојећих, кроз обавезну израду процене утицаја и процене ризика на животну средину; израдом карте хазарда, чиме ће се утврдити потенцијални извори удесних загађења и правци транспорта опасних и штетних материја.

7.6. ЗАШТИТА ОД РАТНИХ ДЕЈСТАВА И ПОТРЕБЕ ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ

Поред претходно датих правила за заштиту од елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа и ратних дејстава према одредбама Закона о ванредним ситуацијама ("Службени гласник ПЦ", бр.111/2009, 92/2011 и 93/2012-измена) у спровођењу Плана обавезно је поштовање одредби Закона о одбрани ("Службени гласник РС", 116/7,88/09 и 104/09) и подзаконских аката за њихово извршавање.

На основу Закона о изменама и допунама закона о ванредним ситуацијама (,,СЛ гласник РС" бр.111/09, 92/2011 и 93/2012-измена) и члана 63. утврђени су услови и мере заштите од ратних дејстава за потребе израде Просторног плана општине Пожега.

На основу услова добијених од Министарства одбране Републике Србије, у складу са Одлуком о врстама инвестиционих објеката и просторних и урбанистичких планова значајних за одбрану земље, ("Службени лист СРЈ", број 39/95) на референталној карти бр. 1 приказани су комплекси посебне намене. Око комплекса дефинисане су заштитне зоне (забрањене и ограничене градње) у подручју ППО Пожега. Величина зона је дата на секцијама у графичком прилогу Референтна карта број 3 „Туризам и заштита простора“.

За функционисање постојећих војних комплекса, поред обезбеђивања комуналних прикључака, неопходно је испунити и посебне услове који се односе на утврђивање безбедносних зона око комплекса неопходних за њихову безбедност.
Зоне забрањене градње подразумевају потпуну забрану било какве градње.
Зоне ограничене градње подразумевају забрану изградње објеката који могу угрозити намену и безбедност комплекса и да пре приступања изради планске документације хијарахијски нижег нивоа, као и за случајеве непосредног издавања урбанистичких услова и пре изградње било каквих објеката обавезна је сагласност Министарства одбране.

У обухвату Плана налазе се перспективии војни комплекси: "Краљев сто" (зона забрањене градње 200m, зона ограничене градње 1000m), "Владе Радовановић" (зона забрањене градње 50m) и "Јеминска стена (зона забрањене градње 50m, зона ограничене градње 400m). Перспективне војне комплексе је потребно штитити прописаном зоном затите око комплекса.

Војни комплекси "Петар Лековић" (нема зону) и комплекси које је неопходно штитити зоном заштите "Расна" (зона забрањене градње 50m око комплекса) и "Узићи" (зона забрањене градње 50m) су закључком Владе Републике Србије обухваћен Списком непокретиости које нису неопходне за функционисање Војске Србије, а које се стављају у функцију прибављања неопходних средстава за спровођење реформе система одбране и побољшања материјалног положаја Војске Србије - Мастер Планом. По наведеном закључку приликом преноса права коришћења војних комплекса приоритет имају јединице локалне самоуправе и корисници средстава у својини Републике Србије. Планом се за ове непокретности може дефинисати друга намена уз напомену да се реализацији планских решења може приступити тек након предходне сагласности и мишљења Министарства одбране и регулисања својинских односа у складу са одредбама Закона о средствима у својини Републике Србије (Сл.Гласник РС бр. 53/95, 3/96, 54/96 и 32/97), а у поступку пред Републичком дирекцијим за имовину РС Промену намене војног комплекса могуће је извршити тек након окончања поступка отуђења које спроводи Републичка дирекција за имовину.

II ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА

1.1. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА ЗА ЦЕЛИНЕ И ЗОНЕ ОДРЕЂЕНЕ ПЛАНОМ

Скупштина општине Пожега донеће одлуку о комуналном реду, којом ће утврдити правила и обавезе власника и корисника изграђеног земљишта на уређењу и одржавању парцела у приватној својини.

1.1.1. КОНЦЕПЦИЈА УРЕЂЕЊА КАРАКТЕРИСТИЧНИХ ГРАЂЕВИНСКИХ ЗОНА ИЛИ КАРАКТЕРИСТИЧНИХ ЦЕЛИНА ОДРЕЂЕНИХ ПЛАНОМ ПРЕМА МОРФОЛОШКИМ, ПЛАНСКИМ, ИСТОРИЈСКО АМБИЈЕНТАЛНИМ, ОБЛИКОВНИМ И ДРУГИМ КАРАКТЕРИСТИКАМА

Утврђују се зоне, појасеви и комплекси с посебним режимима и правилима грађења и уређења простора на подручју Просторног плана.

Заштићени простори су установљени по два основа:

- законске обавезе (заштитни појасеви постојећих и планираних инфраструктурних система) и одлука донетих на основу закона (заштићена природна и културна добра).

- планских решења донетих од стране републичког нивоа управљања (заштита изворишта водоснабдевања акумулација "Сврачково" и "Роге" утврђених Просторним планом Републике Србије, Просторним планом подручја посебне намене изворишта водоснабдевања регионалног подсистема "Рзав" и Водопривредном основом Републике Србије и сл.).

Утврђују се зоне и појасеви с посебним режимима и правилима грађења и уређења простора на подручју општине Пожега, и то:
а. Зоне заштите изворишта водоснабдевања и акумулација;
б. Заштитни појасеви траса и објеката инфраструктурних система;
в. Зона заштићених природних и културних вредности;
г. Зона комплекса посебне намене;
д. Започете и и планиране зоне изградње (преовлађује становање);
ђ. Зона центра насеља;
е. Радна зона;
ж. Зона туризма и зона кућа за одмор.

а. ЗОНЕ ЗАШТИТЕ ИЗВОРИШТА ВОДОСНАБДЕВАЊА И АКУМУЛАЦИЈА

У зони акумулација "Сврачково" и "Роге" успостављају се, у складу са Законом о водама, као и са Просторним планом подручја изворишта водоснабдевања Регионалног подсистема "Рзав" зоне заштите: зона непосредне заштите, ужа зона заштите и шира зона заштите.
Зона непосредне заштите обухвата узводно лице бране и простор око водозахватних кула и припадајућег дела обале у њеној зони. Та мера се спроводи строгим санитарним надзором те зоне и њеним физичким обезбеђењем, укључив по потреби и ограђивање те зоне.
Уже зоне заштите изворишта подразумавају прописивање посебних режима коришћења простора око акумулација, почев од бране па до краја исклињавања успора при највишим нивоима у језерима. Та зона обухвата појас од 500m око језера, рачунајући од највишег уреза воде при евакуацији великих вода, који у случају акумулације "Сврачково" износи 421,7 mnm, а у случају акумулације "Роге" 513,3 mnm. Шира зона заштите се успоставља на читавом осталом делу слива В.Рзава, који на подручју општине Пожега износи 20,77 km^2.

Утврђују се следећа правила коришћења и заштите:
У обе уже зоне заштите око акумулација "Сврачково" и "Роге" успоставља се режим санитарног надзора и наменске заштите простора од уношења садржаја који би могли да угрозе квалитет воде у језерима као извориштима за снабдевање водом насеља. Кључне мере санитарног надзора подразумевају следеће.
• Задржава се постојећа структура пољопривредних површина, али се употреба заштитних средстава и минералних ђубрива може усмеравати и ограничити, у складу са захтевима заштите вода.
• Експлоатација шума се усклађује са њиховим заштитним функцијама и потребама водопривреде (заштита од ерозије, спречавање потенцијалних клизишта), тако да се може ограничити и условити обим њихове експлоатације.
• Забрањује се формирање депонија било каквог отпада или јаловине, проширење или формирање нових гробља, а постојећа гробља се затварају и санитарно санирају, без измештања.
• Забрањује се складиштење и транспорт опасних материја, које могу угрозити извориште.
• Не дозвољава се градња нових стамбених и привредних објеката, као и објеката за рекреацију и туризам. У случају већ постојећих објеката дозвољава се њихова обнова и реконструкција, па и доградња за потребе постојећег домаћинства, под условом да се реши уклањање чврстог и течног отпада на начин који не угрожава извориште.

• Не дозвољава се вођење нових транзитних саобраћајница кроз ужу зону заштите, осим локалних јавних, пољских и шумских путева, као и приступних путева до уређених зона приобаља (плаже, отворени спортски терени), као и стаза које су намењене туристичкој валоризацији акваторије и простора око ње. На свим путевима, на уласку у зону заштите, постављају се ознаке о режиму заштите и забрани превоза, скадиштења или испуштања опасних материја, посебно нафтних деривата. Начин одвођења атмосферских вода са коловоза саобраћајница треба да заштити акваторије од загађивања.

На подручју шире зоне заштите, који обухвата читав преостали слив В.Рзава, успоставља се режим селективног санитарног надзора, уз ограничења реализације објеката који би могли да угрозе функције изворишта. То подразумева следеће мере:
• На сливу, као широј зони заштите, не могу се градити привредни производни објекти тзв. "прљавих технологија", који би својим течним и чврстим отпадом могли да доведу до загађења изворишта. Постојећи и нови стамбени и привредни објекти на сливу морају се обезбедити да њихове отпадне материје на доспевају непосредно или посредно у водотоке.
• При вођењу траса и пројектовању нових саобраћајница морају се предузети мера заштите водотока. То подразумева и реализацију пратеће заштитне инфраструктуре (водонепропусне риголе, таложнице, сепаратори за нафту која се испира са коловоза, итд.), као мере за спречавање доспевања загађујућих ефлуената са саобраћајница у редовном саобраћају, али и у акцидентним условима.
• Експоатација шума се усмерава са њиховим заштитним функцијама спречавања ерозије и заштите акумулације од наноса. На деловима слива на којима је коефицијент ерозије већи од 0,4 (III категорија ероозије и категорије неповољније од те) шуме се проглашавају за заштитне шуме и њима се газдује у складу са том чињеницом. Не дозвољава се експлоатација шума тзв. тоталном сечом, којом се отварају ерозиона жаришта. У складу са Просторним планим Републике Србије, у широј зони заштите предност има мера да се пољопривредно земљиште нижих бонитетних класа преводи у шумско земљиште, или да му се мења намена претварањем у мелиорисане ливаде и пашњаке.

У долинским плавним зонама које су угрожене великим водама вероватноће до 0,5% не дозвољава се изградња нових привредних, стамбених и других објеката, ширење већ постојећих, нити подужно вођење саобраћајних и инфраструктурних система. На преласку плавних зона линијски системи (саобраћајнице, објекти за пренос енергије, итд) морају се висински издићи и диспозиционо тако решити да буду заштићени од поплавних вода вероватноће 0,5%.

Првобитно извориште у алувиону крај Скрапежа треба да буде обновљено и потпуно заштићено са гледишта квалитета. Оно може да буде коришћено као извориште воде за потребе привреде, али треба да буде спремно да се може укључити као резервно извориште за случај неких непредвиђених догађаја, који би довели до прекида довода воде из регионалног система. Због тога и даље треба одржавати око њега прописане зоне заштите - непосредну зону заштите око бунара и ужу зону, у појасу од 500 m око изворишта, око изворишта као хидрауличке целине. У ту зону се не могу уносити било какви објекти и садржаји који би могли да утичу било на хидраулику режима течења подземних вода у том алувиону, било на квалитет воде. Прописати поступке повремене провере квалитета воде у том изворишту, уредно одржавање бунара и одржавање и проверу опреме пумпних агрегата. Са поступним санирањем квалитета воде у Скрапежу, Ђетини, Моравици и Западној Морави, квалитет воде у изворишту ће се побољшавати, те ће то резервно извориште све више добијати на значају - као неприкосновена хаваријска резерва града и као извориште за технолошке потребе.

Мерама заштите предвиђеним Просторним планом простора посебне намене акумулације "Сврачково" спровести заштиту те акумулације како би се иста као извориште воде задржала у олиготрофном стању.

У зони око акумулације "Сврачково", имајући у виду диспозиције шахтног прелива и круне бране простор ниже од коте 421,7 mnm третира се као зона акумулације. У ужем појасу заштите од 500m од те коте не дозвољава се грађење било каквих сталних и привремених објеката. У зони успора акумулације Роге коту 513,3mnm треба третирати као коту око које ће се успоставити ужа зона заштите у појасу широком 500m.

Реконструисати канализациони систем Пожеге по сепарационом принципу и укинути све изливе колектора отпадних вода у водотоке. Реализација магистралног колектора и његово вођење до локације будућег ППОВ на левој обали Западне Мораве у близини с. Пријановићи; реализација ППОВ као постројења општег типа (градско постројење за пречишћавање), уз пројектни критеријум да БПК$_5$ као показатељ квалитета воде на изласку из ППОВ буде мањи од 10 гр O_2/m^3. Предвидети просторне могућности за ширење ППОВ у случају потреба увођења продужене биоаерације и додатно уклањање азота и фосфора.

У акумулацијама "Сврачково" и "Роге" због заштите од еутрофикације није дозвољен кавезни узгој риба.

У сливу акумулације "Сврачково" се не дозвољава грађење било каквих производних погона и других објеката који као отпадне воде имају нутријенте и/или друге загађујуће материје. На том простору се могу реализовати објекти виших нивоа финализације, са "чистим" технологијама које немају чврсте или течне отпадне и опасне метерије.

Изградња малих акумулација дозвољена је на свим местима која нису намењена другим корисницима простора. Посебно је оправдана реализација малих акумулација на водотоцима у горњем сливу Добрињске реке, Каменице и Беле Каменице, на земљиштима нижих бонитетних класа, и у зонама у којима се не могу пласирати други садржаји. Мале акумулације градити након реализације антиерозионих радова.

Прикључење сеоских водовода на будући Регионални систем "Рзав" могуће је уз испуњење следећих услова: (а) губици воде у мрежи сеоског водовода морају се свести на мање од 20%, (б) мора се успоставити поуздан мерни систем са контролом свих кључних чворова у мрежи, који омогућава да се тачно и континуирано региструје ко колико троши воде (обавеза увођења водомера свим потрошачима) и колики су губици у појединим гранама система, (в) продајна цена воде мора бити у складу са ценама дефинисаним Стратегијом дугорочног развоја водопривреде Србије, што значи да мора да покрије све трошкове просте репродукције система, трошкове заштите изворишта, као и део прошкова проширене репродуције (око 30%) који подразумева даљи развој система. Без испуњења тих предуслова регионални систем би брзо доживео економски, технолошки и физички слом, јер би се вода користила на непримерен, нерационалан начин, и не би било средстава за одржавање система.

Експлоатација грађевинског материјала (песка и шљунка) из водотока дозвољена је само уз одговарајућу пројектну документацију и спроводи се само од стране за то овлашћених привредних субјеката, који могу стручно да реализују пројекат експлоатације на начин да такви радови уједно имају и карактер регулације водотока.

Захватање воде из водотока дозвољено је само уз одговарајуће водопривредне сагласности, уз обезбеђење гарантованог протока, дефинисаног за хладан и топли део године ($Q_{95\%}^{\min.mes.}$ и $Q_{80\%}^{\min.mes.}$, са ограничењима која утврђују колико се воде мора оставити у току након захватања воде за технолошке потребе).

- регулације Скрапежа и других водотока у зони Пожеге и других долинских насеља поред функционалних критеријума треба примерити и урбаним, естетским и другим условима, који омогућавају урбанистички складно повезивање насеља са акваторијом (коришћење корита за велику воду за рекреационе садржаје, фиксирање минор корита праговима ради формирања ширих стабилизованих водених површина, итд.);
- испуштање вода индустрије у канализациони систем Пожеге допуштено је само уз предтретман одговарајућих правилника који дефинишу ту материју, уз предстетман којим се испуштене отпадне воде доводе у прихватљиве границе МДК;

- у циљу заштите акумулација "Сврачково" и "Роге" на сливу Великог Рзава није дозвољена израда депонија чврстог отпада нити било каквих одлагалишта материјала;
- порибљавање акумулација на Великом Рзаву може се обављати само на основу одговарајућих ихтиолошких студија и пројеката порибљавања које ће урадити за то лиценциране институције. Није дозвољено самоиницијативно уношење рибље млађи ни од стране риболовачких организација;
- ради заштите језера "Сврачково" и "Роге" које имају карактер изворишта републичког значаја није дозвољена употреба пловила са моторима са унутрашњим сагоревањем. Купање је дозвољено само на уређеним плажама, које имају санитарне уређаје и на којима се потпуно спречава уношење у језеро отпадних вода и чврстог отпада;
- при реализацији хидротехничких објеката и система посебну пажњу посветити њиховом адекватном уклапању у окружење. Објекте диспозиционо тако решавати да побољшавају еколошке карактеристике окружења, да не угрожавају трајна културна добра и друге објекте и да омогуће услове за рекреациону и туристичку валоризацију акваторија и приобаља;
- дозволу та рад ППОВ Пожега условити обавезом континуираног мерења количине и квалитета воде на излазу из ППОВ, како би се контролисао задати услов ефективности $БПК_5$ < 10 мг O_2/l;
- изградња мХЕ (малих ХЕ) дозвољена је на свим местима на којима оне својим диспозиционим положајем не угрожавају изворишта, не ремете еколошке фунције водотока и не ометају друге приоритетне кориснике простора. У случају њиховог грађења морају се поштовати захтеви у погледу обезбеђивања гарантованих еколошких протока на деоницама водотока низводно од захвата и мХЕ;
- због очувања акумулација на Великом Рзаву инвеститор је обавезан: (а) да уради програм праћења параметара квалитета у језеру и математички модел за прогнозу стања квалитета воде у језеру; (б) да врши систематска мерења кључних параметара квалитета у акумулацији према програму, бар четири пута годишње (бар два у топлом делу године); (в) да активним управљањем испустима одржава еколошка стања у Великом Рзаву у најповољнијем стању; (г) да припрема редовне годишње извештаје о стању квалитета језера и прогнози даљег развоја тих процеса.

Зоне заштите изворишта регионалног изворишта водоснабдевања, малих акумулација и водотока:

У зонама заштите изворишта водоснабдевања Регионалног Рзавског система водоснабдевања система акумулација "Сврачково" и "Роге" и зони потапања, утврђују се следећи режими заштите и правила грађења и уређења простора:

- режим строгог санитарног надзора за зону потапања и зону непосредне заштите изворишта - са забраном изградње, коришћења простора и одвијања активности које нису у функцији водопривреде;
- режим сталног санитарног надзора за ужу зону заштите изворишта са забраном изградње и контролисаним коришћењем простора, којим је омогућено задржавање или замена постојећих објеката под условом обезбеђења санитарно безбедног прикупљања и пречишћавања отпадних вода и режим селективног санитарног надзора за ширу зону заштите изворишта - са контролисаном изградњом и коришћењам простора, којим се дозвољава изградња објеката (туристичких, стамбених, објеката терцијарних делатности итд.) у широј зони заштите изворишта, под условом санитарног безбедног прикупљања и пречишћавања или одвођења отпадних вода ван слива акумулације, и то:
- у насељима и зонама где је предвиђена изградња туристичких објеката и уколико се јави потреба за интензивнијом стамбеном и другом изградњом, под условом реализације канализационих система за отпадне воде и одговарајућих ППОВ прикладних диспозиција, са механичким и биолошким третманом;

- у селима у којима није рационална ни изводљива изградња канализационих система под условом уређења непропусних септичких јама и организовања службе која ће се старати о њиховом пражњењу (по принципу обавезности, без захтева корисника) и одвожењу ван слива;
- за мале вишенаменске акумулације на водотоцима у горњем сливу Добрињске реке, Каменице и Беле Каменице, успостављају се зоне потапања, резервисане за формирање акумулација и уже зоне заштите, тј. појас ширине 150.0 m дуж акумулација од линије уреза воде при коти максималног успора. За ове зоне примењују се режими заштите и правила грађења и уређења простора утврђени у претходном ставу за исту врсту зона.

Успостављају се обострани појаси заштите магистралних и доводних цевовода Регионалног Рзавског система ширине по 5m од спољне ивице цеви са режимом забране изградње објеката, одвијања и развоја активности које могу да загаде земљиште и (или) угрозе безбедност и одржавање цевовода.
Успоставља се заштитни појас ширине 10,0m дуж обала нерегулисаних корита водотока и заштитни појас дуж одбрамбених насипа ширине 50,0m од унутрашње ножице насипа према брањеном земљишту. У тим заштитним појасевима забрањена је легализација постојећих и изградња нових објеката, с тим да се у заштитном појасу насипа могу смештати инфраструктурни системи на прописаном међусобном растојању.
У плавним зонама које су угрожене великим водама вероватноће до 0.5%, утврђује се режим забране изградње објеката, тј. реконструкције и доградње постојећих објеката и изградње нових привредних, стамбених и других објеката. Евентуална изградња инфраструктурних система са подужним положајем трасе условљава се извођењем линијских одбрамбених система за заштиту од поплавних вода вероватноће 0.5%. На преласку плавних зона инфраструктурни линијски системи (саобраћајнице, објекти за пренос енергије, итд.) морају се висински издићи и(или) диспозиционо тако решити да буду заштићени од поплавних вода вероватноће 0.5%.
Штете од поплава на објектима изграђеним у плавним зонама из претходног става неће улазити у процену штета од последица елементарних непогода, а трошкове санације штета сноси власник, односно корисник објекта, тј. ови трошкови не подлежу коришћењу средстава солидарности из јавних прихода општине Пожега и бухета Републике Србије.

* У оквиру поглавља I. ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, тачке 2.3. „Воде и водно земљиште“ дефинисани су услови заштите квалитета вода, мере заштите вода и сл.

б. ЗАШТИТНИ ПОЈАСЕВИ ТРАСА И ОБЈЕКАТА У ИНФРАСТРУКТУРНИМ КОРИДОРИМА

У непосредном појасу заштите трасе и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система –саобраћајница, далековода, водовода и оптичких каблова, успоставља се режим заштите ограничене и строго контролисане изградње и уређења простора дефинисано у поглављу II. ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА, тачке 1.2. Услови за уређење и изградњу површина и објеката јавне намене и мреже саобраћајне и друге инфрастрзктуре.

У заштићеним просторима се морају поштовати утврђене мере заштите.

Појасеви заштите животне средине од утицаја инфраструктурног система –

- појас I степена загађења - са веома великим еколошким оптерећењем животне средине, због емисија аерозагађења, повећане буке и загађивања земљишта, поклапа се са непосредним појасима заштите инфраструктурних система;

- појас II степена загађења - са великим еколошким оптерећењем животне средине због повећане буке и загађивања земљишта поклапа се са ширим појасима заштите путева, а због ризика од акцидента поклапа се са ширим појасем заштите гасовода;
- појас III степена загађења - са малим еколошким оптерећењем животне средине због повећане буке ширине 140,0m за државни пут; односно обухваћен је (у ширини од око 125,0m) или се поклапа са ширим појасем заштите железничке пруге;
- ширина заштитних појасева јавних путева усклађиваће се са њиховом категоризацијом у државне и општинске путеве;
- ширина заштитних појасева инфраструктурних система је обавезна до њиховог редефинисања израдом одговарајућег урбанистичког плана.

Непосредни појас заштите, тј. простор којим се штити правац простирања радио таласа, утврђује се за сваки радио коридор, према условима које утврђује корисник тог коридора.

Режими заштите с правилима грађења и уређења заштитних појасева
Просторни план општине Пожега је са варијантним решењима наставка ауто-пута Београд-Јужни Јадран, од петље Пожега. Крајње решење ће определити одговарајући план инфраструктурног коридора.За подручје коридора који се изабере уз планска решења ће се установити и зоне заштите и утицаја инфраструктурног коридора.

Функционални и пратећи садржаји за потребе корисника аутопута Е-763
У оквиру аутопута и његовог коридора наћи ће се и одговарајући садржаји.
ППППН коридора аутопута Е-763 предвиђено је постојање два главна наплатна места: код Остружнице и на деоници Лучани-Пожега (Km145, гледано у смеру од Београда).
Површина потребна за главно наплатно место са одмориштем је око 3 ha.
Објекти наплате путарине (затворени систем наплате путарине) се формирају са циљем убирања накнаде коришћења аутопута и треба да садрже: наплатни плато;острва на наплатном платоу (мин. ширине 1,7 m, мин. дужине 15 m); наплатне кабине (минимално 8); централна пословница; објекте контролне станице; осветљење и помоћне површине.
Број кабина пре свега зависи од интензитета саобраћајних токова на посматраном пресеку али и од начина евидентирања возила, односно наплате надокнаде за коришћење аутопута.
Потребно је предвидети могућност промене намене појединих наплатних канала, нарочито у случају главних (чеоних) наплатних места, како би се побољшала опслуга у вршним сатима за смер са тренутно већим оптерећењем.
Од садржаја потребних за кориснике пута предвиђени су следећи пратећи садржаји:станице за снабдевање горивом (ССГ), које су намењене превасходно опслуживању свих врста моторних возила, по питању допуне погонског горива. С обзиром да је предметна деоница аутопутског профила и део међународне путне мреже потребно је да бензинске станице буду у складу са домаћим и европским стандардима по питању изграђености, опремљености, доступности и безбедности.
Паркиралишта (П) служе краћем задржавању корисника (15-30 мин.),
постављају се обострано, смакнуто у односу на главни саобраћајни ток. Суседна паркиралишта треба да су на сваких 10-15km, а у зависности од осталих садржаја на траси као и макролокацијских услова. Обавезни садржаји на паркиралиштима су: паркинг простор за путничка и комерцијална возила, санитарни чвор, вода за пиће, зелене површине прилагођене одмору корисника, опремљене клупама и столовима. Проблем формирања и позиционирања паркиралишта ће се разрешавати на нивоу предстојећих урбанистичких планова и идејних пројеката.

Одморишта (О) служе дужим задржавањима путника (30-90 мин.),
постављају се на растојањима од приближно 25 km. Обавезни садржаји на њима су: станица за снабдевањем горивом, ресторан, кафеи, продавница прехрамбене робе, продавница делова за возила, информациони центар, као и сви садржаји паркиралишта.

Мотели (М), намењени дужем задржавању, уз могућност ноћења корисника, постављају се на растојањима 30-70km. Поред свих садржаја наведених за паркиралишта и одморишта, потребно је да се у оквиру комплекса налази и сервисна радионица за све врсте возила, као и шири дијапазон занатско-трговинских продавница, пошта, мењачница.

Одређивање тачне локације објеката пратећих садржаја је комплексан задатак, који захтева сагледавање и анализу више утицајних параметара: одржавање потребног ритма између објеката у простору; саобраћајно-технички услови; просторна ограничења; природне и историјске карактеристике посматраног локалитета; могућност комуналног опремања;) снабдевање и одржавање објеката пратећих садржаја и услови заштите животне средине.

Потребни садржаји у оквиру одморишта типа О-1 (који је планиран на делу код Пожеге), има оријентационе вредности параметара капацитета: телефон за помоћ; јавни телефон; вода за пиће - чесма на отвореном; санитарно хигијенски чвор - површине 40 - 100 m^2; информације - табла са називом и планом одморишта укључујући и информацију о станици за снабдевањем горивом, на улазу, као и табла са основним информацијама о даљем путу на излазу (о главним скретањима, растојањима, туристичким, културним и природним локалитетима, наредним станицама за снабдевање горивом); простор за одмор и рекреацију - за приближно 100-200 особа, на оквирној површини од 500 m^2, са парковским мобилијаром (клупе, столови, корпе за отпатке) и стазама; продавнице општих артикала - храна, пиће, штампа, цигарете, укупне површине до око 100m^2; кафе и ресторан - за оријентационо 50 особа у затвореном делу и 70 места на тераси, кухиња и мокри чвор, службени смештај особља ресторана, 250 m^2 + 100 m^2 тераса; станица за снабдевање горивом - 6 мултифункционалних обостраних точионих места, 4 у делу за путничке аутомобиле, 2 у одвојеном делу за комерциална возила, са пуним асортиманом моторних бензина и дизел горива, као и засебно место за плин, место за проверу и регулацију притиска у пнеуматицима, место за промену уља, простор за чекање возила у реду, продавница потрошног материјала, ситних резервних делова за моторна возила и опреме; паркинг простор - за 20 - 40 путничких возила, 4 - 8 аутобуса, 8 - 16 теретних возила, са потребним пролазним саобраћајним тракама.

Шири појас заштите

У ширем појасу заштите трасе и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система –државних и локалних путева, железничке пруге, далековода и оптичких каблова и планираних гасовода успоставља се режим селективне и контролисане изградње и уређења простора са следећим основним правилима:

- дозвољава се изградња објеката, тј. реконструкција и доградња постојећих и изградња нових објеката у зонама предвиђеним за изградњу овим просторним планом и одговарајућим урбанистичким планом, с тим да је за повећање густине насељености, степена изграђености и заузетости површина, у првом реду за изградњу стамбених и објеката јавних служби, предуслов предузимање мера заштите на основу процене утицаја и ризика од инфраструктурног система на животну средину;
- сви планирани паралелно вођени инфраструктурни системи који нису постављени у непосредном појасу заштите смештају се у инфраструктурном коридору на минималном међусобном растојању на основу закона и прописа донетих на основу закона и
- изводе се потребни радови и спроводе мере заштите окружења од негативних утицаја инфраструктурног система на животну средину (заштитно зеленило, заштитне баријере од буке, каналисање оборинских вода у депресијама поред инфраструктурног система и др.), као и потребне мере заштите инфраструктурног система које нису реализоване у непосредном појасу заштите и посебним правилима за: јавне путеве и железничке пруге.

Отварање рудника и каменолома и изградња рударских, индустријских, комуналних и пољопривредних објеката и постројења који су извори загађивања животне средине може се одобрити на удаљењу већем од 50,0m од осе крајњег колосека пруге, односно на основу процене утицаја тих објеката и постројења на животну средину, под условима и на начин који утврди јавно предузеће надлежно за управљање јавним путем или управљач јавне железничке пруге.
У ширим заштитним појасевима између пута, железничке пруге и другог инфраструктурног система у инфраструктурном коридору забрањује се изградња објеката који нису у функцији тих инфраструктурних система, тј. забрањује се легализација, реконструкција и доградња постојећих и изградња нових привредних, стамбених и осталих објеката.

В. ЗОНА ЗАШТИЋЕНИХ ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ВРЕДНОСТИ

На основу документације Завода за заштиту природе Србије установљено је да се на територији која је обухваћена границама Просторног плана општине Пожега налазе следећа заштићена природна добра:

1) Заштићена површина резервата “Чалачки поток”
Заштићена површина има карактер строгог природног резервата. Сходно томе на заштићеном подручју забрањено је вршити било какве промене које ометају спонтани природни развој животне заједнице и станишта као целине (Екосистема).

2) Заштићено подручје резервата “Велика Пећ-Вражји Вир”
Подручје обухвата главни изворишни део Црне Каменице са њеним горњим притокама. У клисурастом кориту ове реке, у североисточном делу резервата налази се мањи водопад, познат под именом “Вражји Вир”, који има карактер природног споменика. Као такав, у склопу заштићеног подручја, ужива апсолутну заштиту и са истим чини јединствену целину.

3) Заштићена природна добра - споменици природе:
   1. Споменик природе “Пет стабала храста лужњака;
   2.Споменик природе “Стабло храста Цера-Почеча;
   3.Споменик природе “Стабло храста лужњака - Љутице”;
   4.Споменик природе “Стабло храста лужњака - Беле Воде”;
   5.Споменик природе “Висибаба-стабла лужњака”.

За споменике природе установљава се режим III степена заштите и прописују мере и услови заштите у циљу несметаног одржавања садашњег стања и обезбеђења заштићених стабала и њиховог даљег биолошког опстанка, поред самих стабала заштитом је обухваћен, као заштитни појас и њихов ужи природни амбијент површине коју прекривају пречници круне, те са стаблима чине нераздвојну целину.
Забрањено је заштићена стабла посећи или оштећивати, гране и гранчице ломити или предузимати ма какве друге радње на самим стаблима или у њиховој непосредној околини, односно заштићеном појасу, које би могле да измене досадашњи изглед и стање стабла и заштитног појаса те доведу у питање њихов даљи биолошки опстанак.
Режим III степена заштите прописује мере и услове заштите које су дате у оквиру поглавља 7.3. Заштита и одрживо коришћење природног наслеђа.

Предметно подручје обухваћено Просторним планом општине Пожега садржи и богато културно наслеђе које сведочи о значајним дометима становништва овог дела земље.
Простори проглашене заштићене околине и утврђивање заштићене околине за категорисана и непокретна културна добра, којима ће бити утврђен њихов статус и

категоризација, одредиће се установљавањем следећих зона са различитим режимима заштите и правилима грађења и уређења простора, и то:

1) зона I степена заштите, тј. зона заштићене/непосредне околине непокретног културног добра која ужива исти статус заштите као добро, са режимом строго контролисане изградње и уређења простора којим је:

- забрањена изградња објеката који нису у функцији заштите и презентације културног добра;
- дозвољено је коришћење, одржавање и, евентуално, реконструкција објеката у оквиру постојећих габарита и уз сагласност надлежног завода за заштиту споменика културе;
- простор се уређује, опрема комуналном инфраструктуром и одговарајућим мобилијаром у складу са захтевима заштите и презентације непокретног културног добра;
- дозвољен је досадашњи начин коришћења пољопривредног земљишта и радови на уређењу шума који нису у колизији са заштитом и презентацијом непокретног културног дора и очувањем предеоног лика заштићеног простора;
- зона II степена заштите чини просторну целину са I зоном заштите у оквиру предеоног лика ближе перцепције (до најближих визуелних препрека у окружењу), коју штити од негативних утицаја окружења и омогућава презентацију непокретног културног добра, има режим ограничене и строго контролисане изградње и уређења простора којим је:
- дозвољена реконструкција и одржавање постојећих, изузетно и изградња нових стамбених и помоћних објеката за пољопривредну производњу сталних становника насеља и то искључиво на постојећим кућиштима, у складу са условима надлежног завода за заштиту споменика културе и одговарајућим урбанистичким планом;
- дозвољен саобраћајни приступ и организовање пункта за прихват посетилаца и службених лица, са пратећим садржајима за презентацију непокретног културног добра и уређеним стазама за пешачко кретање посетилаца и
- формирање етнофолклорних комплекса предвиђених Просторним планом постојећим, пренетим и(или) репликама објеката народног градитељства.

2) зона III степена заштите, тј. шира зона заштите, која обухвата простор амбијенталне и(или) предеоне целине у којој се непокретно културно добро налази, има режим селективне и контролисане изградње и уређења простора којим је дозвољен:

- развој активности комплементарних заштити непокретног културног добра;
- промена намене и начина коришћења пољопривредног и шумског земљишта уколико се не ремети очување предеоног лика;
- изградња приступних и рехабилитација и реконструкција постојећих путева и саобраћајница у насељу, као и уређење различитих врста стаза за кретање посетилаца, излетника и туриста (излетничке, панорамске, планинарске, маунтинбајк и друге стазе);
- изградња туристичких, спортско-рекреативних, стамбених, пољопривредних и других објеката у функцији развоја културолошког, еколошког, етно и руралног туризма и обнове постојећих насеља на основу одговарајућег урбанистичког плана;
- у широј зони заштите непокретног културног добра може да се установи и зона степена заштите до видљивог обода предеоног лика даље перцепције, с прелазним режимом заштите у функцији презентације непокретног културног добра, излетничке рекреације и развоја комплементарних активности.

(Детаљније погледати у оквиру поглавља 7.3. Заштита и одрживо коришћење природног наслеђа и 7.4. Заштита и одрживо коришћење културног наслеђа).

г. ЗОНА КОМПЛЕКСА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ

Војне комплексе "Краљев сто", "Тометино поље","Бакионица[1]', "Петар Лековић", у Ул. Петра Лековића, "Владо Радовановић", "Јеминска стена", "Расна"-3.1687, "Узићи" третирати као комплексе "посебне намене".

Око ових комплекса је дефинисана заштитна зона, односно зона забрањене, зона конртолисане и зона ограничене градње, приказана је на граф.прилогу Референална карта 3. „Туризам и заштита простора“.

Поједини комплекси се могу дефинисати и као нека друга намена уз прибављање предходне сагласности и мишљења Министарства одбране и регулисања својинских односа у складу са одредбама Закона о средствима у својини Републике Србије ("Сл. Гласник РС" бр.53/95, 3/96, 54/96 и 32/97), а у поступку пред Републичком дирекцијом за имовину РС.

(Зоне заштите детаљније погледати у оквиру поглавља 7.6. Заштита од ратних дејстава и потребе за одбрану земље).

д. ЗАПОЧЕТЕ И ИНИЦИРАНЕ ЗОНЕ ИЗГРАДЊЕ (ПРЕТЕЖНО СТАНОВАЊЕ)

Изградња ће се приоритетно усмеревати у центре и зоне на подручју Просторног плана у делу атара који се налазе поред јавног пута, ради рационалног уређења мреже саобраћајница у насељу и инфраструктурног опремања тог дела насеља, у складу са Развојем мреже насеља. Грађевинско подручје насеља су подручја претежно намењена за изградњу и развој стамбених зона.

Започета зона/појас изградње је континуално изграђено земљиште у делу атара насеља који се налази поред јавног пута.

Иницирана зона/појас изградње је дисконтинуално изграђено земљиште у делу атара насеља који се налази поред пута.

ђ. ЗОНА ЦЕНТРА НАСЕЉА

План предвиђа формирање локалног центра насеља чије функције задовољавају свакодневне потребе становништва и обухватају концентрације садржаја локалног снабдевања и услуга. *Локални центар* ће допринети даљој урбанизацији простора.

У појединим центрима заједнице насеља и центрима са појединим функцијама јасно је формиран центар насеља, у ком се углавном налазе **централни садржаји** намењени администрацији, управи, културним и верским објектима, образовању, централним и услужним делатностима, становању, спорту и рекреацији.

Поред објеката од јавног интереса у оквиру ове зоне налазе се и стамбени објекти. Планирана спратност објеката у оквиру ове зоне је већа у односу стамбене зоне осталих насеља (до П+3 за стамбене и комерцијалне садржаје). Зона центра насеља дата је у оквиру ШЕМА УРЕЂЕЊА НАСЕЉА.

е. РАДНЕ ЗОНЕ

Објекти производње, који својим капацитетом превазилазе властите потребе домаћинства и који на било који начин могу да утичу на начин живота у непосредном окружењу, морају се градити у, за то посебно издвојеним просторима -радним зонама, или у ободном делу грађевинског подручја на довољном растојању од суседних објеката других намена на које, евентуално, могу да имају утицаја.

Под радним зонама подразумевају се површине намењене за производне погоне индустрије, малу привреду, трговину, угоститељство, занатство, пословне садржаје, складишта и сервисе, станице за снабдевање друмских возила погонским горивом, магацински простори и пратећи садржаји као и остали садржаји који својим радом не угрожавају животну средину и сви други комплементарни садржаји.

Формирање радних зона настало је као логично спајање у просторну целину сличних делатности пословања и производње дуж фреквентијих (примарних) путних праваца,

као што је приказано на шемама насеља. Ширење постојећих и формирање нових радних зона биће мотивисано потребом домаћих и страних инвеститора.

Индустријска производња у општинском центру Пожега обавља се пре свега у индустријској зони Пожега као и на појединачним локалитетима. У постојећој просторној структури индустрије Општине издваја се град Пожега као основно језгро индустријске делатности, и насеље Јелен До, са нуклеусом индустријске активности (вађење руде и камена). За општински центар се правила грађења и уређења простора за лоцирање индустријских објеката и МСП дефинише ПГР-је Пожега.
Планира се проширење, пресељење и инфраструктурно комплетно опремање локације нове индустријске зоне у троуглу између пута за Ивањицу, пута за Чачак и реке Скрапеж.

Развој линеарног потеза државног пута IA-4 - Јелен До - Пожега, подразумева формирање привредне зоне дуж дела државног пута IA-4, на потезу пута IA-4, железничке пруге и реке Скрапеж, односно реке Западна Морава. Ова радна зона практично представља развојну фазу индустријске зоне Пожега и омогућава дислоцирање индустрије и других привредних капацитета из Пожеге. Овај привредни потез даје приоритет развоју капацитета за складишно-сервисне намене, комерцијално-прометне и саобраћајне услуге, регионалне трговинске центре, логистичке центре и сл., и могућношћу развоја малих и средњих производних предузећа, али врло ригорозних захтева у погледу избора производних програма (еколошки подобни; виших фаза прераде).

Радна зона на стратешком развојном правцу IA-4 - Пожега - Ужице наставља се на правац, линеарно, на потезу Јелен До -Пожега, дуж пута IA-4. У будућем периоду, ова зона би могла да преузме део трговинских, посредничких и сервисних функција Пожеге. Пољопривредно залеђе и добар саобраћајни положај, чине потенцијал за формирање модерног специјализованог производно-индустријског комплекса са вишим технолошким фазама прераде и понуде пољопривредних производа, уз спровођење свеобухватних мера заштите средине.
На стратешком развојном правцу IБ-13 (потез Пожега - петља Прилипац) формира се линеарна функционална зона у захвату државног пута IБ-13. Предности зоне су садржане у њеном саобраћајно-географском положају (положај уз магистралну саобраћајницу, везе са будућом петљом ауто-пута и др.) што дефинише приоритетну активност у погледу коришћења простора (сервисно-складишна намена). Развој производно-прерађивачких капацитета у овој зони је у другом плану, а предпоставља развој малих и средњих предузећа, са вишим технолошким фазама прераде углавном пољопривредних производа, уз спровођење свеобухватних мера заштите средине (еколошка подобност).
Линеарна привредно-индустријска зона на стратешком развојном правцу IБ-13 - Пожега - железничка станица Каленић формира линеарну функционалну целину дуж пута IБ-13. Предности ове зоне и приоритетне активности су сличне предходној зони Пожега - петља Прилипац, са нагласком на предности железничког саобраћаја.

За све радне зоне потребно је водити рачуна о формирању заштитног појаса зеленила према другим зонама, тако да ово зеленило не представља само фрагмент у оквиру појединачних комплекса, већ да чини саставни део зеленила целе радне зоне.

Мере заштите животне средине спроводиће се у складу са Законом о процени утицаја на животну средину и измене и допуне Законом о процени утицаја на животну средину и у складу са Уредбом о утврђивању листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и листе пројеката за које се може захтевати Процена утицаја на животну средину.

Ж. ЗОНА ТУРИЗМА И ЗОНА КУЋА ЗА ОДМОР

Туристичка зона подразумева простор који је намењен за активну и пасивну рекреацију са смештајним садржајима и комерцијаним делатностима. У овој зони намењеној стамбено-туристичким садржајима, предвиђа се изградња стамбено-пословних објеката (стамбени објекти са собама за издавање или пословним садржајима), туристичко-угоститељских објеката са смештајним капацитетима, као и могућност изградње објеката намењених спорту и рекреацији.
Туризам представља перспективну развојну шансу општине која је комплементарна са другим привредним гранама и услужним делатностима.

Објекти и комплекси у функцији туризма (смештајни и угоститељски објекти и туристичка инфраструктура) са пратећим садржајима (спорта, рекреације, образовања и културе) могу се планирати у оквиру различитих намена простора: грађевинско земљиште, пољопривредно земљиште, шумско земљиште и водно земљиште.
Главне туристичке дестинације Пожеге, првенствено због развоја сеоског и историјског туризма налазе се у Тометином Пољу, В.Јежевици, Горњој и Средњој Добрињи, Прилипцу, Годовику, Рогама, Горобиљу.
У туристички атрактивним природним срединама могу се градити смештајни и угоститељски објекти са пратећом инфраструктуром туристичког садржаја или комплекси у функцији туризма - излетнички комплекси, спортско-рекреативни, базени, тениски терени, голф терени, кампови, купалишта, ловачки домови, школе у природи, уметничке колоније, скулптуре и споменици, летње позорнице, хотели, мотели, ресторани и други слични садржаји.

Туристичка зона обухвата и двојно становање за одмор и издавање, као и викенд становање. "Викенд зоне" чине групације индивидуалних стамбених објеката лоцираних у природном окружењу који се користе повремено (одмор, рекреација, боравак викендом ван града, итд.).
На основу већ постојеће изграђености у КО Роге формирана је зона туризма са викенд становањем и двојним становањем као сталним становање са могућношћу простора за издавање. Двојно становање за одмор и издавање (пансиони) су релативно нови вид туристичке понуде на овом простору. Могу да буду у виду транзитног, стационарног и излетничког туризма у коме су гости смештени у објектима домаћина или у посебно грађеним наменским објектима, где су гостима на располагању поред смештаја и остали атрактивни садржаји.
Зоне кућа за одмор су дефинисане границом грађевинског подручја, тј. издвојене су као туристичка зона. Услови за изградњу нових, реконструкцију, доградњу и адаптацију постојећих објеката у оквиру ове зоне су дефинисани правилима уређења и грађења за викенд становање.

1.1.2. ОПИС И ОДРЕЂЕЊЕ ЗОНА И ЦЕЛИНА ЗА КОЈЕ ЈЕ ДАТ ШЕМАТСКИ ПРИКАЗ УРЕЂЕЊА

У Плану су дати Шематски прикази уређења за центре заједнице насеља и насеља са појединим функцијама, са границом планираних грађевинских подручја, као и поједина насеља која су од транзитног и функционалног значаја за општину. За сва остала насеља приказана је постојећа изграђеност земљишта на реферaлним картама.

За потребе израде шематских приказа уређења насеља добијени су за целокупно подручје скенирани катастарски планови (детаљни листови) у размерама Р 1:2500. Укупна површина планског подручја је покривена и дигиталним ортофото картама у ETPC89/УТМ пројекцији (резолуција 40cm) чије снимање је обављено 2009. и 2010. године.

Постојеће коришћење земљишта, као и планирана грађевинска подручја и планирана намена површина, су графички урађени на топогрфској карти 1:25 000 и ортофото картама.

У појединим центрима заједнице насеља и насељима са појединим функцијама дефинисана је централна зона са централним функцијама и становањем. У насељима која су од функционалног и просторног значаја и на значајнијим саобраћајним правцима, формиране су и радне зоне.

Поједина насеља нису у потпуности компактна, већ су раштркана по целом атару па изграђено подручје предстсвљају енклаве од пар домаћинстава или неколико кућа. Овакво стање онемогућава планирање и формирање насеља. Из тог разлога Шематски прикази уређења насеља дат је за центре насеља формирањем јединственог грађевинског подручја и за поједине енклаве које су, релативно, ближе окружење центра насеља или су функционално и просторно значајније. За овакве мање енклаве, тј раштркане делове насеља евидентирана је постојећа изграђеност, а кроз правила у Плану дата могућност и услови под којима је могућа изградња.

Разбијени тип насеља, природне карактеристике терена, демографија становништва и сл. представљају ограничавајуће факторе за планско одређивање будуће изградње. Неоправдано претварање великих површина, или његових делова, пољопривредног и шумског земљишта у грађевинско, у циљу повезивања и уобличавања постојећих изграђених енклава, које су најчешће и међусобно изразито денивелисане, су као најрационалнији приступ планирању ових простора определили предлог за врло ограничено планирање ширења грађевинског земљишта у Шематским приказима уређења насеља (за насеља која су планирана као централна места) док је за сва остала насеља само евидентирана постојећа изграђеност, а кроз правила у Плану дата могућност и услови под којима је могућа изградња.

У плану су дефинисана подручја забрањена за изградњу као и подручја са посебним режимом изградње.

Уколико се укаже потреба за израдом урбанистичког плана (ради решавања одређених и специфичних проблема у простору или потребе утврђивања јавног интереса) Одлуку о томе доноси надлежни општински орган, и у том случају, Просторни план општине Пожега представља његов плански основ и садржи смернице за његову израду.
До доношења урбанистичких планова, издавање информације о локацији, локацијске и грађевинске дозволе (или другог одговарајућег акта, у складу са важећим законом) вршиће се на основу правила грађења из овог Плана.

Правила уређења и грађења на грађевинском земљишту важе у планираним грађевинским подручјима и на изграђеном земљишту ван грађевинских подручја.
Планирана грађевинска подручја и изграђено земљиште су приказани на одговарајућим графичким прилозима (шематским приказима уређења насеља), у размери 1: 5 000 и на реферaлним картама.

1.1.3. ПЛАНИРАНО УРЕЂЕЊЕ И ИЗГРАДЊА ЈАВНИХ ОБЈЕКАТА ЗА ЦЕЛИНЕ И ЗОНЕ У ОКВИРУ ШЕМА УРЕЂЕЊА

Правила уређења и грађења за површине и објекте јавне намене, дата у Плану, су општа правила за целу територију обухвата Плана, која се за потребе израде урбанистичког плана усмеравајућа и у складу са конкретним условима локације и окружења могу се мењати. Површине јавне намене у планираним грађевинским подручјима су: саобраћајне површине, објекти јавних намена, површине јавних намена (паркови, зеленило и сл.) и комунални објекти.

Постојеће и поједине планиране површине јавне намене, у границама планираних грађевинских подручја, су идентификовани графички, у размери 1:5 000, на шематским приказима насеља.

1.2. УСЛОВИ ЗА УРЕЂЕЊЕ И ИЗГРАДЊУ ПОВРШИНА И ОБЈЕКАТА ЈАВНЕ НАМЕНЕ И МРЕЖЕ САОБРАЋАЈНЕ И ДРУГЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

1.2.1. ПОВРШИНЕ И ОБЈЕКТИ ЈАВНЕ НАМЕНЕ

- За доградњу објеката јавне намене као и за изградњу нових, обавезна је израда урбанистичког пројекта.
- На парцелама се дозвољава, у свим сегментима, фазна изградња; У случају фазне изградње урбанистички пројекат се ради за целину комплекса са јасно назначеним фазама изградње које се могу реализовати на начин да свака фаза може да функционише самостално али и као део целине;
- Забрањена је у комплексима јавних објеката изградња других објеката, који би могли да угрозе животну средину и основну намену;
- Тип објекта ће свакако зависити од његове функције, али он мора бити прилагођен условима локације, спратности до П+2;
- Максимални дозвољени индекс заузетости је 30% (осим за средње образовање, здравство);
- Максимални дозвољени индекс изграђености је 1.0;
- Комплекс мора бити уређен у складу са функцијом објекта и његовим окружењем;
- Минимална површина парцеле за изградњу објеката јавних намена је 400 m^2;
- Постојећи објекти задржавају постојећу грађевинску линију, а за нове објекте минимално растојање грађевинске од регулационе линије износи 5,0 m;
- Најмања удаљеност јавних објеката и служби од објеката на суседним парцелама износи минимално пола висине од суседног објекта, али не мање од 5,0 m;
- Растојање основног габарита и линије суседне грађевинске парцеле износи, на делу бочног двориштa претежно северне оријентације минимално 3,5 m, односно на делу бочног двориштa претежно јужне оријентације минимално 4,0 m;
- Паркирање и гаражирање возила се обезбеђује на сопственој грађевинској парцели, изван површине јавног пута;
- Обавезно је на парцели обезбедити минимално 20% зеленила, а остатак слободне површине уредити у складу са основном наменом објекта (паркирање, пешачке и слободне површине, спортска игралишта и терени, и сл);
- Уколико су поједине функције ових делатности у објектима градитељског наслеђа или амбијенаталних целина, морају задовољавати услове надлежне службе заштите;
- Објекти образовања, дечије и социјалне заштите, здравства, културе, информисања,спорта и рекреације и сл. су компатибилни становању и мешовитим наменама и могу се градити у тим зонама;
- Специјализоване школе или спортски клубови могу бити пратеће намене у оквиру спортских и рекреативних центара али и осталих намена;
- Дозвољени су изградња, реконструкција, адаптација и поправка дечјих и спортско-рекреативних игралишта.

<u>Спортски објекти</u> могу бити и у државном и у приватном власништву, а правила уређења и грађења се налазе у поглављу 2.1.1.3. „Објекти спорта и рекреације“.

- ***Дечија заштита***

Изградња нових капацитета дечјих вртића у сеоским насељима (првенствено у општинском центру и центрима заједнице села и приградским насељима), вршиће се у

складу са важећим „Правилником о ближим условима за почетак рада и обављања делатности установа за децу(Сл.гл.РС бр. 50/94,6/96)“.

При формирању нових комплекса тежити правоугаоном облику грађевинске парцеле; грађевинска парцела мора имати директан прилаз са јавне површине;

Приликом изградње (доградње) објекта дечије заштите потребно је задовољити следеће критеријуме:

- капацитет мах.250 деце, оптимално у групама по 15-20
- потребна изграђена површина (БРГП) .....6-8 m^2/по детету
- потребна површина комплекса .....15-20m^2/по детету
- индекс заузетости 30%
- уређена зелена површина минимално 50%
- максимална дозвољена спратност је П, изузетно П+1 (када услови терена то налажу и сл);
- Паркирање - .....1Пм/100 m^2 БРГП
- Ограђивање -транспарентном оградом са капијом (контролисани улаз);

Простори предшколске установе могу бити наменски грађени објекти за децу, и то:
1) од 1 до 3 године -- јаслице;
2) од 3 до 7 година -- вртић и
3) од 1 до 7 година -- комбиновани дечји објекат.
Ако предшколска установа обавља делатност у другим прилагођеним просторима: при основним школама, месним заједницама, културним центрима, здравственим установама, установама социјалне заштите, у погледу простора примењују се услови утврђени правилником.

Планом се подстиче могућност учешћа приватног сектора у овој области, према истим нормативима као и за јавне објекте.
Дозвољава се претварање стамбених, или нестамбених простора у просторе за дневни боровак деце, у приземљима и са приземљима повезаним просторима, који чине јединствену целину, под условом да: постоји или је могуће формирати посебан улаз, постоји могућност за задржавање возила без ометања саобраћаја чији је број у складу са бројем деце, постоји начин за решавање утицаја додатне буке на суседне намене. Препоручују се могућност формирања јединица за дневни боравак деце са мањим бројем деце, у индивидуалним објектима на парцели са мањим бројем станова и могућношћу боравка деце на отвореном. У новим, односно адаптираним просторима намењеним дечјим установама, препоручују се мањи капацитети, максимално до 25 деце по објекту.

Није могуће организовати објекте предшколског васпитања уколико се у склопу преовлађујуће намене становања планирају и следеће намене: производња, производно занатство, складишта и други садржаји који загађују животну средину.
Саставни део функције и ликовности објеката је озлењавање комплекса и уређење простора за игру на отвореном.
За све објекте предшколског васпитања обезбедити максималну комуналну опремљеност (вода, канализација, струја, телефон, грејање).

- ***Основно образовање***

Реконструкција или доградња постојећих и изградња потпуно нових школских објеката (где услови то налажу и на основу ШЕМА НАСЕЉА); планирање и доградња рекреативних и других садржаја у оквиру постојећих и могућа проширења незадовољавајућих школских комплекса, вршиће се у складу са Правилником о нормативима школског простора, опреме и наставних средстава за основну школу(Сл.гл.РС 4/90).

Могућа је и реконструкција или доградња постојећих објеката како би се задовољиле потребе ученика и побољшао квалитет наставе и задовољиле потребе за фискултурним салама и отвореним просторима за спорт, наставу и боравак.

Непотпуни школски комплекси допуњују се (према потреби) недостајућим садржајима:
1) спортским теренима, уређеним школским вртом, уређеним школским двориштем, веће школе, а посебно осмогодишње школе - салама за физичко васпитање, паркингом за запослене, оградом;
2) школски комплекс ограђује се транспарентном оградом са капијом (контролисани улаз); паркинг обезбедити у оквиру комплекса за потребе запослених и посетилаца (10% укупног броја запослених);

Дозвољена је доградња или изградња нових објеката према следећим критеријумима:
- капацитет мах.850 деце, 25-30одељења
- потребна изграђена површина (БРГП) ..... 6-8 m^2/по детету
- потребна површина комплекса ..... 20-25 m^2/по детету
- индекс заузетости 30%
- уређена зелена површина минимално 20%
- паркирање - ..... 1Пм/100 m^2 БРГП

Могуће пратеће намене:
Друге јавне површине и објекти јавних намена, зеленило, спортско рекреативни садржаји мањег обима (терени за мали фудбал, кошарку, одбојку и сл.), комерцијални садржаји у склопу основне намене образовања (угоститељство, услуге).
Забрањено је обављање делатности:
у објектима које вибрацијама, буком, гасовима, мирисима, отпадним водама и другим штетним дејствима могу да угрозе околину и не представљају намену компатибилну образовању, као претежној намени објеката.

За све објекте основног образовања паркирање и гаражирање обзбедити ван комплкса, осим за сопствена возила и возила запослених (мин 10% запослених), а према општим условима за паркирање за јавне службе.
За све објекте основног образовања обезбедити максималну комуналну опремљеност (вода, канализација, струја, телефон, грејање).

- ***Средњошколско образовање***

Капацитет средњих школа треба да задовољи следеће критеријуме:
- учионички простор ..... 2 m^2/ученику
- школски објекат..... 10-18 m^2/ученику
- школски комплекс ..... 15-25 m^2/ученику,
- степен заузетости 40%
- уређена зелена површина минимално 20%
- паркирање - ..... 1Пм/100 m^2 БРГП

Паркирање обезбедити са 50% потребних места у оквиру комплекса.
У оквиру комплекса поред прописима утврђених садржаја, треба предвидети и друге могуће и пожељне компатибилне намене: научно-истраживачке установе, спортско-рекреативни полигони и пратећи комерцијални, угоститељски и забавни садржаји, с тим да комерцијални сардржаји не прелазе 5% укупне БГРП објеката.
Све слободне површине обавезно уређивати и одржавати као парковско зеленило.

- ***Здравство***

Параметри и стандарди за димензионисање објеката **примарне здравствене** заштите:
- БГП објекта је потребна 0.05-0.1 m^2/становнику гравитационог подручја
- површина парцеле 0.05-0.2 m^2/становнику гравитационог подручја

Распоном се прилагођавају потребне површине према учесталости коришћења појединих јединица

– индекс заузетости 40%;

Параметри и стандарди за димензионисање објеката **секундарне здравствене** заштите:

– број постеља: .....5-10 на 1000 становника
– БГП објекта је потребна ..... 25-40 m^2/постељи
– површина парцеле .....100-150 m^2/ постељи
– највећи дозвољени индекс заузетости 40%;

Паркирање обезбедити за 25-30% запослених, са обавезним озелењавањем слободних површина. Обезбедити паркинг за санитарна возила.
Као један од видова превазилажења проблема велике удаљености корисника, може се обезбедити формирање мобилних здравствених екипа у периферним деловима ниских густина насељености.

- ***објекти социјалне заштите одраслих***

Изградња геронтолошког центра или домова за смештај особа са посебним потребама, није планирана овим планом, али се и не ограничава и се може спровести у сарадњи са приватном иницијативом. Опремање и капацитети морају да задовоље све критеријуме за изградњу установа за смештај старих лица. Ове установе, поред смештајних капацитета захтевају и специјалну медицинску службу.
Према стандардима потребно је обезбедити:

- површина објекта: 20-25m^2/ кориснику за домове за социјалну заштиту
- површина парцеле: 40-50m^2/ кориснику за домове за социјалну заштиту
- највећи дозвољени индекс заузетости.....30%;

Паркирање обезбедити у оквиру парцеле. Озелењавање у парковско уређење слободних површина је обавезно.

- ***Култура***

Реконструкција и доградња постојећих Домова културе и изградња потпуно нових објеката, вршиће се по нормативу 20 m^2/ст. Простор за ове садржаје уколико већ није дефинисан треба обезбедити у централном делу насеља. У циљу подизања нивоа у области културе и равномерне расподеле дешавања и објеката, планирати изградњу специјализованих институција културе, пре свега у центрима заједнице насеља.

1.2.2. САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА

За територију општине Пожега овим планом утврђују се правила уређења у коридорима инфраструктурних објеката намењених саобраћају.

За реконструкцију или ревиталитзацију постојећих капацитета може се издати локацијска дозвола на основу просторног плана уколико се реконструкција изводи на постојећем земљишту јавне намене или, уколико су корекције земљишта јавне намене минималне и местимичне (поједина кривина, ширина на краћој деоници и сл) али уз претходно решен имовинско-правни статус над предметном парцелом за проширење. За изградњу нових капацитета обавезна је израда одговарајућег урбанистичког плана.
Правац, односно промена правца јавног пута у насељу одређује се одлуком СО (за државни пут по претходно прибављеној сагласности надлежног министарства за послове саобраћаја).

За реконструкцију постојећих капацитета може се издати локацијска дозвола на основу просторног плана уколико се реконструкција изводи у постојећем јавном или, уколико су корекције јавног минималне и местимичне (поједина кривина, ширина на краћој деоници и сл) али уз претходно решен имовинско-правни однос управљача пута и власника парцеле на којој се корекција врши, о чему се подноси доказ.
За изградњу нових капацитета мора се израдити одговарајући урбанистички план.
Правац, односно промена правца јавног пута у насељу одређује се урбанистичким планом и одлуком СО (за државни пут по претходно прибављеној сагласности надлежног министарства за послове саобраћаја).
За аутопутеве важе правила грађења и уређења из одговарајуће планске документације.

Појас регулације јавног пута
Појас регулације саобраћајних система утврђених планом, обухвата крајње тачке земљишног појаса са обе стране. У пракси то је изломљена линија која одваја јавно од осталог земљишта. У појасу регулације налазе се сви елементи горњег и доњег строја саобраћајнице који непосредно служе за обављање саобраћаја односно функционисање саобраћајнице.
Просторним планом утврђује се ширина појаса регулације за:

Правила за грађење и реконструкцију саобраћајне мреже у грађевинском подручју

- регулациона линија утврђује се у односу на осовинску линију (осовину јавног пута), или на граничну линију и обележава за све постојеће и планиране саораћајнице;
- растојање између регулационих линија (ширина појаса регулације) утврђује се у зависности од функције и ранга саобраћајнице, односно инфраструктуре, као хоризонтална, надземна и подземна регулација, а најмања дозвољена ширина појаса регулације по врстама улица је: стамбене 7.5-8.0 m, сабирне 9-10.0 m, саобраћајнице у сеоским насељима 9.0-10,0m, колски пролази 6.0-5,0 m, приватни пролази-2,5m, противпожарни пролаз-3,50m;
- регулациона линија се обележава аналитичко геодетски за све планиране саобраћајнице у насељу;
- регулациона линија и осовина саобраћајнице јавног пута су основни елементи за утврђивање саобраћајне мреже;
- регулациона линија и осовина нових саобраћајница утврђују се у односу на постојећу регулацију и парцелацију, постојеће трасе саобраћајница и функционалност саобраћајне мреже;
- нивелација саобраћајница и других јавних површина одређује се прорачуном падова и попречних и подужних профила појаса регулације. Утврђене аналитичке координате (коте нивелете) карактеристичних тачака у плану нивелације представљају основ за утврђивање нивелета регулационих линија као и основ за постављање улаза у објекат или уређење осталог простора ван појаса регулације;
- саобраћајнице изводити са савременим коловозним застором на адекватном доњем постројa, тампону и оивичити ивичњацима;
- приликом планирања нових или реконструкција постојећих улица тежити да се обезбеди улично зеленило (дрвореди, травњаци и слично);
- пешачке површине (стазе и тротоари) обавезно физички издвојити у посебне површине заштићене од моторног саобраћаја (изузев код интегрисаних улица);
- ширина тротоара за кретање пешака мин. 1,5m (важи за нове саобраћајнице и при реконструкцији постојећих); за инвалидна лица на пешачким прелазима предвидети изградњу рампе нагиба 1:20 (изузетно 1:12) минималне ширине 1,80m;
- код изградње надвожњака потребно је оставити светли профил од мин. 4,5m;

- попречне профиле и коловозне конструкције свих саобраћајница димензионисати према меродавном саобраћајном оптерећењу;
- радијус закривљења на раскрсницама је мин. 7,5m (изузетно 6,5)
- обезбедити потребне линије прегледности на раскрсницама
- паркирање на јавној површини уз коловоз је могуће и изводи се као управно са коловозом интерне саобраћајнице ширине мин 5,5m, паралелно, коловоз интерне саобраћајнице мин 3,5m или косо, коловоз интерне саобраћајнице мин 4,5м (димензије паркинг места, у зависности од начина паркирања, према техничким нормативима (СРПС У.С4.234:2005)).
- у профилу улице, поред саобраћајне функције, обезбедити простор за пролазак инфраструктурне мреже (пример распореда инфраструктурних капацитета у профилу саобраћајнице у насељу)

[EMATSKI PRI KAZ ME\ USOBNOGODNOSA
TEHNI ^KE I NFRASTRUKTURE

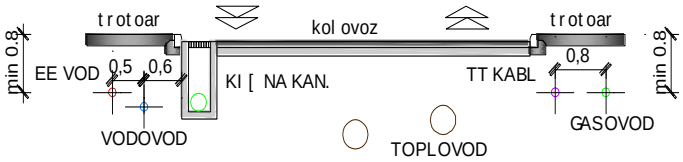

KANALI ZACI JA

Јавни путеви ван насељеног места

Земљишни појас је непрекинута земљишна површина са обе стране усека и насипа јавног пута, ширине најмање 1.0 m мерено на спољну страну од линије крајњих тачака попречног профила.

Заштитни појас је површина земљишта уз земљишни појас, на спољну страну, чија ширина зависи од категорије пута:

- за државни путеви 1. реда-аутопутеве износи 40.0m
- за државне остале путеве 1. реда износи 20.0 m
- за државне путеве 2. реда изниоси 10.0 m
- за општинске путеве износи 5.0 m

У заштитном појасу поред јавног пута ван насеља, забрањена је изградња грађевинских или других објеката, као и постављање постројења, уређаја и инсталација, осим изградње саобраћајних површина пратећих садржаја јавног пута, као и постројења, уређаја и инсталација који служе потребама јавног пута и саобраћаја на јавном путу. У насељу ширина појаса се одређује урбанистичким планом.

У заштитном појасу може да се гради, односно поставља, водовод, канализација, топловод, железничка пруга и други сличан објекат, као и телекомуникационе и електро водове, инсталације, постројења и сл., по претходно прибављеној сагласности управљача јавног пута која садржи саобраћајно-техничке услове. Управљач јавног пута дужан је да обезбеди контролу извођења поменутих радова.

Појас контролисане градње је површина са спољне стране заштитног појаса на којој се ограничава врста и обим изградње објеката који је исте ширине као и заштитни појас. Изградња објеката у појасу контролисане изградње дозвољена је на основу донетих просторних и урбанистичких планова који обухватају тај појас. У појасу контролисане градње забрањено је отварање рудника, каменолома и депонија отпада и смећа.

Прикључак новопланираног пута или прилазног пута на јавни пут може се градити само уз сагласност управљача јавног пута.

Некатегорисани земљани пут који се прикључује на јавни пут мора имати коловоз са тврдом подлогом или исти као и јавни пут најмање ширине 5.0 m на 40.0 m за пут I

реда, 20 m за пут II реда и 10 m за општински пут мерено од ивице коловоза јавног пута.
Обавеза управљача јавног пута је да поставља (према одговарајућој техничкој документацији), одржава и контролише прегледност саобраћајне сигнализације.
Ваздушни простор изнад коловоза је 7.0m а слободни простор изнад коловоза је 4.5 m (4,75m код аутопута).
Управљач јавног пута мора са власницима суседних парцела да склопи уговор о коришћењу земљишта за објекте за одвођење воде или друге објекте или уређаје заштите пута уколико их не може распоредити у земљишном појасу.
Јавни пут у насељу одређује се просторним и урбанистичким планом.
Коловозна конструкција улица које се поклапају са правцем државног или општинског пута који пролази кроз насеље сматрају се деловима тих путева заједно са саобраћајном сигнализацијом (осим светлосне).

Правац или промену правца државног пута који пролази кроз насеље одређује Скупштина града по прибављању сагласности надлежног министарства.
Забрањено је укрштање државног пута I реда са железничком пругом у истом нивоу.
На раскрсници, или укрштају са железничком пругом, утврђује се зоне потребне прегледности. У утврђеним зонама потребне прегледности забрањена је свака градња или подизање постројења, уређаја и засада или било каква активност којом се омета прегледност. Управљач има право да од власника или непосредног држаоца захтева да се уклоне објекти који ометају потребну прегледност. Држалац или власник суседне парцеле има право на накнаду од стране управљача пута по основу ограниченог права коришћења.
Ако постојећи јавни пут, односно његов део, треба изместити због грађења другог објекта (железничка инфраструктура, рудник, каменолом, акумулационо језеро, аеродром и сл.), јавни пут, односно његов део који се измешта, мора бити изграђен са елементима који одговарају категорији тог пута.

Трошкове измештања јавног пута, односно његовог дела, из става 1. овог члана, сноси инвеститор објекта због чије изградње се врши измештање јавног пута, односно његовог дела, ако се другачије не споразумеју инвеститор и управљач јавног пута.
У случају укрштања јавног пута са железничком инфраструктуром због изградње јавног пута, односно железничке инфраструктуре, трошкове изградње надвожњака или подвожњака, сноси инвеститор изградње тог јавног пута, односно те железничке инфраструктуре.
За јавне путеве утврђују правила грађења при изградњи, ревитализацији или реконструкцији у појасу регулације јавног пута. У изузетним случајевима могуће је одступити од ових правила што се утврђује пројектним задатком за израду техничке документације по којој се изводе радови.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

Регулациона линија утврђује се у односу на осовинску линију (осовину јавног пута), или на граничну линију и обележава за све постојеће и планиране саораћајнице. Растојање између регулационих линија (ширина појаса регулације) утврђује се у зависности од функције и ранга саобраћајнице, односно инфраструктуре, као хоризонтална, надземна и подземна регулација.
Регулациона линија се обележава аналитичко геодетски за све планиране саобраћајнице у насељу. Регулациона линија и осовина саобраћајнице јавног пута су основни елементи за утврђивање саобраћајне мреже. Регулациона линија и осовина нових саобраћајница утврђују се у односу на постојећу регулацију и парцелацију, постојеће трасе саобраћајница и функционалност саобраћајне мреже.
Нивелација саобраћајница и других јавних површина одређује се прорачуном падова и попречних и подужних профила појаса регулације. Утврђене аналитичке координате

(коте нивелете) карактеристичних тачака у плану нивелације представљају основ за утврђивање нивелета регулационих линија као и основ за постављање улаза у објекат или уређење осталог простора ван појаса регулације.
Саобраћајнице изводити са савременим коловозним застором на адекватном доњем постројy, тампону и оивичити ивичњацима или ивичним тракама.

За јавне путеве, објекте у функцији одвијања саобраћаја и пратеће објекте утврђују се следећа правила грађења при изградњи, ревитализацији или реконструкцији у појасу регулације јавног пута. У изузетним случајевима могуће је одступити од ових правила што се утврђује пројектним задатком за израду техничке документације по којој се изводе радови.

Државни пут IБ реда
За државни пут IБ реда ширина појаса регулације утврђена је на 25m (просечно) са следећим правилима грађења:
- коловоз се састоји од једне коловозне траке са две саобраћајне траке;
- саобраћајна трака је ширине 3,25-3.5m, у зависности од рељефа;
- ивичне траке 0,35m;
- елементи трасе су за рачунску брзину до 80-100 km/h (у зависности од услова рељефа);
- објекти и системи за, прикупљање, одвођење и заштиту од површинских и подземних вода;
- објекти за заштиту и обезбеђење трупа пута и косина.

Државни пут II реда
За државни пут другог реда ширина појаса регулације утврђена је на 20,0m (просечно) са следећим правилима грађења:
- коловоз се састоји од једне коловозне траке са две саобраћајне траке;
- саобраћајна трака је ширине 3,0-3.25m (у зависности од услова рељефа);
- ивичне траке 0.35m;
- елементи трасе су за рачунску брзину 60-80km/h (у зависности од услова рељефа);
- објекти и системи за, прикупљање, одвођење и заштиту од површинских и подземних вода;
- објекти за заштиту и обезбеђење трупа пута и косина.

Општински пут
Ширина појаса регулације путева ванградског насеља је 15.0-17.0m (просечно). Правила грађења у појасу регулације су следећа:
- коловоз се састоји од једне коловозне траке са две саобраћајне траке;
- коловоз је од асфалта или макадама на претходно обрађеној постељици и тампон слоју;
- саобраћајна трака је ширине мин. 2.75-3,00 m;
- ивичне траке 0.20-0,30 m;
- елементи трасе су за рачунску брзину 50 km/h (изузетно 60 km/h у зависности од конфигурације терена);
- објекти и системи за, прикупљање, одвођење и заштиту од површинских и подземних вода;
- објекти за заштиту и обезбеђење трупа пута и косина.

Општински пут 2. реда
Ширина појаса регулације путева ванградског насеља је 12.0-15.0m (просечно). Правила грађења у појасу регулације су следећа:
- коловоз је од асфалта или макадама на претходно обрађеној постељици и тампон слоју;
- коловоз је ширине мин. 4,5-5,5 m;

- ивичне траке 0.20-0,30 m;
- елементи трасе су за рачунску брзину до 30-50 km/h објекти и системи за, прикупљање, одвођење и заштиту од површинских и подземних вода;

објекти за заштиту и обезбеђење трупа пута

Бицилистичка стаза

Бициклистичка стаза се изводи у појасу регулације јавног пута с тим што се појас у том случају проширује за смештај елемената трасе бициклистичке стазе или се изводи ван јавног пута као посебна јавна површина, у ком случају је ширина регулације 7.0m. Правила грађења у појасу регулације су следећа:

a. уз коловоз јавног пута
- коловозна трака ширине 1,25m или 2x1,25m;
- заштитна трака која дели коловоз од бициклистичке стазе је ширине 1,0 m за државне путеве односно 0,75m за општинске .

b. као посебна јавна површина:
- коловозна трака ширине мин. 3,0 m.

Аутобуска стајалишта

Уз коловоз јавних путева (осим аутопута) могуће је поставити стајалишта за заустављање возила јазног превоза са следећим правилима грађења:
- ширина коловоза је мин. 3.0m;
- стајалиште је од коловоза јавног пута одвојено разделном траком 3.0m;
- дужина стајалишта без прилазних трака је 25.0m (за два возила);
- са стране је тротоар ширине 3.0m опремљен заштитним мобилијаром.

Пратећи садржаји уз јавни пут

Пратећи садржаји уз аутопут биће одређени пројектом аутопута и нису предмет разматрања Просторног плана.

Станица за снабдевање горивом

Станице за снабдевање горивом уз јавне путеве, **ван грађевинског подручја насеља**, граде се на међусобном растојању од 40-80 km за путеве I реда односно на 20-30 km за остале путеве. Уз државне путеве граде се одвојено по смеровима у смакнутом распореду са прописаним изливним и уливним тракама. За планиране локације урадити план детаље регулације. Одобрење за прикључак издаје управљач јавног пута на основу захтева и плана детаљне регулације.

За станице за снабдевање горивом **у грађевинском подручју насеља** не прописује се обавезно међусобно растојање. У насељеном месту, лоцирају се иза раскрснице или на мин. 50,0 (15.0m' на улици нижег ранга) од линије заустављања, у оквиру компатибилне намене. Обавезна је израда урбанистичког пројекта. Одобрење за прикључак на државне путеве издаје управљач јавног пута на основу захтева.

Правила грађења за станице за снабдевање горивом су:
- станице се граде уз коловоз, у заштитном појасу као саобраћајне површине пратећих садржаја јавног пута, са обавезним уливно-изливним тракама;
- станице су са 2-4 точиона места за путничка и 1 издвојено за теретна возила;
- станице морају да имају уређаје за точење свих врста горива (и ТНГ);
- заштитна трака према коловозу је мин. 6,0 m;
- оптимална површина локације за станицу је око 0,5 ha, а минимална 0,15 ha;
- објекат садржи пословне просторије (продавница, кафе, ресторан);
- паркирање за најмање 10 путничка возила (једно за инвалидна лица) и 2 теретна;
- простор за замену уља и проверу притиска у пнеуматицима;
- чесма са текућом водом ;
- површина за манипулацију меродавног возила.

Одмориште

Граде се уз јавни пут на местима са посебним одликама (видиковци, природни, културно-историјски споменици или пунктови и др.). Постављају се на растојањима 20-40 km.

Одморишта се опремају:

- јавни телефон;
- вода за пиће - чесма на отвореном;
- санитарно-хигијенски чвор - површине до 50 m^2
- објекат укупне површине до око 100 m^2 у коме је продавница општих артикала (храна, пиће, штампа, цигарете, ауто-делови), сувенирница и информативно-туристички пункт,
- информације - табла са називом и планом одмориштa, табла са основним информацијама о туристичким, културним и природним локалитетима, наредним станицама за снабдевање горивом;
- ресторан са националном кухињом - за оријентационо 50 особа у затвореном делу и 70 места на тераси, кухиња и мокри чвор, службени смештај особља ресторана;
- мини пијаца на којој се продају производи из окружења;
- паркинг простор - за 40 путничких возила, 4 аутобуса, 4 теретна возила, са потребним пролазним саобраћајним тракама.

Мотели

Намењени су дужем задржавању, уз могућност ноћења. Постављају се на растојањима 80-160 km. Поред свих садржаја наведених за паркиралишта и одмориштa, потребно је да се у оквиру комплекса налази и сервисна радионица за све врсте возила, као и шири дијапазон занатско-трговинских продавница, пошта, мењачница.

Одређивање тачне локације је комплексан задатак, који захтева сагледавање и анализу више утицајних параметара: саобраћајно-технички услови; просторна ограничења; природне и историјске карактеристике посматраног локалитета; могућност комуналног опремања; снабдевање и одржавање објеката пратећих садржаја и услови заштите животне средине.

Појас регулације железничке пруге

- Пружни појас је простор између железничких колосека, као и поред крајњих колосека, на одстојању најмање 8 метара, ако железничка пруга пролази кроз насељено место , на одстојању од најмање 6 метара, рачунајући од од осе крајњег колосека, као и ваздушни простор изнад пруге у висини од 12m, односно 14 метара од далековода напона преко 220kV, рачунајући од горње ивице шине.
- У заштитном пружном појасу, који се утврђује на 200m. од осовине крајњег колосека, неопходна је сагласност управљача железничком пругом за извођење свих врста грађевинских радова.
- Укрштај железничке пруге са јавним путевима изводи се њиховим свођењем на најнеопходнији број, усмеравањем два или више јавних путева на заједничко место укрштања. Размак између два укрштаја пруге и јавног пута не може да буде мањи од 2000 метара.Укрштање железничке пруге са некатегорисаним путевима изводи се усмеравањем тих путева на најближи јавни пут, који се укршта са односно пругом. Ако то није могуће, треба међусобно повезати некатегорисане путеве и извести њихово укрштање са пругом на заједничком месту.
- Размак између железничке пруге и пута мора бити толики да се између њих могу поставити сви уређаји и постројења потребни за обављање саобраћаја на прузи и путу, с тим да износи најмање 8 метара, рачунајући од осовине најближег колосека до најближе тачке горњег строја пута. Размак између железничке пруге и пута који нема својство ауто-пута може бити и мањи од 8 метара под условом да им се слободни профили не додирују и да се између

њих могу поставити сигнално – сигурносни уређаји, телекомуникациони уређаји, стабилна постројења електричне вуче и други уређаји неопходни за безбедно одвијање саобраћаја, с тим да пруга буде изведена најмање 1 метар изнад нивелете пута. Ако постојећи пут не испуњава ове услове, на путу се морају поставити сигурносне ограде.

- Минимална висина доње ивице конструкције грађевинских објеката изнад ГИШ-а, у складу са Правилником о техничким и другим условима за пројектовање и грађење железничких пруга и постројења, уређаја и објеката на магистралним пругама (Службени гласник РС број 56/2011), зависи од ширине објекта изнад колосека, пројектне брзине и техничких решења КМ и износи:
  - У нормалним распонима контактне мреже на отвореној прузи 5.8 - 6.3 m
  - У зонама затезања, секционисања и у станицама у зависности од размака стубова контактне мреже и системске висине до 7.3 m.

- У заштитном пружном појасу могу се градити зграде, постављати постројења и уређаји и градити пословни, помоћни и слични објекти на удаљености већој од 25 метара рачунајући од осе крајњег колосека. Објекти као што су рудници, циглане, кречане, каменоломи, индустријске зграде, постројења и слични објекти не могу се градити у заштитном пружном појасу ближе од 50 метара рачунајући од осе крајњег колосека.
- На растојању мањем од 25 метара могуће је планирати уређење простора изградњом саобраћајница, паркинг простора, али на растојању већем од 8 метара, као и зелених површина при чему треба водити рачуна да високо растиње мора бити на растојању већем од 10 метара у односу на осу колосека железничке пруге.

<u>Правила грађења инфраструктурних система са саобраћајницама</u>

- У заштитном појасу јавног пута на основу члана 28. став 2. Закона о јавним путевима("Сл. гл. РС", број 101/2005), може да се гради, односно поставља, водовод, канализација, топловод, железнишка пруга и други слични објекти, као и телекомуникационе и електро водове, постројења и сл., по предходно прибављеној сагласности управљача јавног путакоја садржи саобраћајно – техничке услове.
- Инсталације се могу планирати на катастарским парцелама које се воде као јавно добро путеви- својина Републике Србије, и на којима се ЈП "Путеви Србије", Београд води као корисник, или је ЈП "Путеви Србије", Београд правни следбеник корисника.

Општи услови за постављање инсталација:

- Предвидети двострано проширење предметних државних путева на пројектовану ширину и изградњу додатних саобраћајних трака у потезу евентуалне реконструкције постојећих и изградње додатних раскрсница,
- Траса предметних инсталација мора се пројектно усагласити са постојећим инсталацијама поред и испод предметног пута.

Услови за укрштање инсталација са путевима:

- Да се укрштање са путем предвиди искључиво механичким побушивањем испод трупа пута, управно на пут, у прописаној заштитној цеви,
- Заштитна цев мора бити пројектована на целој дужини између крајњих тачака попречног профила пута(изузетно спољња ивица реконструисаног коловоза), увећана за по 3,00 m са сваке стране
- Минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви од најниже коте коловоза до горње коте заштитне цеви износи минимално 1,35 m,

- Минимална дубина предметних инсталација и заштитних цеви испод путног канала за одводњавање(постојећег или планираног) од коте дна канала до горње котезачтитне цеви износи 1,00 m.

Услови за паралелно вођење инсталација са путем:

- Предметне инсталације морају бити постављене минимално 3,00 m од крајње тачке попречног профила пута(ножице насипа трупа пута или спољне ивице путног канала за одводњавање) изузетно ивице реконструисаног коловоза уколико се тиме не ремети режим одводњавања коловоза.
- На местима где није могуће задовољити услове из предходног става мора се испројектовати и извести адекватна заштита трупа предметног пута

1.2.3. ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА

Објекти водне инфраструктуре имају посебно важне захтеве, како у погледу заштите изворишта, тако и у погледу правила за вођење линијских система, који треба да омогуће безбедно функционисање и одржавање таквих система.

• Изградња малих акумулација дозвољена је на свим водотоцима на подручју општине на местима на којима се њима не угрожавају изворишта и други објекти хидротехничке и друге инфраструктуре, саобраћајница и насеља. Мале акумулације се могу градити само заједно са реализацијом антиерозионих радова. Мора се обезбедити гарантовани еколошки протока низводно према дефинисаним критеријумима.
• Изградња **рибњака** је дозвољена на локацијама на којима не угрожавају изворишта или друге планиране системе, под условом да се све манипулацију са хранивима обављају на контролисан начин и да се стриктно поштује санитарна дисциплина у зони рибњака.
• На подручју општине дозвољена је изградња МХЕ на мањим водотоцима на начин како је то дефинисано у делу Плана који се односи на Обновљиве изворе енергије.
• Дозвољена је изградња ниских преградних објеката на мањим водотоцима. То се може реализовати искључиво преградама који су веома мобилне са гледишта потпуног отварања протицајног профила у случају потреба одбране од поплаве. Најпогодније су врећасте бране са успором који се реализује само у основном кориту.
Ти објекти се могу градити за све врсте коришћења вода (захвати за наводњавање мањих пољопривредних површина, туристичка и спортско-рекреативна валоризација таквих акваторије, итд.).
• Уколико се граде мале акумулације њихово порибљавање се сме обављати само на бази ихтиолошких студија и пројеката, урађених од стране за то лиценцираних институција. Није дозвољено да се тај посао обавља самоиницијативно од стране риболовачких друштава и појединаца.
• Експлоатација грађевинског материјала из водотока на подручју општине Пожега је дозвољена само уз одговарајућу ревидовану пројектну документацију којом се пројекат експлоатације потпуно усаглашава са пројектима регулације река на тим ширим потезима. То подразумава и стриктан надзор, по истим принципима као када се изводе радови на регулацијама река. За транспорт матаријала не смеју се користити насипи, а локални путеви који се користе за ту намену мора инвеститор да оспособи за тај вид тешког транспорта, уз одобрење Месне заједнице.
• Захватање воде из водотока (укључив и захватање из малих акумулаиција) дозвољено је уз водне сагласности, уз обавезу обезбеђења гарантованог водопривредног минимума и гарантованог еколошког протока, дефинисаног за хладан и топли део године ($Q_{95\%}^{\min.mes.}$ и $Q_{80\%}^{\min.mes.}$), са ограничењима која утврђују колико се воде мора оставити у току након захватања воде за технолошке потребе. Анализе обавити према

важећој методологији ГЕП [7] која је дефинисана у Србији, који обезбеђује несметано очување биодиверзитета на низводном делу тока. Водозахвати за еколошке протоке треба да буду тако диспозиционо решени да омогуће да се захтевани протоци аутоматски захватају и испуштају у прописаној количини. У случају да корисник тих објекта током експоатације не поштује услове о еколошким протоцима који су дефинисани водном дозволом, губи право на обнову дозволе за рад.
• Регулације река у зони насеља поред функционалних критеријума треба примерити и урбаним, естетским и другим условима, који омогућавају урбанистички складно повезивање насеља са акваторијом. Дуж тих водотока у зони насеља са обе стране предвидети кејове и урбано складно уређене обале. Дуж обала река мора се у континуитету оставити слободан и проходан простор од најмање 7 m.
• Због феномена стварања ерозионе јаме у кориту при проласку поводња, сви стубови на мостовима и другим грађевинама у рекама морају да буду фундирани на стенској маси, испод речног наноса. Ово правило се односи и на крилне и потпорне зидове дуж путева, који су, такође, били рушени искључиво због плитког фундирања и поткопавања.

Објекти комуналне инфраструктуре имају посебно важне захтеве, како у погледу заштите изворишта, тако и у погледу правила за вођење линијских система водовода и канализације, која треба да омогуће безбедно функционисање и одржавање таквих система.

Заштита и обезбеђење изворишта обавља се по следећим принципима:

• У складу са Законом о водама и Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања ("Службени гласник РС", бр. 92/08), земљиште и водене површине у подручју шире, уже и непосредне зоне заштите изворишта водоснабдевања, заштићени су од намерног или случајног загађивања. Обавезно је: физичка заштита оградама непосредне зоне заштите, као и уређење и одржавање уже зоне заштите изворишта, које обухвата редовну контролу наменског коришћења земљишта.
• На подручју шире зоне заштите изворишта успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине. На тим просторима није дозвољена неконтролисана употреба пестицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе.
• Сва локална коришћена изворишта у алувионима крај река треба заштитити по принципима заштите изворишта подземних вода, чак и ако се напуштају спајањем са регионалним системима, јер и даље задржавају важну функцију резервног изворишта водовода насеља за случај хаваријских ситуација. Та извориште се могу користити за потребе обезбеђивања воде за технолошке потребе, уз заштиту као у случају изворишта за снабдевања насеља.
• У сливовима изворишта и малих акумулација није дозвољено грађење производних погона и других објеката који као отпадне воде имају нутријенте и/или друге загађујуће материје. На том простору се могу реализовати објекти виших нивоа финализације, са "чистим" технологијама које немају чврсте или течне отпадне и опасне материје.
• На малим акумулацијама и рекама које служе као изворишта купање је дозвољено само на уређеним плажама, које имају санитарне уређаје и на којима се потпуно спречава уношење у језеро отпадних вода и чврстог отпада.

Водоводни системи се реализују у складу са следећим принципима:

Прикључење изолованих водовода на регионалне системе могуће је уз испуњење следећих услова:
(а) губици воде у мрежи се морају свести на мање од 20%,

[7] *Видети одговарајуће поглавље у зборнику "Грађевински календар", **2003**.Београд, СИТЈ*

(б) мора се успоставити поуздан мерни систем са контролом свих кључних чворова у мрежи, који омогућава да се тачно и континуирано региструје ко колико троши воде (обавеза увођења водомера свим потрошачима) и колики су губици у појединим гранама система,
(в) продајна цена воде мора бити у складу са ценама дефинисаним Стратегијом дугорочног развоја водопривреде Србије, што значи да мора да покрије све трошкове просте репродукције система, трошкове заштите изворишта, као и део трошкова проширене репродуције (око 30%) који подразумева даљи развој система. Без испуњења тих предуслова регионални системи би брзо доживели економски, технолошки и физички слом, јер би се вода користила на непримерен, нерационалан начин, и не би било средстава за одржавање система.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

Водовод и канализација се морају трасирати тако:
- да не угрожавају постојеће или планиране објекте, као и планиране намене коришћења земљишта,
- да се подземни простор и грађевинска површина рационално користи,
- да се поштују прописи који се односе на друге инфраструктуре,
- да се води рачуна о геолошким особинама тла и поземним водама.

Водоводни системи
• Спојеве прикључака објеката врши искључиво орган јавног водовода, а осталу инсталацију у објекту може изводити само овлашћено лице или овлашћено предузеће.
• Органи водовода имају право да контролишу исправност инсталације уз законску одговорност корисника.
• На главном споју не смеју се чинити никакве измене без накнадног одобрења, нити се смеју убацивати нови прикључци испред водомера.
• Цеви не смеју бити узидане у зидну масу, већ увек са слободним пролазом.
• Уличне водове и прикључне делове водовода до уличне цеви, заштитити од дејства евентуалних лутајућих струја одговарајућим заштитним средствима.
• Све водоводе до којих може допрети дејство мраза заштитити термичком изолацијом.
• Притисак у кућној мрежи не би требало да буде већи од 5 бара у интересу трајности инсталације. Код већих притисака извршити смањење притиска помоћу редуцир-вентила.
• Рачунска брзина кретања воде у цевима узима се око 1÷1,5 m/s а највише 2 m/s, да би се ублажили шумови, водени удари, кавитациони утицаји и отпори у цевима.
• Слободан натпритисак треба да буде најмање 5m воденог стуба изнад највишег точећег места.
• Прикључак од уличне цеви до водомерног склоништа пројектовати искључиво у правој линији, управно на уличну цев.
• Водомер поставити у водомерно склониште (шахт) на 1,5 m од регулационе линије, односно у посебан метални орман-нишу (ако је водомер у објекту), који је смештен са унутрашње стране на предњем зиду до улице. Димензије водомерног склоништа за најмањи водомер (3/4") су 1m x 1,2m x 1,7 m. Водомер се поставља на мин. 0,3 m од дна шахта. Димензије водомерног склоништа за два или више водомера, зависе управо од броја и димензија (пречника) водомера. Уколико се у објекту налази више врста потошача (локали, склоништа, топлотна подстаница и др.). Предвидети посебне главне водомере за сваког потрошача посебно. Зграде са више станова пројектно тако решавати да сваки стан има свој водомер, а да зграда има заједнички контролни водомер, како би се могли конролисати биланси потрошње.
• Шахтове (окна) за водомере треба градити од материјала који су за локалне прилике најекономичнији (опека, бетон, бетонски блокови).
• Уколико радни притисак према хидрауличком прорачуну не може да подмири потребе виших делова објекта, обавезно пројектовати постојење за повећање притиска.

Линијске системе водовода и канализације реализовати по начелима:
• Колекторе и сабирну мрежу кишне канализације треба водити у коловозу улица, а изван насеља путним коридором уз банкине. Минимална дубина укопавања, мерена од темена цеви, је 1,0m, а падови према техничким прописима у зависности од пречника цеви.
• Минимално дозвољено растојање при паралелном вођењу са другим инсталацијама износи:
(а) међусобно водовод и канализација: 0,40 m,
(б) до гасовода: 1,00 m,
(в) до електричних и телефонских каблова: 0,50 m.
• Хоризонтално растојање између водоводних и канализационих цеви и зграда, дрвореда и других затечених објеката не сме бити мање од 2,5 m.
• Дуж магистралних цевовода којим се спајају сада изоловани водоводни системи успоставити непосредну зону заштите коридора (од осовине са обе стране), како би се омогућило несметано одржавање применом механизације,а према наредној табели.
• Хидрантску мрежу за гашење пожара у насељима реализоваати у складу са Правилником о техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашење пожара ("Службени лист СФРЈ", бр. 30/91).
• Паралелно јавном путу, у заштитном појасу, могу се планирати паралелно вођени објекти водопривредне инфраструктуре на растојању од најмање 3,0m од крајњих тачака дотичног инфраструктурног објекта до регулационе линије јавног пута.
• Могуће је укрштање водопривредне инфраструктуре са јавним путем уз израду одговарајуће техничке документације. Укрштање се изводи управно на осу пута, уз смештање инсталације у прописану заштитну цев која се поставља механичким подбушивањем испод трупа пута. Дубина на којој се налази горња кота заштитне цеви је на 1,35÷1,50 m од горње коте коловоза и на 1,00 m од коте дна одводног канала.

Цев је дужине једнаке целој ширини попречног профила, између крајњих тачака профила, увећаној за по 3,00 m са сваке стране.

■ **Канализационе системе** реализовати по следећим принципима:
• Канализацију постојећих насеља реализовати по сепарационом систему, стриктно раздвајајући колекторе за отпадне воде од колектора за атмосферске воде. Забрањује се увођење вода из олука зграда и одводњаваних површина у колекторе за отпадне воде, као и обратно, отпадних вода у колекторе кишне канализације. Изузетак су планска повезивања кишних колектора на колекторе за отпадне воде, како би се веома загађене воде које испирају саобраћајне површине увеле у колекторе за отпадне воде и упутиле према ППОВ.
• При реализацији и ревитализацији канализационих система придржавати се следећих пројектних критеријума: минимални пречници колектора ∅250, а кућног прикључка је ∅150 mm, степен испуњености при $Q_{max.čas}$ 0,75 за секундарну мрежу, односно 0,50 за главне колекторе; брзине у колекторима: v_{min} = 0,75 m/s, v_{max} = 3 m/s. Опсези укопавања канализационих колектора, због несметаног прикључивања корисника система: H_{min} = 1,8 m, H_{max} = 5 m.
• У канализацију за отпадне воде смеју се уводити само оне воде које задовољавају услове прописане Правилником о опасним материјама у водама (Сл. гласник СРС, 31/82). Инспекцијским службама треба остварити стриктну контролу да ли отпадне воде из тзв. кућне мале привреде које се упуштају у канализацију задовољавају услове тог Правилника.
• Упуштање отпадних вода индустрија у градску канализацију дозвољено је само уколико су испуњени сви услови правилника о МДК опасних материја које се смеју евакуисати јавном канализацијом.
Индустријама је дозвољено да у колекторе градске канализације уведу своје отпадне воде, након што их у предтретманима доведу до нивоа вредности МДК који одговара Правилнику.
• Контролисти спровођење правила коришћења канализације у коју је забрањено испуштати или убацивати: ђубре, пепео, кабасте материјале, песак, снег, отпадке

органског порекла из кланичне индустрије, запаљиве материје и оне које могу изазвати пожар, експлозију или оштетити канале и њихово функционисање; воде и друге течности са температуром већом од 35°C или са шкодљивим киселинама, алкалијама и солима.

• **За одвођење атмосферских вода** на урбаном делу насеља предвиђа се изградња кишне канализације, а на осталим површинама одвођење атмосферских вода у путне јаркове или риголе поред саобраћајница, као и у водотоке.

• На канализационој мрежи код сваког рачвања, промене правца у хоризонталном и вертикалном смислу, промене пречника цеви, као и на правим деоницама на приближном растојању од 160d постављају се ревизиони силази од бетонских цеви Ø 1000 mm са бетонским дном у облику кинете истог радијуса као и одводне цеви, а на завршном елементу шахте се постављају ливено-гвоздени шахт поклопци одговарајуће носивости у складу са саобраћајним оптерећењем.

• У насељима у којима не постоји канализација, отпадне воде насеља се евакуишу у **септичке јаме**. Полазиште за њихово грађење је следеће:

(а) Септичке јаме су водонепропусни објекти који служе само за привремено одлагање отпадних вода, јер се оне морају редовно празнити црпљењем њиховог садржаја и његовим одношењем на одговарајућу локацију (у ППОВ након његове реализације). Септичке јаме се третирају само као прелазно решење за локалну санитацију на нивоу домаћинства или комплекса, до изградње канализационе мреже насеља.

(б) Септичке јаме поставити: мин. 2m од ограде комплекса; мин. 5m од објекта; мин. 10m од регулационе линије; и мин. 20m од бунара.

(в) Забрањено је да се садржај септичких јама празни испуштањем у окружење (у водотоке и подземље). Стриктно је забрањено увођење отпадних вода у бунаре који су напуштени након увођења водовода у насеља.

(г) У септичким јамама се обавља процес анаеробног разлагања органских чврстих материја. Ове материје се распадају на дну танка стварајући гасове који се пењу на површину и носе собом фину суспензију која једним делом поново пада на дно јаме, а другим делом одлази из јаме заједно са исталоженом каналском водом. За уклањање и овог материјала препоручују се септичке јаме са две па и три коморе.

(д) Дубина септичке јаме треба да буде у границама 1,25÷2,0 m. а однос ширине према дужини да се креће од 1:2 до 1:4. За мање септичке јаме препоручује се септичка јама са 2 коморе с тим да прва комора износи 2/3 укупне запремине. Веће септичке јаме се могу градити са више комора (3÷4), од којих прва захвата око ½ укупне запремине. Минимална запремина прве коморе треба да буде не мања од 2 m^3.

(ђ) Септичке јаме треба да одговарају следећим условима:

○ Улив и излив, у септичкој јами ширине до 1,25 m, могу се изграђивати са цевима или у виду вертикалних преграда. Код улива и излива са фазонским комадом у виду Т-рачве, треба доњи део рачве да буде урођен испод површине течности око 45 cm, а горњи део да око 20 cm надвисује горњу површину масне коре.

○ Кота дна уливне цеви не сме бити испод нивоа течности у јами нити више од 5 cm изнад нивоа. ○ Брзина дотока испред јаме не сме бити већа од 1,0 m/s. ○ За јаме ширине веће од 1,25 m улив и излив може бити уређен са два или више фазонских комада у виду Т-рачви које морају бити одозго приступачне.

○ Септичке јаме које се налазе у близини објекта морају по правилу бити покривене бетонском плочом, док се оне које су удаљене од објекта могу изводити са лакшом покривком, али морају да буду ограђене да буду безбедне и за мање животиње. ○ Покривене септичке јаме треба да имају вентилацију за одвођење гасова, који могу бити експлозивни и опасни по окружење.

○ Пражњење септичких јама се обавља по потреби, али се не сме дозволити препуњавање и изливање у окружења. Код насеља која имају водовод, а не и канализацију, општина може донети одлуку да се пражњење септичких јама обавља по аутоматизму, без позива власника, посебно у случајевима уколико домаћинства не поштују дисциплину уредног пражњења. При томе увек треба остављати мање количине садржине у циљу бржег сазревања новог наталоженог муља (мах. 20%).

Материјал извађен из јаме мањих постројења одвози се цистернама до ППОВ (када буде изграђено), односно, на лагуне или поља за сушење муља. ○ Количина воде коју треба узети у обзир при одређивању капацитета септичких јама прорачунава се с обзиром на број становника или број и врсту санитарних уређаја односно изливних места. Минимална количина воде за поједина домаћинства која имају водовод, а нису прикључени на канализацију за отпадне воде треба да износи 150 L/становнику на дан.

(е) Гранично ревизионо окно извести 1,5 m унутар регулационе линије и у истом извршити каскадирање (висинска разлика чија је минимална вредност 0,6 m, а максимална 3 m). Прикључак од ревизионог силаза па до канализационе мреже извести падом од 2% до 6% управно на улични канал искључиво у правој линији без хоризонталних и вертикалних ломова.

(ж) Ревизиона окна морају се још изградити на местима:

○ где се спајају главни хоризонтални одводници са вертикалним; - ако је вертикални одводник од тога места удаљен више од 1 m; на местима где су каскаде; на местима где се мења правац одводника који спроводи фекалну воду; и код правих одводника на растојању највише 24 m за Ø150 mm.

○ сливници, нужници и остали објекти који леже испод висине до које се може пружити успор из уличне канализације, могу се спојити са каналом ако одговарајући спојни канал од тих објеката има аутоматске или ручне затвараче; ○ где год је могуће избегавати вертикалне спроводнике са уливима и сифонима у спољним, хладним зидовима.

Отвори на решеткама сливника могу бити на највећим размацима ребара од 15 mm;

○ резервоари за лед, рибу и тсл., не смеју бити директно спојени са канализацијом;

○ на сваком имању морају бити везани на канализацију најмање по један сливник у дворишту и по један олучњак; ○ прикључење дренажних вода од објекта извршити преко таложнице за контролу и одржавање пре граничног ревизионог силаза;

○ прикључење гаража, сервиса и других објеката, који испуштају воде са садржајем уља, масти, бензина и др., вршити преко таложника и сепаратора масти и уља; ○ у деловима где је каналисање извршено по сепарационом систему забрањено је увођење атмосферске воде у одводнике канализације за отпадне воде.

Табела 18. Правила грађења инфраструктурних система

Објекат/мрежа	Заштитни појас/зона	Могућност изградње/правила грађења
Извориште подземних вода	На основу хидрогеолошких карактеристика терена и могућег хазарда, дефинисати заштитну зону изворишта	Изградња објеката и инфраструктуре условљена је режимом заштите изворишта (примењује се Законом о водама „Сл.лист РС“ бр.30/10 и Правилник о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања) „Сл.лист РС“ бр.92/2008.
Извориште површинских вода	На основу хидрогеолошких карактеристика терена и могућег хазарда, дефинисати заштитну зону изворишта	
Магистрални водовод	Појас заштите око главних цевовода износи са сваке стране мин. по 2,5 m. Ширина појаса заштите цевовода ван насеља са сваке стране цевовода одређује се у односу на пречник цевовода: Ø80 mm - Ø 200 mm = 1,5m; Ø 300 mm = 2,3 m; Ø 300 mm - Ø 500 mm = 3,0m; Ø 500 = 5,0m; Ø 800 mm = 10,0m; Ø 1000 mm = 15,0m; Ø 1200 mm = 20,0m;	Забрањена је изградња стамбених угоститељских и производних објеката, а евентуална укрштања са осталом инфраструктуром обавити по важећим прописима и нормативима уз обострану заштиту и под углом од 90°
Постројење за пречишћавање отпадних вода привредних	Лоцирано у оквиру привредних зона. Заштитна зона је површина парцеле на којој је објекат	Забрањена је изградња стамбених угоститељских и производних објеката а евентуална изградња инфраструктуре у близини условљена је режимом заштите и

зона		коришћења ППОВ (Примењује се Закон о водама, „Сл.лист РС“ бр.30/10).
Општинска и градска канализација	Са сваке стране габаритно око цевовода и колектора 1,5m	Забрањена је изградња стамбених угоститељских и производних објеката а евентуална укрштања за осталом инфраструктуром обавити по важећим прописима и нормативима, уз обострану заштиту и под углом од 90°.
Водно земљиште	Дефинисана површина представља заштићену зону	За евентуалне активности на свим површинама обавезна је сагласност и надзор ЈВП „Србијаводе“.
Земљиште које се не брани од поплава (плављени терени)	Дефинисана површина представља натуралну заштићену зону	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката а евентуална изградња мреже инфраструктуре на плављеном терену и у близини условљена је режимом заштите и коришћења (Примењује се Закон о водама „Сл.лист РС“ бр.30/1 За евентуалне активности на свим површинама обавезна је сагласност и надзор ЈВП „Србијаводе“.

1.2.4. ЕЛЕКТРОНСКА КОМУНИКАЦИОНА ИНФРАСТРУКТУРА

ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА

Једно од најважнијих стратешких опредељења у развоју електронске комуникационе инфраструктуре је реконструкција и доградња постојеће електронско комуникационе инфраструктуре како би се постигла 100% дигитализација телекомуникационе мреже и обезбедила могућност пружања широкопојасних сервиса корисницима.

Приступни уређаји

У складу са стратешким опредељењем, а у циљу коришћења широкопојасних услуга од стране корисника, будуће стање телекомуникационе мреже ће бити такво да ће мрежа приступних уређаја (мултисервисни приступни чвор - MCAH) бити знатно гушћа, због смањења дужине претплатничке петље.

Приступна мрежа

Приступна мрежа мора бити грађена тако да задовољи следеће захтеве:

- укључење нових претплатника, у складу са листама захтева за новим везама;
- раздвајање постојећих двојника и обезбеђење 100% дигитализације комутационе мреже;
- реализацију широкопојасних сервиса и захтева резиденцијалних, мањих и средњих бизнис корисника коришћењем технологија ADSL2+, SHDSL ATM и VDSL2;
- повезивање великих бизнис корисника изградњом оптичких каблова;
- почетак реализације IPTv сервиса. У том циљу је потребно, на основу података из одговарајућих служби које се баве продајом, планирати инсталацију ADSL2+ портова на локацијама предвиђеним за реализацију ИIPTv сервиса;
- реализацију *TRIPLE PLAY* сервиса (POTS, приступ интернету са већим протоком, дистрибуција ТВ програма и филмова, интерактивне игре) у градовима. *Triple play* сервис захтева далеко веће пропусне опсеге у приступној мрежи од оних који су до сада коришћени. Потребно је обезбедити пропусни опсег од бар 12 Mbit/s по кориснику како би се омогућио *triple play* преко DSL технологије (претпоставка је да су понуђени следећи сервиси: 2 SDTv укупног опсега 8Мбит/s, брзи приступ интернету опсега 1,5 Mbit/s и VoIP опсега око 100кbit/s). Треба имати у виду да је циљни пропусни опсег по кориснику 20 Mbit/s.

Приликом **реконструкције приступне мреже** водити рачуна да планирана приступна мрежа буде са оптималном претплатничком петљом, уз коришћење пуњених каблова

са изолацијом од полиетилена и слојевитим омотачем. Дужина претплатничке петље не сме да буде већа од 1,5 km, при чему се користи пречник проводника 0,4 mm.
Код реконструкције приступне мреже планирати максимално 2 прелаза папир пластика на претплатничкој петљи. У деловима мреже где су заузете све цеви кабловске канализације проверити да ли се може ослободити нека цев (извлачењем кабла који се више не користи и за који се мерењима електричних карактеристика утврди да се и не може користити). ТК канализацију планирати са стандардним димензијама окана за подручје полагања основних каблова (600, 500 и 400x4) а за дистрибутивне каблове капацитета испод 300x4 планирати мини окна од монтажних елемената. Предвидети полагање каблова и цеви у тзв. мини ровове у путном земљишту у циљу смањења трошкова и убрзања изградње.
Планирати повезивање приступних концентрација коришћењем оптичких каблова.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

При изградњи оптичких каблова користити у градским срединама каблове већег капацитета (96 влакана и више) а у мањим насељима каблове капацитета 24 влакна. Користити стандардно мономодно оптичко влакно (ССМФ) које обезбеђује веће битске протоке до СТМ-64 и пренос у проширеном опсегу 1360nm –1530nm.

Положити оптичке каблове тако да се релативно лако могу, на захтев великих бизнис корисника, доделити оптичка влакна овим корисницима. То практично значи да приликом полагања каблова треба оставити могућност изградње кратког приводног кабла до корисника, при чему ће се ово повезивање извести у окну кабловске канализације које је најближе локацији корисника.

- трасе постојећих оптичких и мрежних каблова задржавају се ако су у појасу тротоара или у зеленој траци улице и ако не угрожавају локацију других планираних објеката;
- за полагање каблова потребно је обезбедити простор у тротоарима постојећих или планираних улица или у путном земљишту државних путева, на дубини од 1,0m. Ако улица нема тротоар каблови се полажу на 0,5m од регулационе линије;
- мрежу полагати у супротној страни улице од планиране или изведене електро-мреже, увек где је то могуће;
- дозвољено је паралелно вођење (у истом рову), као и укрштање са осталим комуналним инсталацијама, уз задовољење минималних прописаних растојања заштите;
- растојање каблова од подземних делова објеката: минимално 0,5m;
- ТТ мрежу градити у кабловској канализацији (ако се очекују већа механичка напрезања тла), или директним полагањем у земљу;
- све заштитне цеви и шахте у којима се полажу водови извести благовремено, када је то могуће, при изградњи саобраћајница;
- базне радио станице се могу постављати на јавним слободним површинама или на одговарајућем објекту;
- јавне телефонске говорнице могу се постављати на местима где постоји могућност полагања прикључног кабла и где је фреквентност људи велика;
- трасе кабловског дистрибутивног система водити паралелно са регулационом линијом саобраћајница. Дозвољено је паралелно вођење као и укрштање са осталим комуналним инсталацијама на растојањима која захтевају технички прописи. Каблови се полажу испод тротоарског простора и слободних површина.

МСАН се смешта у рек за унутрашњу монтажу или у кабинет за спољашњу монтажу. Планирати да капацитет ормана за спољашњу монтажу буде довољан за потребан број ПОТС и АДСЛ2+, а максимално до 1000 ПОТС корисника. Орман за спољашњу монтажу МСАН, поред смештаја опреме, мора да има: главни разделник МДФ, дигитални разделник ДДФ, панел на коме се завршава оптички кабл, пренапонску заштиту, извор једносмерног напона –48/60B_{dc}, батерију за *back-up* (за случај отказа напајања), разводне табле за дистрибуцију наизменичног и једносмерног напајања, уређај за климатизацију. Имати у виду да је потребно обезбедити све неопходне

услове испоручиоцу опреме пре него што се започне са монтажом опреме (нпр. израда бетонског постоља).

1.2.5. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА

- **Електроенергетика**

ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА

Просторним планом Општине Пожега обухваћени су електроенергетски објекти свих напонских нивоа средњег и високог напона. Сагледано је стање постојећих објеката, потребе за њиховом реконструкцијом и проширењем у циљу повећања снаге и поузданости напајања.
Електроенергетски објекти на планском подручју могу се градити уз поштовање важећих прописа, одговарајућих техничких препорука Е.Д. Србије и техничких услова надлежне електродистрибуције.

Изградња се може вршити на основу грађевинске дозволе техничке документације под условима утврђеним „Законом о планирању и изградњи“ („Службени гласник РС“ бр:72/09, 81/09, 64/10 и 24/11).
Издавање грађевинске дозволе за електроенергетске објекте из члана 133. наведеног закона је у надлежности Министарства (надлежно за послове грађевинарства), а захтев за издавање исте треба да садржи одговарајућу документацију дефинисану чланом 135. Закона.

За остале електроенергетске објекте укључујући објекте С.Н. (средњи напон) и Н.Н. (ниски напон), као и О.И.Е надлежна је локална самоуправа.

На основу добијене грађевинске дозволе инвеститор може приступити изградњи објекта, уз услов да 8 дана пре почетка радова изврши пријаву почетка радова надлежном органу које издало грађевинску дозволу и грађевинској инспекцији на чијој се територији налази објекат.

За мале хидроелектране треба претходно утврдити изводљиву локацију, енергетску сагласност надлежног Министарства енергетике као и услова за повезивање О.И.Е електричне енергије на електродистрибутивном систему од страе надлежне ЕД односно ЕМС-а.

Код изградње надземних водова средњег и високог напона (10kV, 35kV и 110kV). Заступљених на просторном плану општине утврђују се трасе и заштитни коридор у коме се не дозвољава изградња било које врсте објеката.
У заштитним зонама далековода или постројења забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, а евентуална изградња испод и у близини далековода условљена је Техничким прописима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1 kV до 400 kV (Сл. лист СФРЈ бр. 65/88 и сл.СРЈ бр.18/92).
Обавезна је израда елабората, у коме се даје тачан однос предметног далековода и објекта који ће се градити, уз задовољење горе поменутих Техничких прописа. За добијање сагласности за градњу објеката испод и у близини далековода чији су власници "Електромрежа Србије" и "Електродистрибуција", потребна је сагласност поменутог власника.

Целокупну електроенергетску мрежу и трафостанице градити на основу главних пројеката у складу са важећим законским прописима.

Мрежа / објекат	*Заштитна зона / појас*
Далековод 10 kV	Минимум 12m, обострано од осе далековода
Далековод 35 kV	Минимум 15m, обострано од осе далековода
Далековод 110 kV	Минимум 25m, обострано од осе далековода
Далековод 220 kV	Минимум 30m, обострано од осе далековода
Далековод 400 kV	Минимум 40m, обострано од осе далековода

Надземни водови називног напона 35kV и више морају бити заштићени од атмосферских пражњења према „правилнику о техничким нормативима за заштиту од атмосферских пражњења („Сл.лист СРЈ 11/96).
Изградња надземних нисконапонских водова може се вршити уз поштовање одредби „Правилнику о техничким нормативима за изградњу нисконапонских водова („Сл.лист СФРЈ бр.6/92“).

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

○ Електроенергетика

Електроенергетски кабловски водови се могу полагати уз услов да су обезбеђени потребни минимални размаци у односу на друге врсте инсталација објеката који износи:

- 0,3m .. у односу на зид или темеље зграда
- 0,4m .. у односу на цеви водовода и канализације
- 0,5m.... у односу на телекомуникационе каблове и у односу на локалне и сервисне саобраћајнице
- 0,6m... од спољне ивице канала за топловод
- 0,8m... у односу на гасовод у насељу
- 1,2m... од гасовода ван насеља
- 3m... од путева изнад I реда ван насеља код паралелног вођења,
- 1m... код приближавања
- 5m... за аутопут и пут I-ог реда код паралелног вођења односно
- 3m.. код приближавања аутопуту

Када се потребни размаци не могу остварити, кабл се полаже у заштитну цев дужине најмање 2m, са обе стране места укрштања, или целом дужином код паралелног вођења , при чему најмањи размак не може бити мањи од 0,3m.

Није дозвољено код паралелног вођења, полагање енергетског кабла изнад или испод цеви водовода и канализације, гасовода и топловода.

Код укрштања са телекомуникационим каблом енергетски кабл се полаже испод истог, а угао укрштања треба да је најмање 30°, што ближе 90°.

На прелазу преко саобраћајница енергетски кабл се полаже у заштитну цев на дубини минимално 0,8m испод коловоза.

- све постојеће трафостанице ТС 110/Х кV се задржавају и дозвољава се њихово проширење и реконструкција, што важи и за ТС 35/10 кV;

- максимална површина парцеле за изградњу нове слободностојеће трафостанице до 2x1.000кВ је 60,0 m^2;
- за нову градњу препоручује се следећи типови трафостаница:

a) за зоне породичног становања - слободностојеће типске за снагу 1x630(1000) кВА или 2x630(1000) кVA;
b) за зоне вишепородичног становања - слободностојеће (типске или зидане) за снагу 1 x 630(1000) кVA или 2 x 630 (1000) кVA;
c) за објекте друштвеног стандарда (изузев школа и обданишта) – трафостанице у саставу објеката или слободностојеће зидане за снагу 1 x 630 кVA односно 2 x 630 кVA;
d) за индустријске комплексе - снага и тип трафостанице дефинисаће се урбанистичком разрадом комплекса;
e) Растојање трафостанице од стамбеног објекта: мин. 3,0m;

- трафостанице морају бити ограђене прописаном оградом, имати приступ за допрему, монтажу и одржавање опреме, као и приступ ватрогасном возилу;
- светиљке јавне расвете, стубови и канделабри, постављају се уз регулациону линију или 30cm од ивичњака, а није дозвољено њихово постављање изнад других подземних инсталација и средином тротоара;
- за осветљење фасада, споменика, групација зеленила, паноа и сл, користити рефлекторе монтиране на стубовима и постољима, на фасадама, уређеним зеленим и поплочаним површинама, и сл.

○ Гасификација и топлфикација

ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА

Изградњом ГМР-станице „Пожега“ излазног притиска до 4 бара, за уређаје за одоризацију испуњени су услови за изградњу дистрибутивне гасоводне мреже у односу на околне објекте и постојеће инсталације, у циљу правилног функционисања и оджржавања.

Место прикључка дистрибутивног гасовода је на излазном противпожарном шахту из ГМР станице Пожега. Дистрибутивни гасовод градити стандардним профилом од полиетиленски цеви, укопавањем у земљу. Пројектну документацију радити у складу са важећим техничким нормативима, стандардима прописима и законским одредбама за ту врсту објеката.

ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

За објекте који се граде у близини трасе магистралног гасовода важе следећа правила градње:

Упојасу ширине 30 m лево и десно од осе гасовода забрањено је градити зграде намењене за становање или боравак људи без обзира на степен сигурности којим је гасовод изграден и без обзира у који је појас цевовода сврстан.

Зграде намењене за становање или боравак људи се изузетно могу градити у појасу ужем од 30m ако је градња већ била предвиђена урбанистичким планом пре пројектовања гасовода и ако се примене посебне мере заштите, с тим да најмање растојање насељене зграде од гасовода мора бити:

за пречник гасовода до 125mm - 10 m,
за пречник гасовода од 125 mm до 300 mm - 15 m,
за пречник гасовода од 300 mmдо 500 mm - 20 m,
за пречник гасовода веци од 500mm - 30 m.

Ако гасовод пролази близу других објеката илије паралелан са тим објектима, одстојање не сме бити:

мање од 5 m од државних путева II реда и општинских путева, рачунајући од спољне ивице путног појаса;
мање од 10 m од државних путева I реда, рачунајући од спољне ивице путног појаса;
мање од 20 m од ауто-путева, рачунајући од спољне ивице путног појаса;
мање од 20 m од железничке пруге, рачунајући од границе пружног појаса;
мање од 30 m од надземних делова цевовода, рачунајући од спољне ивице путног појаса, односно од границе пружног појаса, осим ако је цевовод постављен на друмски или железнички мост;
мање од 15 m од индустријских колосека, рачунајући од осе крајњег колосека;
мање од 1 m (мерено хоризонтал но) од грађевинских објеката, рачунајући од темеља објекта, под условом да се не угрожава стабилност објекта;
мање од 50 m од других подземних инсталација и мелиорационих објеката, рачунајући од спољне ивице цевовода до спољне ивице инсталације или објекта;
мање од 10 m од регулисаних водотокова и канала, рачунајући од ножице насипа.

Дистрибутивним гасоводом сматра се гасовод од полиетиленских цеви за развод гаса радног притиска до 4бара, који полази непосредно иза излазног запорног затварача на прикључном шахту или мернорегулационе станице, а завршава се запорним цевним затварачем потрошача.

Дистрибутивни гасовод се мора трасирати да не угрожава постојеће или планиране намене коришћења земљишта да се поштују прописи који се односе на другу инфраструктуру, и прописи о геолошким особинама тла.

Приликом извођења радова на изградњи гасоводне мреже, у исти ров ће се полагати и полиетиленске цеви за накнадно удувавање оптичког кабла ради формирања вишенаменске телекомуникационе мреже (БХТКМ) за даљинску контролу и мерење трошења гаса сваког појединог потрошача.
По правилу гасовод полагати у оквиру регулационих зона саобраћајница и слободним зеленим површинама и тротоарима.

Да би се осигурало непрекидно и безбедно снабдевање потрошача природним гасом уз могућност искључења појединих потрошача, а да остали нормално снабдевају мрежа је планирана у облику затворених међусобно повезаних прстенова око појединих група потрошача. Места цевних затварача за искључење морају бити постављени тако да омогућују и искључење појединих потрошача, смештених у ПП-шахтама.
Цевни затварач са продуженим вретеном уградити у складу са техничким прописима, обезбедити од приступа неовлашћених лица, видно обележити са натписом „ГАС“ уграђен на дистрибутивном гасном цевоводу.
Дистрибутивни гасовод полагати испод земље без обзира на његову намену и притисак. У подручју где може да дође до померања тла који би угрозио безбедност производа применити прописане мере заштите.
У изузетним случајевима дистрибутивни гасовод се полаже дуж трупа пута уз посебне мере заштите од механичких оштећења. Дистрибутивни гасовод не полагати испод зграда и других објеката.
Радна цев гасовода се полаже у земљани ров минималне ширине 60цм који се мења у зависности од пречника цевовода , прописаним општима техничким условима.

Дубина укопавања дистрибутивног износи од (0,6m-1,0m у зависности од услова терена а изузетно може износити 0,5m) уз предузимање додатних мера заштите.
Минимална дубина укопавања при укрштању дистрибутивних гасовода са путевима и улицама износи 1m.

Минимална светла растојања гасовода од других инсталација износе:

- При паралелном вођењу 40cm
- При укрштању 20cm

- Поред темеља зграда и објеката 1,0m
- У појасу ширине од 3m од осе цевовода забрањено је садити биљке чији корен досеже дубину већу од 1m

Укрштање дистрибуциони гасовод са саобраћајницама водотоковима каналима угао укрштања осе препреке и осе гасовода мора бити 60° до 90°.
Један примерак геодетског елабората мора да се достави надлежној јединици геодетске службе овлашћеног дистрибутера или ЈП Србијагаса, Организационој јединици Београд.
Пре израде техничке документације обратите се предузећу које је надлежно за транспорт, односно дистрибуцију природног гаса ради прибављања енергетских и техничких услова за израду техничке документације.
При изради инвестиционо-техничке документације за изградњу дистрибутивног гасовода радног притиска од 0-4 бара од ПЕ цеви, потребно је прибавити енергетско-техничке услове код овлашћеног дистрибутера.
Код израде техничке документације дистрибутивне гасоводне мреже, у свему се придржавати:

- Правилника о техничким нормативима за пројектовање и полагање дистрибутивног гасовода од полиетиленских цеви за радни притисак од 4 бара («Службени лист СРЈ», број 20/92),
- Правилника о техничким нормативима за кућни гасни прикључак за радни притисак од 4 бара («Службени лист СРЈ», број 20/92) и
- Правилника о техничким нормативима за унутрашње гасне инсталације («Службени лист СРЈ», број 20/92).

***Табела 19**. Гасоводна мрежа и објекти*

ГАСОВОДНА МРЕЖА И ОБЈЕКТИ		
Мрежа / објекат	**Заштитна зона / појас**	**Правила / могућност грађења**
Магистрални гасовод (P=50 bar)	Минимум 30m, обострано од ивице гасоводне цеви.	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитном појасу. Изградња у близини гасовода и објекта у функцији гасовода условљена је Правилником о техничким условима и нормативима за безбедан транспорт течних и гасовитих угљоводоника магистралним нафтоводима и гасоводима и нафтоводима и гасоводима за међународни транспорт (“Службени лист СФРЈ” бр. 26/85). За добијање сагласности за градњу објеката у близини гасоводних мрежа и објеката уважити стандарде Србијагаса.
Разводни гасовод (P=50 bar)	Минимум 30m, обострано од ивице гасоводне цеви.	
Градски гасовод (P=6/12 bar)	Минимум 3m, обострано од ивице гасоводне цеви.	
Градски гасовод (P=4 бар)	Минимум 1m, обострано од ивице гасоводне цеви.	
Главна мернорегулациона станица (ГМРС)	50m у радијусу.	
Мернорегулациона станица (МРС)	15m у радијусу.	
Компресорска станица главни разделни чвор (КСГРЧ)	15m у радијусу.	
ТОПЛОВОД	Минимум 1 m, обострано од ивице цеви.	Забрањена је изградња стамбених, угоститељских и производних објеката, у заштитној зони. Изградња у близини продуктовода дефинисаће се из Привремених правила грађења и важећих законских прописа.

У табели 20. дати су услови минималних растојања мерно-регулационе станице од других објеката

Табела 20. *Минимална растојања МРС*

Грађевински и други објекти	Гасни објекти (удаљеност у m)					
	Мерно регулационе станице			Компресорске станице	Блокадни вентили са издувом	Чистачке станице
	Зидане или монтажне		на отвореном или под настрешницом			
	< 30.000m³	< 30.000m³	За све капацитете	-	-	-
Стамбене и пословне зграде	15	25	30	100	30	30
Производне фабричке зграде и радионице	15	25	30	100	30	30
Складишта запаљивих течности	15	25	30	100	30	30
Електрични водови (неизоловани надземни)	За све случајеве висина стуба далековода + 3м					
Трафо станице	30	30	30	30	30	30
Железничке пруге и објекти	30	30	30	30	30	30
Индустријски колосеци	1 5	1 5	25	25	15	15
Ауто-путеви	30	30	30	30	50	30
Државни путеви I реда	2 0	20	30	20	30	20
Државни путеви II реда и општински путеви	10	10	10	10	1 0	10
Остали путеви	6	**10**	10	10	15	10
водотоци	5	5	5	2 0	5	5
Шеталишта и паркиралишта	10	1 5	20	15	3 0	3 0
Остали грађевински објекти	10	1 5	20	30	1 5	1 5

○ АЛТЕРНАТИВНИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ

Обновљиви извори енергије (мале хидроелектране, соларна, ветроенергија и биомаса) су у надлежности локалне самоуправе која треба да утврди расположиве потенцијале као и усклађивање са стратегијом обновљивих извора енергије која ће бити усвојена до краја 2012. године.

Стратегијом ће се дефинисати који извори обновљиве енергије су потребни и исплативост изградње истих. Рачуна се да ће обновљиви извори енергије (О.И.Е) у енергетском билансу износити око 28 до 29%. Ови објекти ће се субвенционисати у складу са државном политиком у тој области.

Знатан утицај на очекивану стратегију О.И.Е ће имати обавеза смањења емисије угљен диоксида која ће бити такође усвојена на међународном нивоу, и од исте ће зависити колико ћекојих О.И.Е Србија морати да развија и по којој цени.

Општи услови и принципи за реализацију алтернативних извора енергије разматрани су у глави 6.5. Обновљиви извори енергије. Овде се дају спецификације поступка за реализацију таквих објеката.

Мале хидроелектране
Мале хидроелектране су један од алтернативних извора енергије, снаге од 100KW до 10000KW (10 MW) које омогућавају производњу електричне енергије капацитета који се дистрибуира у електроенергетски систем. За изградњу малих хидроелектрана се прибавља претходна енергетска сагласност надлежног Министарства, а дозволу за изградњу издаје надлежни општински орган.
Мале хидроелектране се могу градити и на другим локацијама које нису евидентиране Катастром, уколико се испуне услови који су дефинисани у поменутом поглављу.

Такве се локације могу разматрати на подручју општине уз следеће услове:
• Претходна енергетска сагласност надлежног Министарства за послове енергетике.
• Мишљење ЈВП Србијаводе, Београд, које процењује да ли је предложено решење у складу са диспозицијама водопривредних система вишег реда, заштитним објектима и условима заштите приобаља и окружења.
• Мишљење Завода за заштиту природе Србије, које процењује да ли се објекат који се планира налази у подручју које је под неким режимом заштите, или се планира за неки вид заштите у будућности, у складу са обавезом Србије по међународном документу НАТУРА 2000, по којем се површина заштићених површина повећава са садашњих 5,86% на 12%.
• Решени имовинско – правни односи за локацију и приступ њој.
• Сагласност локалне управе да планирана изградња МХ не угрожава постојећу инфраструктуру и изграђеност простора.
• Услови и претходна сагласност на енергетски прикључак енергетског система.
• Урбанистички пројекат локације мале хидроелектране.
• У циљу процене утицаја малих хидроелектрана на животну средину, потребно је урадити одговарајући документ у складу са законом.
У тој процени утицаја посебно се мора анализирати и следеће:
(а) Да ли је диспозиција МХЕ уклопљена у окружење, да не нарушава амбијенталне, хидролошке, морфолошке и еколошке вредности тог подручја. То се посебно односи на начин реализације деривације, која: не сме да представља сметњу за несметано кретање људи, стоке и дивљачи, препреку за отицање, не сме да грађевинским интервенцијама подстиче појаву ерозионих процеса.
(б) Да ли је обезбеђен гарантовани еколошки проток, који омогућава несметано очување биодиверзитета водених и приобалних ексистема низводно од преграде. Тај еколошки проток је различит: током хладног дела године [октобар - март] је мањи, а током топлијег дела [април – септембар] је већи, а начин њеног одређивања је ближе дат у делу 6.3.
(в) Да ли је објекат МХЕ уклопљен у социолошко окружење, а посебно у односу на оближња насеља, да не нарушава услове за живот, рад становништва које се ослања на ту реку као производни, али и урбани ресурс. При вођењу деривација, ради концентрације пада, на сме доћи до осиромашења водом водотока који протичу кроз поједина сеоска насеља.

Мини хидроелектране, снаге до 100 KW, који се углавном користе за властито снабдевање електричном енергијом групе домаћинстава, са евентуално мањом количином енергије која улази у дистрибутивни систем - у надлежности је локалне управе која би требало да има урађен и усаглашен план изградње мини хидроелектрана на својој територији. Дозволу за изградњу издаје надлежни орган локалне управе.

За потребе изградње мини хидроелектране потребно је прибавити:
(а) Претходно мишљење локалне управе о могућности изградње мини ХЕ.
(б) Сагласност ЈВП Србијаводе, Београд, да планирана мини ХЕ не омета постојеће или планиране системе вишег реда.
(в) Услове надлежног еектродистрибутивног предузећа за прикључак на електроенергетски систем

(г) Услове Завода за заштиту природе Србије, као у случају МХЕ, јер и мини ХЕ могу бити врло неповољне за екосистеме на неким осетљивим локалитетима.
(д) Доказ о решеним имовинско-правним односима за локацију и приступ ка њој.
(ђ) У зависности од планиране снаге, типа мини хидроелектране или специфичности локације за изградњу мини хидроелектране, надлежни општински орган може условити израду Урбанистичког пројекта или одговарајућег документа о процени утицаја мини хидроелектране на животну средину у складу са законом.

Ветропаркови и ветрогенератори
У току израде Плана нису постојали званични извори о утврђеним локацијама за изградњу ове врсте објеката.
Изградња ветропаркова је могућа уз претходну израду одговарајућег урбанистичког плана и прибављање свих потребних услова и сагласности надлежних институција.
Дозволу за изградњу ових објеката издаје надлежно Министарство, у складу са чл.133. Закона о планирању и изградњи.
Ветрењаче као појединачни објекти се могу градити на основу Урбанистичког пројекта и прибављених услова и сагласности надлежних институција. У циљу процене утицаја ветрењача на животну средину, може се исказати потребна за израдом одговарајућег документа у складу са законом. Локације ветрењача одредити Планом детаљне регулације.

Остали алтернативни извори енергије
Услови за реализацију осталих извора енергије (постројења која користе биомасу за производњу топлотне енергије, постројења за производњу биогорива и сл.) могу се градити у складу са правилима градње за производне објекте уз претходно прибављене услове и сагласности надлежних установа и урађене одговарајуће документације из области утицаја на животну средину, у складу са важећим Законом о планирању и изградњи и законском регулативом из области заштите животне средине. У зависности од капацитета производње и процене утицаја на околину за ова постројења се може условити разрада локације кроз израду Плана детаљне регулације.

1.2.6. КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

<u>Гробља</u>
За проширење постојећих гробља и изградњу гробља на потпуно новој локацији, у случају потребе решавања локације утврђивањем јавног интереса обавезна је израда Плана детаљне регулације. У случају имовинско-правно решене нове локације и њеног приступа, обавезна је израда Урбанистичког пројекта. Урбанистичкој разради локације мора да предходи израда геолошког елабората и одговарајућег документа о утицају изградње гробља на животну средину.

Димензионисање гробља зависи од: броја становника гравитационог подручја (планирано стање), стопе морталитета, ротационог турнуса, димензије гробног места, система сахраљиваља и организације парцеле и заступљености функција на гробљу.
Од различитих метода прорачуна, у нашим условима уобичајена је примена методе Швенкела, по којој се одређује потребни капацитет гробља:

Број гробних места: $G = \frac{K}{1000} \times S \times T \times 1{,}25$

К – стопа морталитета (број умрлих годишње на 1000 становника); S - броја становника; Т – ротациони турнус.

Број гробних места: $G = \frac{8}{1000} \times 1964 \times 25 \times 1{,}25$; $G = 491$

Површина парцеле $PP = G \times G$; $PP = 8{,}5m^2 \times 491$; $PP = 0{,}4ha$
Површина гробља $PG = PP + 2/3PP$; $PG = 0{,}4 + 2/3 \times 0{,}4$; $PG = 0{,}7ha$

Гробље се састоји од површине за сахрањивање и приступне површине која је величином и опремљеношћу у складу са величином површине за сахрањивање. Минимум комуналне опремљености гробља представља плато са чесмом, решеном одводњом употребљене воде и површинске воде са платоа (по потреби септичка јама) и капелом, потребних капацитета, са обавезним електричним прикључком.
Терен треба да буде повољан у складу са наменом, односно да буде оцедан, са нивоом подземних вода већим од 2,5м од нивоа терена, уз добру експонираност и растреситост земљишта.

Површину за сахрањивање треба поделити на гробна поља у којима се предвиђа сахрањивање у једном гробном месту: једног умрлог лица, два умрла лица, три или четири умрла лица.
Ширина бетонских прилазних стаза је 1,3m, а растојање између гробних места 0,5m.
Габарит гробног места износи:

- за једно умрло лице је 1,1x2,4m,
- за два умрла лица 2,0x2,4m,
- за три умрла лица је 2,9x2,4m,
- за четири умрла лица је 3,8x2,4m,

Основни елеменат садржаја гробља, односно парцела је гробно место. На гробљу треба предвидети ортогоналан распоред гробних места ради оптималне искоришћености земљишта, уз јеноставније обележавање на терену и истовремено максимално озелењавање међупростора.
Породична гробна места за сахрањивање две особе, као најчешћи вид сахрањивања су спољних димензија 2,0 x 2,4m са међуразмаком од 0,5m у реду и 1,3m између редова.
Дубина сахрањивања износи 1,6 m.
За формирање гробног места користе се монтажне армиране бетонске гредице ширине 10cm. ширина гредице на страни где се налази споменик је 30cm. Бетонске гредице надвисују бетонске стазе за 10cm и прате терен тако да у случају пада проблем висине се решава каскадом, а никако повезивањем видне висине гредица. Површина гробног места је за 5cm виша од бетонске стазе, односно 15cm, нижа о бетонске гредице. Она би требала целом површином да буде затрављена.
Гробно поље треба решити у стилу пејзажног парка обогаћено мањим пластикама или једноставним малим плочама од камена са уклесаним именима покојника. Гробно место са припадајућом комуникацијом је величине 3,0 x 2,5m. Затрављена површина се преноси и на уоквирену површину око споменика, где се може засадити цвеће или украсно шибље.
Надгробни споменици се раде од природног камена на одговарајућем постољу. Висине надгробних споменика се типизирају на димензије по висини од 80cm, 100cm и 120cm, а ширине за појединачна гробна места су 60cm, а за двојна гробна места су 120cm.
Простор гробља се ограђује транспарентном оградом, уз коју треба формирати зелени заштитни појас (оградно-зимзелене врсте) висине 1,5m са наглашеним и посебно обрађеним улазима. Ограда се поставља око целог комплекса гробља.

Опремање постојећих гробља недостајућом инфраструктуром се ради по правилима која важе за изградњу нових гробља.

Саобраћајне површине у комплексу гробља су: свечани приступни трг, трг за испраћај, интерне комуникације при чему је укупна површина свих саобраћајних површина око 18% од површине комплекса гробља.
-Свечани приступни трг је у зони главног улаза, са административно-комеморативним објектом.
-Трг за испраћај је поплочана површина са капелама и православним храмом.

-Систем интерних комуникација планира се као јединсвена претежно ортогонална функционална целина састављена од: Алеја (ширине око 6m), Стаза за испраћај (ширине око 5m) и приступних стаза уз гробна поља (ширине око 3m).

Зелене површине у комплексу гробља: заштитно изолациони појас, зелене површине око централних тргова и објеката, зелене површине парцела, линеарно зеленило (дрвореди) алеја, при чему је укупна површина свих зелених површина око 30% од површине комплекса гробља.
- Заштитно изолационо појас је зелена површина у комплексу, на ободу, минималне ширине 15m од ограде. Изолационо зеленило треба да чини високо дрвеће листопадних и четинарских врста , са већим учешћем четинарских врста (однос четинарских и неповољних услова средине била омогућена и у зимском периоду. Просторни распоред вегетације прилагодити конфигурацији терена.
- Зелене површине око централних тргова (свечаног приступног и Трга за испраћај) уредити као репрезентативне зелене површине, уз коришћење листопадних и четинарских врста дрвећа и жбуња, као и цветних врста.
- зелене површине парцела уредити на такав начин да се поштују минимална одстојања стабла од гробних места- минимум 1.5 m од стабла до гробног места.
Линеарно зеленило алеја је у виду обостраних дрвореда, у баштице минималне ширине 2.5 m. Бирати врсте лишћара и четинара које немају изразито развијен коренов систем, како не би дошло до подизања застора стаза или споменика. Стабла ниског и средњег пораста треба поставити тако да буду најмање 1.5 m удаљена од околних стаза и гробних места, а изразито високе врсте треба удаљити и више.

Могући **објекти** у комплексу гробља: административно-комеморативни објекат, капеле, православни храм, објекат са локалима (пратећим садржајима у функцији гробља), сабирно место за смеће и сл. при чему је укупна површина свих објеката до 2% од површине комплекса гробља.
Административне објекте планирати у зони главног пешачког и главног колског улаза.
Архитектура објекта мора бити примерена основној намени и у складу са архитектуром главног пешачког улаза и оградом комплекса. Пожељно је наткривеном колонадом ширине повезати административни објекат са капелама и тргом за испраћаје.
- Капела је приземни зидани објекат орјентације запад-исток, улаз са запада и апсида на истоку, димензија око 5x6m. Број капела зависи од величине комплекса гробља, али је пожељно да свако веће гробље има бар једну капелу. Са источне стране капеле омогућити прилаз службеном – погребном возилу. Пожељно је испред капела планирати трем наткривен делимично транспарентним материјалом.
- Објекат са локалима за продају садржаја неопходних за функционисање основне намене гробља, локали за продају свећа, цвећа, погребне опреме и каменорезачких производа. Објекат лоцирати у зони главног пешачког улаза, уз ограду у комплексу гробља. Број локала зависи од величине комплекса гробља. Архитектуру и архитектонску обраду ускладити са изгледом и обрадом осталих објеката у комплексу.
- Објекат са просторијама за раднике гробља, са санитарним блоком и тушевима, радионицама и гаражом за погребна возила формирати у економском дворишту. Објекат је приземан од чврстог материјала са улазом из економског дворишта. Економско двориште је могуће оградити, како би се визуелно одвојило од преосталог дела комплекса гробља, зиданом озелењеном оградом минималне висине 2m.
- Сабирно место за одлагање смећа за комплекс гробља, је ограђени простор у економском дворишту, одакле се одвози возилима градске чистоће. Предметни простор оградити пуном-зиданом оградом висине минимално 2m. Финални слој пода планирати од материјала који се лако одржавају и имају одговарајућа механичка својства.

Мобилијар у комплексу гробља : чесме, фонтане, клупе, корпе за смеће...

Осим чесме-фонтане на испраћајном тргу, предвидети и јавне чесме на целој површини гробља. Мрежу чесми предвидети равномерно, око 1 чесма на површини од 2ha. Планирати клупе уз пешачке стазе, уз ивице главних алеја, по ободу тргова.

Сточна гробља и сточне јаме

Посебан циљ уређења и развоја у оквиру комуналног сектора је детерминисање локације за сточно гробље на територији општине и уређење одговарајућег простора, који испуњава услове за обављање безбедног уклањања угинуле стоке.
За сточно гробље потребно је утврдити локацију или више локација на руралном простору које испуњавају санитарно-техничке услове за ову намену и инфраструктурно опремити простор.
У складу са Правилником о начину разврставања и поступања са споредним производима животињског порекла, ветеринарско-санитарним условима за изградњу објеката за сакупљање, прераду и уништавање споредних производа животињског порекла, начину спровођења службене контроле и самоконтроле, као и условима за сточна гробља и јаме гробнице ("Службени гласник РС", број 31/11) формираће се, уређивати и одржавати сточна гробља на подручју општине.

Будући да општина Пожега нема одређену локацију за сточно гробље, потребно је одредити локацију и на основу урбанистичког плана уредити одговарајући простор, који испуњава услове за обављање безбедног уклањања угинуле стоке. Неопходно је формирати минимум 2 сточна гробља тако да њихов распоред прати планирану мрежу насеља. Тачна локација (парцела) биће накнадно утврђена.
Локације сточног гробља треба обезбедити у подручјима где је сточарство једна од важнијих привредних грана.

С обзиром да је сточно гробље најнеповољнији начин уклањања лешина и конфиската с хигијенског и епизоотиолошког стајалишта услови за избор локације и изградњу сточног гробља су:

- локација јаме мора бити изван насеља, на оцедном терену (крупно гранулирано тло) са довољним протоком ваздуха;
- ниво подземних вода не сме бити виши од 2,5-3,0 m испод површине тла;
- сточно гробље мора бити ограђено оградом од бетона или цигле. На врху ограде мора бити бодљикава жица;
- унутар локације треба да има објекат са текућом водом, прибором за секцију лешева, прање и дезинфекцију;
- након секције лешина се закопава 2,0 m испод површине земље с направљеном хумком;
- за велике животиње треба место површине 4,0 m^2, а за мале 2,0 m^2;
- свака лешина се закопава у засебну јаму;
- временски турнус за сточна гробља је 10-15 година;
- сточно гробље се не сме користити за напасање, а за садњу неке културе се може користити тек 26 година након престанка употребе. До тада се на њему може садити само дрвеће.

За случај наглог помора (епидемије) стоке саставни део сточног гробља треба да представља и **јама гробница**, за истовремено збрињавање већег броја угинулих животиња.
Јама гробница се може градити и као засебан објекат изван насељеног места. За одабир локације је важан ниво подземних вода и гранулометријски састав тла. Прикладна ширина јаме је 3,0-5,0 m, а дубина 8,0-15,0 m. Дно треба бити најмање 1,0 m изнад нивоа подземних вода. На дно се ставља дренажни слој дебљине 0,5-1,0 m од туцаника или ломљеног црепа. На 1,0 m од дна стављају се две гвоздене шипке (цеви или шине које формирају мрежу налик роштиљу) на којима се лешина задржава. Јама се зида на суво и на врху се затвара армирано-бетонском плочом која уједно служи и као сто за секцију.

Сточне пијаце

Сточне пијаце, као објекти који задовољавају све Законом прописане услове, се планирају на нивоу заједнице насеља (поред постојечих пијаца на начин да се обухвати цела територија Општине.

Објекти на којима се одржавају сточне пијаце, сајмови и изложбе морају да испуњавају следеће услове:

- да се налазе изван насеља;
- да се не граде на земљишту које је подводно и угрожено од поплава;
- да нису удаљени од главног пута;
- да нису за последњих 20 година служили за сточна гробља и јавно ђубриште;
- изложбене просторије могу изузетно да се налазе и у самом насељу;
- да има само један улаз довољно пространи са изграђеним вратима;
- да има посебно издвојен простор за животиње за које се приликом контроле утврдило да су заражене или су сумњиве на заразу.

Комплекс сточне пијаце треба да садржи, поред продајног простора: јавни санитарни чвор, простор за прање и дезинфекцију транспортних средстава, дезобаријере, појила, ваге за мерење животиња и камионске ваге, карантин за животиње (за које би се приликом контроле утврдило да су заражене или су сумњиве на заразу), управну зграду (по потреби – ветеринарска, санитарна инспекција и сл) и др. Промет робе врши се из возила, наменских боксова и са везова; на сточној пијаци могу се продавати и занатски производи везани за садржај делокруга рада пијаце: ужарски производи, делови механизације, половне машине, алати, саднице и др.

Зелена пијаца

Зелене пијаце, као објекти који задовољавају све Законом прописане услове, се планирају на нивоу заједнице насеља. Анализом постојећег стања, постојећег и планираног броја становништва, дошло се до закључка да је потребно минимално 3 пијаце у северном и 3 у јужном делу плана како би задовољиле потребе становништва. Анализом обухвата општине Пожега, предложене су локације: Велика Јежевица, Глумач, С.Добрића за северни део и Горобиље, Пилатовићи, Роге за јужни део плана. Потребно у оквиру постојеће пијаце у Пожеги преуредити просторије ради побољшања пијачне понуде услуга, као и уређење простора са тезгама.

Основни критеријуми микролокације су:

- Број корисника у потенцијалном гравитационом подручју (у радијусу 2 км^2)

-Саобраћајна приступачност за кориснике и продавце (близина примарне саобраћајнице, близина станице јавног или међуградског превоза)

- Погодност земљишта за уређење и изградњу (величина локације (0.2m^2 по становнику), нагиб терена, ниво подземне воде, правац ветра)

- Комунална опремљеност (минималан капацитет техничке воде, канализација, струја)

- Повољан однос функција у суседству према пијаци (удаљеност од великих загађивача, депоније, далековода, аутопута и великих паркинга..)

Правила уређења:

- Грађевинска парцела за изградњу зелене пијаце мора имати колски приступ са јавне саобраћајне површине.

- Минимално учешће зелених површина је 10% грађевинске парцеле пијаце и обавезно озелењен паркинг одговарајућим дрвећем.

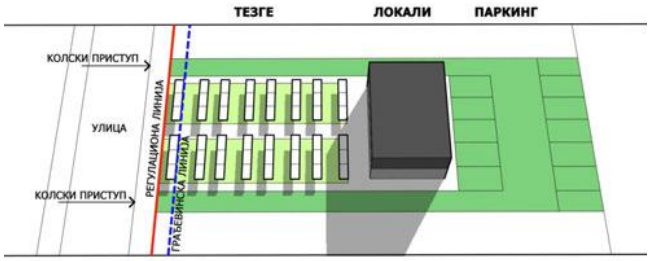

Слика: Могући начин просторне организације пијаце

Обавеза је да се у оквиру затвореног простора пијаца организује продаја млечних производа, живине и сличне робе. У оквиру објекта организовати просторије са пратећим садржајима (нпр. санитарне чворове, здравствену и ветеринарску инспекцију, управу и др.).

- Када се локација пијаце налази у главној улици односно у насељском центру, плато пијаце може се користити и као вишенаменски простор. Тад је неопходно планирати **складишни простор** који може бити кондициониран (складиштење робе) и магацински простор за смештај покретних тезги, колица, сунцобрана..

Правила грађења:

- Минимално растојање грађевинске линије од регулационе линије је 2.5m.
- Пијачни плато и локале у функцији пијаце планирати у нивоу ободних главних пешачких токова – тротоара са минималном висинском разликом.
- Минимална површина платоа за тезге у односу на површину грађевинске парцеле пијаце је 40%.
- Максимални индекс заузетости парцеле пијаце је 30%.
- Спратност зграда на грађевинској парцели зависи од типологије околног ткива. Максимална спратност је П+1.
- Растојање објекта од бочних граница парцела не може бити мање од 4 m када је на суседној парцели објекат намењен становању и јавним објектима односно не може бити мање од 2 m за остале намене у суседству.
- Минимално растојање објекта од задње границе парцеле је 2/3 h (висине) објекта на парцели, али не мање од 8m.

- За одређивања броја потребних паркинг места користити нормативе:
- 1 ПМ на 6 тезги
- 1ПМ на 66 m^2 БРГП трговине (локали)
- 1ПМ на 100 m^2 складишног простора (кондиционираног).

Трансфер станица

РСПУО за Ужички регион предвиђа изградњу трансфер станица у Пожеги. Иницијативом локалне самоуправе започето је решавање погодне парцеле за транфер станицу. Трансфер станица је планирана на локацији комуналне депоније која се мора претходно санирати и рекултивисати.

Пожељно је да трансфер станица буде што ближе центру продукције отпада-градском насељу, на приступачним локацијама поред јавног пута, како због мањих трошкова транспорта комуналног отпада, тако и због могућности да што више грађана донесе да прода издвојене секундарне сировине, односно да одложи кућни отпад који има карактер опасног.

Трансфер станице су на листи Пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину. За Рециклажна дворишта није прописана обавеза израде процене утицаја на животну средину.

Трансфер станица није депонија у смислу Уредбе о одлагању отпада на депонијама ("Службени Гласник РС", број 92/10), али код дефинисања локације и техничких решења трансфер станица треба поштовати стандарде заштите животне средине из позитивних прописа РС, као и стандарде ЕУ директива у овој области, а ускладу са најбољом примењивом праксом у овој области.

Трансфер станица треба да садржи:

- Колску вагу за мерење и евиденцију довеженог отпада;
- Систем за претовар и сабијање отпада у великим контејнерима за транспорт на регионалну депонију;
- Простор за смештај прес контејнера, као и паркинг за возила за отпад;
- Систем за пријем, откуп и привремено одлагање секундарних сриовина раздвојених на месту настанка;
- Засебан простор са опремом за привремен пријем комуналног опасног отпада (становништво и привреда), као и неутралног медицинског отпада који није решен интерним плановима локалних генератора отпада;
- Простор са објектима и опремом за касацију кабастог отпада;
- Компостану за компостирање биолошког отпада уколико је то економски оправдано. Систем за компостирање органског отпада је засебна, оградом и капијом одвојена,функционална целина у оквиру трансфер станице. РСПУО није предвиђено да се компостанице граде у оквиру трансфер станице, бар не у I фази изградње.
- Пратећи инфраструктурни системи: контејнер за особље са инсталацијом санитарне воде, канализације, струје, грејања; систем за гашење пожара, ограда и капија, приступни асфалтни пут.
- Вода за пиће обезбедује се прикључком на јавни водовод, или из прикладних резервоара. Санитарне отпадне воде се скупљају у посебан резервоар са уређајем за третман тих вода, или одводе у јавни канализациони систем.
- Плато трансфер станице за манипулацију и кретање возила је од армираног бетона тако да нема прљања точкова возила и растурања отпада.
- На трансфер станици се обезбеђује стално присуство посаде/чувара.
- Предвиђа се израда заштитног појаса од дрвећа и другог растиња.

Уколико се трансфер станица налази на већем растојању од прикључка на електродистрибутивни систем могуће је соларним ћелијама обезбедити потребну енергију за све потрошаче, осим пресе за сабијање отпада.

Трансфер станице предложене РСПУО предвиђају директни претовар отпада из возила за сакупљање отпада у контејнере за даљински транспорт, при чему је претоварни кош заштићен од кише, а мале количине оцедне воде од сабијања отпада сакупљају се у непропусни резервоар, одакле се повремено одвозе специјалним возилом на постројење за третман процедних вода Регионалне депоније.

1.2.7. ЗЕЛЕНИЛО И ПОВРШИНЕ ПОД ЗЕЛЕНИЛОМ

Партерна решења ускладити са наменом и функцијом зелене површине, тако да се не угрозе постојеће вредности зелене површине. Нивелациона решења ускладити са конфигурацијом терена.

Хортикултурна решења ускладити са трасама подземних инсталација испоштовати потребна минимална одстојања: од водовода 1,5m, од канализације 2,5m, од топловода 3,0m, од електроинсталација 2,0m, од ТТ-инсталација 1,5m, односно у складу са важећим техничким прописима.

Избор врста за озелењавање усагласити са наменом и функцијом зелене
површине, као и са условима станишта. Избор врста за дрвореде усагласити са ширином улице и утврдити адекватна растојања између садница, у зависности од врсте и прилаза објектима. За дрворедне саднице обезбедити отворе за садњу мин пречника 1,2m и мин растојање од објекта 3,0m.

У постојећим **парковима** су дозвољени следећи радови: санитарна сеча стабала, реконструкција цветњака, нова садња, реконструкција вртно-архитектонских елемената, реконструкција стаза, реконструкција постојећих објеката, подизање нових вртно-архитектонских елемената, подизање фонтана, реконструкција и поправка

постојећих објеката и дечијих игралишта, ограђивање парка. Паркове треба опремити стандардном инфраструктуром и системом за наводњавање.

Код подизања **нових парковских површина** важе следећи услови:

- потребно је да постоји пројекат парка у одговарајућој размери са прецизно одређеном границом парка, унутрашњим саобраћајницама и парковским објектима;
- зеленило треба да буде репрезентативно;
- планирати места за постављање споменика;
- планирати водене површине (вештачка језера, фонтане);
- садржаји треба да буду концентрисани (миран одмор, игра, шетња и др);
- садржај рекреативних објеката треба да обухвати све старосне групе;
- у парку могу да буду подигнути следећи објекти: угоститељски са отвореним баштама, објекти у функцији одржавања парка, објекти културе, мањи отворени амфитеатри за културне манифестације и инфраструктурни објекти од општег интереса утврђени на основу закона;
- могућа је изградња мањих појединачних јавних или комерцијалних објеката у комплексима зеленила на основу планова детаљније разраде. При томе треба водити рачуна о величини зелене површине, микролокацији, њеном значају за просторну целину, статусу трајног добра и другим утицајним чиниоцима.

Дозвољени су следећи радови у **постојећим скверовима**: санитарна сеча стабала, реконструкција цветњака, нова садња, реконструкција вртно-архитектонских елемената, реконструкција стаза, реконструкција постојећих објеката, подизање нових вртно-архитектонских елемената, подизање фонтана, ограђивање скверова. Скверове треба опремити стандардном инфраструкгуром и, према потреби, системом за наводњавање.
Код планирања нових скверова треба:

- уважавати правце пешачког кретања,
- стазе, платои могу да заузимају до 35 % територије сквера,
- пожељно је да избор материјала и композиција застора буде репрезентативна,
- објекти могу да заузму до 5% територије сквера,
- на скверу могу да буду подигнути инфраструктурни објекти од општег интереса утврђени на основу закона,

Зеленило специфичног карактера
У поступку реконструкције, ревитализације и подизања нових зелених површина избор врста прилагодити намени простора, условима локације и функцији зеленила:

- зеленило радних зона има заштитно декоративну функцију, избор врста засновати на брзорастућим, широколисним лишћарима и примешаним четинарима,
- зеленило здравствених установа има декоративно-заштитну функцију а избор врста засновати на аутохтоним, бактерицидним, инсектицидним врстама избегавајући жалосне форме,
- школски комплекси и дечје установе озелењавати високодекоративним врстама интересантних морфолошких карактеристика,
- зеленило гробља има декоративно заштитну функцију, а избор врста прилагодити намени: зимзелене и листопадне саднице жалосних и пирамидалних форми. Заштитно зеленило дрворедног типа или живе ограде обавезни су садржаји уређења (Погледати у оквиру поглавља 1.2.6. Комунална инфраструктура, Гробља).

Парк шуме шуме могу да садрже следеће зоне:

- зону пасивне рекреације. У овим зонама планирати само основну опрему (нпр. шетне и планинарске стазе, рекреационе ливаде и др.).
- Дозвољени капацитет подручја је 1-3 посетиоца/ha. Максимално учешће

застртих и изграђених површина је 2,5 %;

- зону активног одмора која може да садржи додатну опрему (нпр. бициклистичке стазе, трим стазе, игралишта за децу, мини голф, ресторане, кампинг плацеве и др.). Дозвољени капацитет у овим зонама је 5-9 посетилаца/ha. Максимално учешће застртих и изграђених површина је 5% укупне површине зоне;
- зону активне рекреације. У оквиру парк шуме могу се планирати објекти спорта, отворени терени и затворени објекти мањег капацитета (пратећи објекти уз терене, угоститељски објекти) - максимално учешће застртих и изграђених површина је 2,5 %.

Део шуме може да буде парковски уређен. Потребно је обезбедити лаку приступачност, паркиралишта лоцирати на главним прилазима шуми, тежити да кроз комплекс шуме буде обезбеђено само пешачко кретање, за лоцирање нових стаза користити постојеће шумске путеве, мрежа путева треба да омогућава кружно кретање различитих дужина.
Избор преовлађујућих врста дрвећа и шибља треба да одговара природној потенцијалној вегетацији; дуж стаза, прогала и на рекреационим ливадама користити разноврснији избор врста дрвећа и шибља; на местима где је то могуће формирати визурне тачке (из шуме и унутар шуме); у склопу шуме могу да се задрже или планирају воћњаци, виногради и ливаде.

Заштитно зеленило у систему зелених површина треба да обезбеди повезивање зелених површина у грађевинском реону са шумским и зеленим површинама ван грађевинског подручја. Заштитно зеленило уз бујичне водотокове има антиерозивни карактер.
На парцелама које се граниче са бујичним водотоком, обавезан је појас од 6,0m уз поток који ће се третирати као уређено зеленило, односно грађевинска линија може да буде на минимум 8,0m од потока.

Површине заштитног зеленила могу да садрже пешачке и бициклистичке стазе са пратећом опремом и објектима. У зависности од просторних могућности оне могу да садрже спортске објекте, ретензије или низ парковски уређених површина и друго.

1.3. СТЕПЕН КОМУНАЛНЕ ОПРЕМЉЕНОСТИ ПО ЦЕЛИНАМА И ЗОНАМА КОЈИ ЈЕ ПОТРЕБАН ЗА ИЗДАВАЊЕ ЛОКАЦИЈСКЕ ДОЗВОЛЕ

Минимално опремање грађевинске парцеле, локалитета и зоне подразумева обезбеђење следећих инфраструктурних објеката: приступни пут, водоснабдевање, прикупљање и пречишћавање отпадних вода, прикључак на електроенергетску и телекомуникациону мрежу; уређење манипулативног простора, паркинга за различите врсте возила; и посебне просторије или ограђеног простора са посудама за прикупљање отпада.
Степен комуналне опремљености грађевинског земљишта који је неопходан за издавање локацијске и грађевинске дозволе, зависи од зоне у којој се гради објекат, као и врсте и намене објекта.

Неопходно је прибављање услова надлежних јавних предузећа и организација.

Минимални степен комуналне опремљености за **Центар Општине**

водовод	*канализација фекал.*	*кишна канализација*	*електро*	*телефон*	*топловод*	*гасовод*
+	+	+	+	+	пожељно	пожељно

Минимални степен комуналне опремљености за **Центар заједнице насеља**

Водовод (организован систем водоснабд.)	*канализација* (фекална), водопропусне септичке јаме	*кишна канализација*	*електро*	*телефон*	*топловод*	*гасовод*
+	+	+	+	+	пожељно	пожељно

Минимални степен комуналне опремљености за **остала насеља**

водовод	канализација (фекал.), водопропусне септичке јаме	*кишна канализа ција*	*електро*	*телефон*	*топловод*	*гасовод*
+	+		+	+	пожељно	пожељно

Минимални степен комуналне опремљености за подручја изван **насељеног места**

Водовод (организован систем водоснабд.)	*канализација* (фекална), водопропусне септичке јаме	*кишна канализација*	*електро*	*телефон*	*топловод*	*гасовод*
+	+		+	+		

* До реализације градске канализационе мреже на парцелама се за потребе евакуације отпадних вода дозвољава изградња појединачних или заједничких сенгрупа (септичких јама) у свему према техничким нормативима прописаним за ову врсту објеката.
За све интервенције на постојећим објектима и парцелама важе правила грађења.

1.4. ПОСЕБНИ УСЛОВИ ПРИСТУПАЧНОСТИ ОБЈЕКАТА И ПОВРШИНА ЈАВНЕ НАМЕНЕ ОСОБАМА СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА

У складу са Правилником о техничким стандардима приступачности ("Службени гласник РС", бр. 19/2012) дефинисани су услови за планирање простора јавних саобраћајних и пешачких површина, прилаза до објеката и пројектовање објеката (стамбених, објеката за јавно коришћење и др.), као и посебних уређаја у њима, којима се обезбеђује несметано кретање деце, старих, хендикепираних и инвалидних лица.

Да би лица са посебним потребама у простору имала услов да се крећу тротоарима, пешачким стазама, трговима , шеталиштима, паркинг површинама, ове површине морају имати максимални нагиб од 5% (изузетно 8.3%).
Ради несметаног кретања особа у инвалидским колицима ширина тротоара и пешачких стаза треба да износи 180 cm изузетно 120 cm, док ширина пролаза између непокретних препрека износи најмање 90 cm. Ове површине треба да су чврсте , равне и отпорне на клизање.
У пешачким коридорима се не постављају стубови, рекламни панои или друге препреке, док се постојаће препреке видно обележавају. Делови зграда као што су балкони, еркери, доњи делови крошњи и сл, који се налазе непосредно уз пешачке коридоре уздигнути су најмање 250 cm у односу на површину којом се пешаци крећу.
Место пешачких прелаза је означено тако да се јасно разликује од подлоге тротоара. Пешачки прелаз је постављен под правим углом према тротоару. Пешачке прелазе треба опремити и светлосном и звучном сигнализацијом.За савладавање висинске разлике између коловоза и тротоара могу се користити закошени ивичњаци, ширине 45cm са максималним нагибом закошеног дела од 20 %.

Најмања ширина места за паркирање возила са посебним потребама у простору износи 350 cm. Паркинг површине које се предвиђају за потребе паркирања ових лица су:

– За јавне гараже, јавна паркиралишта, паркиралишта уз објекте за јавно коришћење и веће стамбене зграде, најмање 5% од укупног броја места за паркирање.

- На паркиралиштима са мање од 20 паркинг места који се налазе уз апотеку, пошту, вртић, амбуланту, преодавницу прехрамбрених производа, амбуланту, најмање једно место за паркирање.
- На паркиралиштима уз бензинске пумпе, ресторане и мотеле, уз државне путеве 5% од укупног броја места за паркирање, али не мање од једног места за паркирање.

За савладавање висинских разлика до 76cm између две пешачке површине и на прилазу до објекта врши се применом рампи тако да :
- Да нагиб рампе није већи од 1:20, изузетно 1:12
- Најмаља чиста ширина рампе за једносмерни пролаз треба да је 90 cm.
- Рампе треба да су заштићене ивичњацим висине 5cm, ширине 5-10 cm.
- Рампа треба да је чврста, равна и отпорна на клизање.

Степенице и степеништа прилагођавају се коришћењу лица са посебним потребама у простору тако да :
- Најмања ширина степенишног крака трба да буде 120 cm
- Најмања ширина газишта 30cm, а највећа дозвољена висина степеника је 15 cm.
- Чела степеника у односу на површину газишта требало би да буду благо закошена, без избочења и затворена.
- Површина чела степеника треба да је у контрастној боји у односу на газишта
- Између одморишта и степеника у дну и врху степеника постоји контраст у бојама
- Приступ степеништу, заштитне ограде са рукохватима и површинска обрада степеника треба да испоштују услове који омогућавају безбедно кретање особама са посебним потребама.

Савладавање висинских препрека од и преко 90 cm, када не постоји могућност савладавања ове висине рампама, степеницама врши се покретним рампама.
Стамбене зграде и објекти за јавно коришћење треба да задовоље све услове како би их користила лица са посебним потребама.

Знакови за орјентацију треба да су читљиви, видљиви и препознатљиви. Ти знакови су:
- Знакови за орјентацију (скице, планови, макете)
- Путокази
- Функционални знакови којима се дају обавештења о намени простора (гараже, лифтови, санитарне просторије)

Знакови се на зидовима постављају на висини од 140 cm-160 cm изнад нивоа пода или тла, или ако то није могуће на висини која је погодна за читање. Висина слова на знаковима не сме бити мања од 1,5 cm за унутрашњу, односно 10 cm за спољашњу употребу.
Препознавање врата, степеница, лифтова, рампи лифтова, опреме за противпожарну заштиту, опреме за спашавање и путева за евакувацију врши се употребом контрастних боја одговарајућим осветљењем и обрадом зидова и подова. Ради побољшања пријема звука за особе које користе слушне апарате, у јавним просторијама се могу поставити индукционе петље, бежични инфрацрвени системи или друга техничка средства за појачање звука.

1.5. МЕРЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ ИЗГРАДЊЕ

Унапређење енергетске ефикасности јесте смањење потрошње свих врста енергије, уштеда енергије и обезбеђење одрживе градње применом техничких мера, стандарда и услова планирања, пројектовања, изградње и употребе објеката.

Предлог мера за унапређење енергетске ефикасности изградње објеката обухвата:

- Прелазак на грејања енергијом из обновљивих извора енергије;
- Замена класичних сијалица у домаћинствима и пословним објектима штедљивим расветним телима;
- Доношење нових прописа о спољним пројектним температурама:
- Доследна примена СРПС У Ј5.600 и других релевантних стандарда:
- Прелазак са паушалног на обрачун за грејање ТПВ према мерењу потрошње топлотне енергије;
- Оснивање подстицајних фондова за побољшање топлотне заштите стамбених и нестамбених зграда;
- Замена столарије код постојећих објеката, односно, уграђивање енергетски ефикасне столарије у нове објекте;
  (Нпр. Замена прозора прозорима са термичким стаклима и савременијом технологијом заптивања);
- Побољшање термичких карактеристика омотача зграде (крова, пода, зидова).
  Побољшање изолације зидова објеката избором савремених материјала са већим коефицијентом заштите или додатним спољним или унутрашњим облагањем зидова;
- употреба штедних сијалица за осветљавање простора;
- коришћење апарата у домаћинству енергетског разреда "А";
- коришћење обновљивих извора у циљу грејања објеката и припрему потрошне топле воде (соларни колектори, котлови на пелете, топлотне пумпе и др.);
- модернизација и/или замена котлова и котловске опреме и топлотних
- подстаница;
- регулација, мерење и управљање коришћењем топлотне енергије за загревање
- објеката;
- вентилацију објекта где год је то могуће вршити принудним путем са
- рекуперацијом;
- код изградње нових објеката, тежити изградњи пасивних објеката од
- еколошких материјала;
- Увођење обавезног прибављања сертификата енергетске ефикасности за зграде;
- Свих других мера које доприносе повећању енергетске ефикасности објеката.

Што се тиче индустријских објеката следеће мере су неопходне:
- за производњу топлотне енергије или енергије за коришћење у технолошке или производне сврхе користити обновљиве енергенате;
- реконструкција, модернизација и замена постројења у котларницама и енерганама;
- коришћење отпадне топлоте из технолошких процеса и помоћних система;
- рационализација или замена технолошких процеса у смислу увођења енергетски ефикасне опреме и технологије;
- рационализација коришћења електричне енергије (електромотори са промењивим бројем обртаја, осветљење, компензација реактивне снаге и др.);
- управљање грејањем хала, магацина и пословних објеката.

Увођењем мера енергетске ефикасности могу се постићи значајне уштеде свих типова енергије, а посебно мере које не захтевају веће инвестиционе трошкове (регулисање термостата на радијаторима, регулисање термостата на бојлерима, коришћење природног осветљења, искључивање расвете и уређаја када се не борави у просторији, правилно коришћење кућних уређаја и сл.).

2. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА

2.1. ВРСТА И НАМЕНА ОБЈЕКАТА КОЈИ СЕ МОГУ ГРАДИТИ ПОД УСЛОВИМА УТВРЂЕНИМ ПЛАНОМ

2.1.1 Општа и посебна правила грађења објеката

Правила уређења и грађења дата овим Планом су општа правила и важе за целу територију општине, осим за просторе за које су утврђена посебна правила одговарајућим урбанистичким односно планским документом.

Правила грађења дата овим Планом су основ за издавање информације о локацији, локацијске дозволе или другог акта, документације, у складу са Законом, за изградњу на грађевинском, пољопривредном, шумском и водном земљишту, осим за просторе и објекте за које је прописана обавеза израде урбанистичког пројекта или урбанистичког плана.

Посебна правила уређења и грађења утврђују се израдом одговарајуће урбанистичке документације. Одређивање ових правила врши се на основу конкретних услова на терену и услова надлежних установа за прописивање истих, а у складу са важећом законском регулативом и правилима струке.

2.1.2 Намена објеката

Намене дефинисане на реферално карти бр.1 "Намена простора" и на шематским приказима делова насеља представљају преовлађујућу, доминантну намену на том простору, што значи да заузимају најмање 51% површине простора у којој је означена та намена.
Правила уређења и грађења односе се на формирање грађевинских парцела и изградњу нових објеката, доградњу и реконструкцију постојећих објеката.
Свака намена подразумева и друге компатибилне намене. На нивоу појединачних грађевинских парцела намена дефинисана као компатибилна може бити и доминантна или једина. У случају изградње појединачних објеката компатибилне намене **важе правила градње као за основну намену.**
Објекти пословне намене су компатибилни са становањем и могу се градити у зонама претежно стамбене и стамбено-пословне намене, уколико немају негативног утицаја на животну средину, као што су: пружање интелектуалних услуга, услуга јавних служби у приватном сектору, технички и други сервиси, трговина, угоститељство, традиционални занати и сличне пословне намене.

На грађевинском земљишту изван површина и објеката јавне намене планиране су као могуће преовлађујуће намене:

- Становање
- Туристички садржаји
- Спорт и рекреација
- Пословање
- Производња
- Верски објекти

2.1.2.1 Становање и стамбени објекти

Основна подела на породично и вишепородично становање у оквиру плана обогаћена је и облицима становања у циљу активирања простора и развоја туризма, рационалног инфраструктурног опремања и квалитетнијег урбаног развоја.

- становање у функцији туризма (туристичка насеља, пансиони, апартмани, викенд куће),
- социјално становање (станови за социјалне групе становништва, домови за старе, ђачки дом),
- мешовити типови становања (становање са услугама и пословањем, становање у периферним и радним зонама).

Објекти становања (руралног становања) могу бити:
- објекти вишепородичног становања у центрима насеља,
- објекти породичног становања,
- објекти руралног становања (са економским двориштем),
- објекти викенд становања и двојног становања за одмор и издавање.

У најужим, централним зонама ЦЗН и НПФ (датих на шемама насеља) омогућава се изградња вишепородичних стамбених објеката. Породично и викенд становање чине појединачно изграђени објекти на засебним парцелама.

У оквиру намене становања (осим код викенд становања), могу се градити:
- стамбени објекти (намена искључиво становање);
- објекти мешовите функције (стамбено-пословни, који осим стамбеног дела садрже и радне-пословне просторије функционално одвојене од становања);
- пословни објекат (садржи просторије за одвијање пословних делатности или одређених врста производних делатности из области производње чије одвијање је дозвољено унутар зоне становања);
- економски објекти за потребе руралног становања;
- помоћни објекти у функцији објеката основне намене.

Могуће пратеће намене становању: делатности, трговина, занатство, угоститељско, услуге, здравство, дечија и социјална заштита, образовање, култура, верски објекти, комунални и саобраћајни објекти у функцији становања, пословања и снабдевања горивом, мешовито пословање, пољопривредна производња и мала привреда.
Намене објеката чија градња је забрањена: делатности које вибрацијама, буком, гасовима, мирисима, отпадним водама и другим штетним дејствима могу да угрозе околину и не представљају намену компатибилну претежној намени околине.

2.1.2.2 Објекти туризма

Правила грађења за туристичке комплексе и објекте за општински центар дефинишу се Планом генералне регулације Пожега.

За потребе реализације објеката и комплекса већих капацитета од прописаних (спратности, површина, садржаја...), обавезна је израда Урбанистичког пројекта.

За просторе у оквиру ПППН Рзав, примењују се правила дефинисана у ПППН Рзав.
Правила грађења и уређења **туристичких комплекса и локалитета** јесу:
1) на изграђеном земљишту центра туристичког насеља:
- прироритет има адаптација/реконструкција постојећих кућа са окућницом и пратећим објектима (вајати, млекаре, кошеви и др.) у функцији руралног туризма;
- предност има изградња нових објеката у функцији туризма на темељима и у габариту напуштених објеката;
- у оквиру постојеће окућнице дозвољава се изградња нових објеката у функцији руралног туризма, и то тип: „гостинске смештајне јединице" као осавремењени облик вајата (оптимално 38 m^2 за две собе са по три лежаја и заједничким купатилом и, по могућности, са засебним улазом) и „гостинске куће" (оптимално 50-60 m^2 за

објекат са две собе са по три лежаја, дневним боравком и купатилом), с тим да степен искоришћености земљишта на грађевинској парцели не прелази 40%;
- примењује се архитектонски стил заснован на традицији локалних кућа за реконструкцију постојећег и изградњу новог објекта, највише до 50% већег габарита у односу на изворне/традиционалне објекте,
- максимална спратност новог и реконструисаног објекта не може да прелази П+Пк;
- за грађевинске парцеле утврђује се степен искоришћености земљишта до 40%;

2) -у делу атара насеља који не представља центар туристичког насеља дозвољава се реконструкција и изградња објеката у функцији туризма, под условом да испуњавају прописане санитарно-хигијенске и друге комуналне услове, као и да нису у супротности са успостављеним режимима заштите, при чему се, препоручује коришћење темеља напуштених објеката и окућнице постојећих домаћинстава, у складу са правилима из преходне тачке;
-у делу атара насеља туристичке зоне који не представља центар туристичког насеља или туристички комплекс може се дозволити, на основу плана детаљне регулације, контролисана и ограничена изградња нових и комерцијализација постојећих **објеката у туризму** (викенд кућа, куће за одмор и издавање)**,** са густином стационарних корисника до 40 корисника/ha, под условом да испуњавају прописане санитарно-хигијенске и друге комуналне услове, да нису у супротности са успостављеним режимима заштите и да не нарушавају слику предела туристичке зоне;

3) на новим грађевинским површинама за туристичке структуре у значајнијим туристичким насељима, уколико се докаже оправданост реализације:
   - предност има изградња туристичких капацитета у низу, хомогених урбаних структура (пансиони и апартмани), уз формирање интерних саобраћајница и трга и претходно опремање комуналном инфраструктуром;
   - примењује се архитектонски стил заснован на традицији;
   - максимална спратност новог и реконструисаног објекта не може да прелази П+1+Пк.

Објекти намењени туризму могу бити:
- смештајни: хотели, мотели, кампинг плацеви и сл.
- комерцијални: продајни објекти за снабдевање корисника туристичких зона и сл.,
- угоститељски: ресторани, кафеи и сл.
- рекреативни и спортски: отворени и затворени базени, купалишта, игралишта итд. Правила грађења за спортске објекте дата су у поглављу 2.1.1.3.

Угоститељски објекат има ознаку врсте објекта према претежној врсти услуга које се у њему пружају. Према врсти угоститељских услуга које се у објекту пружају, угоститељски објекти могу бити: угоститељски објекат за смештај; угоститељски објекат за исхрану и пиће и кетеринг објекат. У угоститељском објекту за смештај пружају се услуге смештаја, исхране и пића и друге услуге уобичајене у угоститељству или само услуге смештаја (хотел, мотел, туристичко насеље, камп, пансион, хостел, преноћиште, одмаралиште, кућа, апартман, соба и други објекти за пружање услуга смештаја).

Изграђени објекти, спратности веће од прописане овим планом, се задржавају без могућности надградње, уз обавезну израду Урбанистичког пројекта којим ће се проверити остали параметри и однос објеката према окружењу.

Угоститељске услуге у домаћој радиности
Физичко лице може да пружа туристима угоститељске услуге смештаја, припремања и услуживања оброка у кући, апартману и соби чији је власник у објектима смештајних капацитета до 30 лежајева.
Куће, апартмани и собе које физичка лица изнајмљују морају да испуњавају прописане минималне техничке и санитарно-хигијенске услове и да буду категорисани.

Угоститељске услуге у сеоском туристичком домаћинству
Физичко лице које пружа угоститељске услуге у сеоском туристичком домаћинству може да пружа туристима угоститељске услуге смештаја, припремања и услуживања хране и пића у објектима смештајних капацитета до 30 лежајева, а организованој туристичкој групи до 50 туриста која не користи услуге смештаја, само угоститељске услуге припремања и услуживања хране и пића. Објекти у којима се пружају угоститељске услуге у сеоском туристичком домаћинству морају да испуњавају минималне техничке и санитарно-хигијенске услове.

Правила грађења за објекате викенд-становања, односно двојног становање за одмор и издавање (куће за одмор)

Ове зоне се формирају кроз доградњу постојећих објеката и нову изградњу на неизграђеним парцелама, као заокруживање постојећих зона, у циљу заштите расположивог простора за планирање нових потреба у оквиру основне туристичке намене простора.
Могућа је квалитативна реконструкција објеката, што подразумева адаптацију и пренамену стамбених објеката за комерцијално коришћење са туристичком наменом.
Реконструкција постојећих објеката туризма могућа је у циљу повећања стандарда услуга и трансформације у објекте више категорије, према условима локације.

У оквиру туристичке намене дозвољене су следеће врсте објеката туризма, са обавезном минималном категоријом, према важећем Закону о туризму и Правилнику о разврставању, минималним условима и категоризацији угоститељских објеката:

- куће и станови за одмор - две звездице;
- собе за изнајмљивање - две звездице (по нормативу 70,0m^2 парцеле/1 лежај).

За нову изградњу на изграђеним парцелама претежно се задржава постојећа грађевинска линија у непосредном окружењу. Промена грађевинске линије је могућа за функционалну квалитативну доградњу, као и код замене дотрајалог грађевинског фонда, према конкретним условима локације (у том случају је неопходна разрада кроз израду УП изградње).

Помоћни простор организовати у саставу основног објекта.
Смештај возила искључиво на парцели или у објекту, уз препоруку да се претежни капацитет реализује у оквиру објекта (основног или помоћног) у циљу растерећења отворених површина. Нормативи за паркирање у оквиру туристичке намене, у свему према Правилнику о разврставању, минималним условима и категоризацији угоститељских објеката. Постојећи објекти који имају услове за проширење смештајног капацитета, морају прво обезбедити паркирање за постојећу изграђеност, према нормативима.
Пословни простор је могућ у приземним деловима основног објекта (према условима парцеле), за услужне делатности које подразумевају снабдевање и дневне потребе насеља, али и услужно занатство у функцији потреба насеља и развоја туризма у овим зонама.

Урбанистички показатељи за "викенд зоне" дефинисани су максимални урбанистички показатељи:

-макс.индекс заузетости 25%
-макс. спратност .....П+Пк
-мин.% зелених површина 40%

Минимална површина парцеле за слободностојеће објекте .....400,0 m^2
за двојне објекте .....400,0 (200x2) m^2

Минимална ширина фронта грађ.парцеле

за слободностојеће објекте 15m
за двојне објекте 10m

Типологија објеката

Према типологији градње викенд куће су слободностојећи или двојни објекти.

Правила парцелације и положај објекта на парцели

Викенд куће се граде обично на уситњеним парцелама али је планом омогућена викенд градња на већим парцелама – мањи део парцеле је намењен за изградњу (окућница) а већи део парцеле се користи за пољопривредну производњу за личне потребе – воћњаци, баште и сл.

При позиционирању објеката на парцели (делу парцеле – окућници) примењују се сва правила позиционирања објекта као за породично становање.

-Дозвољена је изградња помоћних објеката на парцели.

2.1.2.3. Објекти спорта и рекреације

Организација и уређење комплекса намењеног изградњи објеката и пратећих садржаја у функцији спорта и рекреације је условљено нормативима за величину спортских терена на отвореном и затвореном простору у зависности од врсте планираних спортских активности.

Постојећи локалитети са теренима за спортске активности, уз одржавање и реконструкцију задржаће се, а даље уређење и грађење ових површина вршиће се на основу овога плана.

Код спортских објеката дозвољава се рушење дотрајалих објеката, изградња нових објеката, надградња, реконструкција, адаптација, употпуњавање потребним спортским садржајима - отвореним или затвореним спортским објектима;

На локацијама предвиђеним за спортске комплексе или објекте не дозвољава се изградња објеката друге намене која није у функцији спорта;

Објекти спорта и рекреације могу бити на државном земљишти или у оквиру приватних парцела. Могуће пратеће намене спортским и рекреативним објектима су јавне површине и објекти јавних намена, пословне и комерцијалне делатности (угоститељство, услуге), зеленило, становање (у оквиру приватних парцела).

Забрањени су објекти привређивања и мешовитог пословања.

У целини није дозвољена изградња објеката услужног и производног занатства и других делатности рада, комерцијалних објеката типа робно-тржних центара, велепродајних објеката, као ни објеката сервисно - услужних делатности (бензинске и гасне станице, праонице возила, заједничке гараже и сл.).

Могући садржаји у комплексу:

- спортски објекти,
- спортски терени, терени за мале спортове, базени и сл.
- остали садржаји (трим стазе, стаза здравља, шеталишта, справе за вежбање у природи, површине за играње деце, простори за одмор и сл.);
- зеленило;
- локали (угоститељство, туризам, трговина);
- паркинг простор и друге манипулативне површине (стазе, сунчалиште...).

У оквиру спортско-рекреативног комплекса, уколико то услови дозвољавају, могу се наћи и специјализоване школе или клубови (фудбалски, аеро клуб и сл.) или спортски кампуси који користе садржаје спортског центра.

Дозвољени урбанистички параметри:

Индекс заузетости:

- за затворене објекте до 30%
- за отворене објекте до 50%

Укупан индекс заузетости, рачунајући објекте и спортске терене је максимално 50% (отворени и затворени објекти и терени).
Максимални степен искоришћености парцеле је **70%** (рачунајући све објекте и платое са саобраћајницама, стазама, сунчалиштем, базенима и спортским теренима). Проценат учешћа зеленила у склопу ове целине је мин **30%.**

Максимална спратност објеката спорта је **П+1**, где је приземље са технолошком висином спортске хале.

-Објекте и терене лоцирати на растојању грађевинске од регулационе линије минимално 5m.

-Најмања међусобна удаљеност објеката у овој целини је 4,0 m, односно минимално половину висине вишег објекта.

-Врста објеката с обзиром на начин изградње је слободностојећи (објекат не додирује ни једну линију грађевинске парцеле).

-Све слободне површине у склопу целине спорта и рекреације треба да су озелењене и уређене, а учешће зелених површина у копмлексима намењеним спорту и рекреацији мора да буде минимално 30% укупне површине комплекса.

-Потребно је предвидети заштиту од буке око отворених спортских терена.

Услови за изградњу других објеката на парцели:
Могућност изградње помоћних објеката у склопу планираних комплекса (оставе за баштенски алат, надстрешнице уз базен, наткривене терасе и сл.).
Површина других објеката на парцели се урачунава у индекс заузетости и изграђености.

2.1.2.4. Објекти пословања и привреде

Правила грађења за објекте пословања и привреде за општински центар дефинишу се Планом генералне регулације Пожега.
Простор за производне делатности обезбеђује се у радној зони, а у одређеној мери и под одређеним условима може и у оквиру стамбене зоне (категоризација производње).

У оквиру радне (привредне) зоне обавезна је израда Урбанистичких пројеката због разраде локације за све објекте из категорије В,Г и Д заштите животне средине.
Радне зоне обухватају врло широк спектар привредних делатности почев од индустријске, мануфактурне и занатске производње, објеката саобраћајне привреде, преко складиштења, продаје на отвореном, па до оних облика малопродаје који захтевају велике продајне просторе типа хипермаркета. При анализи података за производне зоне и њиховом планирању узете су примарне и секундарне делатности (индустрија, грађевинарство, складишта и производно занатство) из шифарника делатности, које се у даљем тексту појављују под заједничким називом производне зоне, привредно-технолошке зоне, погони или производња.
У привредне зоне могу да буду укључени и објекти високо комерцијализованих спортских активности или масовних облика забаве типа луна паркова. Намене које се могу јавити у оквиру привредних локација, поред наведених делатности јесу и погони и

базе грађевинских предузећа, складишта робе, грађевинског материјала, складишта течних и чврстих горива, робни терминали и робнотранспортни центри, велики комплекси трговине, посебне врсте тржних и услужних центара и сл., са наглашеним обимним саобраћајем, великом посетом, знатнијим оптерећењем и сл.

Пословање као део других намена (углавном у оквиру стамбене зоне)
Пословни објекат се може градити као појединачни и главни (посебан или у оквиру становања) објекат на грађевинској парцели, уз поштовање свих параметара који важе за изградњу стамбених објеката.
Пословни простор се може организовати у саставу стамбеног објекта или као посебан објекат уколико то организација парцеле дозвољава. Услуге се у склопу стамбених објеката, најчешће налазе у приземљу објекта.
Стамбени простор се може претворити у пословни и то без ограничења површине уз услов да су испуњени хигијенско-санитарни, противпожарни и други услови које захтева одређена делатност.
Могућа је изградња и искључиво пословног објекта на парцели од минимално 600 m^2.

У оквиру појединачних парцела за потребе властитог домаћинства могу се наћи све врсте услужних делатности, а евентуално мање прозводне делатности.

Пословање (услужне делатности) обухватају трговину (прехрамбена, конфекцијска, уређаји и бела техника ..., али и књижаре, продајне галерије...), услуге (банке, мењачнице, агенције, бирои...), занатство (јувелнирнице, фризерске, оптичарске, сајџијске радње..) и угоститељство (ресторани, кафеи и посластичарнице).
Пословање (услужне делатности) обухватају трговину (прехрамбена, конфекцијска, уређаји и бела техника ..., али и књижаре, продајне галерије...), услуге (банке, мењачнице, агенције, бирои...), занатство (јувелнирнице, фризерске, оптичарске, сајџијске радње..) и угоститељство (ресторани, кафеи и посластичарнице).
Мали производни погони су најмање производне јединице које се могу лоцирати у склопу становања или других намена. Баве се претежно терцијалним делатностима, и то су најчешће мале фирме, пекарска и посластичарска производња, елктромеханичарске радионице, мања складишта грађевинског матријала и сл, уз могућност организовања производње најнижег нивоа.
То су категорије А и Б из правила заштите животне средине.

На парцелама већим од 600 m^2, могућа је изградња другог објекта стамбене или друге намене која не угрожава становање.

Могућа је изградња пословног објекта (услуге) на парцели од минимално 600 m^2.
На парцелама преко 800m^2, могуће је развијати делатности мање производње категорије А и Б из правила заштите животне средине.
На парцелама преко 800 m^2, могуће је развијати делатности пољопривредне производње за потребе властитог домаћинства.

Максимална спратност објеката за појединачне парцеле (изван радних зона) пословања и `мање производње` је П+1+Пк.

За објекте пословања (услужних делатности) у оквиру ЗОНЕ ЦЕНТРА НАСЕЉА максимална спратност износи П+3 (погледати графички прилог Шеме насеља).

Пословање и производња у радној зони

Комплекси у радним зонама углавном су организовани као вишефункционални комплекси, али и као објекти услужног и производног занатства и других делатности рада, комерцијалних објеката типа робно-тржних центара, велепродајних објеката, као и објеката сервисно - услужних делатности (бензинске и гасне станице, праонице возила,

заједничке гараже и сл.). У оквиру производних делатности могу се наћи прехрамбена индустрија, грађевинарство и производња грађевинскох материјала, складишта, текстилна индустрија, већа трговинска предузећа, занатска приозводња...

Комплекси у радној зони треба да буду тако организовани, да су комерцијални објекти, административна или управна зграда или садржаји којима приступају посетиоци (изложбени салони, продајни простори и сл.), позиционирани према јавној површини (саобраћајници), а производни објекти (производне хале,магацини, складишта и сл.) у залеђу парцеле.
Дозвољене су све групе делатности осим оних које угрожавају људе и животну средину (земљиште, ваздух и воду).

Комерцијално-пословни комплекси су комплекси различите величине са доминантном комерцијалном наменом, најчешће дуж примарних саобраћајница (велетржнице, складишта, дистрибутивни центри...).
Производни комплекси су већи производни погони, обично међусобно технолошки повезани или локације намењене разноврсним привредним активностима: грађевински погони, складишта, робно-транспортни центри и др..
Производно-комерцијални комплекси углавном су организовани као вишефункционални мешовити производно и комерцијални комплекси у које спадају и комплекси посебне намене. Дозвољене су све групе делатности осим оних које угрожавају људе и животну средину (земљиште, ваздух и воду).

Административно-пословни објекти
Ови објекти су намењени за смештај административно-канцеларијског дела пословања тј. управних канцеларија, сала за састанке, изложбене поставке производних асортимана, контролне лабараторије производа и сл. и они су углавном репрезентативног карактера. Физички су одвојени од самих производних погона, док се могу комбиновати са магацинско-складишним просторима и смештени су на прилазном делу парцеле на грађевинској линији.

Производни објекти
Ови објекти су намењени за смештај производног дела пословања у смислу израде и формирања самог производа (полупроизвода).
Димензије и облик производних објеката условљава технолошки процес производње, диспозиција и величина производних уређаја и машина које су у њих смештени. Најчешће су то приземне једнобродне или вишебродне хале са разним типовима увођења дневног осветљења (преко крова, зидова или базикално).
Пратеће просторије у овим објектима су гардеробе радника са санитарним чворовима (евентуално са трпезаријом), те разне оставе за алат, магацини и складишта материјала или производа, затим радионице за поправку механизације и сл. Ови објекти, поред тога што омогућују потребне услове за обављање производње, врше и заштиту садржаја од нежељених ефеката те производње (бука,хемијско биолошке еманације...).
Правилном диспозицијом на парцели и физичком одвојеношћу од ,,мирисних садржаја,, (објекти се лоцирају у дужини парцеле одвојено од административно приступног дела), као и потребном техничком опремљеношћу - (сепаратори, филтери, контејнери за смеће...), постиже се заштита животне средине од негативних утицаја производних процеса. Није сувишно да се напомену и визуелно-естетски тј. психолошки ефекти које изазивају ови објекти и на које може да се утиче правилном архитектонско-естетском концепцијом у избору облика, материјала и вегетације.
У оквиру комплекса производних објеката забрањена је било каква врста становања.

Складишта
Ови објекти су намењени за складиштење-депоновање сировина, полупроизвода и готових производа производног процеса једне радне организације. Треба да буду конципирани у виду једне или више хала (распона 8 - 20 m), чије димензије, облик и

распоред условљава сам технолошки процес. Физички су независни објекти или су у комбинацији са административним или са производним објектима.
У оквиру објеката могу постојати и пратећи садржаји - гардеробе за раднике са санитарним чвором и трпезаријом, те пратеће канцеларије за магационерску службу, оставе за алат и слично. Овим објектима може да се дода радионица за поправке и одржавање механизације и слично. Нарочиту пажњу треба обратити противпожарној заштити. При организацији складишног комплекса велику улогу игра саобраћајна диспозиција.

Складишно дистрибутивни центар
(Центар интегралног транспорта)

Планирани складишно-дистрибутивни центар је потребно развијати као логистички центар који би оплуживао, у транспортно-дистрибутивно-складишном систему, шире подручје од територије Општине.
Развој центра ове намене ће допринети рационализацији микро и макро дистрибуције и смањењу дистрибутивних трошкова.
Намена центра је прикупљање, складиштење и претовар углавном пољопривредних производа са територије Општине и околних насеља граничних општина која су претежно пољопривредна.

Минимална површина комплекса је 5 ha, на којој ће се реализовати следећи просторни садржаји:
- обезбеђен несметан приступ на примарне путне правце.
- паркиг простор за најмање 20 теретних камиона и 10 путничких аутомобила за запослено особље;
- сервисне радионице за мање оправке на возилима;
- локална станица за снабдевање горивом, минимум два точиона места;
- два складишна простора затвореног типа за пољопривредне производе;
- складишни простор отвореног типа;
- хладњачу за складиштење појединих врста роба;
- простор за одлагање контејнера;
- управно - пословни контролни пункт комплекса са просторијама за шпедитерске услуге, инспекцијску контролу роба, банка и слично, са пратећим садржајима;
- одређене површине за смештај претоварне механизације;
- интерне саобраћајнице и манипулативни простор;

Правила грађења и уређења објеката **привреде и МСП**:
- минимална величина грађевинске парцеле је 15 ари;
- минимална ширина грађевинске парцеле је 20 m;
- приступни пут за везу са јавним путем је минималне ширине 5m с радијусом кривине прикључка од минимум 10-12 m, с тим да се приступ парцели поставља сједним улазом-излазом;
- у границама грађевинске парцеле се обезбеђује паркирање свих теретних и путничких возила, потребан манипулативни простор и складишта за оне делатности и МСП која имају веће транспортне захтеве и материјалне уносе (сировине, репроматеријале и готове производе);
- минимално опремање грађевинске парцеле, локалитета и зоне подразумева обезбеђење следећих инфраструктурних објеката: приступни пут, водоснабдевање, прикупљање и пречишћавање отпадних вода, прикључак на електроенергетску и телекомуникациону мрежу; уређење манипулативног простора, паркинга за различите врсте возила; и посебне просторије или ограђеног простора са посудама за прикупљање отпада;
- у границама грађевинске парцеле се подиже заштитни зелени појас према зонама и суседним парцелама са стамбеном и јавном наменом;
- у зависности од намене објеката произилази и њихова спратност (поглавље

2.5). Максимална спратност објеката у оквиру радне зоне је приземље са технолошком висином уз могућност формирања спратне етаже у зависности од технолошког поступка и евентуално поткровље код пословног објекта (П+1+Пк).

- степен изграђености грађевинске парцеле је максимално до 50%;
- за скупне локације (комплекси и локалитети) могу се предвидети заједнички сервиси као што су: техничко одржавање и опслуживање инфраструктурних, складишних и производних објеката, служба обезбеђења и надзора, логистичка подршка и др.;
- минимум 20% укупне површине парцеле заузимају зелене површине, укључујући и заштитне зелене појасеве; и
- обавезна је примена заштитних растојања од окружења и предузимање мера заштите животне средине за локалитете и појединачне производне капацитете на основу процене утицаја на животну средину, а за зоне и скупне локације производних капацитета на основу стратешке процене утицаја на животну средину у складу са Уредбом о утврђивању Листе I пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе II пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину („Службени гласник РС", број 144/2008);
- све делатности и услуге се морају обављати у објектима;
- паркирање, утовар – истовар - треба организовати на парцели.

У циљу заштите животне средине, не сме се дозволити да се планирани објекти баве:

- набавком, продајом и складиштењем отровних и радиоактивних сировина и материјала;
- производњом опасном по здравље радника и околног становништва;
- производњом која доводи до загађења вода, ваздуха и земљишта.

У оквиру парцела обавезно формирати тампон зеленило.
Може се одобрити промена намене грађевинских парцела са стамбеном и стамбено-пословном наменом у производну намену за предузећа која не подлежу процени утицаја на животну средину и, евентуално, за предузећа на које се примењује Листа II Уредбе на основу процене утицаја на животну средину, под условом да се обезбеди утврђено заштитно растојање од суседних парцела и објеката и предузму предвиђене мере заштите животне средине.
За објекте пословања могућа је фазна реализација, с тим да се пројектном документацијом, обавезно, сагледава и разрађује објекат као целина.
Свака појединачна фаза треба да је функционална целина за себе , која може да функционише неовисно од реализације наредне фазе.

Сви производни погони са опасним делатностима по животну средину, морају имати властите уређаје за пречишћавање отпадних вода у складу са условима надлежних предузећа. Мере заштите животне средине спроводиће се у складу са Законом о процени утицаја на животну средину и измене и допуне Законом о процени утицаја на животну средину и у складу са Уредбом о утврђивању листе пројеката за које је обавезна процена утицаја и листе пројеката за које се може захтевати Процена утицаја на животну средину.

2.1.2.5. Верски објекти

Верски објекти се раде на прибављеним локацијама, а на захтев одређене верске заједнице. Верски објекти су по својој намени објекти јавног карактера који се не граде на површинама јавне намене.
Због своје архитектуре, намене, уређења и духовног значаја за заједницу ови објекти у просторном смислу представљају често реперне објекте који су од посебне амбијенталне вредности и који најчешће у насељеним местима представљају централне објекте.

Локација за изградњу новог објекта се обавезно разрађује урбанистичким пројектом на основу следећих функционалних, локационих и амбијенталних услова:

- провера генералне подобности места (број и концентрација верника, гравитационо подручје, веза са садржајима центра, саобраћајна приступачност),
- минимално потребна површина парцеле се одређује по стандарду 0,3-0,5m² по кориснику
- карактер функционалног окружења (места где се сустичу кретање и интерес житеља, у близини садржаја који им по традицији, функцији и обележју (припадају),
- повезаност са амбијенталним и природним целинама, визуре и сагледивост у слици краја.

У саставу грађевинске парцеле верског објекта, поред богомоље, треба обезбедити простор за изградњу пратећих садржаја и управно-административних садржаја. Садржаје комплетирати са образовно-културним, резиденцијалним и пратећим (комерцијалним) изграђеним простором и слободним површинама.
Ако се верски објекат ограђује и формира двориште (порту, код верских објеката Православне цркве) на том делу грађевинске парцеле дозвољена је само изградња објеката у функцији основног верског обреда, укупне површине 10% од површине верског објекта, спратности П+0. У порти је забрањена изградња објеката у функцији становања.
За грађевинску парцелу верског објекта:

максимални индекс заузетости је 35%

Сви објекти пратећих садржаја (укључујући и становање) својим положајем и габаритом не смеју да угрожавају верски објекат.
За реконструкцију постојећих објеката важе правила дата за изградњу нових објеката.
За објекте утврђене или евидентиране као културно добро за све интервенције на објекту или парцели обавезно је прибављање услова од надлежног завода за заштиту споменика културе.
Основне потребе за површинама стационарног саобраћаја обавезно се решавају у границама властите парцеле.

2.1.2.6. Инфраструктурни објекти

Ову врсту објеката углавном треба планирати као површине јавне намене.
Изузетно, ако се раде на површинама изван површина јавне намене, за потребе појединачних инвеститора или групе, раде се по истим правилима која важе за објекте те намене на површинама јавне намене.
Управљање и одржавање ових објеката мора бити у складу са законском регулативом и на начин који обезбеђује њихово квалитетно коришћење, посебно ако су укључени у одговарајући јавни систем.

2.2. УСЛОВИ ЗА ФОРМИРАЊЕ ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ

У наредним поглављима дати су параметри и услови за објекте на којима се тек планира изградња.
Парцелација грађевинског земљишта у плану је дата:
-планом парцелације;
-правилима парцелације и препарцелације.

План парцелације је урађен за грађевинско земљиште планирано за јавне површине.
Правила парцелације,препарцелације и исправке граница парцела су дата за грађевинско земљиште планирано за остале намене које ће се на захтев власника парцелисати у складу са овим планом (чланови 65, 68, 69 и 70. Закона о планирању и изградњи).

Парцелација грађевинског земљишта планираног за јавне намене се састоји од текстуалног и графичког дела. У текстуалном делу су пописане све катастарске парцеле, и њихови делови, које обухватају планиране површине за јавне намене.

Грађевинска парцела јесте део грађевинског земљишта, са приступом јавној саобраћајној површини, која је изграђена или планом предвиђена за изградњу.
Парцела је дефинисана приступом на јавну површину, границама према суседним парцелама и преломним тачкама које су одређене геодетским елементима.
Грађевинска парцела је утврђена регулационом линијом према јавној саобраћајној површини, границама грађевинске парцеле према суседним парцелама и преломним тачкама које су дефинисане аналитичко-геодетским подацима.
Грађевинска парцела треба да има приближно облик правоугаоника или трапеза и бочним странама постављена управно на осовину јавне саобраћајнице.
Облик и величина грађевинске парцеле мора да омогући изградњу објекта у складу са решењима из плана, правилима о грађењу и техничким прописима.
Грађевинске парцеле се формирају уз поштовање имовинско-правних односа и постојећих међних линија.

На основу пројекта препарцелације на већем броју катастарских парцела може се образовати једна или више грађевинских парцела, на начин и под условима утврђеним у планском документу.

На једној катастарској парцели може се образовати већи број грађевинских парцела, на начин и под условима утврђеним у планском документу, на основу пројекта парцелације.
Спајање две или више постојећих парцела ради формирања једне парцеле се врши под следећим условима:
- спајање се врши у оквиру граница целих парцела
- спајањем парцела важећа правила грађења за планирану намену и тип блока се не могу мењати, а капацитет се одређује према новој површини. Због боље организације и искоришћености простора он може бити већи од збира појединачних капацитета спојених парцела
- спајањем се формира парцела на којој тип изградње без обзира на величину парцеле треба да буде у складу са непосредним окружењем, а у заштићеним подручјима у складу са условима заштите.

<u>Посебни случајеви формирања грађевинске парцеле</u>
(Члан 69. Закона о планирању и изградњи).

За грађење, односно постављање електроенергетских и телекомуникационих објеката или уређаја, може се формирати грађевинска парцела мање површине од површине предвиђене планским документом за ту зону, под условом да постоји приступ објекту, односно уређајима, ради одржавања и отклањања кварова или хаварије.
Правила парцелације дата у Плану се односе на нову парцелацију постојећих грађевинских или катастарски парцела. На постојећим, изграђеним парцелама, мањим од прописаних, могуће су реконструкција, адаптација и санација објеката са постојећим параметрима.

ИЗЛАЗ НА ЈАВНУ САОБРАЋАЈНИЦУ

Грађевинска парцела мора имати **излаз на јавну саобраћајницу** односно трајно обезбеђен приступ на јавну саобраћајницу. Ако се грађевинска парцела не ослања директно на јавну саобраћајницу, њена веза са јавном саобраћајницом се остварује преко приступног пута оптималне дужине 50 m и минималне ширине 3,5 m. Ако се приступни пут користи за једну грађевинску парцелу, може се формирати у оквиру те парцеле, а ако се користи за повезивање две или више грађевинских парцела са јавном саобраћајницом, формира се као посебна парцела.

2.2.1. ВЕЛИЧИНА ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ

Минимална површина парцеле за изградњу објеката:

- вишепородичног становања
  - слободностојећи објекат ..... 600,0 m^2
  - објекат у прекинутом низу ..... 450,0 m^2
  - објекат у непрекинутом низу .....400,0 m^2 (само у зони центра насеља)
- породичног становања
  - слободностојећи објекат .....300,0 m^2
  - двојни објекат ..... 500,0 m^2 (2x250)
  - објекат у прекинутом низу .....250,0 m^2
  - објекат у непрекинутом низу.... 250,0 m^2 (само у централној зони насеља)
- руралног становања (са економским двориштем)
  - за све врсте изградње .....800,0 m^2
- викенд становања и кућа за одмор
  - слободностојећи објекат .....400,0 m^2
  - двојни објекти.....400,0 m^2 (2x200)

Минимална површина парцеле за изградњу слободностојећег објекта мешовите намене (преко 50% пословно, односно мање од 50% стамбеног) је 600 m^2

- за појединачне пословне објекте у оквиру стамбене зоне (ван радне зоне) минимално:
  - пословање и услуга 600m²
  - мање производње (А и Б категорије) 800m²
- у радној зони за комплексе минимално:
  слободностојећи производни и пословни објекти ..... 1 500 m^2

- туристичких објеката
  - слободностојећи објекат .....1 200,0 m^2
- спортских објеката
  спортски комплекс-са халом :
  - слободностојећи објекат ..... 1 500,0 m^2
  игралишта са пратећим објектом (свлачионице, мокри чвор, администрација...):
  - слободностојећи објекат ..... 800,0 m^2

2.2.2. ШИРИНА ФРОНТА ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ

Најмања ширина фронта грађевинске парцеле у зависности од намене простора:

За објекте вишепородичног становања:
- минимално слободностојећи објекат.....16,0m
- минимално објекат у прекинутом низу.....15,0m
- минимално објекат у непрекинутом низу.....12,0m

За објекте породичног становања:
- минимално слободностојећи објекат.....12,0m
- минимално објекат у прекинутом низу.....10,0m
- минимално објекат у непрекинутом низу.....8,0m

За објекте руралног становања (са економским двориштем):
- минимално слободностојећи објекат.....20,0m

За објекте викенд становања и кућа за одмор:
- минимално слободностојећи објекат.....15,0m
- двојни објекти.....10,0m

За објекте туризма:
- минимално слободностојећи објекат.....20,0m

За објекте спорта (код спортских хала):

- минимално слободностојећи објекат 25,0m

За објекте спорта (игралишта са пратећим објектом):

- минимално слободностојећи објекат 15,0m

За објекте мешовите намене:

– минимално слободностојећи објекат.....16,0m
– минимално објекат у прекинутом низу.....15,0m
– минимално објекат у непрекинутом низу.....12,0m

За појединачне пословне објекте (ван радне зоне) минимално:

– за објекте пословања и услуга .....16 m
– за слободностојеће објекте мешовитог пословања.....18m
- за слободностојеће објекте мање производње.....20m

У радној зони:

– за комплексе минимално 20,0m

На парцели чија је ширина фронта мања од најмање утврђене, може се дозволити изградња објекта са параметрима за 10% умањеним од предвиђених за одређену намену.

2.2.3.ТИП ОБЈЕКАТА

Тип објеката, у насељима руралног типа, је најчешће слободностојећи, ређе у прекинутом низу, а изузетно у непрекинутом низу (центар насеља).
Тип објекта се утврђује према:преовлађујућем типу у окружењу, облику и величини парцеле, конфигурацији терена, постојећим објектима на парцели и на суседним парцелама и сл.

2.2.4. ПОСТОЈЕЋЕ ИЗГРАЂЕНЕ ПАРЦЕЛЕ

Постојећи објекти, чији су параметри (индекс изграђености, степен заузетости парцеле, спратност) већи од параметара датих овим Планом, остају у постојећим габаритима, односно задржавају постојеће параметре без могућности увећавања (доградње и сл.), могуће су реконструкција, санација, адаптација објекта, као и претварање таванског простора у користан простор.

За постојеће (изграђене) објекте који не испуњавају друге услове овог Плана, односно са површинама мањим од прописаних (удаљења од граница парцеле, удаљења од суседних објеката и др.) задржава се индекс заузетости, док се индекс искоришћености може повећати до максималне дозвољене спратности објекта, а могуће су и реконструкција, санација и адаптација објекта.
За изграђене објекте чија су међусобна удаљења и растојања од граница парцеле мања од вредности утврђених овим правилима за све типологије, у случају реконструкције, на странама ка суседу није дозвољено постављати отворе стамбених просторија.
У случају замене објекта новим, поштовати све параметре и условљености дефинисане овим Планом за новоизграђене објекте, осим за парцели чија је површина мања од најмање утврђене или је ширина фронта мања од прописане, може се дозволити изградња објекта са параметрима (индекс изграђености и заузетости) за 30% умањеним од предвиђених за одређену намену.

На постојећим објектима могуће је извршити следеће интервенције:

доградњу нових етажа	– до дозвољене максималне висине;
доградњу објекта	доградња објекта може се извести до максималних урбанистичких параметара прописаних овим планом уколико то не нарушава стабилност објекта
доградњу крова изнад равне терасе објекта	– ради санације равног крова; – без нарушавања венца; – макс. нагиб до 30 степени
реконструкцију крова са променом геометрије у циљу формирања новог корисног простора	– без повећања висине објекта и промене геометрије крова уколико се прелазе параметри – реконструкцију или доградњу крова извести са надзитком максималне висине 1.6 m мерено од коте пода до прелома косине крова – баџе - под условима као за нове објекте
реконструкцију фасаде објекта у циљу побољшања термо и звучне изолације	– дозвољава се
реконструкцију фасаде објекта у смислу затварања балкона и лођа	– дозвољено је код породичних обј. – код вишепородичних обј. само на нивоу целог објекта, једнобразно
доградњу вертикалних комуникација (степениште...)	– дозвољава се
реконструкција објеката (санација, фасаде, конструкције, инсталација, функционална реорганизација)	– дозвољава се

2.3. ПОЛОЖАЈ ОБЈЕКТА У ОДНОСУ НА РЕГУЛАЦИЈУ И У ОДНОСУ НА ГРАНИЦЕ ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ

На изграђеној парцели, за доградњу постојећег објекта или изградњу другог објекта, задржава се постојећа грађевинска линија.
За изградњу новог објекта на неизграђеној парцели одређује се грађевинска линија као преовлађујућа постојећа грађевинска линија суседних објеката, али не мање од 3,0m (осим у случају да су претежно регулациона и грађевинска линија идентичне).

На неизграђеним просторима минимално одстојање грађевинске линије од постојеће регулационе линије је 5,0m , осим у случају када то услови терена или локације не дозвољавају када може бити мање, али не мање од 3,0m.

Уз државни или општински пут граница заштитног појаса представља грађевинску линију. Исто то важи и за мрежу и објекте техничке инфраструктуре код којих је граница заштитног појаса уједно грађевинска линија.
У случају изградње траса и објеката техничке инфраструктуре, у изграђеним просторима, морају се поштовати минимално прописана растојања ових објеката од постојећих објеката.

2.4. НАЈВЕЋИ ДОЗВОЉЕНИ ИНДЕКС ЗАУЗЕТОСТИ

Максимални индекс заузетости
Становање:
- вишепородично становање 40%
- породично становање 40%
- рурално становање 30%
  (са економским објектима до 60%)
- викенд становање и куће за одмор..... 25%

Пословање:
- пословање и услуге(стамб. зона) 50%
- мања производња (појединн. парцеле).....50%
- радна зона 60%

Туристички садржаји 40%
Спортски садржаји 50%

2.5. НАЈВЕЋА ДОЗВОЉЕНА СПРАТНОСТ ОБЈЕКАТА

Максимална спратност вишепородичног стамбеног објекта је **П+3+ПК,**
Максимална спратност породичног стамбеног објекта је **П+1+ПК,**
Максимална спратност објекта викенд становања је **П+ПК,**
Максимална спратност за економске и помоћне објекте је **П+0**,
Максимална спратност туристичких садржаја је **П+1+Пк,**
Максимална спратност објеката спорта је **П+1**.

Спратност објеката пословања, производње, комерцијалних делатности и слично зависи од технолошког процеса који се у њима обавља.

У зависности од намене објеката произилази спратност објеката, тако да су објекти:

-у оквиру појединачних парцела (ван радне зоне):
Пословање (услуге): максимално П+1+Пк (као и за становање) и максимално П+3 за зону центра;
Мешовито пословање и „мања производња“: максимално П+1+Пк.

-у оквиру радне зоне спратности:
пословни (услуге): максимално П+1+Пк;
мешовито пословање: максимално П+1;
производни: максимално П+1;

-економски објекти максимално П;
-помоћни објекти максимална спратност је П.

Максимална висина надзитка за етаже у поткровљу износи 1,60 m.
Не дозвољава се изградња две етаже поткровља.
Објекти могу имати подрумске или сутеренске просторије ако не постоје сметње геотехничке и хидротехничке природе.

Висина објекта је:
- на релативно равном терену - растојање од нулте коте до коте слемена (за објекте са косим кровом), односно венца (за објекте са равним кровом);
- на стрмом терену са нагибом према улици (навише), кад је растојање од нулте коте до коте нивелете јавног или приступног пута мање или једнако 2,00 m - растојање од нулте коте до коте слемена, односно венца;
- на стрмом терену са нагибом према улици (навише), кад је растојање од нулте коте до коте нивелете јавног или приступног пута веће од 2,00 m - растојање од коте нивелете јавног пута до коте слемена (венца) умањено за разлику висине

преко 2,00 m;
- на стрмом терену са нагибом од улице (наниже), кад је нулта кота објекта нижа од коте јавног или приступног пута - растојање од коте нивелете пута до коте слемена (венца);
- на стрмом терену са нагибом који прати нагиб саобраћајнице висина објекта утврђује се применом одговарајућих тачака овог члана.

Кота приземља објеката одређује се у односу на коту нивелете јавног или приступног пута,
- кота приземља нових објеката на равном терену не може бити нижа од коте нивелете јавног или приступног пута;
- кота приземља може бити највише 1,20 m виша од нулте коте;
- за објекте на стрмом терену са нагибом од улице (наниже), када је нулта кота нижа од коте нивелете јавног пута, кота приземља може бити највише 1,20 m нижа од коте нивелете јавног пута;
- за објекте који у приземљу имају нестамбену намену (пословање и делатности) кота приземља може бити максимално 0,20 m виша од коте тротоара (денивелација до 1,20 m савладава се унутар објекта).

Објекти могу имати подрумске или сутеренске просторије ако не постоје сметње геотехничке и хидротехничке природе.

2.6. НАЈМАЊА ДОЗВОЉЕНА МЕЂУСОБНА УДАЉЕНОСТ ОБЈЕКАТА И УДАЉЕНОСТ ОБЈЕКАТА ОД ГРАНИЦЕ ПАРЦЕЛЕ

○ **Међусобна удаљеност стамбених објеката**

Међусобна удаљеност објеката према типу изградње износи:
- минимална удаљеност вишепородичног стамбеног објекта од суседног објекта је пола висине вишег објекта, уз услов да вишеспратни слободностојећи објекат не може заклањати директно осунчање другом објекту више од половине трајања директног осунчања.
- минимална удаљеност за објекте породичног становања је 4,0 m,
- постојећи објекти чија међусобна удаљеност износи мање од 3,0 m не могу на тој страни имати отворе стамбених просторија (у случају реконструкције).

○ **Међусобна удаљеност пословног објекта од објеката друге намене**

Минимална удаљеност пословног дела објекта или пословног објекта од објекта друге намене је 6,0 m.

Постојећи објекти чија међусобна удаљеност износи мање од 4,0 m не могу на тој страни имати отворе (у случају реконструкције).

○ **Међусобна удаљеност стамбеног и економског објекта**
- Одстојање сточне стаје од стамбеног објекта минимално је 15,0 m;
- Одстојање ђубришта и осочне јаме од стамбеног објекта је минимално 20,0 m;
- Одстојање ђубришта, осочне јаме и WC-а од бунара је минимално 20,0 m, с тим да бунар буде на вишој коти.

Међусобна растојања економских објекта зависе од организације економског дворишта, с тим да се прљави објекти могу постављати само низ ветар у односу на чисте објекте и да чисти објекти (стамбени) морају да буду на вишој коти од економског објекта без обзира на положај јавног пута.

Ако се економски делови суседних парцела непосредно граниче, растојање нових економских објеката од границе парцеле не може бити мање од 1,00 m.

○ **Међусобна удаљеност производног објекта, у производном комплексу, од суседног објекта друге намене**

Производни објекат, у производном комплексу, од суседног објекта друге намене мора се одвојити са минималним зеленим заштитним појасом од 10m, по ободу властите парцеле уз минималнуудаљеност од суседног објекта од 15 m.

Нови објекат се може градити на растојању мањем од дозвољеног уз претходно прибављену сагласност власника односно корисника суседне парцеле. У том случају, на калканском зиду новог објекта забрањени су било какви наспрамни отвори.

На калканском зиду новог објекта у низу односно новог једнострано узиданог објекта према суседном постојећем објекту на граници прцеле, а који има изграђен светларник, обавезна је изградња светларника исте величине и симетричног постојећем светларнику. У светларнику објеката у низу или двојних објеката дозвољени су наспрамни отвори помоћних просторија и степеништа.

- **Растојање од границе парцеле**

Најмање дозвољено растојање основног габарита (без испада) објекта и линије суседне грађевинске парцеле је за:

- слободностојеће објекте на делу бочног дворишта северне орјентације 1,5 m
- слободностојеће објекте на делу бочног дворишта јужне орјентације 2,5 m
- двојне објекте на бочном делу дворишта 4,0 m
- пословне објекте на бочном делу дворишта 5,0 m.
- производне објекте на бочном делу дворишта 10,0 m.

На властитој парцели мора се обезбедити минимум 5,0м заштитног зеленог појаса по ободу парцеле.
У случајевима кад се на суседној парцели налази већ изграђени стамбени објекат тад се обавезно задржава одстојање од 15,0m од међе и 10,0m зеленог заштитног појаса.
У случајевима где је урбанистичким планом простор одређен као радна зона тим планом се утврђују и прописују потребна одстојања.

2.7. УСЛОВИ ЗА ИЗГРАДЊУ ДРУГИХ ОБЈЕКАТА НА ИСТОЈ ГРАЂЕВИНСКОЈ ПАРЦЕЛИ

Грађевинска парцела за мешовита и пољопривредна домаћинства састоји се из две функционалне целине - стамбеног и економског дворишта (оптималан однос стамбеног дела дворишта према економском износи 40%:60%, али не мање од 30%:70%).
У случају нове изградње, код терена у паду стамбено двориште се формира на делу парцеле са вишом висинском котом, а код равних терена на делу парцеле до приступне саобраћајнице.
На парцели са нагибом терена од јавног пута (наниже), у случају нове изградње, стамбено двориште се поставља на највишој коти уз јавни пут.
Најмања ширина приступног економског пута на парцели износи 3,00 m. Економско двориште се поставља иза стамбеног дворишта (наниже).
Изричито се забрањује организовање парцеле на начин да се економско двориште градитеља наслања на постојеће стамбено двориште суседа.
У случају потребе реконструкције објеката у постојећој ситуацији када се стамбено двориште наслања на економско двориште, суседа реконструкција је дозвољена само у случају да постоје услови на парцели за поштовање свих минимално прописаних међусобних растојања објеката.

Минимална површина која на парцели мора остати слободна, односно уређене и озелењена, је:
Становање:

- вишепородично становање 30%
- породично становање 40%
- рурално становање 30%
- викенд становање..... 50%

Пословање:

- мешовите намене 30%
- туристички и спортски садржаји 35%
- пословне, производне и комерцијалне делатности ...30%

Економски објекти су:

- сточне стаје (живинарници, свињци, говедарници, овчарници, козарници), испусти за стоку, ђубришне јаме - ђубришта, и др;
- уз стамбени објекат: летња кухиња, млекара, санитарни пропусник, магацини хране за сопствену употребу и др;
- пушнице, сушнице, кош, амбар, надстрешница за машине и возила, магацини хране и објекти намењени исхрани стоке и др.

Међусобно растојање стамбеног објекта и сточне стаје је 15,00 m.
Ђубриште и WC могу бити удаљени од стамбеног објекта, бунара, односно живог извора воде најмање 20,00 m, и то само на нижој коти.
Међусобна растојања економских објекта зависе од организације економског дворишта, с тим да се прљави објекти могу постављати само низ ветар у односу на чисте објекте.

Помоћни објекти

Уколико при изградњи објекта, парцела није искоришћена до максималног степена изграђености односно степена заузетости, може се градити и други објекат до потпуног искоришћења парцеле у границама дозвољених индекса.

Помоћни објекти могу се градити на парцели уз услов да њихови габарити улазе у обрачун индекса изграђености и заузетости и у складу са прописаним одстојањима.
Помоћни објекти могу бити спратности П+0, у дворишном простору иза главног објекта и на удаљености од минимално 1,5 m од међе.

2.8. ПОЛОЖАЈ ПОЈЕДИНИХ ГРАЂЕВИНСКИХ ЕЛЕМЕНАТА И НАЧИН ОГРАЂИВАЊА ПАРЦЕЛЕ

Испади на објекту не могу прелазити грађевинску линију више од 1,60 m, односно регулациону линију више од 1,20 m и то на делу објекта вишем од 3,00 m. Хоризонтална пројекција испада поставља се у односу на грађевинску, односно регулациону линију.

Грађевински елементи на нивоу приземља могу прећи грађевинску, односно регулациону линију (рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испада), и то:

- излози локала - 0,30 m, по целој висини, кад најмања ширина тротоара износи 3,00 m, а испод те ширине тротоара није дозвољена изградња испада излога локала у приземљу;
- излози локала - 0,90 m по целој висини у пешачким зонама;
- транспарентне браварске конзолне надстрешнице у зони приземне етаже - 2,00 m по целој ширини објекта са висином изнад 3,00 m;
- платнене надстрешнице са масивном браварском конструкцијом - 1,00 m од спољне ивице тротоара на висини изнад 3,00 m, а у пешачким зонама према конкретним условима локације;
- конзолне рекламе - 1,20 m на висини изнад 3,00 m.

Грађевински елементи (еркери, доксати, балкони, улазне надстрешнице са и без стубова, надстрешнице и си.) на нивоу првог спрата могу да пређу грађевинску, односно регулациону линију (рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испада), и то:

- на делу објекта према предњем дворишту - 1,20 m, али укупна површина грађевинских елемената не може прећи 50% уличне фасаде изнад приземља;
- на делу објекта према бочном дворишту претежно северне оријентације (најмањег растојања од 1,50 m) - 0,60 m, али укупна површина грађевинских елемената не може прећи 30% бочне фасаде изнад приземља;
- на делу објекта према бочном дворишту претежно јужне оријентације (најмањег растојања од 2,50 m) - 0,90 m, али укупна површина грађевинских елемената не може прећи 30% бочне фасаде изнад приземља;
- на делу објекта према задњем дворишту (најмањег растојања од стражње линије суседне грађевинске парцеле од 5,00 m) - 1,20 m, али укупна површина грађевинских елемената не може прећи 30% стражње фасаде изнад приземља.

Грађевински елементи испод коте тротоара - подрумске етаже - могу прећи грађевинску, односно регулациону линију (рачунајући од основног габарита објекта до хоризонталне пројекције испада), и то:

- стопе темеља и подрумски зидови - 0,15 m до дубине од 2,60 m испод површине тротоара, а испод те дубине - 0,50 m;
- шахтови подрумских просторија до нивоа коте тротоара - 1,00 m.
- Стопе темеља не могу прелазити границу суседне парцеле, осим уз сагласност власника или корисника парцеле.

Отворене спољне степенице могу се постављати на објекат (предњи део) ако је грађевинска линија 3,00 m увучена у односу на регулациону линију и ако савлађују висину до 0,90 m. Степенице које савлађују висину преко 0,90 m улазе у габарит објекта. Степенице које се постављају на бочни или задњи део објекта не могу ометати пролаз и друге функције дворишта.

Грађевинске парцеле могу се **ограђивати** зиданом оградом до висине од 0,90 m (рачунајући од коте тротоара) или транспарентном оградом до висине од 1,40 m.
Парцеле чија је кота нивелете виша од 0,90 m од суседне, могу се ограђивати транспарентном оградом до висине од 1,40 m која се може постављати на подзид чију висину одређује надлежни општински орган.

Зидане и друге врсте ограда постављају се на регулациону линију тако да ограда, стубови ограде и капије буду на грађевинској парцели која се ограђује.
Зидана непрозирна ограда између парцела подиже се до висине 1,40 m уз сагласност суседа, тако да стубови ограде буду на земљишту власника ограде.
Суседне грађевинске парцеле могу се ограђивати живом зеленом оградом која се сади у осовини границе грађевинске парцеле или транспарентном оградом до висине од 1,40 m, која се поставља према катастарском плану и операту, тако да стубови ограде буду на земљишту власника ограде.
Врата и капије на уличној огради не могу се отварати ван регулационе линије.
Парцела у сеоском насељу може се преграђивати у функционалне целине (стамбени део, економски део, економски приступ, стамбени приступ и окућница), с тим да висина унутрашње ограде не може бити већа од висине спољне ограде.
Грађевинске парцеле на којима се налазе објекти који представљају непосредну опасност по живот људи, као и грађевинске парцеле специјалне намене, ограђују се на начин који одреди надлежни орган.
Грађевинске парцеле на којима се налазе индустријски објекти и остали радни и пословни објекти индустријских зона (складишта, радионице и си.) могу се ограђивати зиданом оградом висине до 2,20 m.

2.9. УСЛОВИ И НАЧИН ОБЕЗБЕЂИВАЊА ПРИСТУПА ПАРЦЕЛИ И ПРОСТОРА ЗА ПАРКИРАЊЕ ВОЗИЛА

○ **Излаз на јавну саобраћајницу**

Грађевинска парцела мора имати трајно обезбеђен приступ на јавну саобраћајницу.
Ако се грађевинска парцела не ослања директно на јавну саобраћајницу, њена веза са јавном саобраћајницом се остварује преко приступног пута минималне ширине, за:

- стамбени објекат .... 3,5 m

(ако је тај приступни пут дужи од 30m мора имати ширину за двосмерни саобраћај и окретницу за меродавно возило (минимум за путничко возило или пожељно камион)

- објекат мешовите намене .... 6,0 m
- производно-пословни објекат.....6,5 m
- производно-пословни комплекс.....6,5 m

(ако приступни пут не повезује две постојеће јавне саобраћајнице и ако је дужи од 40m мора имати окретницу за меродавно доставно возило)

Ако се приступни пут користи за повезивање две или више грађевинских парцела са јавном саобраћајницом, формира се као посебна парцела.
Приступни пут ако не повезује две постојеће јавне саобраћајнице и ако је дужи од 30,0m(40,0m) мора имати окретницу за меродавно доставно возило.

○ **Паркирање и гаражирање возила**

Паркирање и гаражирање возила је обавезно у оквиру сопствене грађевинске парцеле, изван површине јавног пута у односу:

– једно паркинг место (пм)/једна стамбена јединица, код породичног становања.
– једно паркинг место /две стамбене јединице, код вишепородичног становања

За друге намене, смернице за паркирање су дате у наредној табели.

Табела бр:21: Стандарди паркирања на нивоу зоне/целине

намена	потребе корисника пм/1 000m² корисне површине објеката
производња	6
пословање	14
трговина	40
хотели	18
ресторани	60
јавни објекти	100

пм-паркинг место

Возила могу бити паркирана или гаражирана у објекту или на парцели.
Приступ парцели мора бити обезбеђен пролазом минималне ширине 3,5 m, а уколико је прилазни пут дужи од 20 m пролаз мора бити минималне ширине од 5,5 m.

2.10. КОМПАТИБИЛНИ САДРЖАЈИ И ВРСТЕ ОБЈЕКАТА ПО ПЛАНИРАНИМ ПРЕТЕЖНИМ НАМЕНАМА

Претежне намене су преовлађујуће намене, односно заузимају преко 50% простора (блока или зоне). У оквиру одређене намене могу се наћи и друге компатибилне и комплементарне намене у функцији основне намене као допунске или пратеће, или као самосталне.
Принцип организације намена на подручју Плана мора да буде такав да се у оквиру исте просторне целине не могу наћи намене које једна другу угрожавају својим функционисањем. Целине се морају формирти тако да се конфликти између суседних

намена сведу на минимум. Например – индустрија – која није компатибилна становању, централним садржајима и туризму, треба да се граничи са пословно комерцијалним садржајима или занатском производњом или заштитним зеленилом.

У наредној табели је приказана компатибилност намена, односно која се намена као пратећа, допунска или основна може наћи у оквиру претежне намене, а да на графичком прилогу није приказана.

Табела бр:22: Компатибилност намена

	ПРАТЕЋА ИЛИ ДОПУНСКА НАМЕНА / ПРЕТЕЖНА НАМЕНА	ЈАВНЕ СЛУЖБЕ	ЗЕЛЕНИЛО	СПОРТ РЕКРЕАЦИЈА	КОМУНАЛНИ ОБЈЕКТИ	САОБРАЋАЈНИ ОБЈЕКТИ	СТАНОВАЊЕ	ТУРИСТИЧКИ САДРЖАЈИ	УСЛУГЕ СНАБДЕВАЊЕ	ПРОИЗВОДНЕ ДЕЛАТНОСТИ	ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ	ПОЉОПРИВРЕДНО ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ
SA OVAOM NAMENOM JE KOMPATIBILNA …	ЈАВНЕ СЛУЖБЕ		X		X	X			X			
	ЗЕЛЕНИЛО	X		X	X			X	X		X	
	СПОРТ,РЕКРЕАЦИЈА	X	X					X	X		X	
	КОМУНАЛНИ ОБЈЕКТИ	X	X			X				X		
	САОБРАЋАЈНИ ОБЈЕКТИ	X	X		X				X	X		
	СТАНОВАЊЕ	X	X	X	X			X	X	X	X	X
	ТУРИСТИЧКИ САДРЖАЈИ	X	X	X			X		X		X	X
	УСЛУГЕ	X	X	X	X	X	X	X				
	ПРОИЗВОДНЕ ДЕЛАТНОСТИ	X	X	X					X			
	ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ	X	X						X			X
	ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ	X	X					X			X	

Зеленило (парковско зеленило, заштитно, линијско..), **јавне службе**, **спортски садржаји и услуге** се могу наћи, као допунска или пратећа намена уз све друге намене.
У случају да је пратећа намена доминантна на нивоу грађевинске парцеле, за њу важе урбанистички параметри дати за основну намену.
Ако је основна намена парк или зеленило, допунска намена не може да буде преовлађујућа на више од 50% површине парцеле.
Уз **становање** као основну намену могу се наћи и друге намене као пратеће и допунске, односно као потребне и пожељне.

Услужне делатности су пожељне у свим стамбеним зонама. Ограничења се односе код делатности са великим саобраћајним оптерећењем, као што су велике трговине, (мегамаркети, велетрговине грађевинским и другим материјалом,); већи угоститељски објекти; магацини, складишта и сл. Овакве објекте треба лоцирати у улазно излазним зонама насеља и пословним и пословно - производним зонама. Обавезна је примена заштитних мера од буке, вибрација, аерозагађења.

Спортски објекти и терени и дечија игралишта могу се наћи у свим стамбеним зонама. Потребно је предвидети заштиту од буке око отворених терена.

Производне делатности се могу наћи у стамбеним зонама само под условом да не угрожавају становање и животну средину. Дозвољени су производња и пласман хране у обиму и на начин који не угрожава основну намену становања, оријентисани на породичну производњу са чистим технолошким процесом и потребним мерама заштите. Занатски тип производње (мањег капацитета и чисте технологије) је дозвољен у свим зонама. Потребно је овај тип производње подстицати и везивати за јединствене туристичке понуде.

Пољопривреда (баште, воћњаци, виногради) се може наћи уз становање.
Уколико је простор инфраструктурно неопремљен, а постоји захтев за изградњу на више од 30% површине, потребна је израда одговарајућег урбанистичког плана.

2.11. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА ОБЈЕКАТА У ЗАШТИЋЕНИМ ПРОСТОРИМА

У складу са законским обавезама, условима надлежних предузећа, установа и институција, одговарајућим уредбама или одлукама, техничким прописима и другим обавезама установљавају се заштитни појасеви, заштитне зоне, зоне контролисаног коришћења и забрањене или ограничене изградње – заштићени простори или објекти.
Заштићени простори и објекти су дефинисани у плану на одговарајући начин. текстуално и (или) графички.
Заштитни појас утврђен условима надлежног предузећа или институције је обавезујући за планове у изради или планове који ће се радити.
Прописане зоне или објекти се утврђују, на основу одговарајућег планског документа, одговарајућим одлукама на републичком или локалном нивоу.
За коришћење и изградњу на земљишту на коме је установљен вид заштите надлежан је орган који је утврдио заштиту и предузеће или институција која управља земљиштем.
У заштићеним просторима се морају поштовати утврђене мере заштите.

У зонама забрањене изградње није дозвољена изградња нових објеката осим у случају да дође до промене у режиму заштите па се у складу са тиме промене и услови надлежног предузећа или институције.

Постојећи објекти изграђени у зонама забрањене градње могу се реконструисати у постојећем габариту и са постојећом спратношћу само уз сагласност предузећа или институције која је утврдила зону заштите.

Забрањује се постављање уређаја и опреме које могу да имају ефекте јонизујућег и нејонизујућег зрачења на стамбене објекте, вртиће, школе, у оквиру спортско-рекреатихвних садржаја и паркова.

• Градња било каквих сталних објеката забрањена је свим појасевима водног земљишта. Дефиниција водног земљишта дате је у поглављу 3.4.

• Забрањује се грађење у непосредној зони заштите изворишта, док су услови грађења у ужој и широј зони заштите дефинисани одговарајућим Правилником (Сл. гласник РС 92-08).

• Забрањује се градња на свим просторима који су планирани за реализацију водопривредних објеката вишег реда, у складу са ППРС.

3. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПРОСТОРЕ ИЗВАН ГРАНИЦА ГРАЂЕВИНСКИХ ПОДРУЧЈА НАСЕЉА

3.1. ПОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКТИ ИЗВАН ГРАНИЦА ГРАЂЕВИНСКОГ ПОДРУЧЈА

За постојеће објекте изграђене изван планираних граница грађевинских подручја, дозвољена је:

- Доградња и надградња постојећег стамбеног објекта са максималним урбанистичким параметрима за део стамбеног дворишта:
  - спратност објекта.....П+1+Пк
  - индекс заузетости стамбеног дворишта 35%

– постојећа грађевинска линија

- Изградња и реконструкција објеката економског двориштa са максималним урбанистичким параметрима:
  – спратност објекта.....П+1
  – индекс заузетости стамбеног двориштa 35%
  – међусобна одстојања објеката и одстојања од границе парцеле у складу са важећим правилником

- Постојећи објекти нестамбене намене могу се реконструисати за потребе постојеће и компатибилне намене уз максималну доградњу:

– За објекте до 200,0m² до 20% постојећег габарита и са максималном спратношћу од П+1
– За објекте веће од 200,0m² до 10% постојећег габарита и са максималном спратношћу од П+1.
– Изузетно више од 20% у случају да је у питању производни објекат па је доградња неопходна за функционисање основне намене.

Обавезни услов за функционисање објекта нестамбене намене је решавање одводње отпадних вода, на еколошки прихватљив начин, унутар властите парцеле, или у складу са условима надлежног предузећа.

- Величина потребне грађевинске парцеле (у случају потребног одвајања грађевинског земљишта из пољопривредног) је:

– за стамбени објекат без економског двориштa.....максимално 600m²
– за стамбени објекат са економским двориштем.....максимално 1000m²
– за објекте нестамбене намене.....оптимално 1000-1500m²

Услучају да је потребно одвајање веће парцеле од претходно прописаних обавезна је израда урбанистичког пројекта.

3.2. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ

Пољопривредно земљиште се састоји од површина намењених пољопривредној производњи: оранице, баште, воћњаци, виногради, ливаде, пашњаци, плантаже, расадници, стакленици и пластеници, рибњаци, вишегодишњи засади и сл.

На пољопривредном земљишту је могућа изградња само под одређеним условима:

– На пољопривредном земљишту на коме је завршена комасација не може се вршити изградња објеката и подизање вишегодишњих засада и усева на комасационом подручју (чл. 36 Закона о пољопривредном земљишту - „Сл.гл. РС број 62/06, 65/08 и 41/09);
– Претварање пољопривредног земљишта у грађевинско земљиште је могуће само израдом Плана детаљне регулације;
– За изградњу објеката у функцији пољопривредне производње, чувања, прераде и пласмана пољопривредних производа: магацини репроматеријала (семе, вештачка ђубрива, саднице и сл.), објекти за смештај пољопривредне механизације, објекти за производњу воћа и поврћа у затвореном простору (стакленици, пластеници), објекти за производњу гљива, рибњаци, сушаре за воће и поврће, хладњаче, објекти за финалну прераду пољопривредних производа и објекти намењени за интензиван узгој стоке и перади (фарме, кланице и сл.) дозвољена је изградња без промене намене пољопривредног земљишта у складу са чл.26 Закона о пољопривредном земљишту („Сл.гл. РС број 62/06, 65/08 и 41/09);

- У случају формирања зона повременог становања (викенд становања), зона се не може формирати за мање од десет објеката и за њу је обавезна израда Плана детаљне регулације;
- Изградња мреже и објеката инфраструктуре као и објеката у функцији објеката инфаструктуре је дозвољена у коридорима саобраћајница уз сагласност надлежног предузећа за путеве;
- Објекти туристичких и пратећих садржаја на парцелама непосредно наслоњеним на саобраћајницу, површине максимално до 0,5 ha, са решеним приступом на јавну саобраћајну површину, израдом Урбанистичког пројекта.
  Становање је дозвољено само као пратећа намена, за властите потребе, уз основну намену на парцели са површином габарита стамбеног објекта, или дела, до 10% од укупно дозвољеног индекса заузетости на парцели.
- Стамбени објекти у функцији пољопривредне производње, изван грађевинског подручја, могу се градити само за властите потребе у функцији обављања пољопривредне делатности;
- Без промене намене пољопривредног земљишта, дозвољена је изградња или реконструкција породичног стамбеног објекта пољопривредног домаћинства или у случају природног раздвајања пољопривредног домаћинства највише до 200 m^2 стамбеног простора.

- **Објекти и комплекси примарне пољопривредне производње**

У оквиру пољопривредног земљишта друге намене не смеју да угрозе основну намену, односно пољопривреду, могу се дозволити само компатибилне намене као допунске основној намени простора – пољопривреди.
Величина производног комплекса утврђује се зависно од врсте и интензитета производње. За све пољопривредне производне комплексе на површинама већим од 0,5 ha потребна је израда одговарајуће планске или техничке документације.

Објекти намењени пољопривредној производњи су слободностојећи објекти или групације објеката међусобно функционално повезаних.

Табела бр.23: Оптимална величина парцеле за производне комплексе (објекте и пољопривредне културе која се узгајају)

пољопривредни објекти	оптимална потребна површина
виноград и објекти на поседу	0,5 ha
расадник цвећа и објекти	0,5 ha
воћњак или повртњак и објекти	1 ha
ратарска производња и објекти	2 ha
сточна фарма	5 ha

Ћумуране

-Објекти морају бити удаљени најмање 1000 m од границе грађевинских подручја насеља стамбене и мешовите намене, грађевинских подручја насеља мешовите и јавне намене, односно објекти морају бити удаљени најмање 200 m од руба шуме;

-Објекти морају бити изграђени у зони тако да струје ветрова односе настале гасове и буку у правцу супротном од грађевинских подручја насеља стамбене и мешовите намене, односно грађевинских подручја насеља мешовите и јавне намене;

- Постројење мора бити изграђено на начин којим се потпуно спречава процуривања било каквих отпадних вода и течности из постројења у земљиште, подземне воде или површинске водотокове, као и мешање отпадних вода са водама од атмосферских падавина;

- Гасови се морају испуштати на контролисан начин на врху постројења;

- Складиште производа, места за претовар и паковање производа извести као затворена, ради спречавања емисије прашкастих материја.

У случају постојећих објеката за производњу ђумура, који су удаљени мање од 1000 метара од границе грађевинских подручја насеља стамбене и мешовите намене, односно грађевинских подручја насеља мешовите и јавне намене, налаже се прибављање резултата мерења нивоа чађи у ваздуху.

- **Урбанистички параметри**

Дозвољени индекс заузетости грађевинске парцеле је:
- за производне пољопривредне комплексе максимално 30%
- за туристичко-услужне намене максимално 40%
- за објекте повременог становања максимално 20%
- за рурално становање (пољопривредна домаћинства) по ободу грађевинског подручја по правилима датим у урбанистичком плану за зону становања на коју се парцела непосредно наслања.

Монтажно-демонтажни објекти (стакленици, пластеници, кошеви, настрешнице и сл.) се не обрачунавају индексом заузетости.

Дозвољена спратност објеката је:
- за производне објекте у складу са производним процесом
- за туристичко-услужне садржаје максимална спратност је П+2+Пк
- за објекте повременог становања максимална спратност је П+Пк
- за објекте руралног становања максимална спратност је П+1+Пк

Положај објекта и позиционирање производног комплекса
Минимална заштитна растојања која се морају испоштовати при формирању нових производних комплекса или објеката за пољопривредну производњу су:
- од насељеног места – грађевинског подручја 500,0 m', у случају интензивнијег коришћења хемикалија-пестицида не мање од 800,0 m'
- од водотокова 100,0 m'
- од државних путева 200,0 m'

Минимална заштитна одстојања између границе комплекса сточне фарме и објеката у суседству су:
- од стамбених зграда, државних путева, као и речних токова – 200,0 m'
- од изворишта водоснабдевања - 800,0 m'.

Наведена растојања могу бити и већа ако то покаже процена утицаја на животну средину за фарме са преко 500 условних грла.
Минимални капацитет основне производње уз који може да се одобри изградња објекта примарне дораде или прераде (кланица, хладњача, и сл.) износи 100 условних грла.

3.3. ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ

На шумском земљишту се не дозвољава изградња која би угрозила основну намену простора. Промена намена шума и шумског земљишта дефинисана је чланом 10 Закона о шумама (Сл.гл. РС број 30/10).
Планом развоја шумског подручја мора бити утврђена свака промена намене шумског земљишта.

Планирана техничка инфраструктура остаје у коридорима постојећих саобраћајница са минималним угрожавањем шумског земљишта. За формирање заштитних шумских појасева на контакту:
- изграђених стамбених зона и планираних привредних зона
- зона планираних за стамбену изградњу и планираних радних зона и
- канала и планираних привредних зона

– минимална ширина је 10,0 m' и то увек у оквиру нестамбених намена.

Објекти који могу да се граде на шумском земљишту, али искључиво на **непошумљеним површинама** (чистине, пропланци, девастиране површине уз пут и сл.) су:
– објекти за туристичко-рекреативне сврхе;
– пратећи објекти (шанк-барови, настрешнице, одморишта, просторије за опрему и сл.) и објекти за одржавање и експлоатацију шума;
– партерно уређење (одморишта, стазе и сл.).

За изградњу објеката и уређење површина обавезно употребљавати искључиво природне материјале (дрво, камен, шиндра) и традиционалне форме у склађене са окружењем.
Пратећи објекти (шанк-барови, одморишта, просторије за опрему и сл.) могу бити површине до 40 m², максималне спратности П+Пк.
Највеће дозвољене висине настрешница су 7 m'.
Објекти за туристичко-рекреативне сврхе могу бити максималне површине 400 m², максималне спратности П+1 (уз услов да је изградња ових објеката утврђена планом развоја шумског подручја).

Код материјализације објеката изграђених у функцији туризма, рекреације и ловства генерална сугестија је коришћење традиционалних материјала, карактеристичних за народно градитељство овог краја. Ипак, не заобићи и решења која би била огледало времена у коме настају, имајући у виду морфологију терена и окружење.
Правила за коришћење, уређење и заштиту ловишта су:
– санитарни лов у циљу очувања оптималне бројности животиња и спречавања заразних болести;
– забрану свих делатности које мењају услове станишта,
– заштиту ретких и проређених врста дивљачи,
– гајење главних гајених врста дивљачи (јелен обичан, срна, дивља свиња и фазан) и споредних врста дивљачи на "природан" начин за отворена ловишта, до постизања економског капацитета,
– заштиту дивљачи од болести, предатора, криволова и елементарних непогода (поплава), и
– уређивање ловишта изградњом ловно-техничких објеката, ловних објеката, одржавање просека, ловних путева и комуникација у ловишту.

У ловиштима предвидети и:
– изградњу ловно-техничких објеката у зависности од бројног стања дивљачи, а градити их од природних материјала и уклопити у природни амбијент ловишта,
– ограђивање делова ловишта ради интензивног гајења и заштите и лова дивљачи,
– изградњу ловно - производних објеката и
– подизање ремиза на оним местима у ловишту где нема природних површина које могу да пруже заштиту дивљачи.

3.4. ВОДНО ЗЕМЉИШТЕ

Водно земљиште дефинисано је положајем регулационе линије насипа или обалоутврде за регулисане делове корита, односно границом водног земљишта утврђеном Законом о водама за нерегулисане делове корита.
Водно земљиште (ВЗ) се ППРС и Законом о водама дефинише као заштићена и резервисана зона уз реке, језера, акумулације и заштићене мочваре - у којој је забрањена градња било каквих сталних објеката, осим хидротехничких објеката.

ВЗ дуж река захвата површину коју обухвата успор од тзв. стогодишње велике воде, увећану за појасеве дуж обе обале ширине по 20÷50 m, зависно од положаја објеката и заштитних система.

У складу са ВЗ дефинишу се следећа правила:
• У зонама тзв. водног земљишта око свих водотока не дозвољава се подужно вођење саобраћајних и инфраструктурних система. На преласку плавних зона линијски системи (саобраћајнице, објекти за пренос енергије, цевоводи) морају се висински издићи и диспозиционо тако решити да буду заштићени од поплавних вода вероватноће 0,5% (тзв. двестогодишња велика вода).

• На водном земљишту је:
- забрањена изградња сталних објеката (кућа за одмора, индустријских и других објеката) чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште или угрозити безбедност водопривредне инфраструктуре и које ометају развој водне инфраструктуре и одржавање објеката;
– дозвољена изградња објеката компатибилних водном земљишту под условом да се у пројектовању и извођењу обезбеди каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са стандардима прописаним законом;
– дозвољена изградња објеката за рекреацију и туризам под условима заштите животне средине у складу са законом; и
– неопходно да сви постојећи објекти обезбеде каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са законом.

-Редовно плављена подручја се не могу планирати за развој. Повремено плављена или подручја угрожена поплавама имају режим коришћења одређен водопривредном основом и може се користити за развој уколико то није у супротности са водопривредном основом.

-Водно земљиште се може користити без водопривредне сагласности као пашњак, ливада и ораница, као и за засаде воћњака, винограда или плантажних засада брзорастућих лишћара.

Објекти који могу да се граде на обали и водном земљишту уз предходно прибављање сагласности надлежног водопривредног предузећа, су:
– објекти за туристичко-рекреативне сврхе;
– пратећи објекти (шанк-барови, просторије за пресвлачење и сл.);
– дрвене сојенице и настрешнице;
– партерно уређење (спортски терени, опрема, мобилијар, плаже и сл.);
– рибњаци;
– мини акумулације; и
– системи за пречишћавање вода.

Пратећи објекти (шанк-барови, одморишта, просторије за опрему и сл.) могу бити површине до 40m^2, максималне спратности П+Пк.
Објекти за туристичко-рекреативне сврхе, комерцијални и угоститељски могу бити максималне површине 400 m^2, максималне спратности П+1+Пк.

Забране и ограничења коришћења водног земљишта прописана су чланом 133 Закона о водама („Сл.гл. РС број 30/10).

-При реализацији хидротехничких објеката посебну пажњу посветити њиховом уклапању у окружење. Објекте диспозиционо тако решавати да побољшавају еколошке карактеристике окружења, да не угрожавају трајна културна добра и друге објекте и да омогуће услове за туристичку валоризацију акваторија и приобаља.

-Дозволу за рад ППОВ Пожега условити обавезом континуираног мерења количине и квалитета воде на излазу из ППОВ, ради контроле ефективности (БПК$_5$ < 10 мг O_2/Л).

Саставни део насипа за **одбрану од поплаве** чине заштитни појас са шумом и заштитним зеленилом у инундационом подручју у ширини од 50,0 m' поред насипа, односно од границе корита при протоку велике воде 1%.
Због феномена стварања ерозионе јаме при проласку поводња, сви стубови на мостовима и другим грађевинама у рекама морају да буду фундирани на стенској маси, испод речног наноса. Ово правило се односи на на крилне и потпорне зидове дуж путева, који су, такође, били рушени искључиво због плитког фундирања и поткопавања.

- У долинским плавним зонама које су угрожене великим водама вероватноће до 0,5% не дозвољава се изградња нових привредних, стамбених и других објеката, ширење већ постојећих, нити подужно вођење саобраћајних и инфраструктурних система. На преласку плавних зона линијски системи (саобраћајнице, објекти за пренос енергије, итд) морају се висински издићи и диспозиционо тако решити да буду заштићени од поплавних вода вероватноће 0,5%;
- У складу са Директивом о поплавама ЕУ неопходно је да се дефинишу зоне ризика од поплава (зоне плављења тзв. стогодишњом великом водом) у којима се не дозвољава изградња објеката чије би плављење изазвало велике материјалне штете. У тим зонама се дозвољава нормана пољопривредна производња, као и формирање плантажних засада воћа или шума.

У складу са чланом 77. Закона о водама („Сл.гл. РС број 30/10), земљиште и водене површине у подручју шире и уже зоне заштите изворишта водоснабдевања, заштићени су од намерног или случајног загађивања. Обавезно је уређење и одржавање уже зоне заштите изворишта, које обухвата редовну контролу наменског коришћења земљишта.
На подручју шире зоне заштите водоизворишта успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине те на тим просторима није дозвољена интензивна употреба пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе.
Дуж магистралних цевовода којим се спајају сада изоловани водоводни системи успоставити непосредну зону заштите коридора (по 2,5 m од осовине), како би се омогућило несметано одржавање (исти Правилник).

- Раније изворište Пожеге крај Скрапежа заштитити, јер и даље задржава важну функцију резервног изворишта градског водовода, посебно за случај хаваријских ситуација. То изворište се може користити као додатно изворište, уз предузимање свих мера санитарне заштите: обезбеђење непосредне зоне заштите самог изворишта, и одржавање уже зоне заштите у појасу од 500m око изворишта;

- Мерама заштите предвиђеним ПППН подсистема "Рзав" (Сл. гласник РС бр.131/04) спровести заштиту те акумулације како би се иста као изворište воде задржала у олиготрофном стању;

- Због очувања акумулација на Великом Рзаву инвеститор је обавезан:

(а) да уради програм праћења параметара квалитета у језеру и математички модел за прогнозу стања квалитета воде; (б) да врши мерења кључних параметара квалитета у акумулацији према програму, бар четири пута годишње; (в) да управљањем испустима одржава еколошка стања у Великом Рзаву у најповољнијем стању; (г) да припрема редовне годишње извештаје о стању квалитета језера и прогнози даљег развоја тих процеса.

- У зони око акумулације "Сврачково", имајући у виду диспозиције шахтног прелива и круне бране простор ниже од коте 421,7 mnm третира се као зона акумулације. У ужем појасу заштите од 500 m од те коте не дозвољава се грађење било каквих

сталних и привремених објеката. У зони успора акумулације Роге коту 513,3 mnm треба третирати као коту око које ће се успоставити ужа зона заштите у појасу широком 500m;

- У акумулацијама "Сврачково" и "Роге" због заштите од еутрофикације није дозвољен кавезни узгој риба;
- У сливу акумулације "Сврачково" се не дозвољава грађење било каквих производних погона и других објеката који као отпадне воде имају нутријенте и/или друге загађујуће материје. На том простору се могу реализовати објекти виших нивоа финализације, са "чистим" технологијама које немају чврсте или течне отпадне и опасне метерије;
- У циљу заштите акумулација "Сврачково" и "Роге" на сливу Великог Рзава није дозвољена израда депонија чврстог отпада нити било каквих одлагалишта материјала;
- Порибљавање акумулација на Великом Рзаву може се обављати само на основу одговарајућих ихтиолошких студија и пројеката које ће урадити за то лиценциране институције. Забрањује се самоиницијативно уношење рибље млађи у језера;
- Ради заштите језера "Сврачково" и "Роге" које имају карактер изворишта републичког значаја није дозвољена употреба пловила са моторима са унутрашњим сагоревањем. **Купање** је дозвољено само на уређеним плажама, које имају санитарне уређаје и на којима се потпуно спречава уношење у језеро отпадних вода и чврстог отпада;

- Изградња **малих акумулација** дозвољена је на свим местима која нису намењена другим корисницима простора. Посебно је оправдана реализација малих акумулација на водотоцима у горњем сливу Добрињске реке, Каменице и Беле Каменице, на земљиштима нижих бонитетних класа, и у зонама у којима се не могу пласирати други садржаји. Мале акумулације градити након реализације антиерозионих радова;

- Изградња мХЕ (малих ХЕ) дозвољена је на свим местима на којима оне својим диспозиционим положајем не угрожавају изворишта, не ремете еколошке функције водотока и не ометају друге приоритетне кориснике простора. У случају њиховог грађења морају се поштовати захтеви у погледу обезбеђивања гарантованих еколошких протока;

Изградња хладноводних **рибњака** је дозвољена на свим локацијама на којима не угрожавају изворишта или друге планиране системе.
Порибљавање вештачких језера сме се обављати само на бази ихтиолошких студија и пројеката, урађених од стране за то лиценцираних институција.

Део тока Каменице низводно од бране "Каменица" може се регулисати искључиво методама тзв. натуралне регулације. То подразумева да се не дозвољава кинетирање корите бетонским облогама. За регулацију се могу користити само природни материјали (камен, дрво). У случају фиксирања корита попречним праговима исти се морају реализовати као природна преграда, са направљеним рибљим стазама, такође од природних материјала, за пролаз риба.

Експлоатација речних наноса врши се на основу члана 89 Закона о водама. Експлоатација се врши на локалитетима где је то од интереса за очување или побољшање водног режима. Експлоатација је дозвољена само уз одговарајућу пројектну документацију којом се пројекат експлоатације потпуно усаглашава са пројектима регулације река на тим ширим потезима. То подразумава и стриктан надзор, по принципима као да се изводе радови на регулацији реке.
Захватање воде из водотока дозвољено је само уз одговарајуће водопривредне сагласности, уз обавезу обезбеђења гарантованог водопривредног минимума и гарантованог еколошког протока, дефинисаног за хладан и топли део године

($Q_{95\%}^{\min.mes.}$ и $Q_{80\%}^{\min.mes.}$), са ограничењима која утврђују колико се воде мора оставити у току након захватања воде за технолошке потребе, према важећој методологији за одређивање гарантованог еколошког протока.

Регулације Скрапежа и других водотока у зони Пожеге и других долинских насеља поред функционалних критеријума треба примерити и урбаним, естетским и другим условима, који омогућавају урбанистички складно повезивање насеља са акваторијом (коришћење корита за велику воду за рекреационе садржаје, фиксирање минор корита праговима ради формирања ширих стабилизованих водених површина, итд.). Дуж тих водотока у зони насеља са обе стране предвидети кејове, односно, уређене обале које омогућавају несметан приступ реци.
Сва локална коришћена **изворишта** у алувионима крај река заштитити по принципима заштите изворишта подземних вода, чак и ако се напуштају спајањем са регионалним системима, јер и даље задржавају важну функцију резервног изворишта водовода насеља за случај хаваријских ситуација. Та извориште се могу користити за потребе обезбеђивања воде за технолошке потребе, уз заштиту као у случају изворишта за снабдевања насеља.

У **сливовима акумулација** није дозвољено грађење производних погона и других објеката који као отпадне воде имају нутријенте и/или друге загађујуће материје. На том простору се могу реализовати објекти виших нивоа финализације, са "чистим" технологијама које немају чврсте или течне отпадне и опасне метерије.

Прикључење изолованих водовода на регионалне системе могуће је уз испуњење следећих услова:
(а) губици воде у мрежи се морају свести на мање од 20%,
(б) мора се успоставити поуздан мерни систем са контролом свих кључних чворова у мрежи, који омогућава да се тачно и континуирано региструје ко колико троши воде (обавеза увођења водомера свим потрошачима) и колики су губици у појединим гранама система,
(в) продајна цена воде мора бити у складу са ценама дефинисаним Стратегијом дугорочног развоја водопривреде Србије, што значи да мора да покрије све трошкове просте репродукције система, трошкове заштите изворишта, као и део трошкова проширене репродуције (око 30%) који подразумева даљи развој система. Без испуњења тих предуслова регионални системи би брзо доживели економски, технолошки и физички слом, јер би се вода користила на непримерен, нерационалан начин, и не би било средстава за одржавање система.

- Испуштање вода индустрије у канализациони систем Пожеге допуштено је само уз поштовање одговарајућих правилника који дефинишу ту материју, уз предтретман којим се испуштене отпадне воде доводе у прихватљиве границе МДК.

3.5 ЗАВРШНА ПРАВИЛА

Правила уређења и градње служе за издавање локацијске дозволе. Осим локацијске дозволе, ППО представља основ за издавање и друге документације у складу са Законом о планирању и изградњи.
За парцеле које се налазе на граници или са друге стране одређених граница (грађевинског подручја, зоне, одређене намене и сл,) служба надлежна за издавање локацијске дозволе дозволу издаје на основу правила овог плана за доминанатну намену у окружењу предметне парцеле.
Доминантна намена грађевинског земљишта, које није јавно, је становање или туризам или производња-пословање, док се поједине парцеле могу наменити компатибилним наменама.
Компатибилне намене су: становање, делатности, пословање, трговина, угоститељство, занатство и услуге, комунални и саобраћајни објекти у функцији становања, пословања или

снабдевања горивом, паркинзи и гараже, уређене зелене површине, сви објекти јавних служби и верски објекти.
Објекат не испуњава услове за добијање локацијске дозволе уколико је изграђен на постојећој јавној површини или у зони забрањене градње.
Објекат може добити локацијску дозволу на површинама друге претежне намене, под условима прописаним законом и овим планом.
За помоћне објекте може се потврдити пријава радова у складу са наменом постојећих објеката на грађевинској парцели, а за помоћне објекте за пољопривреду на постојећем пољопривредном земљишту.

III ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

1. СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ И СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Просторни план ће се спроводити директно и разрадом планских решења урбанистичким плановима, доношењем програма уређења грађевинског земљишта и гранских планова и програма у складу са законом.
У складу са чланом 216. Закона о планирању и изградњи, Скупштина општине Пожега је донела Одлуку о изради Плана генералне регулације Пожега. План генералне регулације Пожега ради се једновремено са израдом Просторног плана и усклађен је са овим просторним планом.
План генералне регулације предеоног подручја Тометино поље се такође ради истовремено са израдом Просторног плана и усклађен је са њим.

Просторним планом општине Пожега утврђена је обавеза израде одређених урбанистичких планова, и у складу са законским овлашћењима надлежни општински орган, по потреби, може да донесе одлуку о приступању изради урбанистичког плана, за било који део територије Општине.

Графички део Плана, реферални карте, су рађене на топографској карти. Разбијени тип насеља (појединачна домаћинства или мање групације домаћинстава) нема оправдања ни потребе за утврђивањем грађевинског подручја.
Из горе наведених разлога планом су дати Шематски прикази уређења насеља (Р 1:5000) за центре заједница насеља, туристичке центре, веће радне зоне.
Шематски прикази уређења насења су дати за делове насеља: Велика Јежевица, Бакионица,, Глумач, Расна , Горобиље, Милићево Село, Прилипац, Пилатовићи, Годовик, Честобродица, Горња Добриња, Средња Добриња, Здравчићи, Пријановићи, Роге,Тучково , Гугаљ, Узићи, Доња Добриња и Висибаба.

Цело подручје плана представља зону директне примене Просторног плана, осим подручја у границама ПП, ПГР и ПДР који остају да важе и делови за које је предвиђена обавезна израда урбанистичког плана (дефинисано у наредном поглављу).

<u>Планска документа која остају на снази:</u>
- Просторни плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора Београд - Јужни Јадран, деоница Београд - Пожега (“Службени Гласник РС”бр.37/06);
- Просторни план подручја посебне намене изворишта водоснабдевања регионалног подсистема "Рзав" (“Службени Гласник РС”бр.131/04).
- План детаљне регулације „Брана Сврачково –субсистем Рзав 1“ (Опш.сл.гл.бр.2/05 и 40/08)
- Урбанистички пројекат објеката I фазе регионалног субсистема водоснабдевања „Рзав 1“ («Сл.лист општине Пожега» бр.....)

Плански документи који престају да важе доношењем овог Плана:
- Просторни план општине Пожега („Сл.лист општине Пожега“ бр. 5/08)

Препоруке за израду наредних ПГР-је приказане су на реферално карти бр.4.

1.1. ДЕЛОВИ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА ЗА КОЈЕ СЕ ПРЕДВИЂА ОБАВЕЗНА ИЗРАДА УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНА ИЛИ УРБАНИСТИЧКОГ ПРОЈЕКТА

Обавезна израда **Плана генералне регулације**:
- Плана генералне регулације Пожега- израда је у току, (бр.одлуке о изради у Опш.сл.гл.бр.3/07)
- Плана генералне регулације предеоног подручја Тометино Поље- израда је у току, (03 бр.350-6/09)
- Плана генералне регулације за Јелен До.
- Плана генералне регулације „Роге“(бр.одлуке о изради у Опш.сл.гл. 03 број 350-44/2013)

Обавезна израда **Плана детаљне регулације** за:
- за све планиране објекте, радне зоне, индустријске зоне, стамбене објекте, које се предвиђају уз јавне путеве обавезна је израда урбанистичког плана,
- изградњу радних и привредних зона;
- за туристичке центре и комплексе,
- изградњу или реконструкције саобраћајних, инфраструктурних и објеката јавне намене за које је потребно утврђивање јавног интереса,
- изградњу станица за снабдевање горивом на државном путу ван насеља,
- изградње објеката и потребних радова на планираним акумулацијама и уређењу простора на подручју зона заштите;
- за експлоатацију и прераду минералних сировина;
- за изградњу локација ветроелектрана;
- претварања пољопривредног или шумског у грађевинско земљиште (према условима прописаним овим планом у поглављима 3. Правила уређења и грађења за просторе изван граница грађевинских подручја насеља, 3.2. Пољопривредно земљиште и 3.3. Шумско земљиште);

Обавезна израда **Урбанистичког пројекта** за:
- изградњу, доградњу и реконструкцију објеката јавне намене за које не постоји урбанистички план;
- изградњу и уређење верских објеката;
- изградњу или проширење гробља у случају решених имовинско правних односа;
- изградње производних објеката категорије предузећа В, Г и Д;
- изградње складишно-дистрибутивних центара;
- изградњу станица за снабдевање горивом на државном путу у насељу и општинском путу,
- за изградњу малих хидроелектрана са проценом утицаја објекта на животну средину;
- туристичке комплексе до 5,0 ha, и БРГП објеката веће од 800m2;
- заштићену околину и зоне заштите природног и културног добра;
- за изградњу објеката за бициклистичке стазе;
- изградњу соларних система у функцији производње енергије на површинама до 5ha;
- изградњу ветрењача;
- Трансфер станицу (УП је у изради).

На реферaлној карти бр. 4 „Карта спровођења“ дате су оријентационе границе и симболи за подручја детаљне разраде. Тачне границе дефинисаће се одлуком о изради плана.

Препорука овог Просторног плана је да се за другу фазу спровођења Плана (после 2017. године), **преиспита** потреба за израдом планова детаљне регулације за просторе дефинисане као подручја интензивирања туристичког развоја.
Уколико се, у било ком тренутку, укаже потреба за израдом урбанистичког плана (ради утврђивања јавног интереса) Одлуку о томе доноси надлежни општински орган у складу са чланом 46 Закона о планирању и изградњи и Просторни план општине Пожега, у том случају, представља његов плански основ и садржи смернице за његову израду.
За све локације и објекте за које се процени значај у просторном, функционалном или било ком другом смислу, или су од утицаја на непосредно или шире окружење, постоји могућност расписивања **конкурса** од стране локалне управе, или обавезна израда урбанистичког пројекта коју приписује надлежни општински орган.

У случају да се појави потреба за променом, услед посебних услова надлежних институција, због неажурности кат.подлога на којима је рађен ППО Пожеге или потребе да се грађевинско подручје увећа за одређену површину или намену, прописана обавезна израда Плана детаљне регулације.

Правила уређења и грађења дата Просторним планом су усмеравајућа али се, урбанистичком разрадом, могу разрађивати у обиму који не угрожава основну намену на нивоу целине или зоне.

За све површине и објекте јавне намене за које треба утврдити јавни интерес, као и просторе за које су потребна посебна правила грађења, обавезна је израда урбанистичког плана.

У правилима грађења и уређења изван утврђених грађевинских подручја је прописано за које намене и капацитете је обавезна израда урбанистичког плана да би се створили плански услови за претварање земљишта друге намене у грађевинско земљиште.

Правила уређења и грађења дата Просторним планом су усмеравајућа и могу се, урбанистичком разрадом, израдом урбанистичких планова и урбанистичких пројеката, мењати у складу са прописаним конкретним условима, у обиму који не угрожава основну намену, на нивоу целине или зоне.

1.2. СПРОВОЂЕЊЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА У ГРАНСКИМ ПЛАНОВИМА И ПРОГРАМИМА И ДРУГОМ ПЛАНСКОМ ДОКУМЕНТАЦИЈОМ

Спровођење и разраду планских решења и правила утврђених Просторним планом у **гранским плановима и програмима и другом планском документацијом** у складу са законом обезбедиће:

- Скупштина општине Пожега, у сарадњи са министарством надлежним за пољопривреду,асоцијацијама пољопривредних произвођача и власницима земљишта, доношењем програма интегралног руралног развоја, програма очувања пољопривредног земљишта и одрживог развоја пољопривреде у деловима рубне зоне Пожега, програма обнове пашњачког сточарства и успостављања биолошког система овчарске производње и програма развоја органске, тј. еколошке производње хране;
- на нивоу Општине треба организовати трајно праћење проблема заштите, уређења и развоја простора општине извештавањем локалне управе; формирање "банке података" и "каталога локација", као и информационог система о

простору (ГИС); радити на упостављању трајне сарадње са суседним општинама; иницирати акције и дефинисати проблеме од регионалног значаја, преко Међуопштинског радног тела; приступити изради развојних пројеката ради конкурисања код европских фондова (натрансграничној и трансрегионалној основи);

- у надлежности Општине је израда одговарајућих урбанистичких планова објеката крупне инфраструктуре и водопривреде, значајних саобраћајних и комуналних објеката, посебних инвестиционих објеката, подручја посебних природних вредности, рекреативних и амбијенталних и просторних културно-историјских целина, према динамици грађења; покретање иницијативе за измену и допуну или ревизија овог Плана, према потреби;
- на нивоу појединачног насеља се раде одговарајући урбанистички планови сеоских насеља (приоритет према рангу сеоског насеља у мрежи насеља општине), и њихова разрада, према потребама и динамици грађења и израда одговарајућих урбанистичких планова инфраструктурних објеката, и посебних инвестиционих објеката, према потребама и грађења;
- јавно предузеће за газдовање шумама "Србијашуме" ревизијом опште и посебних основа за газдовање шумама; у сарадњи са власницима земљишта израдом програма газдовања шумама и пошумљавања земљишта у приватном власништву, којима би се поузданије утврдило стање ових шума, а плановима газдовања уважили општи заштитни и посебни поседнички интереси за сваки део шуме (установљен катастром шума);
- Министарство надлежно за водопривреду, тј. Републичка дирекција за воде, у сарадњи са Јавним водопривредним предузећем "Србијаводе" и Водопривредним центром "Сава" и Јавним предузећем за коришћење водопривредног система "Рзав" Ариље, усклађивањем годишњих програма изградње, реконструкције и одржавања водопривредних објеката у Републици Србији; израдом пројекта антиерозивне заштите за слив акумулације и доношењем средњорочних и годишњих програма управљања водопривредним подсистемом "Рзав"; доношењем програма мониторинга квалитета воде у сливу Мораве; а у сарадњи са министарством надлежним за заштиту животне средине доношењем програма заштите вода у сливу Мораве;
- корисници ловног подручја, односно ловишта доношењем ловних основа за газдовање ловним подручјем и ловиштем и годишњих планова газдовања ловиштима;
- јавно предузеће надлежно за управљање државним путевима, у сарадњи са Општинском управом Пожега, усклађивањем средњорочних и годишњих програма изградње, рехабилитације и одржавања државних путева;
- Општинска управа Пожега, односно ЈП "Дирекција за изградњу" Пожеге,надлежна за путеве, усклађивањем средњорочних и годишњих програма развоја локалних путева;
- Јавно предузеће "Железнице Србије", усклађивањем петогодишњег плана развоја и годишњих програма одржавања јавне железничке инфраструктуре;
- Скупштина општине Пожега, доношењем средњорочних и годишњих програма развоја водоводне и канализационе инфраструктуре, програма управљања отпадом и одлука о комуналном реду у Општини;
- Јавно предузеће "Електропривреда Србије", у сарадњи са Јавним предузећем за дистрибуцију електричне енергије "Електро Србија" из Краљева - "Електродистрибуција" из Пожеге усклађивањем средњорочних планова и програма развоја енергетике, односно дистрибуције електричне енергије;
- Скупштина општине Пожега, доношењем планова развоја енергетике којима се утврђују потребе за енергијом на подручју Општине, услови и начин обезбеђивања неопходних енергетских капацитета и доношењем програма рационалног коришћења енергије;

- Скупштина општине Пожега, у сарадњи са надлежним министарствима, месним заједницама, приватним сектором и невладиним организацијама, утврђивањем општинске политике здравствене заштите, социјалне заштите и развоја културе и физичке културе и доношењем акта о мрежи објеката дечјих вртића и основних школа у Општини;
- Скупштина општине Пожега, у сарадњи са министарством надлежним за туризам, доношењем планова заштите и одрживог коришћења предвиђених туристичких простора, програма развоја туризма, изградње туристичке инфраструктуре и уређења простора;
- Скупштина општине Пожега, уз помоћ надлежног министарства, туристичких организација и туроператера, различитих невладиних и других организација,доношењем програма промотивних активности за презентацију туристичког производа и понуде у простору;
- Општинска управа Пожеге у сарадњи с министарством надлежним за заштиту животне средине, реализацијом акционих програма заштите животне средине за подручје Општине;
- Скупштина општине Пожега доношењем средњорочног плана заштите од буке, програма и плана мониторинга животне средине (ваздуха, буке, земљишта и др.) и програма праћења документације о стратешким проценама утицаја планова и проценама утицаја пројеката на животну средину;
- Завод за заштиту природе Србије, у сарадњи с Општинском управом Пожеге и приватним сектором, усклађивањем средњорочних и годишњих програма заштите и уређења природних добара;
- Завод за заштиту споменика културе у Краљеву, у сарадњи с Општинском управом Пожеге и приватним сектором, утврђивањем средњорочних и годишњих програма истраживања и заштите непокретних културних добара.
- Скупштина општине Пожега донеће одлуку о одржавању јавних и осталих зелених површина којом ће се утврдити услови и начин одржавања тих површина у центрима у мрежи насеља на руралном подручју општине, које ће се реализовати годишњим програмима надлежног општинског јавног комуналног предузећа.
- Скупштина општине Пожега донеће одлуку о комуналном реду, којом ће утврдити правила и обавезе власника и корисника изграђеног земљишта на уређењу и одржавању парцела у приватној својини.
- Ради реалнијег и прецизнијег сагледавања нивоа буке и лоцирања жаришних локација потребно је израдити Стратешке карте буке које су дефинисане Законом о заштити буке у животној средини.

2. ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА

Приоритетна планска решења су одређена у складу са стратешким опредељењем Локалне управе Пожеге који су опредељени у Стратегији развоја општине Пожега. У складу са стартешким циљевима и опредељењима дефинисани су најважнији приоритети, који представљају оквир за развој, уређења и заштиту простора општине Пожега.

Програми који представљају предуслов за реализацију низа пројеката битних за развој овог подручја имају општи карактер, а односе се на:

а) комплетирање и изградњу путне саобраћајне мреже као неопходног фактора подстицања било каквог развоја на подручју Пожеге. Ради се о програму без кога је тешко приступити бржем и рационалнијем привредном активирању расположивих људских, природних и привредних потенцијала, посебно, на деловима подручја која су недоступна због брдско-планинског рељефа.

б) развијање и изграђивање дефицитарних комуналних објеката и служби, које се непосредно наслањају на системе инфраструктурног опремања целокупног простора, а то захтева одређене регулационе интервенције, које у великој мери могу побољшати услове живота и привређивања на овом подручју. Наравно, ове програме треба

детаљније разрадити по појединим компонентама и проценити према реалним могућностима као основе за бржи и ефикаснији развој приоритетних пројеката развоја.

Утврђени приоритетни задаци и циљеви, са конкретним задацима за текући период,су:

2.1. Приоритети у пољопривреди

- формирање система заштите коришћења и унапређења функције пољопривредног земљишта (еколошке, природне, привредне, културне) на нивоу општине Пожега;
- успостављање организационих, техничко-технолошких, еколошких и економских услова за перманеентни интегрални рурални развој;
- развој система еко- пољопривреде;
- побољшање асортимана пољопривредних производа прилагођавањем производње по количини, квалитету и конкурентности захтевима светског тржишта;
- успостављање система контроле квалитета у свим фазама производње, прераде и промета пољопривредно-прехрамбених производа, у складу с нормативима и критеријумима који се примењују у Европској унији;
- подизање нових и обнова дела амортизованих воћних засада, који су по сортименту усклађени с трендовима тражње на домаћем и светском тржишту, на основу одговарајуће инвестиционе документације;
- израда и спровођење посебних програма обнове пашњачког сточарења и успостављања биолошког система овчарске производње, првенствено у функцији очувања и побољшања природних травњака у брдскопланинским пределима;
- израда карте бонитета земљишта за равничарско-долински/сточарскоратарски рејон, ради заштите земљишта I до III бонитетне класе и примене правила грађења и уређења простора;
- израда и спровођење програма очувања пољопривредног земљишта и одрживог развоја пољопривреде у рубним зонама Пожеге;
- подршка пословној консолидацији и технолошкој модернизацији предузећа прехрамбене индустрије, посебно у сфери прераде воћа.
- промовисање органске производње хране (избор локалитета и програма, укључивање у мрежу лабораторија за атестирање, маркетинг и сл);
- укрупњавање и техничко-технолошка модернизација породичних газдинстава;
- организовање одговарајућих модалитета пословног Повезивања породичних газдинстава, међусобно и са области промета и прераде пољопривредно-прехрамбених производа.

2.2. Приоритети у шумарству

- формирање катастра шума, на основу којег ће се план спроводити;
- заштита и унапређење постојећих шума;
- пошумљавање и подизање нових шума са посебним приоритетом на пошумњавања планинског земљишта (изнад 750m надморске висине) које није издвојено као погодно за насељавање и пољопривреду (у нагибу већем од 25%), земљиште у прелазној зони (до 750m надморске висине) (у нагибу већем од 25%), уколико није по воћњацима или насељима, односно под туристичким наменама;
- стимулација развоја приватних шума;
- повећање степена шумовитости;
- превођење неуредних у пребирне шуме;
- увећање обраслости и примена интензивних мера неге;
- директна и индиректна конверзија изданачких шума у високе и друге одговарајуће узгојне облике;
- спровођење мера превентивне и репресивне заштите шума према динамици утврђеној општом и посебним основама газдовања шумама у државном власништву;
- пошумљавање око 660,0 ha у сливу акумулација "Сврачково" и "Роге";

- пошумљавање земљишта слабијег производног потенцијала према динамици утврђеној општом и посебним основама газдовања шумама у државном власништву и програмима пошумљавања земљишта у приватном власништву;
- картирање биотопа ретких и угрожених врста дивљачи;
- заштита и очување свих, посебно ретких и угрожениох врста дивљачи;
- развој комерцијалних ловишта;
- ревизија и спровођење ловних основа за газдовање ловним подручјем годишњих планова газдовања ловиштима на основу карте биотопа ретких и угрожених врста дивљачи;

2.3. Приоритети у развоју људских ресурса –становништва, социјалних ресурса и становања

- оживљавање природних прираштаја и регенерације становништва – стварање услова за повратак одсељених;
- искорењивање сиромаштва и унапређење друштвено-економске основе; борба против сиромаштва, стварање услова да одсељени (барем један део од њих) инвестирају у подручје општине Пожега;
- обучавање и виши ниво образовања: усклађивање образовања са актуелним потребама привреде, модернизације систена образовања, увођење кратких образовних семинара, посебно за водеће кадрове;
- реинтеграција и флексибилност: интеграција дела становништва без посла и економских миграната кроз отварање «радних» клубова, посредовање у запошљавању младих људи, подршка за превођење «сиве» економије у легалне токове, и сл.
- убрзани развој локалних малих и средњих предузећа, предузетничких радњи и пољопривредних газдинстава у општини Пожега,
- развој мреже технологија и иновација у туристичкој, пољопривредно-прехрамбеној и дрвно-металско-прерађивачкој индустрији,
- побољшање услова за «маргиналне» групе, као што су хендикепирани, мањинске популације (ромска, бугарска и друге), старих људи, недовољно образовани и др.;
- подршка самозапошљавању: стварање повољних услова у руралним подручјима за самозапошљавање, преоријентацијом и преквалификацијом;
- успостављење механизма локалне и регионалне пословне кохезије, како би се привукли локални, домаћи и страни инвеститори,
- јачање стабилности и конкурентности на локалном и регионалном нивоу путем развоја пословних и јавних партнерстава између бизнис, политичког и НВО сектора.

2.4. Приоритети у индустрији и развоју малих и средњих предузећа

- својинска трансформација индустрије, стварање савремеене индустријске структуре - промовисање иновација и трансфера технологија, техничких стандарда и контроле квалитета, производа, подстицање развоја МСП;
- просторно комплетирање активности у постојећој градској индустријско-привредној зони;
- формирање радних зона на стратешким развојним правцима општине;
- постепено дислоцирање индустријских и других привредних капацитета из градског ткива и промена коришћења тих локалитета, односно њихова пренамена у стамбене, пословне намене, или развој туристичко-рекреативних, комерцијалних и других садржаја;
- трансформација појединих локалитета бивших задруга у производно-индустријске локације-центре;
- подршка развоју “породичних предузећа” у сеоским насељима (центрима заједнице насеља или центрима са појединим функцијама);

- просторно дефинисање и програмска оријентација постојеће производне зоне у Јелен Долу и израда ПГР насеље Јелен До.

2.5. Приоритети у развоју туризма

- развој туризма, организација и уређење туристичких простора;
- развој и организација препознатљиве туристичке понуде по зонама и њиховим најзначајнијим комплексима и потесима;
- израда и спровођење програма развоја туристичког центра Пожега;
- израда и спровођење програма развоја туризма за Тометино поље, комплекс Рошке бање, потес Рзава и сл.

2.6.Приоритети у саобраћајној нфраструктури

- изградња аутопута Е-763 фаза 1;
- изградња западне обилазнице око Пожеге на државном путу IБ реда бр. 13
- рехабилитација, реконструкција и појачано одржавање државних путева
- реконструкција постојеће једноколосечне железничке пруге у двоколосечну пругу;
- изградња савременог коловоза на општинским путевима;
- одређивање туристичких, пешачких и бициклистичких рута и њихово опремање пратећим садржајима.

2.7. Приоритети у водопривредним системима

- наставак грађења започете бране "Сврачково", реализација објеката за скретање реке и евакуаторе и радови на насипању тела бране;
- реализација биотехничких и биолошких мера у оквиру пројекта антиерозионог уређења простора слива акумулације "Сврачково", како би се остварили пуни ефекти заштите акумулације од засипања;
- наставак активности на ревитализацији водоводног система Пожеге у циљу смањивања губитака у мрежи, који не би требало да прелазе (15-18)% од количине воде преузете из Рзавског регионалног система;
- одржавање локалног изворишта крај Скрапежа, његова потпуна санитарна заштита, тако да буде потпуно оспособљено за функције оперативне и хаваријске резерве водовода Пожеге;
- наставак радова на проширењу свих започетих сеоских водовода у оквиру сва четири субсистема, у циљу заокруживања конфигурације Пожешког подсистема.
- реализација санитарне заштите свих локалних сеоских изворишта на подручју општине. Локална изворишта се штите и у случају прикључења насеља на подсистем водовода Пожеге, јер задржавају важну функцију оперативне и хаваријске резерве система;
- наставак реконструкције и проширења канализације Пожеге по принципима сепарационог система, проширења обухвата канализације са реализацијом магистралног колектора који сакупља све отпадне воде и доводи их до места будућег постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ) на левој обали Скрапежа, низводно од ушћа Ђетиње. Проширење канализације на околна приградска насеља. Укидање свих излива канализације Пожеге у природне водотоке и санитарно санирање водотока у зонама некадашњих излива канализације;
- извршење припремних, пројектних и истражних радова за реализацију ППОВ;
- истражни и припремни радови за повећање степена заштите од великих вода $Q_{вв1\%}$ (заштита од тзв. стогодишње велике воде) у зони града, како би се формирала заштитна касета града са тим вишим степеним заштите;

- за фазу реализације до 2017.год:

- завршетак бране "Сврачково", чишћење и санитација простора акумулације, "нулто" оскултационо мерење, пробно и дефинитивно пуњење акумулације. Порибљавање акумулације искључиво према пројекту порибљавања;
- завршетак ХЕ "Сврачково" и улазак у производњу;
- санитационо уређење простора слива акумулације "Сврачково", успостављање и уређење зона санитарне заштите;
- прикључивање осталих села на Пожешки подсистем Рзавског регионалног система и функционално заокруживање тог подсистема;
- обнова сеоских водовода који нису предвиђана да се прикључују на Пожешки подсистем, већ функционишу по принципу изолованих групних система. Обнова и заштита постојећих и реализација додатних изворишта, како би се повећала поузданост система;
- уређење корита Великог Рзава низводно од бране "Сврачково" по принципима тзв. натуралне регулације, како би се очувале изванредна еколошка и амбијентална вредност и биолошка разноврсност тог водотока;
- почетак реализације бране и акумулације "Роге", реализације објеката за скретање реке и почетак насипања бране;
- реализација постројења за пречишћавање отпадних вода Пожеге као постројења општег типа, према критеријумима ефективности дефинисане Планом: $БПК_5$ < 10 mg O_2/L;
- реализација радова којима се повећава степен заштите од великих вода $Q_{вв1\%}$ (заштита од тзв. стогодишње велике воде) у зони града. Тим радовима се формира заштитна касета са тим повећаним степеном заштите у зони града;
- реализација осталих радова на уређењу водотока у зони града по принципима "урбане регулације", складним повезивањем урбаних садржаја града са целим обалним појасом и акваторијама водотока. Завршетак радова на стабилизацији корита водотока у зони пруге и усклађивање свих тих радова са функцијама локалног изворишта;
- додатно антиерозионо уређење простора слива акумулације "Роге" у оквиру пројекта њене заштите, као и санирање ерозионих жаришта на јужним падинама Маљена, у горњим деловима сливова Беле Каменице, Каменице и Скрапежа.

За фазу реализације после 2025.год:

- завршетак бране, акумулације и хидроелектране "Роге", као и свих пратећих активности: успостављање зона санитарне заштите акумулације, "нулто" оскултационо мерење, чишћење и санитарно уређење простора акумулације, пробно и потпуно пуњење и улазак у функцију. Порибљавање акумулације искључиво према пројекту порибљавања;
- завршетак и стављање у редовну експлоатацију ХЕ Роге;
- реализација бране и чеоне акумулације "Орловача", која је ван територије општине Пожега, али је нераздвојни функционални елемент каскадног система акумулација на Великом Рзаву. Након њеног уласка у рад акумулације "Сврачково" и "Роге" раде у режиму са вишим котама успора, са знатно побољшаним енергетским перформансама.

2.8.Приоритети у енергетици

Приоритети у Електроенергетици

- потребе за изградњом и реконструкцијом електро енергетских објеката у зони плана су условљене прогнозираним порастом потрошње и снаге електричне нергије, степену дотрајалости опреме у објектима као и потребама за модернизаијом а све у циљу повећања безбедности напајања потрошача;
- приоритет у реализацији имају објекти који напајају шире подручје (ТС 35/10 кV) и дотрајали објекти (ТС 10/0.4 кV типа “Кула”).Ови објекти се реализују у првој фази (до 2017 год.);

- ТС 10/0.4 кV за изградњу реализују се према расту потрошње што важи за реконструкцију односно повећање снаге постојећих ТС. Место и уградња истих ближе се дефинише другим планским документима (ПГР, ПДР).

Приоритети у Гасификацији
У наредним фазама изградња и ширење дистрибутивне гасоводне мреже у складу са плановима и потребама подручја.

2.9. Приоритети у електронско-комуникационим системима

- у области електронских комуникација услед изузетно брзог технолошког напредовања и значаја његовог праћења све планирано би требало реализовати у што краћем року.

2.10. Приоритети код комуналних објеката

- Организовање комуналне службе у руралним насељима општина/градова;
- Затварање и санација локалних сметлишта у руралним подручјима и формирање санитарно уређених сеоских одлагалишта комуналног отпада у складу са Националном стратегијом управљања отпадом.

2.11. Приоритети у заштити животне средине, природних и културних добара

- Мониторинг систем за контролу квалитета животне средине успоставља се према важећој процедури прописаној Законом и подзаконским актима;
- Мониторинг ваздуха, који је потребно успоставити има за циљ:утврђивање нивоа загађености ваздуха, праћење трендова загађености ваздуха у току више година, праћење концентрације опасних материја, оцењивање квалитета ваздуха на основу поређења са законским нормама, оцена утицаја аерозагађења на здравље људи, климу и шумске екосистеме, процену степена угрожености становништва у случајевима редовног рада производних постројења и при евентуалној појави могућих хемијских удеса.

3. МЕРЕ ЗА ПОДСТИЦАЊЕ РАВНОМЕРНОГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА И КООПЕРАЦИЈА СА СУСЕДНИМ ОПШТИНАМА

○ **Национални контекст**

Држава кроз одговарајућа министарства мобилисаће, стимулисаће и подстицаће решавање проблема развоја насеља и опремања одговарјућом економском и социјалном инфраструктуром. У просторном плану Републике Србије дефинисана је стратегија развоја насеља док ће се кроз одговарајућа министарства, конкретним решењима омогућити изградња одређене социјалне, економске и техничке инфраструктуре. Општина Пожега има одличан геостратешки положај.

Путним појасем на правцу Београд-Пожега-Јужни Јадран успоставља се квалитетна веза севера и југа, тј. подручја Војводине, Београда, централне и западне Србије са Црном Гором и луком Бар, повезујући Коридор IV у Румунији са Баријем у Италији.

○ **Регионални контекст**

Кроз регионални просторни план омогућава се интеграција развоја регионалне и општинске/насељске инфраструктуре. Овај ниво ће, у наредном планском периоду, бити најважнији за развој инфраструктуре, будући да се планирањем и изградњом регионалних водовода, саобраћајница и електро-енергетских система постиже висок степен хомогености ширег простора.

Реализацијом планираног путног правца Београд - Пожега, подразумева знатно бољу услугу токовима људи и робе, који се тренутно одвијају мрежом магистралних путева.
Треба појачати везе са околним центрима, а посебно са комерцијалним и другим институцијама Ужица. Било би пожељно урадити и посебан програм сарадње Пожеге с центрима у регионалном окружењу.

Постизање *већег степена функционалне интегрисаности подручја* сматра се битним и постићи ће се обезбеђењем услова за знатно већу интеграцију планског подручја, што подразумева смањење унутрашњих субрегионалних разлика, односно квалитативне промене у просторној, саобраћајној, економској и социјалној структури подручја, са израженим дисфункцијама социјалног и економског развоја.

За постизање веће територијалне кохезије и одрживости подручја од приоритетног значаја биће јачање функцијских веза у постојећим и планираним развојним појасевима националног и/или трансграничног значаја (западноморавског, моравичког и дринског). Значајно ће бити и јачање регионалних и субрегионалних веза на релацијама: Ваљево-Косјерић-Пожега-Ариље-Ивањица-Сјеница;

Један од предуслова је побољшање саобраћајне приступачности и инфраструктурне опремљености простора је и рехабилитација деоница државних путаева I реда (бр. 5, 21, 22, 23, 19.1, 21.1 и 8), реализација планираног аутопута Београд-Јужни Јадран, опремање и модернизација пруге Београд-Бар.

○ **Локални контекст**

Неопходно је обратити посебну пажњу на његову привредну структуру, пораст броја становништва и потенцијале за отварање нових радних места.
Велику улогу треба дати производњи и услугама. Ова препорука се односи како на производњу/услуге већих размера тако и на мале и средње индустрије (МСП) у сеоским насељима, нарочито центрима заједница насеља.

Ублажити ниво незапослености у локалној самоуправи, развојем привреде уопште, а посебно у сектору где је производња у успону (прерада пољопривредних производа, си сл.). Да би се ово постигло потребно је повећати обученост и спремност радника погоднијом едукацијом и њиховим школовањем, проширити могућност усавршавања и давати иницијативе за више образовање.

Посебну пажњу посветити отварању нових радних места за социјално-хендикепиранима, помоћу програма јавних радова, тј. путева, услуга изградње, земљаних радова итд., и одржавању осталих типова инфраструктуре у општини.

4. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ

Успешна имплементација просторног плана директно је условљена заинтересованим учесницима у реализацији.
Учесници у спровођењу Просторног плана су у складу са својим надлежностима и делокругом рада: органи управаљања општине Пожега и општинска управа, републички ресорни органи и фондови, републичка и општинска јавна предузећа, јавне установе и посебне организације, Регионална привредна комора Ужице, регионалне и локалне пословне асоцијације, домаће и стране банке, заинтересовани пословни субјекти, трећи сектор (невладине организације) и становништво општине Пожега.
-Кључни учесници на републичком нивоу управљања су министарства са одговарајућим управама за послове пољопривреде, шумарства, водопривреде, саобраћаја, туризма и услуга, просвете, здравствене заштите, социјалне политике, изградње објеката и заштите животне средине; затим јавна предузећа надлежна за послове водопривреде, електропривреде, шумарства, железничке пруге и

телекомуникације, посебна организација/јавно предузеће надлежна за путеве; као и заводи надлежни за заштиту природе и споменика културе и други републички ресорни органи, организације, агенције и фондови.
-Кључни учесник на локалном нивоу управљања органи општине Пожеге, општинска јавна комунална предузећа, дирекције, агенције, фондови, јавне установе и месне заједнице с подручја Општине Пожега.

Поред наведених учесника неопходно је анимирати и организовати учешће других актера у спровођењу овог просторног плана, у првом реду пословне (привредне) субјекте, пословне асоцијације, невладине организације, удружења грађана и становништво општине Пожега.

5. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ

Основне мере и инструменти за имплементацију решења Просторног плана за период до 2017. године, односно 2025. године базирани су на постојећем систему управљања у Србији, а у одређеној мери се сугеришу мере и инструменти који ће у овом периоду бити дефинисани и примењивани током процеса приступања ЕУ.
Захтеви за спровођење/остваривање произилазе из захтева за објектима и услугама да би општина достигла прихватљив стандард за своје становништво. Ови захтеви/циљеви су вредновани и прорачуни/биланси полазе од претпоставки и норми који ће се мењати са временом. Да би се они остварили биће потребне промишљене (а понекад и болне) одлуке о употреби земљишта, о коришћењу финансијских средстава од стране локалне власти.
За ефикасну реализацију просторног плана потребно је остварити координацију предвиђених активности и различитих актера – учесника у имплемантацији.
Код спровођења мера опште економске политике рачуна се на могућност коришћења различитих фондова на нивоу Републике Србије, и Европске Уније. Пре свега за унапређење руралне електроенергетске инфраструктуре и градњу обновљивих извора електричне енергије посебно у брдско планинским подручјима и зонама заштите природних ресурса као што су водни потенцијали са изворištima и сл.
Мере и инструменти других политика обухватају обезбеђење и удруживање средстава из буџета републике Србије преко надлежних Министарстава и средстава јавних предузећа за реконструкцију постојећих и изградњу планираних инфраструктурних система и објеката.

5.1. Документи спровођења/имплементације

Развитак општине не зависи само од израде мањих или већих пројеката. Компоненте било ког програма ове општине сачињавају и елементи као што су: спровођење запошљавања, развој друштвених делатности (здравства, образовања), управљање локалном самоуправом, итд.
Документи спровођења се усредсређују на један посебан детаљ, односно анализирају конкретан проблем развоја, и препоручују широку скалу алтернатива које би се могле применити на постављени проблем из одређеног подручја проблема.

5.2. Организација локалне самоуправе

Локална власт треба да припреми или некоме другоме да у налог да припреми како стратешке тако и акционе планове и програме из домена просторног развоја, економског развоја и друштвених услуга; да припреми буџет и програме улагања; да додели пројекте на извршење другим агенцијама или да потпише уговор за његово извршење или, уколико је неопходно да сама спроведе пројекте; да надгледа програм пројеката који су у току и да их модификује уколико је потребно; да купи или прода земљу и имовину и да установи земљишну банку; да позајми новац; и да у сваком случају игра улогу развојне агенције за општину Пожега, итд.

Важно је закључити да завршетак овог Плана представља завршетак само првог корака у планирању и процесу развитка. У неку руку план никада није завршен. Остваривање политике и пројекта/плана су у конфликту са стварношћу. Због тога су модификације неопходне. Тако ће, у већој или мањој мери, и сам економско-развојни програм морати да буде промењен. Важно је да се одржи почетни моменат текућих остваривања, и то кроз постојећу локалну власт.

IV ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ ПЛАНА

Општинска управа Пожега ће пратити примену Просторног плана општине Пожега и најмање сваке четврте године подносити Скупштини општине Пожега извештај о спровођењу Просторног плана. Саставни део тог извештаја је оцена спровођења Просторног плана, с евентуалним предлогом допуне и измене плана.

На основу извештаја из претходног става, Скупштина општине Пожега ће утврђивати потребу да се приступи допуни и измени Просторног плана.

Скупштина општине Пожега
Пожега, 03 број 350-199/09
од 26.12.2013.год.

Председник Скупштине општине Пожега

_____

V ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

– РЕФЕРАЛНЕ КАРТЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА – размера Р 1:50 000

1. Референална карта број 1 „Намена простора“
2. Референална карта број 2 „Мрежа насеља и инфраструктурни системи“
3. Референална карта број 3 „Туризам и заштита простора“
4. Референална карта број 4 „Карта спровођења“

– ШЕМАТСКИ ПРИКАЗИ УРЕЂЕЊА ПРОСТОРА – размера Р 1:5 000

РЕФЕРАЛНЕ КАРТЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА – размера Р 1:50 000

РЕФЕРАЛНА КАРТА 1: НАМЕНА ПРОСТОРА

РЕФЕРАЛНА КАРТА 2: МРЕЖА НАСЕЉА И ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

РЕФЕРАЛНА КАРТА 3: ТУРИЗАМ И ЗАШТИТА ПРОСТОРА

РЕФЕРАЛНА КАРТА 4: КАРТА СПРОВОЂЕЊА

ШЕМАТСКИ ПРИКАЗИ УРЕЂЕЊА ПРОСТОРА размера Р 1:5000

ЗАКОНИ, ПРАВИЛНИЦИ И ЛИТЕРАТУРА

- Закон о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник РС “,бр. 88/10);
- Закон о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", број 72/09, 81/09-исправка, 64/10 УС, 24/10 ,121/12, 42/13-УС и 50/13-УС);
- Закон о железници ("Службени гласник РС", број 18/2005 од 24. 02.2005. године)
- Закон о превозу и друмском саобраћају ("Службени гласник РС", број 46/95,66/01,61/05,91/05,62/06 и 31/11);
- Закон о основама безбедности саобраћаја на путевима ("Службени гласник РС", бр.41/09);
- Закон о јавним путевима ("Службени гласник РС", број 101/2005 ,123/2007,101/11, 93/12);
- Закон о државном премеру и катастру ("Службени гласник РС", број 72/09);
- Закон о водама („Службеном гласнику РС", бр. 30/10);
- Закон о шумама ("Службени гласник РС", бр. 30/10, 93/12);
- Закон о пољопривредном земљишту ("Службени гласник РС", број 62/2006, 68/2008 и 41/2009);
- Закон о рударству („Службеном гласнику РС", бр. 44/95, 101/2005,85/2005,34/2006 и 104/2009);
- Закон о заштити животне средине ("Службени гласник РС", бр. 135/04, 36/09,72/09);
- Закон о заштити природе ("Службени гласник РС", број 36/2009,88/10,91/10);
- Закон о управљању отпадом ("Службени гласник РС", број 36/2009 од 15.05.2009. године);
- Закон о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 135/04 и 36/09);
- Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/04);
- Закон о културним добрима ("Службени гласник РС", бр. 71/94,52/11др.закон, 99/11 др. закон) ;
- Закон о органској производњи и органским производима("Службени гласник РС", број 30/10);
- Закон о санитарном надзору ("Службени гласник РС", бр. 125/04);
- Закон о ванредним ситуацијама ("Службени гласник РС", бр. 111/09 и 92/11);
- Закон о одбрани ("Службени гласник РС", бр. 45/91;48/94, 116/07,104/09);
- Закона о електронским комуникацијама ("Службени гласник РС", број 44/10);
- Закон о енергетици ("Службени гласник РС", број 84/04);
- Закон о заштити од пожара ("Службени гласник РС", број 111/09);
- Закон о заштити од буке у животној средини ("Службени гласник РС", број 36/2009 и 88/10);
- Закон о управљању отпадом ("Службени гласник РС", број 36/2009 и 88/10);
- Правилник о техничким стандардима приступачности ("Службени гласник РС", бр. 19/2012);
- Правилник о изградњи станица за снабдевање горивом моторних возила и о ускладиштавању и претакању горива (“Сл. лист СФРЈ” бр.27/71 и 29/71).
- Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива ("Службени гласник РС", бр. 5/2010);

- Правилник о садржини, начину и поступку израде планских документа ("Службени гласник РС", бр. 31/10);
- Уредбу о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије, објављена у "Службеном гласнику РС", бр. 11/2002 од 7.3.2002. године;
- Правилник о техничким нормативима за изградњу објеката високоградње у сеизмичким подручјима ("Службени лист СФРЈ" бр.31/81; 49/82; 29/83; 21/88 и 52/90);
- Правилнико техничким нормативима за хидрантску мрежу за гашење пожара ("Службени лист СФРЈ", бр. 30/91);
- Правилника о опасним материјама у водама ("Службени гласник СРС" бр. 31/82)
- Уредба о организовању и функционисању цивилне заштите("Службени гласник РС" бр. 21/92);
- Уредба о категоризацији водотока и Уредба о класификацији вода ("Службени гласник СРС" бр. 5/68);
- Стратегија просторног развоја Републике Србије (за потребе израде Просторног плана Србије), Република Србија, Београд, 2010.
- Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2015.године ("Службени гласник СРС" бр. 44/05);
- Програм остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2015.године за период од 2007. до 2012.године ("Службени гласник СРС" бр. 17/07, 73/07 и 99/09);
- Уредба о изменама и допунама Програма остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2015.године за период од 2007. до 2012.године ("Службени гласник СРС" бр. 27/2010);
- Стратегија регионалног развоја Републике Србије (2007-2012.), Београд, 2007;
- Стратегија развоја железничког, друмског, водног, ваздушног и интермодалног транспорта у Републици Србији од 2008. до 2015. године, објављена у "Службеном гласнику РС", број 4/2008 од 13. јануара 2008. Године;
- Национална стратегија управљања отпадом,
- Стратегија развоја пољопривреде Србије, Р. Србија, Београд, 2010.;
- Стратегија развоја шумарства Р. Србије, Београд, 2007.;
- Стратегија развоја туризма Србије до 2015. год., Београд, 2007.,
- Стратегија развоја енергетике Р. Србије до 2015. год., Београд, 2007.;
- Социјално становање – приказ стамбених политика Србије и одабраних земаља Европе, ПАПГО, Београд, 2010.
- Ловишта Србије, Политика, едиција бр. 05., Београд, 2009.

- Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије, Пољопривредни информатор 2006. Подстицајна средства за унапређење села /www.minpolj.sr.gov.yu/;
- Правилник о садржини основа и програма газдовања шумама, годишњег извођачког плана и привременог годишњег плана газдовања приватним шумама, Сл. Гласник РС бр. 122, 2003),
- Медаревић М., Шљукић Б. (2004): Одрживо коришћење шума, Зборник радова са научног скупа „Одрживи просторни, урбани и рурални развој Србије“ ИАУС, Београд;
- Пописни и други статистички подаци Републичког завода за статистику;